

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16

2.V-6

3
188

1. d. the same in agro 102
 - p. d. s. p. w. m. e. p. p. i. e. w. 103
 - u. f. n. o. x. b. i. 108.
 2. quom. in. q. apt. u. s. 122
 p. d. p. a. u. e. r. u. s. h. a. r. t. a. u. e. 123
 v. u. t. d. e. x. b. o. d. e. i. —
 p. o. s. i. u. s. i. m. p. i. s. a. m. m. e. r. a. t. 127.

A
 27
 303

in
 a. i. t. o. r. q. u. a. n. s.
 i. c. a. d. e. m. p. a.

Dece Colegio de la Comp. de N. S. de Granada

B. VIGILII

MARTYRIS ET EPI- SCOPI TRIDENTINI OPERA,

quorum aliqua nunquam antehac inte-
grè edita, & nunc demum suo au-
ctori vindicata, horum titu-
los versa pagella de-
monstrabit.

ADHÆC.

COMMENTARIUS DE DVABVS IN
*Christo naturis & unica hypostasi, aduersus præcipuas hu-
ius ætatis hereses*

GEORGII CASSANDRI

COLONIAE
Apud heredes Arnoldi Birckmanni
ANNO 1555.

Seba.
Legi quæ in pag. sequenti notantur.

OPERA B. VIGILII
quæ extant.

Disputatio inter Sabellium, Fotinum, Arrium & Athanasium nunquam antehac integre edita, & nunc demum suo auctori uendicata.

Eiusdem aduersus Eutychem & alios hereticos de Christo D. N. male sentientes libri V. hac quoque ætate longè utilissimi.

Hac opera falso attribuitur B. Vigilio Martiri Episcopo Tridentino: et in eius vita in fensis descripta aliqui errores continentur. Weyss. stat. ex. 11. q. her. Bibliotheca Vetus Patry tom. 4. loquens de Divo Vigilio; P. Philipp. Labbe tom. 2. de Scriptori. by Ecclesiast. sub verbo, Vigilius Afer; et P. Sapebrogui in vita D. Vigiliij 26. Junij. Videtur etiam postea Index Expurgatorij vbo, Bibliotheca S. P. P. in expurgat. bene tom. 4. pag. 139.

CLARIS VI

RO HENRICO BAR-

SIO OLIVERIO. I. V. DOCT. ILLUSTRISS. Principis Guilhelmi Ducis Cluix &c. Cancellario Georgius Cassander S. D.

NON sum immemor vir clarissime, ex quo primùm in tuum ornatissimiq; viri Adolphi filij tui cōgressum colloquitq; veni, quantam me nec merentem humanitate & benevolentia sis profecutus. Quare mei officij vicissim esse putavi, vt oblata imo captata aliqua occasiōe pro mea tenuitate & exilitate, meum erga te studium obseruantiamq; declaré: quod vt tandē aliquādo faciam, prius quæ me causa ad huius libelli æditiōem impulerit, breuiter explicabo. Iam alter fere annus exactus est, quum mihi à grauisimo & pene mortifero morbo nonnihil respiranti & conualefcēti, amicus quidam libros quinque Vigiliij, aduersus Eutychem prælegit, quos eō libentius & auidius complectebam, quod aduersus præsentēs hereses iam longè

† a latecōs

EPISTOLA

lateq; grassantes ab hominibus quibusdam maleferiatis, in quibus Nestorij & Eutyche-
tis spiritus immigrasse videtur, excitatas
quasi de industria instituti & conscripti vi-
derentur. Cum itaq; legendo ad quintum
librum vêtum esset, in quo sub initium hæc
verba continentur, Et quanquam de conci-
liorum diuersis sanctionibus & nominum
religiose additis nouitatibus plenissime in
ijs libris, quos aduersus Sabelliû, Fotinû &
Arrium sub nomine Athanasij tanquam si
præsentes cum præsentibus agerent, vbi eti-
am cognitoris persona videtur inducta, con-
scriptimus. His auditis vt subsisteret amicus
monui eamque orationem bis terve legen-
do repeteret: quod cum fieret statim mihi
visus est auctor eum librum quasi digito de-
monstrare, qui sub Athanasij nomine operi-
bus Athanasij hæctenus quanquam mutilus
& imperfectus atq; adeo deprauatus, inser-
tus legitur, id quod mecum omnes, qui ali-
quando in eum inciderint, & hæc Vigilij ver-
ba contulerint (modo communi sensu sint
præditi) iudicabunt. Eum sanè cum aliquan-
do legissem, facillè quidem fuit animad-
uertere, nō esse illum magni illius & incom-
parabilis Athanasij, cum nec stylus cōgrue-
ret,

DEDICATORIA.

ret, nec temporum ratio vllō modo conue-
niret: nam constat Arrij mortem Constan-
tij imperiū antecessisse, sub quo hæc dispu-
tatio facta inducitur. Magis autem postero-
ris ætatis Latini alicuius hominis Ruffi-
num secuti, qui Arrij vitam vsque ad Con-
stantij imperium falso produxit, esse videba-
tur. Rursum cum inter legendum grauis ali-
cuius & neque indocti neque lectione indi-
gni esse appareret, summopere gauisus sum
quod eius auctorem agnoscere, eique a-
missam propemodum & alieno domino a-
scriptam possessionem post lōgum tempus
restituere licuerit. Cur autem à nemine id
ante hoc obseruatum sit, in caussa esse pu-
to, quod in vulgatis manuscriptis tum ty-
pis expressis exemplaribus, tota ea que cum
Sabellio & Fotino, habita est altercatio sit
prætermissa, commode autem in manus no-
stras manuscriptum exēplar venerat, quod
præter Athanasij & Arrij etiam Sabellij &
Fotini negotium aliquot paginis in alijs
prætermisum, continebat. Quare omnis
dubitandi caussa semel ablata videbatur:
restabat tantum scrupulus vnus, quod se li-
bros non librum scripsisse Vigilij asserat,
sed fieri potest vt in duos aliquando libros

EPISTOLA

hoc opusculum diuisum fuerit, atque ab alterius diei disputatione, quæ in nonnullis exemplaribus diuisim collocata est, alterius libri initium extiterit, ac postea à librarijs tanquam vnus libri scriptio continuata sit. Certè qui aduersus Eutychem extant libri quinque, singuli cum altera huius opusculi parte, quæ vnus vel alterius diei disputationem continet, conferantur, breuiores apparebunt: Accedit his, in quo non leue momentum est, quod tanta sit styli conuenientia & similitudo, vt non ouum oua similis reperitur. Quare amplius hac de re non relictus est ambigendi locus. Video autem hunc Vigilium, quamuis fortassis in Arrij & Athanasij personis, quos fieri potest vt Ruffinum secutus, simul in Constantij tempora incidisse existimans, decorum temporis se tenuisse putauerit. (Nam quamuis præter Sedulium Socrates & Somenus alterius cuiusdam Arrij meminerint, apparet tamen totam orationem ad notum illum & celebrem Arrium hæresis illius auctorem referri.) Atque idem in Fotini persona fieri potuit, qui suam imperante Constantio Sirmij Illyriæ, cuius ciuitatis Episcopus erat, hæresim excitauit. In Sab-

bel.

DEDICATORIA.

bellio tamen rationem temporum minimè obseruasse, aduersus quem Dionysium Corinthiorum Episcopus, qui Stephani & Cypriani ætate fuit, Eusebius scripsisse testatur, nonaginta circiter annis ante Constantij imperium. Quare necessum erit vt in Sabellio Sabellianus aliquis intelligatur, aut temporis rationem in hoc vno ab eo neglectam esse fateamur. Sed apparet alibi quoque auctorem hunc decori personæ (quamuis citra vllam fidei sanæque doctrinæ iacturam) minus obseruantem fuisse, cum videlicet ex persona Athanasij B. Ambrosij meminerit, ac Palladij in Aquilegiensi synodo Arrianismi damnati, quem Palladium aduersus Ambrosium post eius mortem scripsisse, seque Palladio eidem libello vno respondisse commemorat, quæ sane Athanasio minimè conueniunt, cum is vita prius excefferit, quàm Ambrosius episcopatum inierit. Illud tamen certum est, hunc auctorem quamuis dictione, si superiora vel præsentia tempora respicias, asperiores paulo & impolitiorem, tamè eloquentiæ genus quod tunc in vfu erat, verbis illud quidem nonnunquam fordidius & putidius, compositionis tamen elegantia &

EPISTOLA

numerorum venustate non penitus asper-
 nandum feliciter affectum fuisse: erudi-
 tione certe rerum sacrarum & ecclesiastico-
 rum dogmatum, argumentorum soliditate,
 rationum firmitate, sententiarum grauita-
 te & orationis vehementia nulli in hoc ge-
 nere scriptorum inferior exitit, quamuis id
 cum reliquis quoque ecclesiasticis scripto-
 ribus (quo sanè honori illorum nihil detra-
 ctum velim) cōmune habeat, quod in dispu-
 tatione aduersus hæreses magis laborarint,
 vt multa testimonia congererent, quàm vt
 aptissima quæque deligerent, & vt aduer-
 sarium etiam pondere & multitudine argu-
 mentorum obruerent, non tātum acumine
 & firmitate configerent: qua in re id incom-
 modi accidit, quod aduersarij neglectis fir-
 mioribus & solidioribus testimonijs & ar-
 gumentis ex ijs, quæ leuiores & nonnun-
 quam ad rem ineptiora erant, reliqua om-
 nia estimauerint & causæ suæ fiduciam
 tanquam quæ firmis rationibus conuelli
 non possit, maiorem conceperint. Quare sa-
 tius esse videtur paucis ijsq; firmis & certis
 quam multis, ex quibus nonnulla leuiores
 & infirmiora sint, armis aduersus hoc ho-
 stium genus certamen aggredi. Illud tamen

com-

DEDICATORIA.

commodi nos in horum auctorum lectione
 consequimur, quod ex magno argumento-
 rum & testimoniorum aceruo, quem nobis
 illorū scripta subministrāt, aptissima quæq;
 & firmissima nobis deligere, & aduersus si-
 miles hostes, quales illi experti sunt, profer-
 re & torquere liceat: quod etiam in hoc au-
 ctore vsu venit, in quo delectu quodā opus
 esse non inficio, quod à mediocri pruden-
 tia prædito lectore facile præstari potest.
 Visum itaque mihi fuit hanc Athanasij di-
 sputationē, nunquā antehac integrè, quod
 sciam, editā, nec in auctoris sui nomine euul-
 gatam, vnà cum quinque aduersus hereticos
 Eutychem præsertim libris, simul in publi-
 cum emittere, vt omnia, quæ quidem extare
 puto, huius viri de orthodoxa fide optimè
 meriti, opera simul iuncta aliquando pro-
 starēt: atq; id maximè eò me adduxit, quod
 hisce nostris temporibus eos accommodatissi-
 mos esse viderem, cum prohdolor eēdem
 propemodum hæreses, cum quibus vir ille
 ætate sua confligebat, nunc resuscitatæ, &
 quasi ab inferis reductæ videantur. Quare
 in hac calamitate, eo tamen nomine ecclesie
 congratulandum est, quod cum veteres &
 aliquot sæculis ignoti morbi, aliquot eccle-

† 5 sua

EPISTOLA

siæ membra inuaferint, diuina tamen benignitate factum sit, vt pharmaca & medicamenta ad eos morbos curandos apposita à veteribus, & eius curationis peritissimis viris suppeditata, rursum in lucem proferantur. At qui mihi præsentium hæresewn fontes & causas perscrutanti, nõ inutile visum est, si quedam pro mea tenuitate paulò propius & penitiùs ad huius ætatis errores cõuellendos & excidendos pertinentia, adhiberem, & auctarij vice hisce libris adijcerẽ. Qua de re cum tumultuario cõmentarium quendam instituissem, ea cõmentatio proposito meo & opinione paulò longiùs excreuit. Quõ igitur hæresis pleraq; omnis falso scripturę intellectu nitatur, tum id maxime in ijs diuinæ scripturæ testimonijs, quib⁹ vel inexplicabilis sacrosanctę triados, vel salutaris Christi incarnationis sacramentum exponitur, vsu venit. Verùm id potissimũ in hoc saluberrimo incarnationis Christi mysterio mihi considerandũ & expendẽdum esse duxi. Præstiterat quidẽ fortassis, vt Acacius Beroënsis quendam ex ijs, qui ante ipsum fuerũt, episcopis, monuisse scribit, vt quemadmodũ illud, quomodo pater vnigenitũ genuerit, ita hoc quoq; quomodo verbum

DEDICATORIA.

bum caro factum sit, cũ silentio honoretur. Sed quemadmodũ ex malis moribus bonæ leges ortæ sunt, & morborum multiplicatio medicinæ studiũ amplificauit: ita hæreticorum cõmenta, quib⁹ abditissima queq; diuinarum rerũ mysteria eruere, seu potius subruere & euertere conant, sanctorũ & eruditorum virorũ meditationẽ exaceruerunt, & ad scripturarũ sacrarum diligentiorẽ & accuratiorẽ explicationẽ & illustrationẽ impulerunt itaq; diuina prouidentia diaboli conatum ad ecclesię vtilitatẽ conuertit. Nã eò factum est, vt nõ modò scripturę quedã clariùs sint explicatæ, verum etiã vt quedã initio sint proditæ. Quid, an non Ioannẽ euangelistam ad diuinam illam, quæ ex omni æternitate fuit, verbi naturã & vt ita loquar, consistentiam & coherentiã initio euãgelij sui ab alijs prætermisam, exponendã Ebiõnis & Cerinthi improbitas induxit? Sed quemadmodum Dei prouidentia impiorũ hominũ studijs ad ecclesię vtilitatẽ & salutẽ abutitur: ita cõtrà diaboli calliditas, diuina testimonia ecclesiæ relicta, ad ecclesiæ perniciem & euersionẽ torquere conatur: quo fit, vt, quemadmodum Leo Põtifex inquit, verbi incarnationem, quæ singularis est

recte

EPISTOLA

rectè credentium salus, homines sibi lapidè
 offensionis & petrâ scandali fecerint. Cùm
 igitur in verbi incarnatione, nouo & admi-
 rabili modo diuina humanis, cœlestia terre-
 stribus, temporarijs æterna coniuncta sint,
 & in vnum quiddam consistens, duæ res di-
 uersissimæ, integræ & immutatæ coierint, fa-
 ctum est, vt variæ quoque, & nisi ritè obser-
 uentur, obscuræ ambiguarq; locutiones de
 hoc mysterio in sacris literis reperiâtur, quæ
 hominibus aut singulari quadam scientiæ
 opinione, aut gloriæ cupiditate, aut iudicâ-
 di & asserendi temeritate incitatis, errandi
 grauitè occasionè præbuerunt. Atq; omnis
 error hinc existit, quod cùm cōtrarij in spe-
 ciem lociprehendantur, non rectè illi in-
 ter se conferuntur, sed in alterum intenti &
 defixi homines, alterum peruersa interpre-
 tatione corrumpere nituntur: aut si locus sit
 singularis, ei falsa ex ambiguitate, quæ in ver-
 bis esse potest, interpretatio affingitur: vt
 verbi causa, duplices de Christo locutiones
 extant, pugnantium speciem præ se feren-
 tes, quarum aliæ diuinam, aliæ humanam na-
 turam declarant. Qui igitur sublimes illos
 de diuina natura sermones potissimū intu-
 entur, solam in Christo diuinam naturam
 agno-

DEDICATORIA

agnoscunt: quæ verò de humana natura di-
 cta sunt *κατὰ φαντασίαν*, id est, apparentiâ
 intelligenda putant: in quibus fuere Menâ-
 der, Basilides, Valentinus, Manes, Martion,
 Cerdon: alij humilioribus de inferiore na-
 tura sermonibus addicti, humanam tantum
 Christo naturam tribuerunt: quibus verò di-
 uinitas explicatur, illos *κατὰ ἰσχυρῶ* propter
 excellentiam videlicet quandam, qua ho-
 mo ille Christus diuinis & cœlestibus doti-
 bus cæteris hominibus antecessit, exponen-
 da esse tradiderunt, quo in numero fuerunt
 Sabellius, P. Samosatenus, Marcellus, Foti-
 nus, & omnium hereticorum detestabilissi-
 mus Mahumetes. At oraculum illud cele-
 berrimum, in quo duarum illarum, siue na-
 turarum, siue substantiarum in vnâ, quam
 patribus hypostasim vocare placuit, coitio,
 & vt Græci vocant, *ἕνωσις*, id est, vnitio si-
 gnificatur, quam varijs & pugnantibus pro-
 pter eam, quam sibi fingebant homines am-
 biguitatem, interpretationibus & cōmentis
 conuulsum & dilaceratum fuit? Alij enim in
 nomen λόγου, alij in verbum ἐγένετο, tertij
 in vocabulum carnis impeggerunt. Fuerunt
 enim qui verbi nomine non hypostasim per
 se consistentem, sed diuinum propositum
 signi-

EPISTOLA

significari putarunt: alij verbi nomine diuinam virtutem, qua homo Christus in virginis vtero conformatus est, intelligi posse existimauerunt. Qui verò λόγος rectè interpretati sunt, ex ijs alij verbo ἐγένετο cõmutatione, & verbi seu diuinæ naturæ in carnẽ conuersionem: alij assumptione tantum, & tanquã applicatione & coniunctione alieni, & à diuina natura separati, & per se cõsistentis hominis intellexerunt, vt cùm dicit, Christus factus peccatũ & maledictum, cũ peccatum nihil ad se pertinens assumpserit, & sibi deputari voluerit: illi naturarũ cõfusione, hi distractionem induxerunt, de quibus cũ in cõmentario nostro plura ex instituto dicta sint, in præsentia supsedebimus. In carnis autẽ nomen Apollinaris incurrit, qui eò corpus tantũ, non etiam animam, aut certè corpus anima tantũ sentiente, nõ etiã intelligente prẽditũ, intelligendũ existimauit. Sed de his satis. Illud tantũ breuiter admonēbimus, quod pleniũs & copiosius à Vigilio nostro factũ est, hereticorũ hominũ inter se cõgressibus & cõflictationibus veritatem catholicã illustrari & cõfirmari. Nã hereses plerũque ex alterius heresis incauta cõtatione & infectatione natę sunt, vt de Arrio

Lib. 2. aduer
sus Eutyche.

DEDICATORIA

rio apparet, qui Sabellij odio personas confundentis in naturarum distractionem incidit, & Eutyche, qui Nestorij errorem, naturas in Christo distrahẽtis euitare conatus, in naturarũ earundem confusionẽ incurrit. Hinc fit, vt cũ ingenio plerunq; valeant, in ea parte, qua orthodoxam fidem sequunt, & aduersariam hæresim impugnant, explicanda optimam ecclesiæ & vtilissimã operam nauent: & quantũ seorsum in sua heresi cõstituenda noceant, tantum inter se si cõmittantur vtilitatis & fructus adferant. Id quod præsentis ætatis exemplo vno cõmonstrare sufficiet. Duo hodie inter Anabaptistas, quasi in ciuili bello præcipui duces extiterunt, Simon Menno, & Adam Pastoris. Hi in huius sententiæ, verbum caro factum est, ob opinionum videlicet varietatem explicatione minimè inter se conueniunt, vterque tamen aliquid veri retinet. Nam Menno λόγος, id est, sermonẽ seu verbũ personam esse consistentem fatet, at verbo ἐγένετο, id est, factum est, falsò verbi quandã in carnẽ transitionẽ significari existimat, & carnis nobis cõnaturalis veritatem negat. At contra Adam verbi hypostasin impiè reijcit: verbum autem ἐγένετο ad-

EPISTOLA

adductis ex sacris literis testimonijs rectè exponit: certè veræ carnis assumptionem è virginis substantia, contra quam Ménon sentit, firmissimis rationibus cõprobat. Quod si igitur in λόγου intellectu Ménonem, & in verbi ἐγένετο interpretatione Adamum adhibeas, non aliena prorsus huius orationis interpretatio & explicatio elucescet, vt sit hæc sententia λόγου & verbum, id est, hypostasis illa diuina, quæ apud patrem ante mundi initia constitit, ἐγένετο, factum est caro, non quod ex se in carnè conuersum sit, & caro factum, sed quod carnem, id est, humanam naturam è virginis matris substantia assumpserit & in se receperit, quamuis huius vnitionis ratio à neutro intelligi, ita nec explicari potuerit, cùm alter humanã in Christo naturam, alter diuinam non rectè asseruerit. In hoc tamen ecclesiæ vtilis esse possunt, quod Menno verbi hypostasin, Adamus verò veræ & nobis cõnaturalis carnis è substantia virginis susceptionem, præclarissimè tradiderunt. Hæc eò libentius cõmemorauit, vt intelligamus etiam hæreticorum eos, qui deploratissimi videntur aliquid integri & sani habere, vnde & ecclesiã iuuare possint, & ipsi quoq; non prorsus desperandi

DEDICATORIA.

di sint, sed omni cura & sollicitudine ad integram sanitatem sint reuocandi. At ea cura quàm est maximè necessaria, tam plurimùm in ea conandum & elaborandum esse videtur, vt hæresibus, tanquã animi morbis appositissima remedia adhibeantur. Præclare ea de re Theodoretus differit lib. 2. dialogorum, vbi Orthodoxus exposita corruptorũ dogmatum differentia hunc in modum loquitur. Dic (inquit) verè & ingenuè cū eisne aliquantisper differere conuenit, an ex abruptis deorsum præcipitantes, eos despiciere & valere iubere? ERANISTES. Est inhumanum eos, qui laborant, despiciere. ORTHO. Conuenit ergo eorum miserreri, & pro viribus mederi. ERA. Maximè. ORTHO. Si corporibus ergo mederi scires, multi autem circumstantes rogarent vt medereris, & diuersas affectiones ostenderent, vt verbi gratia, oculorum suffusiones, & aurium vicera, & dolorem dentium: & quidam neruorum extensionem, illi resolutionem ac paralytim, & hic quidembilis inundationem & repletionem, ille verò pituitæ: Dic mihi quid faceres, vnumne omnibus medicamentum componeres, an vniciuiq; morbo id quod cõuenit? ERA.

† Id

EPISTOLA

Id scilicet, quod vniciq; morbo conuenit, & ad morbum propulsandū est appositū. ORTHO. Ergo calidas quidem affectiones refrigerans, frigidas autē calefaciens, & intensa quidē remittens, resoluta autē corroborantibus medicamentis cōfirmans, & humida quidē exiccans, sicca verò humectās, morbos quidem expelleres, ab ijs verò amisam sanitatem reduceres? E R A. Ita curare præcipit lex artis Medicæ. Contraria enim, inquirunt, cōtrarijs curantur. Hęc Theodoretus. At enim, vt in alijs morbis, ita in hac animi ægrotatione curanda multis modis vitium admittitur: vel cū per imperitiam non apta remedia adhibendo, non modò non mitigatur malum, verumetiam augeatur & exasperatur, vel grauior morbus extenuatur, vel leuior exaggeratur, vel etiam vbi sanitas est, ægrotatio tamen fingitur, & contrà, periculosissimus morbus, aut non animaduertitur, aut etiam summa sanitas & incolumitas esse existimatur. Quæ autem singulis hæresibus remedia conueniant, nō admodum difficile erit obseruare, si cuiusque hæresis, tanquā morbi cuiusdam causæ diligenter notentur & obseruetur. Qua-

Proh. 4. re, vt Irenęus monet, oportet eum, qui hanc

DEDICATORIA.

hanc in se curam suscipit, vt hæreticos ad saniores mentem reducat, probè illorū argumenta & rationes tenere. Fieri enim nequit, vt quisquā male habentes curet, qui eorū affectiones ignoret, quam rem in causa fuisse dicit, cur ijs, qui ante eum fuerunt, nō satis commodè Valentini argumentis resistere, ijsque contradicere potuerint. Cū autem hæresis publici & contagiosi morbi speciem habeat, duplex cura adhibenda esse videtur. Vna publica, qua contagio illa, ne ad alios quoque serpat & manet, præcauetur, vt medici in aëre purgando, victus ratione præscribenda, & laborantium congressione prohibenda faciunt. Alterà priuata, quæ laboranti adhibetur, vt illi, si fieri possit, sanitas restituatur, & si minus ob morbi vehementiam id effici possit, certè ab alijs labes & contagio arceatur. Id quoque à rei medicæ peritis obseruari videmus, vt vel contagiosissimo morbo laborantem, non statim, ne videlicet alios contagione illa corruptum enecandum & è medio tollendum censeant, sed omni cura & studio in sanitate eius, qui laborat restituenda, incumbant. Et si ea deplorata sit, certè ad contagionem

EPISTOLA

vitandam, & ab ijs, qui nondum ea correpti sunt, prohibendam operam suam impendant. In leprosis quoq; quorū morbus nulla arte curabilis tradit, & est in primis contagiosus, idem fieri videmus. Nemo enim nisi crudelissimus eos, ne videlicet alijs contagione noceant, occidendos esse censeat, sed potius ab aliorum hominum cōmercio & cōgressu submouēdos, & sanis hominibus, ne in eam luem incidant, consulendum esse iudicet. Quid si in phreneticum & mēte captum hominem, qui tamen à multis sanus putetur, quis incidat, qui & se præcipitare, & alios in idē præcipitiū inducere tentet, non puto iratus illum interimendum, sed cōmiseratus cohibēdum & curandum censebit, alij sçq; quibus ille persuadere cœpit, & errare illum demonstrabit, & ne illi assentiatur, persuadere conabitur. Quæ certè ratio non minus diligenter in his periculosissimis animi morbis curandis adhibenda esse videtur. Hanc rationem secuti videntur præstantissimi olim episcopi, ex quibus exempli gratia duos proferemus, Ambrosium & Martinum, qui Maximo imperate cum Vrsatio & Itacio (quem alij Anitium vocare videntur) episcopis, cōmunionem eam, quæ sacris

my-

Sigeb. Cæb.
in Cbro.

DEDICATORIA.

mysterijs constat, habere noluerunt, quod eorum delatione Treuiris ab Euodio præfecto Priscillianus, licet absurdissimæ hæresis auctor, & in synodo episcoporum dānatus, interfectus fuerit, vixq; tandem beatiss. Martinus magna cōtentione pfecit, vt à Priscillianorum cede tēperaretur, videlicet sanctissimi illi episcopi non esse hoc cauteriū huic morbo accōmodatum perspiciebant: ex aduerso verò de Marcello quodam, viro illustri & pietate singulari tradit Epiphanius, qui Archelai episcopi zelo quodā fidei Mani illi Persæ, qui vicinis in locis versabat, necem moliētis impetum cohibuerit, & magis mansueta & Christiana disputatione cū eo agendū cēsuerit. [Quin & ij, qui Maximū tyrannum antecesserūt, & mox secuti sunt prisci Imperatores, piorum episcoporū consilijs obsecuti, satis habuerunt eorū, qui impiæ in Deum & Christū sententiæ damnati fuerant, conuentus soluere, ipso sçq; auctores relegādo ita hæresis propagādæ caussas præscindere, vt tamen resipiscendi occasio non adimeret: qui verò seuerissimi visi sunt, huiusmodi capitalium hæreseon conuictos cū uili aliqua multa siue ignominia afficiēdos esse iudicauerunt. Celebrat verò in primis

Vide leg. Cōstantini, apud Euz. lib. 3. de uita Cōstan.

Socra. hist. eccl. lib. 7. c. 41.

† 3

Theo. 41. & 42.

EPISTOLA

Theodosius Arcadij filius, quòd innata sibi animi lenitate, asperius hæreticos persecutus non sit, & summa tamen prudentia, ne hæreses aut veteres propagarentur, aut nouæ suborirentur, prouiderit, quò factum putant, vt huius mansuetudinis causa ultro ei Deus sine bellicis certaminibus hostes subiecerit. Nactus est is episcopum, ingenio & moribus suis conuenientissimum Proclum, qui singulari mansuetudine erga id hominum genus utebatur, quod ea re plus se quàm seueritate nimia profecturum consideret. Plura quidem exempla adferri possint, sed id huius instituti non est. Porro hanc omnem, de qua dicere cœpimus, curationem quinque potissimum capitibus constare puto, quæ si in usum vocentur, spero equidem fore, vt non modò multi ex ijs, qui in ecclesiæ corpore constituti videntur, verumetiam ex Mahumetanis & Iudeis, qui longius à nobis separantur, veram & catholicam Christi fidem tandem aliquando amplectantur. Verùm quænam hæc sint, quibus & hæreticæ contagionis stirpes & semina reuelli, eosq; qui iam correpti sunt, curari & sanari posse credam, in præsentia exponere nõ attinet, quum id huius propo-

siti

DEDICATORIA.

siti non sit, & res longiorem explicationem requirat, quã hic locus patiat. Sed hæc *παρρηγοῦς* dixisse sufficiat, quãuis non profus instituto nostro aliena. Quicquid itaq; vel in disputatione Athanasij recognoscenda & cõferenda, tũ à me, tũ præcipuè à D. Cornelio, viro præstâtiss. qui eum laborẽ in se recepit, tum in hoc cõmentario, tenui illo quidẽ & incondito, at nõ inutuli (vti spero) cõscribendo operæ & studij insumptũ est, id omne tuo nomini dedicatum esse volui: & quãuis hæc omnia dignitate tua inferiora sint, spero tamen te, & humanitatis tuę, quę etiam tenuissima quæq; à grato animo profecta, boni consulere solet, & nostrę tenuitatis, quæ maiora hoc tempore præstare non potest, rationem habiturum. Minimè autem vereor, ne hanc theologiam disceptationẽ, vt dignitati & personę tuę minus aptã asperneris. Intellexi enim satis te cũ à nullo liberali studio, tum à Christianæ Philosophiæ meditationibus minimè abhorre, nec animus deest qui velit, nec ingenium quod possit de quibusuis vel subtilissimis theologici studij quæstionibus iudicare. Hęc autẽ, quę hisce libris & nostro cõmentariolo tractant, tũ temporũ occasiõĩ vtilissima, tũ argumẽti genere

EPISTOLA

homini Christiano iucundissima meritò haberi debent. Quid enim homini christiano iucundius & suauius accidere potest, quam si in Christi capitis & seruatoris sui contèmpatione verset, & salutis suę rationē admirabili Dei consilio, in verbi & carnis noua & inaudita cōiunctione cōstitutam, pia quadā & à literis sacris non abhorrente subtilitate, explicatā consideret & expendat? quamuis tibi hæc non noua, sed quę tua pietas est, cognita & meditata esse sciam, qui in tanta & tam varia rerum cognitione, hanc quoq; non alienam, tibi homini licet aulico tamē christiano esse existimasti. Nā vt verū fatear, sæpenumerò mihi mirari contigit, quī fieri possit, vt homini aulicis & publicis negocijs implicato & pene distracto, tanta tamq; variarum rerum cognitio, quę nisi altissimo ocio, assidua lectione non obtinetur, suppetet: videlicet in causa esse puto, quod quantū alij à negocijs grauib⁹, ludis & iocis temporis impēdunt, id omne in honestarū rerum lectionem conferas: deinde quod incredibili, & prope diuino memorię beneficio (quam ille meritò optimarum rerum thesaurum appellauit) excellas. Sed ego hic Panegyrim laudum tuarum contexere nolo:

DEDICATORIA.

nolo: neque enim id vel tua modestia requirit, nec locus admittit, tantum Deum Opt. Maxi. precor vt hæc tam præclara & eximia dona quam diutissime ad reip. & ecclesię vtilitatem in te cōseruet. vale.

Colonię Nonis Martij Anno Dominici natalis.

M. D. LV.

† ; VITA

VITA B. VIGILII MAR-
TYRIS ET EPISCOPI
Tridentini.

Vigilius patria Romanus, illustribus ortus parentibus, Athenis liberales artes & sacras literas didicit, breuiq; tantum sibi pietatis & eruditionis thesaurum per Dei gratiam comparauit, ut annos natus viginti ab Aquilegiense Episcopo, ad quem diuina delatus fuerat prouidentia, pastor ordinaretur Tridentinorum, quibus mira fide & constantia euangelium Iesu Christi predicauit, & potentiam beneficentiamque eius miraculis in Christi nomine designatis commendauit. Cæcis enim visum & surdis auditum reddidit, mutorum linguas soluit, & dæmoniacos & varijs morbis vexatos sanauit. Præterea styllum in hæreses strinxit & hæreticos, ut synceritatem doctrinæ apostolicæ plenè affereret, & purgatam ecclesiæ Christi contradideret. Extant hodie quinque eius libri contra Eutychem: non extant quorum in 5. lib. meminit. At enim se libros aliquot composuisse de conciliorum decretis, & nominum religiosa nouitate, contra Sabellium, Fotinum &

VITA

& Arrium. Porro cum diuinæ bonitati iam visum esset fidelem seruum in gaudium domini sui introducere, placuit ipsum prius martyrij quoque corona decorare. Quemadmodum itaque hæreses constanter impugnat, ita idololatriam nefariam funditus extirpatam cupiebat. Prostabat autem in valle illa, quæ flumen Sarcham fundit, Saturni æreum simulachrum, quod incolæ homines ferri & agrestes magna religione venerabantur. In hanc itaque serendi euangelici seminis gratia profectus Vigilus, Randenam, fratribus Germanis Claudio & Maiorano, Iuliano item presbytero comitibus, peruenit, ac protinus in ipsum idolum incidit. Zelo itaque Dei exæstuans spiritulatus & alacer, Saturnum aggreditur, ac spurcum idolum deiecit, frangit, & in præterfluentem conijcit, ut turpissimæ rei vel memoria apud posteros interiret, folius autem domini nomen sanctificaretur & regnaret. Mox vero in basim seu fuicrum deiectionis idoli residens vir Dei, verbum domini illis, qui eius facinoris spectatores fuerant, predicare cœpit, testificans salutem veram non aliunde, vel sperandam, vel petendam esse, quam à Iesu Christi

VIGILII MARTY.

Christo Dei & hominis filio. Cæterum barbari & impij idololatræ Deum & religionem suam contumelia affectam putantes, concurrunt & seruum Christi, animam suam patri commendant, lapidibus sternunt, obtegunt atq; collidit, anno ætatis suæ quadragesimo, episcopatus vigesimo floruisse videtur sub Imp. Anastasio, quo tempore & Gelasius Antistes Romanus & Fulgentius Apher clarue re, circiter annum domini 500.

G. CAS-

G. CASSANDER.

VM hanc B. Vigilij vitam ab eruditissimo quodam viro in compedium redactam & commode satis luculentèq; expositam viderem, non existimaui in alia conquirenda & describenda operam frustra infumendam esse, paucis tamen lectorem commonefacere volui de eo, quod eius auctorem fefellit, cum eos libros quorum in quinto aduersus Eutychem libro meminit, non extare confirmat, cum nemini Vigilij ex eo libro verba & editam à nobis Athanasij disputationem conferenti dubium vllum esse poterit, quin hi vere libri illi sint, quamuis nunc in vnus formam redacti, quos in quinto libro commemorat. Præter hæc videtur libellum quædam aduersus Palladium Arriani dogmatis sectatorem qui in Aquilegensi synodo cum Ambrosio congressus, & ab eadem synodo damnatus fuit, post Ambrosij iam è vita decessum conscripisse. Affirmat enim in illa disputatione ex Athanasij persona, se Palladio, B. Ambrosij dicta post eius mortem infectanti, libello vno respõdisse, quem sane libellum videre non contigit. Commemora-

GEORG. CASSANDER

moratur à Gennadio Vigilus quidam Episcopus sub Augustini tempora, qui libellum in laudem martyrum conscripsit, & epistolam continentem gesta sui temporis apud barbaros martyrum, quem alium ab hoc fuisse suspicor & fortè eundem, ad què B. Ambrosij extat epistola. At ratio temporum minimè patitur, vt huius Vigilij nostri Episcopatus in Ambrosij episcopatum inciderit, cum Ambrosius mortuus sit Arcadio & Honorio imperantibus, quo tempore vix fieri potest, vt natus fuerit Vigilus, quem post chalcedonensem synodum, què annis vt minimum quadraginta post Ambrosij obitum habita est, scripsisse constat. Quod autem existimat vitæ huius auctor, Vigilium hunc sub Anastasio imperatore & Gelasio pontifice floruisse, circiter annum domini 500. minime cum eo cõgruit, quod alij eum sub Theodosio & Honorio, etiam si iuniorem Theodosium intelligas, natum tradunt. Honorius enim cum Theodosio fratris Arcadij filio principatum iniit sub annum domini 412. & imperauit cum eo annis 16. finge igitur natum Vigilium vltimo imperij eorum anno, id est, sub annum domini 428. Episcopus autem factus est anno ætatis

GEORG. CASSANDER

ætatis 20. mortuus ætatis anno 40. quæ si ita se habeant, ne septuagesimum quidem supra quadringentesimum attingere potuit, quo tempore imperium Leo post martianum, pontificatum Hilarius vel certe Simplicius administravit.

PRAEFATIO INCERTI AV

THORIS IN SEQUENTEM
Libellum.

VM in manus strenui lectoris beatissime Papa Materne, liber iste à catholico sacerdote & probatissimæ vitæ beato Athanasio, contra hæreticos, Sabellium, Fotinum, & Arrium disputatus puenerit, ilicò respondebit: Et quomodo fieri potest, vt cum sancto Athanasio successore beati Alexãdri episcopi habuerit Arrius conflictum, cum cõstet eum, sicut in ecclesiastica historia legi, turpissima morte, id est, exẽplo Iudæ traditoris domini nostri Iesu Christi fuisse susum: vt quod foetida mente conceperat, foetido terminaret fine. Sed si illud recolat, quod in Chronicis suis beatę memorię Sulpitius Seuerus posuit, dicens, Duo Arrij, tanquàm duo serpentes, ex vno ore sibilabant: duos Arrios fuisse, euidenter reperiet. Vnde intelligitur, aut cum Arrio superstite, non cum illo, qui susus est, aut cum aliquo Arriomanita, sanctũ *al. arrianita*

A Athana-

DISPV. INTER SAB.

Athanasium habuisse conflictum. Quapropter oportet vt hæc, opus vt credim⁹ à deo impletum, à catholicis sepiùs relegatur, vt cognoscant, quomodò hæreticorù possint vitare venena, & fidem suam absque vlla hæsitatione, (Deo auxiliante) valeant custodire.

DISPVATIO INTER SABELLIVM, FOTINVM AR- rium & Athanasium, de Christo domino nostro, & fide sanctæ Trinitatis, Vigilio Epi- scopo Tridentino autore.

VM apud Nicæam urbem, à trecentis decem & octo episcopis, ex euangelicis, apostolicisque doctrinis, spiritali vigore præditis, fides ecclesiæ confirmaretur: ibi Arrij perfidja, Constantino imperatore præfente, detegitur. Et cum eius perfidiæ dogma, eorùdem episcoporum sententia refutaretur:

Arrius

PHO. ARR. ET ATHA. 2

Arrius ab ecclesia separatur, ne tam impia doctrina diu in ecclesia latens, cunctorum infereret mentes. Sed vbi imperator comperit integram ab episcopis fidem, ecclesiæ vt est ab apostolis tradita: sanctius confirmari præcepit, eundemque Arrium, vt rebellem sacræ fidei, exilio relegari. Sed sicut Euam serpens in paradyso dolosis persuasionibus laqueauit: ita quoque Constantiam germanam eiusdem principis, per quædam satellitem, Arrij perfidia irretiuit, & latuit in ea virus diaboli, donec tempus erumpendi, quo eam repleuerat, inueniret. Cum igitur in vltimo sui obitus die, frater huius visitatione perfruitur: statim ab ea, innocenti fratri pomum veneni, verbo porrigitur, & ilicò exemplo primi hominis, nescius per transgressionis viam dilabitur. Qui viperinis postulationibus sensum accom-

Al. inficeret.

Al. delabitur.

modans. Arrius enim qui dudum ab eo tanquam sacrilegus fuerat relegatus: ad necem fidelium animarum de exilio reuocatur, & fidem suam principi callidis seductionibus pandens, frustra se adfirmabat ab episcopis fuisse damnatum. Ea scilicet causa, idem imperator præcepit apud Alexandria synodum congregari: vt si vera eius adsertio doceretur, venia post

A 2 sen-

DISPVTA. INTER SAB.

sententiam subsecuta, ecclesiæ redderetur, & vt omnes de eius correctione gaudentes existerent, et exinde ad ædificationem Hierosolymitanæ ecclesiæ pacatius pergeretur. Denique cum causæ eius ab episcopis diutius contrectarentur: idem Constantinus imperator in suburbano quodam, cui Nicomedia nomen est, finali ordinato iudicio, tricesimo primo imperij sui anno, diè clausit extremum. Quam ordinationem prædicto satelliti tradidit, Constantio reseruandam. Qui, dum post sui genitoris obitum adueniens suscepisset imperium, sicut à Constantino delegatum fuerat, ab eodem, Constantio testamentum contraditur. Qui ob huius rei gratiam, in tanta apud eum familiaritate, idem presbyter est habitus: vt iam non presbyter, sed pater imperij vocaretur. Et qui ob imperandum, imperator fuerat eleuatus: sub huius presbyteri imperio videbatur addictus. Ad cuius iusionem, Arrius est ecclesiæ reuocatus. Cuius doctrinam, rudis princeps impijs sensibus retinens, fidem catholicam respuit, & à paternis traditionibus sacrilego more desciiuit. Qui, temporibus suis, non leuem ecclesiæ dei vel sacerdotibus insecutionem intulisse, videtur.

Quo

PHOT. ARR. ET ATHA. 3

Quo etiam tēpore plurimos martyres multosq; fecerat confessores. Alios quoq; effosis oculis, ac poplitibus amputatis, semiuiuos reliquit. Nonnullos verò rabido furore arreptus in sanie, ex proprijs sedibus relegando, damnauit, in quibus domini dictum videtur esse completum: Si me persecuti sunt: & vos persequentur. Hic igitur, priusquam

Legendum videtur Ariminum vel Seleuciam.

A 3 fidei

DISPV. INTER SAB.

fidei negocium ventilari. Athanasius dixit: Et quis tam vecors, audeat principalia præcepta abnuere? Probus iudex dixit: Ergò venerandi Augusti sacra relegatur. Et recitauit ita.

*Al. legatur.
Al. recitata
est.*

EPISTOLA CONSTANTINI AV-
GUSTI.

Constantinus Constantius pius, perpetuus victor ac triūphator semper Augustus, Probo iudici salutem.

DIVINO munere, paternum adeptus imperium: illud est nobis primitus enitendum, vt hæretica conuersatione deleta, sacre se nostræ fidei coniunctum orbis gaudeat vniuersus, quoniam qui de peruerso itinere conuertit impium, saluat animam eius, & suorum cooperit multitudinem peccatorū. Et quoniam nunc plerosq; reperimus huius sceleris socios, hanc perfidiam ritu sacrilego percolentes, adserentes se integram fidei regulam retinere, quinon solum sunt homi-

PHO. ARR. ET ATHA. 4

homines impia seductione fallētes. Verum etiam ingenitæ maiestati blasphemantes, & filij creatam substantiam eius diuinitati iungentes. Monemus itaq; vt nostræ mansuetudinis autoritate percepta inter Arrium venerabilem presbyterum, & Athanasium eiusdem auctorem erroris Episcopum, huius negocij examen facias agitari, præcipuè suadem⁹, vt animi peruersitate deposita, verè fidei ac probatæ colla submittant, ne nostræ pietatis ac mansuetudinis præcepta, solita temeritatis audacia contēnentes, ad grauē nos prouocent iracundiam. Et licet huius fidei munus necdum perceperis: sapientia tamē, quæ præ ceteris polles, cuncta te credimus posse sine cuiusquam susceptione personæ fideliter definire, Deo plus quam homini placitum (& alia manu) optamus te bene valere. Data Constantinopoli, duodecimo die Calend. Ianuarij. Cumque recitaretur. Probus dixit: veneranda principis sacra, quæ lecta est, gestis indatur. Et adiecit: perspicuis in idolorum cultura, nullam veri numinis consistere maiestatem: Christianis memetipsum dogmatibus subijcere volo, quibus adstruitur vnus & verus Deus esse, qui vniuersa, quæ videntur & quæ non vidētur,

Al. iniuriæ irrogantes.

Al. Disconu. Al. suadens.

Al. sub die duo decima. Al. recitata esset.

DISPV. INTER SAB.

virtute verbi sui creauit. Et quoniam cum plures, Christiani nominis titulo censeantur, & à veritate eius fidei procul aberrare dicantur, diuersa scilicet sentiendo, & vana dogmatum instituta sectando, scire nunc magnopere desidero, quæ sit recti dogmatis fides, cui remotis omnibus dubietatis ambagibus, tenaciter inhærere queam ne erroris cæcitate exui cupiens maioribus tenebrarum erroribus implicer, si passim & sine vllò exa- minis discrimine, alicuius sectæ, quæ primò occurrerit, imitator existam, quæ vtrum praua sit nec ne vel veritate suffulta, ignoro. Et ideo si placet, imò quia placere debet, vnusquisque vestrum in conspectu nostro, fidei suæ sententiam pandat: vt examinatione habita, quæ firmior cunctis et verior reperta fuerit: hanc omnes iure credamus & hanc in dubitanter, spreto falsitatis errore, sequamur. Omnes dixerunt. Quomodo tibi tanti mysterij secreta committere possumus, & rei inexpertæ arbitrum collocare: cum necdum gentilitatis maculas, veri dogmatis per ceptione ablueris? Probus iudex dixit. Hoc est vtique, quod totis viribus cognoscere cupio, quid sit rectum & veridicum dogma, in quo, me oporteat occulti mysterij sacramen-

*Al. diuersa et
maria dogma
his instituta se
stando.*

al. huic.

ta

PHO. ARR. ET ATHA. 5

ta percipere. Nō enim modò profunda mysteriorum arcana mihi patefieri desidero: sed illa nunc mihi flagito demonstrari, quæ in vestra fide extrinsecus habentur, & publicè predicantur id est, quod vnus idemq; verus sit Deus visibilium & inuisibilium conditor rerum. Et quia hoc vos vno ore profiteri non nescio, quid causæ extiterit, vt in tā varias diuidamini sectas, vt quæ sit vera quæue falsa, intelligi omninò à nobis, nō possit, priusquam vestro certamine, digno patientiæ moderamine habito, quid sit cōgruum, diligentius cognoscamus. Athanasius dixit: Cum sis omni literarum genere imbutus, & philosophicis disciplinis admodum eruditus, mirari vsque quaque nō debes, plurima penes nos & varia nouitatum dogmata extitisse, cum & apud vos tot sententiarum nouitates emerferint, quot penè nomina continentur auctorum. Nam cum tres sint in mundo, Iudæorum, paganorum, & christianorum religiones, multis & longè discretis sententiarum diuersitatibus, vnaquæq; religio à seipsa desciscens, in varias propriæ institutionis sectas diuisa est: dum vnusquisq; suauitate recentioris sententiæ non veritatem, sed veritatis similitudinem præferentis, illectus, anti-

*Al. quæ sint
uera.*

Al. discedens.

A 5 quitus

DISPV. INTER SAB.

quitus à patribus traditam lineam derelinquit, eò irremeabiliter per auia oberrans, quò nouitate pro vetustate vitur, tanq̃ anti qui limitis & à patribus traditi viam incedēs, aut enim multum sentit aut minus credit, & ideo medium & regiū iter incedere nescit. Hæc idcirco præfatus sum: vt tibi clarissima explorandæ veritatis inditia demonstrarē, vt agnoscere facillimè queas, illum prauitatis errore inuolui: quia prisca Apostolicæ fi dei instituta derelinquens, ipse sibi pro suę voluntatis arbitrio, fidem, quam sequi debeat, somnit. Arrius dixit: Optimè Athanasius errorem perfidię in adiectis & nuper in uentis rerum nouitatibus consistere profite tur, apostolico in hoc ipsum congruente testi monio, quo ait: prophanas autem vocum nouitates deuita. Vnde obsecro: vt ab hoc in quisionis tramite non recedas, diligentius atq; attentius inuestigando, quis nouo, qui ve antiquo vtatur testimonio. Probus iu dex dixit, vt hæc que asseris facillimè inno rescant, & ad lucem veritatis, remota omni ambiguitatis caligine, veniant, antique fi dei regulam pandite, & ita, vt est ab aposto lis tradita, nostris auribus intimate. Omnes dixerunt, Credimus in Deum patrem omni poten

xl. fidei sacra
mento.

PHO. ARR. ET ATHA. 6

potentem, & in Iesum Christum filium eius dominum nostrum, & in spiritum sanctum. Hæc est fidei nostræ regula, quam cœlesti magisterio dominus tradidit apostolis, dicens: Ite baptizate omnes gentes in nomine patris & filij, & spiritus sancti. Probus iu dex dixit: Magno miraculi stupore attonitus hæreo, tres à vobis Deos prædicari conspiciens, à quibus ad vnus dei singularis potentie maiestatem confugiendum esse cre dideram. Vnde quæ sit huius rationis fides, vel quid ista trium rerum, triumque voca bulorum nomina indicent, quæso nos bre uiter informare dignemini. Sabellius dixit, planè à nobis tres prædicari Deos non audiisti, sed credere nos in patrem & filium & spiritum sanctum, sicut nobis ab apostolis traditum, simpliciter professi sumus. Cum enim patrem nominamus, non alium pa trem, alium nolumus intelligi filium, sed hunc eundem & patrem & filium prædica mus. Deus enim ineffabili virtutis potentia, qua omnia implet, Mariæ virginis vte rum implens, atque ex se ob humana piacula expianda, carnalis materiæ substantiam sine sui immutatione suscipiens visibi liter sese humanis obtutibus demonstrauit, & in es

Sequentia hæ
tenus deside
rata sunt.

DISPV. INTER SAB.

in eo ipso homine, quem assumpsit filius nū cupatur, cum non alius atq; alius : sed idem pater intelligatur, & hac ratione vnū Deum colimus, non alium vt dixi atq; alium intelligentes, sed hunc eundemq; vnum & verum profitentes. Fotinus dixit: Impiè Sabellius professus est, Deum patrem per virginem natum, nescio quod protensionis viciū tantē ingerēs maiestati, vt per id quod extēsus in virgine, ipse sibi pater ipseq; sit filius, qđ nullus Christianorum ei concesserit. Vnde magis ego dico, Deum patrem filium habere Dominum Iesum Christū, ex Maria virgine initium sumentem, qui per sanctę conuersationis excellentissimū atq; inimitabile beatitudinis meritum, à deo patre in filium est adoptatus, & eximio diuinitatis honore donatus. Cæterum Deus inuiolabilis & immensus, nec ex se alium genuit, nec ipse vnquam genitus fuit, vt merito aut de se filium haberet, aut ipse sibi filius esse credatur. Sed est vnicus & singularis, nec generādo passio ni obnoxius, nec seipsum protendendo cummulatus, nec suam in virgine portionem deriuando, diuisioni subiectus. Arrius dixit: Ego enim confiteor, ingenitum patrem ante omnia tempora ineffabiliter filium genuisse, per

Fortè immu-
tabile.

PHO. ARR. ET ATHA: 7

per quem & in quo visibiles creaturas atq; inuisibiles fecit, qui nouissimis temporibus propter humani generis salutē à patre missus uerum hominem gestauit in mūdo, quē inuiolabiliter de virgine Maria siue humani generis permixtione suscepit. Qui cum sit creature suę dominus: non potest tamen genitori suo, aut in omnibus cōferri, aut in aliquo coęquari, quem & deum & suę originis profitetur auctorem, nec tamē ideo duo dii quia & hic Deus, nec ideo non deus: quia solus pater deus: sicut non ideo non bonus, quia solus pater bonus: cum sit & filius non solum bonus: sed & bonorum creator. Et sicut ei non adimitur vt non bonus sit, cum solus pater ipsius filij professio sit bonus: sic ei non aufertur ne deus sit, cum solus pater, sit deus. Et sicut bonitas filij non præiudicat singularitati paternę bonitatis: sic deitas eius non officit patri, ne vnicus ac singularis sit Deus. Et hoc modo vnum profitemur Deum, non negando, vt dixi filium deum: sed penè solum patrem vnus diuinitatis auctorem constituentes. Athanasius dixit: Bene patrem ex se filium ineffabiliter ante omnia tempora genuisse, Arrius sua professione definiuit: sed vtrum, filium ex ipsa patris

Al. pudorū.

Al. penes.
Al. auctoritate.
tem.

DISPV. INTER SAB.

al. interim,

patris eſſentia vel natura, an aliunde genitum velit adferere, hæc in ſua proſecutiõe reticuit. Ego enim, patrem & filiũ & ſpiritũ ſanctum vnũ ſubſtãtiã, vnũſq; naturẽ eſſe, cõfiteor: ita vt nõ ex nihilo neq; ex aliquo, ſed de patre filium genitum, & de patre ſpiritũ credam procedere ſanctum. Et licet tres in proprietate ſua ſubſiſtẽtes profitear eſſe perſonas, horum tamen vna natura, vnaq; diuinitas cõprobat. Probus iudex dixit: Quanquã hæc varia & longẽ diſſimilis ſententiarum veſtrarum diuerſitas, magnam confuſionis caliginem noſtris mentibus incutiat, tamen vt cito his ambagibus exuamur, & vt quẽ ſit verẽ fidei profeſſio, cognofcamus: dignamini euidentioribus diuinã ſcripturã testimonijs, adſertionum veſtrarum ſentẽtias communire, & ne longo orationis ambitu ipſius permixtã diſputationis diffuſione procul euagemini, ſingillatim vnũſquiſque veſtrũ aduerſus ceteros dimicet: ita vt omnes contra vnũ ſententiam, arma ſumentes, in his, quẽ vobis eſſe communia noſtis, contra diſſentientem vobis inuicem ſuffragemini. Porro, ſi fidei nil cõmune habetis, ſuis vnũſquiſque nitať profeſſionibus: vt facile clareſcat, vtrum in his, quẽ in alio damnat, ipſe penitus

al. confuſioe.

PHO. ARR. ET ATHA: 3

tus non impingat. Si placet igitur, cum Sabellio inite conflictum, & ille contra vos ſuas veridicet partes: ita vt ſi eum ſuperare poteritis, victus abſcedat. Poſt quem Fotinus ſeſe certamini dare debet, & ſuam veridicis tueri testimonijs fidem, cõtra quem, omnem conflictionis aciem confirmare debetis, vt ſi hic ceſſerit ſuperatus, diſputationis locum ceteris ſequentibus derelinquat. Ex hoc arbitrator nos ad indaginem veritatis poſſe quantoties peruenire. Permittatur itaque vt dixi, Sabellius ſuam fidem documentis cõleſtibus approbare. Sabellius dixit: Quoniam me cum omnibus congregari præcepisti: respondeant, vtrum ſimplicis naturã Deum eſſe, fateantur. Arrius dixit. Quis hoc impius negauerit. Sabellius dixit: Respondeant etiam: vtrum omnia quã de Deo dicuntur ſecundum ſubſtantiam accipienda ſint. Arrius dixit: Iſta noſtrã fidei propria eſſe noſcuntur. Fotinus dixit: Aſſentior cuncta de DEO ſecundum ſubſtantiam dici. Athanaſius dixit. Non temerẽ pronunciauerim vniuerſa quẽ de DEO dicuntur, ſecundum ſubſtantiam debere accipi, propter nonnullos relatiuos nominum *al. eſſentiam,* casus

DISPV. INTER SAB.

casus, secundum usitatum humani sermonis eloquium prolatus, qui non proprie Deo, sed personis & temporibus vel quibuscunq; rerum generibus coaptatur, id est, cum se ne scire dicit, vel cum se iterum cognouisse fatetur, aut cum rerum à se factarum poenitentiam gerit, & nunc se iratum nunc placatum ostendit. Quæ omnia si secundum essentiam velimus accipere: passibilem sine dubio & improuidã diuinã profitebimur esse naturam, in qua aut ignoratio aut ex tẽpore orta cognitio cadat, quam & tristitia poenitendo conficiant, & læta subleuent vegetando. Quod quid aliud erit: nisi mutabili, peti & instabili mobilitate huc illucque defluere? Vnde manifestissimè comprobatur: non omnia de Deo secundum substantiam debere dici: sed aliquanta dispensationi respondentia: non naturæ eius conuenientia certò certius profiteri. Probus iudex dixit: Licet sufficienter & doctius laudabili breuitate, responderis. Non omnia de Deo secundum substantiam dici, latius tamen hæc à te audire desidero: cum tui loci disputationis tempus adfuerit, nunc interim (vt ante fatus sum.) Sabellius vt cœperat, prosequatur. Sabellius dixit: Fidei nostræ professio, vt superior

Al. cogitatio.
Al. tristitia.
Al. lætisia.

Al. intelligi.

Al. profite-
mur.
Al. laudabili-
ter q̄.

PHO. ARR. ET ATHA. 9

rius dixi, hunc eundemq; patrem & filium prædicat deum, ne gentili errore duos Deos adserere conuincamur, si alius pater, alius à nobis filius prædicetur. Vnde ex his ipsis, quæ à non intelligētibus, vel minus sentientibus, aduersa nobis esse putantur, aperitissimè demonstrabo, summi atq; omnipotentis Dei vnã esse personam. nam, quid aliud est, pater in me manens facit opera, nisi ego in me manens facio opera? Et qui me videt, videt & patrem, id est, ego sum ipse pater qui filius, vt per vnã diuinitatis cõtẽplationem vnã intelligas esse personam? Sed etiam quid ait: Ego in patre & pater in me? vel quod Esaias ad eundem loquitur, in te est Deus, & non est Deus præter te, id proculdubio manifestè voluit indicare, sine alterius permixtione personæ, in seipso inefabiliter permanere. Si enim, vt ipsi quoq; concedunt: & vt superius falsi sunt, simplex est diuina natura: non fieri potest, vt vel ipsa intrinsecus vacua, alterius in se naturæ personam contineat, & ipsa vicissim contineatur ab altera. Necessè est enim vt se ipsa aut minuendo contrahat, aut euacuando exinaniat, aut dilatando diffundat: quoniam receptorum vel recipientium conditio ista est:

B vt

DISPV. INTER SAB.

vt aut recepturus spatio dilatetur ad alterum recipiendum: aut recipiendus, contractione aliqua minuatur: vt intra euacuata ad suscipiendum se, naturam valeat contineri. Quæ quoniã tam impia tamq; absurda, simplici illi & ineffabili naturæ congruere minimè possunt: id sine dubio, restat intelligi, vt vnus idemq; in seipso manens, de seipso singulariter dicere videatur: Ego in patre & pater in me: Et, qui me videt, videt & patrem: ne si de duobus dictũ accipere volueris, duos nihilominus Deos separatim distinctos adferere conuincaris. Aut si ita eos in se inuicem permanere defendis: vt horum vnã dicas esse naturam: nescio quam personarum deformitatem, portentui alicui similem, ex vnus rei initio pertinentem: aut in vnus naturæ substantia confusius & permixtius habitantem videberis profiteri, & hac ratione simplicem & intemeratã diuinæ virtutis naturam indignis compositã qualitatibus defendere. Recurre magis ad illa singularia cœlestium præconia sanctorum, quibus vnus in vna persona manentis, diuinitas prædicatur: vt Moyses admonet, dicens: Audi Israël: Dominus deus tuus, Deus vnus est. Quod & ipse quoq; deus in deuteronomio testatur:

Al. portento.

PHO. ARR. ET ATHA: 10

tur: videte videte, quoniam ego sum Deus, & non est alius absque me. Et iterum: Testes vos estis, si est alius Deus præter me. Non debemus tantæ auctoritatis cœlitus nobis sententiam depromptam, alterius Dei confessione frustrare, ne in nostri perniciem tanti præconij cassantes imperium, debita deorum cultoribus subeamus tormenta. Probus iudex dixit. Si huic tam validæ prosecutioni, posse aliquid referri putatis, perorare dignemini. Arrius dixit. Dum per vnus Dei probabili quidem & admodum utili confessione bifariæ deitatis, errore Sabellius semetipsum conatur exuere, nefandam Iudaici sensus impietatem incurrit, filium Dei, Deum in sua manere substantia, & propriam habere personam, mente sacrilega denegando. Cuius insanissimi furoris audaciam quantocunque breuitatis compendio vti potuero, cœlestium testimoniorum auctoritate frenabo, ad demonstrandam subsistentis filij personam. Non illa quæ quidẽ homini suscepto congruere cauillatur assumens, sed illa in medium proferens testimonia, quæ sine vilo ancipitis intelligentiæ scrupulo, diuinitati eius competere

DISPV. INTER SAB.

omnes pariter confitentur. In Genesi dominum dixisse legimus faciamus hominem ad imaginē & similitudinē nostram. Ecce plura liter dixit, faciamus, alium videlicet indicās, ad quem loquentis dei factus est sermo. Nō enim tam absurdē intelligendum fuisse locutum, vt sibi ipse diceret, faciamus, quod propriē illorum est, qui amentiaē passionem incurrunt. Nanq; vt ad alterum locutū fuisse scriptura mōstraret, cōtinuo subiecit dicens. Et fecit Deus hominem, ad imaginem dei fecit illū. Si vnus esset, ad imaginem suā fecisse diceretur. Nūc autem alius ad alterius imaginem aptius fecisse describitur. Itē cum ob multa nefandi sceleris facinora, Sodomitā suis in locis, terras igneis diuinitus imbribus sanxisset vrendas, ita refertur. Pluit inquit dominus à domino ignem & sulphur. Nihil tamen euidentius ad ostendendum patrem, & demonstrandum filium legaliter potuit intimari, vbi alius ab altero, nō vnus à se ipso sulphureas cœlitus iaculatus est flāmas. Item ipse filius ad Iacob loquitur dicens. Ego sum Deus, qui visus sum tibi: in loco dei posset dicere, qui visus sum in loco meo, si vna loquentis intelligeretur persona. Item Ascende inquit in Bethel, & fac ibi
alta-

PHO. ARR. ET ATHA. MI
altare Deo, qui apparuit tibi. Nec istud singulari vnquam personæ congruere potest, vbi distinct⁹ alius altero sacrarium imperat constituendum. Id enim solitarium dicere conueniens erat, fac altare mihi deo, qui apparui tibi. Item pater deus de saluandis in Deo filio populis, per Osee prophetam loquitur dicēs, Et saluabo eos in domino deo ipsorum. Item dauid ad filium Dei loquens, Thronus tuus Deus in seculum seculi, virga æquitatis, virga regni tui. Propterea unxit te Deus deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Quid hoc ad confessionis errorem submouendum, manifestius potuit dici, vbi de⁹ deum vnxisse præscribitur? Hęc interim pauca de veteri testamento decerpfi. Nam plura & manifestiora studio breuitatis omisi, quibus luce clarius comprobatur, & patrē & filium distinctis & separatis substantiarū proprietatibus existere. Quod autem Sabeli⁹ ex hoc, quod ait. Ego in patre, & pater in me est, vnam visus est demonstrare naturā, siue personā, quōd videlicet alia intra aliam sine confusionis permixtione, vel præter cetera vitiorum genera, quę more sophismatū quęstionum voluit intentare, inesse substantiam vel personā, sicut non vna Dei & homi

DISPV. INTER SAB.

num potest esse natura, de quibus dicit, quod ipsi in deo, & deus in eis est: denique idem ad patrem de credentibus loquens filius ait. Ut sicut tu pater in me & ego in te, ita & ipsi in nobis sint. Et iterum. Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Apostolus quoque de idiota. Quid prostratus inquit confitebitur, quia verè deus in vobis est. Sicut ergo cum deus in nobis & nos in deo sumus non confusione personarum, non unitate naturarum, non augmenti accessione, non detrimenti subtractione, non qualibet composita vel ordinata mutabilis substantiæ qualitate, sed puræ & simplicis fidei sanctitate domino in nobis habitaculum præparemus, & ille nos in suam recipit mansionem, dum eius voluntatem faciendo in ipso manemus, ita pater & filius pro in dissolubili fœdere voluntatis, in se invicem manere noscuntur. Probus iudex dixit. Quoniam tam clarissimis testimoniorum documentis, & patrem & filium propriè subsistere demonstrasti, quæ Sabellius humanis mentibus quaestionum nebulas offundendo negabat, id nunc à tuis queritur partibus, quomodo & deum patrem & filium, separatim & distinctius profitendo, non pluralem diuinitatis naturam introducere videaris. Et quantum superiore pro-

secu-

PHO. ARR. ET ATHA. 12

secutione breuiter pauca perstrinxeris, lata tamen & propria quaestionis huiusmodi debet esse probatio. Quam tunc copiosius expeditur debebis, dum inter te, atque Athanasium disputationis examinem ceperit agitari. Et quoniam nunc ut dixi adsertione veridica, Sabellij est perfidia refutata, fidei suæ Fotinus certis, si valet, testimonijs adlit. Fotinus dixit. Ego domino nostro Iesu christo initium tribuo, purumque hominem fuisse affirmo, & per beatæ vitæ excellentissimum meritum, diuinitatis honorem fuisse adeptum. Quis enim foemineo portatus utero per partum egeritur? Quis puerperiæ cunas expertus, & lactei poculi alimento nutritus, maternis gestatus est vlnis? Quis vniuersas corporæ fragilitatis conditiones impleuit? Dum esuriam patitur, dum nequissimi spiritus tentatione percellitur, dum lassitudine fatigatur, dum in somnos resoluitur, dum comprehensus nexibus alligatur, dum flagellis verberatur & palmis, dum ludibrijs insultatum agitur, dum crucis patibulo suspenditur, & mortis dispendia perpetitur, quem humana conditio parentibus subdidit, cuius fraternam utriusque sexus cuncta designata, quæ de

For. cognatio

DISPV. INTER SAB.

spiritus nomine sciscitatur, qui iudicij diem se ignorare fatetur, qui tribuendarum sediũ potestatem non se habere testatur, qui se de relictum conqueritur, qui passionis formidine, & mortis terrore concutitur, propter quod & calicem à se transferri precatur, & quàm multa quę commemorare lógum est humanitati conuenientia patitur, quis tam insipiens est vt hæc Deo congruere arbitretur? Nam illa virtutum miracula nõ propria perpetrasse virtute, sed deum per eũ fecisse credendũ, sicut ipse ait pater in me manens, facit opera. Et iterum, Non potest à se filius facere quicquam. Quia enim multũ deo acceptus fuit, quicquid voluit orationibus impetrauit. Nã si mortuis reddita est vita, si cæcis lumen, si debilibus virtus, si leprosis mūditiã, si v̄ti mareq; cessarunt, si alimentorũ creatura multiplicati sc̄noris sensit augmentum, nõ nisi hæc omnia oratiõis munere elicitã esse noscuntur, similiq; modo p̄fectã quamdudum prophetæ in dei nomine perfecerunt. Verum quia hic in tantum se dignum Deo, chariorẽq; perseuerando in mã datis eius exhibuit vt ipse ait. Ego quæ placita sunt ei, facio semper, & vt pater ad eũ per angelum loquitur dicens, sicut in Zacharia scri-

PHO. ARR. ET ATHA. 13

scriptum est Angelus inquit domini stabat, & contestabatur Iesum, hæc dicit dominus deus exercituum. Si in vijs meis ambulaueris & custodiam meam custodieris, tu quoq; iudicabis domum meã. Et vt mortem pro mudi salute equanimiter tulit, ob hoc in quã quod se tantum ac talem exhibuit, dedit illi Deus vniuersorum potestatem, ac deum illum totius creaturæ constituit, sicut apostolus docet, dicens, Humiliauit semetipsum vsq; ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus illum exaltauit & dedit illi nomen, quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestriũ & infernorũ. vnde & ipse post passionẽ, quæ ei tale contulit meritum, aiebat. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Quod vtique si ante tempora deus esset, potestã ex tẽpore non accepisset, quã semel habuisse constabat, sed vt dixi ob p̄clarũ obedientię ac passionis meritum diuino est honore donatus, & super omnia exaltatus, sicut & Petrus loquitur dicens, Deus patrum nostrorum exaltauit puerum suum Iesum. Et iterũ, dextera igitur dei exaltatus. Ac rursus, Certissimẽ inquit sciat omnis domus Israel, quia & dominum illum & christum deus

DISPV. INTER SAB.

fecit hūc Iesum, quem vos crucifixistis: ostēdens euidentius propter passionem crucis, ex tempore Deum fuisse factū, non Deum ante tempora natum. Vnde & Paulus Tāto inquit angelis melior factus, quanto excellētius præ illis nomē accepit. Quod em̄ fit vel accipitur, ex tēpore sumit initium. Nam ex semine Dauid originis sumpsisse principiū, diuina ubiq; testantur eloquia, sicut deus ad Dauid loquitur, Dominus filius qui egredietur de renibus tuis, ipse edificabit mihi domum. Et iterum. De fructu ventris tui, ponā super sedem tuam. Et Isaias: Ecce radix Iesse exurget regere gentes. Et apostolus. De filio inquit suo, qui factus est ex semine Dauid. Et iterum. Memore esto Iesum Christū resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid. Et angelus ad Mariam. Dabit illi inquit deus sedem Dauid patris sui. Ex his igitur atq; alijs quā pluribus demonstratur euidentius, non Deum ante secula fuisse, sed in Deum bonę actionis merito processisse. Probus iudex dixit. Intentatis à Fotino quęstionibus è diuerso venientium responsionibus occurratur. Athanasius dixit. Si ea quę Arrius contra Sabelliū profecutus est, diligenter aduertas, ibi etiam Fotini perfidiam

PHO. ARR. ET ATHA. 14
diam pariter cognoscis exclusam. Probus iudex dixit. Vt puta? Athanasius dixit. Sabellius vnā confitendo personam, filium ante cunctorum originem seculorum subsistere denegauit, quod ipsum quoq; Fotinus impijs asseuerare cōmentis aggreditur, dum filio ex humani ortus natiuitate initium tribuens, omnino eum non fuisse testatur. Quę sacrilega opinionis sententia, Arrio copiosius prosequente cassata est. Apertē enim & lucidius demonstrat, filium dei ante tempora substituisse. Probus iudex dixit. Memini equidem Arrium de proprietate personę filij subsistentis contra Sabellium satis egisse, sed disputationis ordo vel ratio poscit, vt Fotini quoque adsertio, proprio debeat contranitentium refutationis obice submoueri, ne dum nimis breuitati studetis, res necessarias omittere videamini. Non enim paruam intulit suę fidei quęstionem, multis adseuerando documentis, filium Dei ex Maria virgine initium accepisse, & in Deum clarissimę actionis merito profecisse. Athanasius dixit. Non pigebit aut me, aut Arrium, Fotini dementia diuinę scripturę auctoritatibus arguere, qui in tantum prorupit

DISPV. INTER SAB.

pit insanie, vt prophetis atq; apostolicis di-
ctis, vesano furoris sui animo repugnans, ne
scio quæ vilissima derogationis exēpla, quæ
Deus pro nostræ redemptionis salute volun-
tario subiit affectu, in iniuriam tantæ protu-
lit maiestatis. Arrius dixit: Tolerabilius Iu-
deorum christo insultantium voces, aut cru-
cifixi latronis blasphemie audiuntur, quàm
nefanda huius Fotini perfidia sustinetur.

Quis enim ferat purum hominem prædica-
ri, aut ex Maria sumpsisse initium eum, qui
se de cœlo venisse & ante secula genitū pro-
testatur, sicut idem de patre loquens, & æter-
næ natiuitatis mysterium pandens ait. Ante
secula fundauit me, & ante omnes colles ge-
nuit, cum pararet cœlos aderam illi. Sed &
pater ad eum loquitur dicens. Ex vtero an-
te luciferum genui te. Quia enim stellæ in
signis temporum positæ sunt, natiuitatem
filij sui Deus pater ante astrorum originem,
id est ante omnium temporum seriem exti-
tisse testatur, siue spiritualiter dictū intelli-
gimus, ante luciferum, id est, ante angelorum
creaturam, quoniam de angelo dictum est,
lucifer, qui mane oriebatur. Fotinus dixit.
Hoc secundum prædestinationis veritatem
dictum accipitur, apostolo contestante at-
que

PHO. ARR. ET ATHA. 15
que dicēte. Qui prædestinatus est filius dei
in virtute. Nam sic dictum est, Ante colles
genuit me, vel Ante luciferum genui te, cū
tamen nouissimis temporibus fuerit natus,
quomodo & apostolus electionem sancto-
rum ante exordium factam adserit seculo-
rum, qui nos inquit elegit ante constitutio-
nem mundi. Et utiq; nō sunt nisi in fine mū-
di electi. Sicut ergo q̄ ante secula nō subsiste-
bant, tamen in prædestinatione electi esse di-
cuntur, eodem intelligentiæ genere & de
christo, quod ante secula dictus est natus, in
prædestinatione dictum accipitur. Moris e-
nim est diuinę scripturæ, id quod pro certō
futurū est, ac si iam factum sit enarrare. Vn-
de & propheta ait. Qui fecit q̄ futura sunt,
id est in prædestinatione facta, re autem nec-
dum existentia. Ita & filij natiuitas ante se-
cula prædestinata, in fine vero ex tempore vera-
citer est orta. Prob^o iudex dixit: Illa quę ante
mundi prædestinationē natiuitas est, ex Dei
patris vtero p̄cessisse describitur, tu vero fi-
lium ex Maria initium accepisse testaris. Fo-
tinus dixit. Sed non ideo intelligendum est,
Christum de deo patre natum, quia ait se de
patre genitum, aut patrem genuisse fate-
tur. Hoc enim Deus pater de adoptatis vel
ado-

DISPV. INTER SAB.

adoptandis dicere confuevit, sicut per Isal-
am dicitur, filios genui & exaltati. Et ite-
rum, Primogenitus meus Israël: et Ioan-
nes. Omnis qui natus est ex Deo non pec-
cat, & non potest peccare, quoniam nati-
uitas Dei seruat illum. Nunc igitur quia
homines fideles de Deo nati esse dicun-
tur, idcirco eis humanæ natiuitatis aufer-
tur origo, aut priusquam de homini-
bus nascerentur ante mundi principium,
per diuinæ natiuitatis commemorationem
extitisse credendi sunt? Arrius dixit. Quo-
niam manifestissimæ veritati callida di-
sputationis arte Fotinus obnuitur, eui-
dentissimam est diuinæ scripturæ authori-
tate frangendus. Ioannes enim aposto-
lus istius insaniam longe ante in spiritu
sancto conspiciens, ante principium secu-
lorum substantialem apud patrem, Deum
filium extitisse testatur, ac sic Fotinum
alto imperitiæ sopore demersum, & leta-
li quiete sepultum, clarissimæ suæ vocis
præconio excitat dicens. In principio
erat verbum, & verbum erat apud Deum,
& Deus erat verbum, hoc erat in prin-
cipio apud Deum. Ergo ei, qui in prin-
cipio erat apud Deum non relinquitur,

vt

PHO. ARR. ET ATHA. 16

vt nouissimo tempore originis suæ prin-
cipium ab homine sumpserit. Et ne
hoc verbum, quod in principio erat a-
apud Deum, diuinæ vocis transeuntem
existimet sonum, ait. Et Deus erat verbum.
Quod si hoc verbum Deus erat, substan-
tia manens, non sonus transiens erat. Fun-
data enim naturæ virtus ostenditur, quæ fuisse
vel esse substantialiter prædicatur. Et quo-
niam nunc quoque Sabellium in hoc ad-
iutorio vobiscum astare conspicio, in
vtrosque testimonij huius tela vibrabo, &
inde Fotinum occido, vnde Sabellium peri-
mo. Audiat ergo Sabellius Deum apud De-
um fuisse, & desinat ab vnitatis perso-
næ. Audiat Fotinus hoc verbum, De-
um in principio extitisse, & desinat de Ma-
ria virgine initium tribuere. Hoc inquit
erat in principio apud Deum. Omnia per
ipsum facta sunt, & sine ipso factum est ni-
hil. In hoc mundo erat, & mundus per
ipsum factus est. Antecedit creator crea-
turæ suæ opificium an non? Probus
iudex dixit. Constat operis sui fabricam,
antecedere creatorem * vt postea ipse cœpe
rit, qui facti author extitit. Arrius dixit.
Si ergo omnia per filium facta sunt, &

*videt deesse
nec conuenit
aut simile.

mun-

DISPV. INTER SAB.

mundus per eum factus est, apparet ante mundum vel ante omnia, quæ facta sunt, filium extitisse. Probus iudex dixit. Nil hac probatione manifestius poterit demonstrari. Arrius dixit: Sed ne forte vnus apostoli probatio insufficiens perfidis videatur, alia, si præcipis, testimonia, filiū Dei ante secula substantentem contestantia, breui prosecutione subnectam. Probus iudex dixit. Licet (vt reor) vtilius & validius hoc testimonio nil sit, tamen vt diuersis probationum testimonijs assertioni tuæ cumules fidem, pauca vt ais circumscripta breuitate prosequere. Arrius dixit: Domini nostri Iesu Christi vox est in euangelio dicentis. Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, filius hominis qui est in cælo. Et iterum, descendi de cælo, nõ vt faciam voluntatem meam, sed voluntatē eius qui misit me patris. Apparet ergo iam fuisse, qui de cælo descenderat, vt Fotinus erubescat, & alium esse à patre, dum non suę voluntatis arbitrio præsumit aliquid faciendum, sed mittentis se patris in omnibus exequitur voluntatem, vt Sabellius & ei similes conticescant. Item Pater inquit glorifica me illa gloria, quam habui apud te, priusquam mundus esset. Ecce ante mundi constitutio

nem

PHO. ARR. ET ATHA. 17

nem, honoris gloria præditum penes patrem, sese fuisse testatur. Audiat ergo sabellius aliū apud alterum, audiat Fotinus gloriam ante mundi possedisse principium. Itē apostolus in propria eū diuinitatis forma fuisse ostendēs, priusquā naturę seruilis formā susciperet, ait. Qui cū in forma dei esset, non rapinā arbitratus est, esse se similem deo, sed semetipsum exinanīuit, formā serui accipiens. Jam igitur deus erat, qui vt homo esset, dei se formam exinanisse docetur. Item Hieremias deum fuisse, priusquā hominis formā dignaretur adsumere, euidentius agit dicens. Hic est Deus noster, & non deputabitur alter ad eū, qui inuenit omnem viā scientiæ, & dedit eā Iacob puero suo & Israël dilecto suo. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus cōuersatus est. Hęc tam firma, tanquā robustissima de diuinis auctoritatibus elicita probamēta, qualibet Fotinus si valet argumentatione dissoluat. Probus iudex dixit. Si adhuc tam manifestis tamque perspicuis documentis Fotinus obuius ire desiderat, certū est eum morbidæ contentionis vitio agi, quę tantæ non subijcitur veritati. Ne studio igit dilatandi certaminis nebulosę falsitatis quęstiones intendat, & in superfluis rebus necessarium

C tem-

DISPV. INTER SAB.

tempus absumat, vtilem suis prosecutionibus finē imponat. Arrius vero, atq; Athanasius qui filiū dei ante mūdi ortus principia de patre genitum confitentur, q̄ videlicet Sabellius pariter Fotinusq; negabāt, quomodo in vna eademq; sentētia fidei dissidiū faciānt, secumq; non conueniant, edicere nō morent. Athanasius dixit. Subsistere ante secula filiū veraciter Arrius profitetur. Quod autē de patre natus sit sono tantūmodo vocis, & simulata verborū confessione, non veritatis* proprietate concedit, dum eum à paternæ naturę substantia lōgius separat, & conditione naturæ non dispēsationis ratione patri subiectum affirmat. Probus iudex dixit. Clarissimum fidei vestrę iudicium date, & quemadmodum creditis recenti prosecutione signate, quo possit ad normam propositæ confessiōis disputationis quoq; materia coaptari. Athanasius dixit. Ne vos grauē oratione longissima, sensus fidem meā breui sermone concludo, patrē & filium & spiritum sanctū, scilicet deitate potestate, magnitudine natura, vnū esse cōfiteor, nec aliqd in hac trinitate nouū, extra neūve, ac si antea nō fuerit, postea vero adiectum sit adfero, sed vt dixi, vnus eam naturæ, vnusq; substantiæ credo

Huc usq; que
desiderata
sunt.

al. professio-
ne confidit.

PHO. ARR. ET ATHA. 18
do. Arrius dixit. Ego sicut tres psonas in sua proprietate manentes, ita tres substantias patris & filij & spiritus sancti cōfiteor. Alia est em̄ Dei patris, alia filij, alia spiritus sancti substantia, nec potest vllō modo ingenitę substantię aut genita filij, aut creata spiritus sancti cōferri natura. Vñ nec potestate equales, nec magnitudine similes, nec natura consortes, à nobis fideli cōfessione creduntur. Probus iudex dixit. Si hoc totum est, in quo à vobis inuicem dissentire videmini, id est, quod vnus diuersas, alius trinitatis vnā dicat esse substantiā, id nūc disputationis ratio poscit, vt adsertiones vestras, nec subtilitate argumentorū de industria dialecticę artis venientū, sed puris & simplicibus diuinę scripturę documētis robustius fulciatis. Arrius dixit. credo quod memorialib* prudētiæ* tuę sensibus Athanasij prosecutionē nequaquā subtraxit obliuio, qua id elegātius porauit, illū debere prauitatis errore notari, qui noua & inuitata verborum commenta sectatur, adiciens apostolicis dogmatibus, q̄ ab eis dē cōstat traditum nō fuisse. Probus iudex dixit. Ita memini. Arrius dixit. Ergo Nicæni decreta concilij lectione pandantur, & agnosces Athanasium vel huius auctores apostolicam

al. vestra

DISPV. INTER SAB.

fidem nouorum adiectione verborum hactenus corrupisse, vt & eos qui antiquis patrum inherere doctrinis, ambitione regia vsu censuerint feralibus relegandos edictis. Probus iudex dixit. si presentis negocij ratio postulat, vt decretum Nicæni concilij recitetur, hoc quoque; Athanasius sua prosecutione definet, vt ex vtriusque; voluntatis assensu (si quid est illud quod offertur) extrinsecus recitet. Athanasius dixit, causam congruit vt rerum gestarum lectio nis copia non neget. Probus iudex dixit. Ergo vt desideratis, prefati decreti fidei Nicæne lectio ventilet: Et lectum est ita. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem * omnium visibilem & inuisibilem factorem, & in vnum dominum nostrum Iesum Christum filium dei, natum ex patre vnigenitum, hoc est de substantia patris: Deum ex deo, lumen * ex lumine, deum verum de deo vero, natum non factum, vnus substantie cum patre, quod greci dicunt, *ὁμοούσιον* per quem facta sunt omnia, que in celo, & que in terra: qui propter nostram salutem descendit: incarnatus est, & homo factus est: passus est, & resurrexit tertia die, ascendit in celos inde venturus iudicare viuos & mortuos. Et in spiritum sanctum. eos autem qui dicunt, Erat quando non erat, & antequam nasce-

Omnium alibi deest.

Aliter de.

PHO. ARR. ET ATHA. 19

nasceretur, non erat, & quod de nullis extantibus vel ex aliqua substantia, aut essentia dicunt esse conuertibilem & mutabilem * filium dei hos anathematizat catholica & apostolica ecclesia. Arrius dixit. Peruides virorum optime Probe, istius decreta concilij in fugillatione apostolice fidei, ausu temerarie presumptiois fuisse conscripta. Quid enim opus erat nouum hoc *ὁμοούσιον* vocabulum antiquis dogmatum regulis inferi? Nunquid enim apostolos vel eorum discipulos atque omnes per ordinem successores, qui ad illud usque; tempus in christi confessione viuentes, *ὁμοούσιον* vocabulum ignorabant, impietatis sacrilegium in fidei veritate secutos fuisse dicemus, pro eo videlicet, quod huius nominis notione priuati, siue ipsius assertioe predicatiois perrexerunt ad Christum? Si enim a nobis (vt isti penitus mentiuntur) noua introducebatur contra apostolorum statuta doctrina: id vtique conueniens erat, & noue a nobis ingesta doctrine antiquis apostolorum obuiare doctrinis, & nouitati vetustatem prescribere, non vetustatem nouitate peruertere. Vt quid mihi hoc nomen sequendum imponit? Vt quid me ad huius rei nouitatem violentius trahit? Vt quid hoc apostolice fidei su-

Al. alia.
Al. dicentes.
Al. Deum.

DISPV. INTER SAB.

peradijcitur verbū, cuius nec prophetę quidem, nec apostoli vspiciā faciunt mētionem? Quod istud q̄so nomē est, sine quo fides integra esse non possit, sine quo christiani christianę religionis abdicātur honore? Vnum enim de duobus in hac causā sequi necesse est, si vera est homouisijs assertio, falsa est apostolorum prædicatio, quæ sine hoc nomine longo tēpore floruit. Si vera apostolica fides huius nominis exps vera est, sicuti & est hæc sine dubio falsa, quæ antiquę fidei, nominis nouitatē adiecit. Reuolue cuncta noui & veteris testamenti volumina, vtrum alicubi *ὁμοσιον* sacris inditum paginis poteris inuenire. Probus iudex dixit. Quid his refertur? Athanasius dixit. Nominis tātum offenderis nouitate, an etiā ipsius rei virtutē, quæ hoc est sortita vocabulum refugis? Arrius dixit. Quid dicas, non satis intelligo. Athanasius dixit. Quoniam res antiqua nouum nomen accepit, non vocabulo nouo, nouæ rei virtus accessit, hoc utiq; requiro, vtrum res quæ antiqua est, simul à te cum nominis nouitate damnetur. Arrius dixit. Res loqueris tortuosas, & omni stultitię miraculo dignas. Si enim *ὁμοσιον* nouum nomen est, non dubium quòd & res noua sit, quam significa

al. q̄m.

rō

PHO. ARR. ET ATHA. 20

re videtur. Athanasius dixit. ergo pariter re nomenq; cōdemnas? Arrius dixit. Ita planè. Athanasius dixit. Igitur cum demōstrauero rei antiquę & ab apostolis traditę, nomē nouum attributum fuisse, victum te tandem fateberis, an etiam sic rem antiquam simul cū nominis nouitate cōdemnas? Probus iudex dixit. Et quæ ratio causę flagitabat, vt res antiqua nouum acciperet nomen? Nunquid enim priusquam huius nominis vocabulum fortiretur, sine nominis proprietate manebat? Hoc mihi nullā rationis consequentiā habere videt. Arrius dixit. Optimè dicis. Athanasius dixit. Ecclesiasticę semper moris est disciplinæ, si quando hæreticorū noua doctrina exurgit, contra insolētes quęstionum nouitates reb' immutabiliter pmanentibus nominum vocabula immutare, & significātius rerum naturas exprimere, quæ tamen existētium causarum veritatibus congruāt, & quæ magis eadem antiquitus fuisse demonstrēt, nō ortus insinuent nouitatē, & vt quod dico planius fiat, vtor exēplo. In ipso christianę religionis prædicationis initio, omnes qui credebant dño nostro Iesu christo, non christiani sed discipuli tantūmodo nominabantur. Et quia multi dogmatū auctores nouorū

DISPV. INTER SAB.

extiterant, doctrinæ obuiantes apostolicæ, omnesq; sectatores suos nominabant discipulos, nec erat vlla nominis discretio inter veros falsosq; discipulos, siue qui Christi, siue qui Dosithei, siue Theodæ, siue Iudæ cuiusdam, siue etiam Ioannis sectatores, qui se quasi Christo credere fatebantur, vno illi discipulorum nomine censerentur. Tunc apostoli conuenientes Antiochiam, sicut eorum Luca narrante indicant acta, omnes discipulos nouo nomine, id est, Christianos appellant, discernentes eos à communi falsorum discipulorum vocabulo, vt & diuinus per Isaiam oraculi sermo impleretur, qui ait. Seruientium verbò mihi vocabitur nomen nouum. Hanc ergo ab apostolis traditam in nouis vtendo nominibus formam ecclesia retinens, cõtra diuersos hereticos prout sanæ fidei ratio postulabat, diuersas edidit nominum nouitates, deniq; patri nouum in nascibilitatis nomẽ ecclesia imposuit. Cum enim Sabelliana heresis genitum ex virgine patrem voluisset asserere, ingenitum contrahac confitendo ecclesia tradidit patrem. Et vtique in diuinis scripturis ingenitum nunquam legimus patrem. Potest ergo Sabellius audaciam suam in huius calumniæ * vertere quæstionem, & simili

Al. obuertere.

vt tu

PHO. ARR. ET ATHA. 21

vt tu, propositiõis genere vt, quo dicat. Cur diuinis scripturis sine vllò prospectu pudoris violentiam facitis, profitendo in nascibilem patrem, quod scriptum ostendere non valetis? Item, quia eum non solum genitum sed & passum impio dogmate idem Sabellius profitetur, episcopi vestri dudum Syrmium conuenientes in vnum, inter ceteras fidei, quas promulgauerunt quæstiões vel sanctiones, dixerunt patrem impassibilem esse, quod religiose sancteq; statuiffe probamus. Sed hoc itidem ille proclamat. Quousq; nostræ licentiæ audaciam protenditis, profitendo quod scriptum nõ legistis, impassibilem patrem, quod nec prophetæ tradiderunt, nec symboli autetici tradidit auctoritas, sed vestra est temeritate presumptum? Rursum proficiuntur ijdem ipsi, qui Syrmio conuenerat & hanc religiosæ confessionis fidem de filio statuunt, Deum inquit de deo, lumen de lumine. Iam hic Fotino, qui ex humanæ generationis natura initium tribuit filio, quanta calumniandi occasio pateat * ipse tu quæso metire. Cur enim nõ similes querimoniarum causas intendat? Cur non simili vociferatione ipse quoq; infaniet dicens, Quid dicitis, quid statuitis, quid sequendum nostro

Al. ipsum te quoq; metiri non pigeat.

C 5 ex

DISPV. INTER SAB.

ex iudicio posteris traditis, confitendo filiū Deum ex Deo, lumen ex lumine? Ostendite mihi vtrum in eadē fidei forma. i. in auctenti-
 to symbolo, quod apostoli tradiderunt, hoc scriptum legeritis. Sed contentus sum cū ibi scriptum non fuerit, saltē mihi de prophe-
 tis legatur, de apostolorū literis ostendatur.
 Quis has vocū coleret nouitates? Quis * suis
 admittere sensibus patiat̄ q̄ neq; prophete, neq; apostoli tradiderunt. Itē similit̄ patri filiū, multis & creberrimis conciliorū vestrorum decretis statuistis. Exurgat nunc Eunomius, qui dissimilit̄ confitetur, & dicat. Vbi hoc legistis, vbi scriptū reperistis, vtrū ne pater an filiū hac de se vsus est voce? Ergo tu arri qui me hodie tali constringis articulo, vt *ὁμοσιον* propriē scriptum ostendā, aut fate-
 re cōtra insolētes & furtiuas hereticę intelli-
 gētia prauitates, quādā cōfessionis nomina nō temerē p̄sumpta, sed ex cōsequenti ratione collecta, fidei auctoritatibus fuisse infer-
 ta, ita vt tot nouorū verborū religioso intel-
 lectu extiterint absolutiōes, quot fuerint q̄si-
 tæ vel subministratæ p̄fidię occasiones, aut si id fateri nolueris, tuis tecū obiectionibus agam. Ostēde mihi nō ex coniecturis, nō ex versimilibus, non ex ratione vicinis, non
 ad

Al. rudiibus.

PHO. ARR. ET ATHA. 22

ad intelligendū prouocātibus, rebꝫ nō ad id profitendū pietate fidei suadēte sed pura & nuda verborū proprietate hoc scriptū ostende, ingenitum aut impasibile patrē, filium vero deū ex deo, lumē ex lumine, aut patri si-
 milem esse. Nolo mihi dicas hoc fidei ratio poscit, hoc pietas docet, ad hāc me noīs pro-
 fessionē, scripturarū consequētia prouocat, nolo inquā mihi talia obtendas, quia & me similia de homouij probatiōe respuis proferentem. Sed forte fero in manibus diuinorum voluminū codices & eodē sono iisdem syllabis p̄dictorum vocabulorū noīa indi-
 ta lege, aut ostende scriptū, filiū patri similem aut fatere dissimilem, quōd hinc erūpas,
 * quorsum euadas nō est, tuis te obiectionibus implicitū propositionis nexo enodādi, facultas nulla suppeditat. Aut cōcede mihi ex cōsequentibus p̄bare *ὁμοσιον*. i. vniꝫ sub-
 stātię fidē, aut si cōcedere nolueris, negāda sūt tibi vniuersa q̄ ipse fateris, q̄ ea nude posita iuenire utiq; nusq̄ poteris. Probꝫ iudex dixit. Si ecclesiasticę cōsuetudinis mos ē, vt aliqua verborū vocabula * ob coercēdis here-
 ticorū motibus in fidei auctoritate nuda ponant̄, q̄ tñ rōe ex cōsequētia rerū existētū ve-
 stiant̄, dū eorū veritas in qua originē sumūt diui-

Al. quo rudi-
sus.

Al. pro.

DISPV. INTER SAB.

diuinis contineriliteris inuenitur, quid dicis Arri? Cōcedis *ὁμοσιον* sicut Athanasius dicit de diuinis scripturis, per conuenientes professionis qualitates probari an non? Arri^o dixit: Iste nescio qua sillogisticae artis verusutia obiectionem meam conatur eludere. Ego enim hoc mihi ostēdi desydero, vtrum homouision dominicę sit lectionis conscriptum auctoritate, & ideo aut propriē positum legat aut ab eius confessione recedat. Probus iudex dixit? Sed vides quēadmodum tuam in te referat quęstioem, & ijscē te, quibus vteris, constringat articulis, professionis tuę* manifestius (vt ipse exigit) documentū, vt ei de canonicis nudē positum literis ostēdas innascibilem, aut impassibilem patrem, aut Deum ex deo, aut lumen ex lumine, aut patri filium similem esse. Quę omnia si propriē posita demonstrare minimē potueris, negandi tibi necessitas imminet. Cui discrimini illa, vt mihi videtur, sola ratio poterit subuenire, vt cōcedatis vobis ea, quę in concilijs vestris nudē sunt posita, de scripturarū fontibus emanasse. Nam hoc contentionis vitio* dabitur, vt documentum nudi sermonis exigas, cui^o fidei sensum in scripturis copiosius noueris redundare. Sensum igitur quære

Al. manifestio
re documento.

Al. deputabil.

PHO. ARR. ET ATHA. 23

quære. Vnde huius vocabuli natura traxit originem, & cum sensum inueneris, nomen te pariter inuenisse non dubites. Athanasius dixit. Quantiscunq; cum eo ratioibus agas, nullatenus potest ab hac intentione reuocari. Nouit enim certissime quia si ad hoc (remota huius nominis intentione) descensum fuerit, vt ex consequentia scripturarū vnam patris esse substantiam & filij, quod est *ὁμοσιον* doceat, facillimē se superari posse sciat, & ideo diffidentię & timoris periculo actus nudi sermonis flagitat documentum. Sed suis est iterum professionibus constringendus. Exigit à me, vt vnam patris & filij substantiam, id est, homouision scriptum ostendam, tu autem tres vsias, id est, tres substantias confiteris. Ostende igitur mihi vbi legisti tres vsias. Si ego enim vnam, hoc est homouision, ideo negare debeo, quia hoc vbi sit scriptum, non inuenio, tu quemadmodū audes tres vsias profiteri, cum hoc scriptum nusquam poteris demonstrare? Probus iudex dixit: Si extat aliquod ex diuinis auctoritatibus documentum propriē & specialiter positum, quo approbetur patris & filij & spiritus sancti tres vsias, tresq; vt fateris esse naturas, proferatur, quo possit Athanasius à cōfessio-

DISPV. INTER SAB.

fessione vnius substantiæ, quod est homouision declinare. Cum enim triuision propriè in scripturis positum ostèderis, apparebit Athanasium temeritate pertinacissimè obstinationis in *ὁμοούσιᾳ* confessione hætenus perdurare, quod propriè positum nequiuerit demonstrare. Si vero ne tu ipse tres vsias demonstrare valueris, pari mihi conditionis necessitate obstrictus esse videberis. Athanasius dixit: Doceat tres vsias propriè positas, & facio vnius substantiæ quod homouision, cessionem. Arrius dixit: Si tres sunt pater & filius & spiritus sanctus, necessariò tres sunt substantiæ, in qua vnaqueque persona separatim & distinctius propriè subsistere cognoscatur. Athanasius dixit: Hic nulla profunt argumenta, hic veritas ex consequenti ratione colligitur, testimoniorum proprietates flagitatur. Lege specialiter triuision positum, & noli conijciendo dicere. Si tres sunt pater & filius & spiritus sanctus necessariò tres sunt & substantiæ, quod & ego simili cõiectura possum veracius opinari. Si vnum sunt pater & filius, quia ipse dicit, ego & pater vnus sumus: quomodo non est vna substantia? Sed hanc disputationis viam ingredi nolui-

sti

PHO. ARR. ET ATHA. 24

sti penitus, dum à me specialiter positum homouision demonstrandum exigeres testimonium. Simili ergo & tu ratione tres vsias specialiter & propriè positas* lege. Si enim ideo negare debeo homouision, qui hoc scriptum* non ostendo, necessario triuision tuc fateri debeo, si propriè positum te demonstrante cognouero. Arrius dixit. Subsistit propriè pater an non? Athanasius dixit. Nisi mihi tres vsias propriè positas legeris, nullum tuis interrogationibus dabo responsum. Quis enim non videat, quo tua tendat obiectio? Vis enim argumento callidæ interrogationis diuersas approbare patris & filij substantias, sed argumentis hic non est opus, vbi manifestiore proprietatis testimonio, trium substantiarum exigitur documentum. Sed si à proprietate testimoniorum ad rerum consequentiã transire desideras, hoc ipsum publicæ conscientiæ innotescat, non te potuisse tres vsias propriè positas demonstrare, & cum nos* vtrique hoc articulo soluerimus, obiectionibus vel interrogationibus tuis satisfaciam necesse est. Probus iudex dixit. Quantum vestræ disputationis intentio monstrat, nec tu

ho-

*Al. doce.**Al. nude demonstrare non ualeo.**Al. Et cum utrumq; hoc articulo solueris.*

DISPV. INTER SAB.

homoufyon, nec iste triufion propriè & fpecialiter positum valetis ostendere. Vnde ne puerili concertatiõe in fuperfluis rebus diutius immoremmini, ab hac puri exactiõe documenti, tandem vterque definite, & confequenti ratione, aut homoufyon, aut triufion de fcripturarum auctõritate colligite. non enim fas erit de nominis appellatiõe dubitare, quã testimoniõrũ copiofa congefio firmius poterit roborare. Arrius dixit. Quoniam hoc tua decreuit fententia debere nos

al. ex. rationum perfuafionibus* & rerum confequẽtium caufis prædictõrum nominum virtutes colligere, ne id Athanafio videatur dif

al. nudi. ficulitate demonftrandẽ veritatis* inde me vocabuli proprietatis documenta quẽfiffe, ita faciam vt tui eft decreti fentẽtia promulgatum. Ego enim compendio magis vti volebam, ne longius rationis intentio euagata, ambiguis fenfibus veritatem obũbret. Athanafius dixit. Non potefit fides venire in dubium, quæ eft veritatis fulta præfidio. Crafsiora mendaciorum nubila, fulgidẽ veritatis lumina difsipant. Non enim potefit proprijs carere viribus, qui nõ* exiget intrinsecus fuf

al. eget extrinsecus.

al. Item die fequenti.

fragiorum adminiculis adiuuari.* Alia nãque die. Probus iudex dixit. Quoniam vos initi

PHO. ARR. ET ATHA. 25

in itiffœderis pacta indeclinabili fentẽtia feruare non dubito, quibus id vobis inuicem confenfiffe videmini, vt vnus fubftãtiæ vel trium fubftantiarum profefionem ex diuinarum confequentia literarum, luculento difputationis examine comprobetis, omiffa fcilicet quẽftione documentõrum puri vocabuli, atq; propriè pofiti* exiftentis, id iam nunc ipfius placiti ratio pofcit, vt cuncta humanæ argumentationis cauillatione remota, de facris diuinarum authoritatum voluminibus, patris & filij & fpiritus fancti, aut vnã aut diuerfas doceatis effe fubftantias. Ad quam rei probationem, non tantum vt opinor mea, fed cũctorum pene mortalium mens ita eft pendula expectatione fufpenfa, vt fi tanti negotij merita* panderentur, fi ne* vnus diei comperendinatione, vel alicuius momẽti intercapedine ad summã veritatis, atq; calcẽ manifefitiffimẽ* ratiõis defyderet peruenire. Vnde ne tam religiofa fidelium & veritatis cupida fruftrretur intentio, omnilenocinio luxuriofæ orationis explofo, de re, de caufa, de competentibus, de neceffarijs agite rebus, omnem (vt dixi) verborum ambitum, & procul à caufa vagantes locutionum phaleras, leporemq; fermonum cau-

Fortè hic incipit alter liber, nam fe liberos fcripiffiffe commemorat.

For. exigit id iam nunc &.

al. patercaf. al. ullius.

A. notioni.

DISPV. INTER SAB.

tius euitantes, vt disputatiōis vestræ narra-
 tio, veritate magis quàm * cothurno tumen-
 tis adornetur eloquij. Athanasius dixit. Quā
 uis iam dudum crebrò ac sēpius de vnitāte
 substantiæ citra actā disputauerim, measque
 disputationes scripto mandauerim, quibus
 à me in hac disputatione aliquid amplius ad-
 di non possit, tamen quia hæc extrinsecus
 nullo eminus aduersante dicta sunt, necesse
 habeo hæc eadem repetere, & in hoc publi-
 cæ actionis examine * mittere, quò possint
 tui iudicij sententia roborari. Probus iudex
 dixit. Si non fuerit Arrij replicationibus te-
 nuata, tunc nostra poterit firmari sententia.
 Arrius dixit: vt quid hęc fraudium tendiculę
 proponuntur. Vt quid in * primocinio nefan-
 de assertionis, iudicis sententiā * præoptatur.
 Agamus primum quod nobis agendū neces-
 sitas demonstrandę veritatis imponit. Incul-
 cēt humano auditui fidei nostrę p̄fessio, p̄-
 cipiant iudicia, quibus modis, quibusq; ra-
 tionibus, quibus deniq; documentis nostra
 assertio subiiciat, & tunc demū promulgatio-
 nem sententiæ, q̄ ex nostro vtiq; nequaquā pen-
 det arbitrio, de iudice postulabimus. Probus
 iudex dixit. Præfatiōis meę nup in hoc actio-
 nis principio habet, & sponsionis vestrę du-
 dum

Al. cothurna
 to mētis orne
 sur eloquio.

Al. compro-
 bare

Al. primordio
 Al. prouocat.

PHO. ARR. ET ATHA. 26

dū præteritis gestis infertę meminisse oportet
 quibus id peroratum est, omisis super-
 fluis ad arcem negotij debere descēdi: quod
 debetis * tandem factitate. Arrius dixit:
 doceat patrem & filium & spiritum sanctum
 vnius esse substantiæ, vnius potestatis, vni-
 us dignitatis, vnius gloriæ, vnius maiesta-
 tis, vnius virtutis atq; honoris, quod satis im-
 prouida & nimis incauta p̄fessione solet po-
 pulus * acitare. Athanasius dixit. Profiteris fi-
 liū verè de patre natum an non? Arrius dixit.
 Profiteris ipse patrem alicuius deriuationis,
 vel diuisionis vitio subiacere non posse, an
 non? Athanasius dixit: Valde profiteor. Ar-
 rius dixit. Et ego quoque profiteor filium ex
 patre natum esse. Athanasius dixit. Id esse
 arbitraris natum ex patre, * quod esse iam
 natum de patre? Arrius dixit: Sufficit tibi,
 quod ex patre dixerim natum, quod etiam
 facillimè scriptū ostendo. Quid callidis vte-
 ris argumentis? ceterū de patre natū nusquā
 mihi interī ad præsens scriptū occurrere po-
 tuit. Ex patre vero, scriptū esse recolo, Ioāne
 apostolo dicente: Qui diligit patrē, diligit eū
 qui natus est * ex patre. Athanasius dixit. Er-
 go nihil interesse putas vtrum ex ipso vel
 de ipso natus dicatur. Arrius dixit.

Al. tandem ali
 quando acti-
 tare.

Al. iactitare.

Al. quod etiā
 de patre.

Al. ex co.

DISPV. INTER SAB.

Al. ualueris.

Si mihi demōstrare * uolueris ppriē positū, filium de patre natum, tunc quid inde debeam sentire existimabo, verum quia in pluribus exemplaribus variē positum esse nō scio, vt iisdem locis quibus ex ipso legitur, in alijs codicibus de ipso legatur, sed vtrum hoc interpolantium fraude, an * vnus rei si gnificatione, id est, vt hoc sit ex ipso, quod est etiam de ipso, factum sit, non satis video, nec hoc nostræ fidei aliquod potest adferre præiudiciū. Athanasius dixit: In hac tua prosecutione diligentia modum * certa exposita ratione aduertit. Sed quod tantum nostræ dixeris, & non vtrorumq; designaueris fidei non posse præiudicium in his verbis afferri, satis miratus sum: & arbitror quod fidem tuam munire festinans ista posueris, sperans me exinde leuiter sine aliquo documento posse transire. In euangelio quoq; de patre filius dicit: Spiritus est Deus. Et vt se de patre natum esse ostenderet, ait: Quod natum est ex carne, caro est, & quod natum est de spiritu, spiritus est. * Et ego de deo patre exiui. Ecce filium de patre natum, ipso filio dicente ostendi. Arrius dixit: Satis callidis veteris disputationibus & suspiciosiss, quō dicas quod ad fidei meę munitionē hoc dixerim.

*Al. diligenti admodum cura exposita rationem aduertit.**Al. quia deus spiritus est.*

Sed

PHO. ARR. ET ATHA. 27

Sed vt de sensibus tuis omnis suspiciōis ambiguitas auferat, vt superius falsus sum vtrorumq; fidei, siue ex ipso siue de ipso natus dicatur, nullum potest in aliquo adferre præiudicium. Athanasius dixit. Generans * pater ex se ipso filium, hoc genuit quod est ipse, an aliud aliqd? Arrius dixit: Hoc vtiq; quod ipse est, genuit, quia Deus genuit deum, lux lucem genuit, perfectus perfectum genuit, omnipotens omnipotentem genuit. Athanasius dixit: Ergo non extrinsecus, neque ex nihilo, neque ex aliqua præcedente aut subsequente materia, sed ex seipso genuit, & nō aliud, quàm * quod ipse est genuit. Alius alium genuit dixit Arrius. Athanasius dixit. Et nos confitemur quia alius alium genuit. Sed si de seipso, id est, de eo quod ipse est genuit, quia alterius substantiæ vel diuersi generis filius esse non * poterit, ac sic vnus, eiusdemq; cum patre substantiæ erit. Arrius dixit: Si nosse in quantos errores perfidie, vnus substantiæ professio vergat, nūquam profecto inter patrem & filium huius nominis faceres mentionem: nec disputationem tuam quibusdam interrogatiōum gradibus incisam, tali concludisses articulo, vt ad hūc eam * improprie professionis deduceres fi-

*Al. Deus pater.**Al. id.**Al. nō potest.**Al. impia.*

D 3 nem.

DISPV. INTER SAB.

nem. Athanasius dixit. Quod sit impium atque sacrilegum, diuersas patris & filij & spiritus sancti substantias profiteri, & quod pi-um ac religiosum, vnius eos substantiæ credere, scias me Arri ignorare non posse, & hoc non humana opinione collectum nec coniecturis atq; argumentis inuentum, sed cœlestis doctrinæ magisterio traditum demonstrabo. Probus iudex dixit. Prius mihi vim qualitatemque sermonis assignate & tunc demum poterit demonstrari, vtrum patri filioque conueniat. Athanasius dixit: Substantia quidem duobus appellatio- num generibus distinguitur, & est quidem vnius generis qualitas, hæc quædam existentis naturæ essentiam indicet. Aliud vero est substantiæ genus, quo ille qui quid habet ab his, qui non habent dirimat-ur. Et vt planius fiat quod dico: manifestiori vtor expositione. Verbi gratia: Homo generis sui ac naturæ substantia est. Rur- sus si quid illud est, quod extrinsecus, id est, in materia auri vel argenti aliarumque specierum possidet, substantia eius dicitur, & cum eiusdem vocabuli vna videatur ap- pellatio, duas tamen res significare vide- tur. Sed nos de illo substantiæ genere di-
spu-

al. rerum.

PHO. ARR. ET ATHA: 28

sputamus, quo vnaquæque natura ob id quod est vel subsistit, substantia nuncupa- tur, & quicquid ex sese, id est, de seipsa ge- nuit, non aliud esse potest, quàm id quod ipsa est. Denique homo pater generans fi- lium, sui generis, id est, suæ substantiæ homi- nem generat, quia homo hominem gene- rat, & rectè vnius substantiæ esse dicuntur, quia veritas natiuitatis substantiarum diuer- sitatem non recipit. Diuersitas autem est substantiæ, vt exempli gratia dixerim, si ho- mo pecudem gignat, vel si cuiuslibet gene- ris pecus alterius à se generis pecudem gene- ret, id est, si bos generet asinum, vel si ouis gignat capram. Quæ quoniam in diuersita- tē generis pergit, mōstruosa generatio erit, suæ naturę proprietatē minimè seruās. Rur- sum in elementorū qualitibus, q̄ sit substā- tiarum diuersitas vel pprietas opere preciiū est aduertere, verbi gratia: vnius cuiusq; ignis vel luminis natura, id ex se quod est ipsa, mi- nistrare videtur, vt lux fulgorem, ignis incen- diū, & in hoc officij sui genere subsistēs, sub- stantiæ suæ intemeratā videtur seruare na- turam. Sin autem lux ex se tenebras gignat, mutationi obnoxia erit, alicuius à se ge- neris materiam tribuens, quia in hoc

DISPV. INTER SAB.

Al. ipsa quæ.
 immutabilitatis suæ illibatam poterit serua
 re substantiam, si id quod ipsa est ministrat
 ex se. Cæterum si vt dixi id, quod ex se tri
 buit, aliud erit, quàm * ipsum quod tribuit,
 tunc alterius substantiæ dici poterit, quod
 omnino naturarum omnium qualitas vel
 ordo vel ratio non admittit. Age nunc iam
 si videtur de terrenis, ac visibilibus in supe
 riora mētis oculum erigamus, & ex his quæ
 facta sunt, infectæ virtutis substantiam cogno
 scamus, apostolicæ auctoritatis edocti magi
 sterio, quo dicit inuisibilem diuinitatis
 virtutem ex his, quæ facta sunt debere intel
 ligi. dicit ergo Arrius, filium ex patre natum
 esse, & Deum Deum genuisse, lucem lucem,
 in qua professione vnum erit è duobus pro
 culdubio retinendum. Aut enim ex seipso
 generans, id quod ipse est genuit, & ob hoc
 filius cum patre vnus substantiæ erit. Aut si
 alterius à se generis Deum genuit, verà nati
 uitas dici nõ poterit, quæ proprietatem sub
 stantiæ generantis seruare non potuit, & eo
 disputationis ratio deducitur, vt aut omni
 no natus nõ sit, aut * degeneratus sit, quod
 A. degenera
 tu. vtrunq; fateri absurdum & impium esse vi
 debitur. Probus iudex dixit: Si quid sibi cõ
 tra hæc Arrius competere nõuit, edicere nõ
 more-

PHO. ARR. ET ATHA. 29
 moretur. Arrius dixit. Simplicis ac immuta
 bilis naturæ Deum esse, reor Athanasium nõ
 ignorare. Qui si vt idè asseruit, de sua substã
 tia generauit, mutabilis proculdubio erit. Ne
 cesse est enim ex sese quod ipsa est genera
 do, aut partem substantiæ per deriuationis
 generationem perdidisse, aut diuisionis viti
 um perpeti potuisse. Ego enim Dei patris
 substantiam, neque ex se aliquid edidisse, ne
 que in partium qualitates deriuatam fuisse,
 neque accessionis aut detractionis, vel aliqd
 huiusmodi, quod sit passiõ obnoxium sen
 sisse vel sentire potuisse cõfiteor. Athanasius
 dixit: sed neque nos hijs passionum condi
 tionibus diuinam credimus subiacere na
 turam, sed in hijs impassibilem patrem, im
 passibiliter ex seipso, id est, de eo quod ipse
 est, filium genuisse fideliter cõfitemur. Nec
 nos diuisionum vel deriuationum aut par
 tium cunctarum quæ rerum passiõis genera
 ra, quæ inani sollicitudinis timore actus obij
 cere voluisti à professionis veritate defle
 ctunt, vt negemus Deum ex seipso ob hoc
 generare non potuisse, ne videatur his passiõ
 nibus subiacere. Quid igitur religiosius,
 quidve sanctius, ac diuinitati congruentius,
 obsecro vos õ auditores * iudicium æqua lan
 Al. iudicij.

DISPV. INTER SAB.

lance penfate. Efigite mentis oculos, & terrificum futuri examinis diem metuētes, quid magis Catholicæ atq; Apoftolicę congruat veritati: religiofa mentis intentione perfpicite, vtrum fateri omnipotentem Deum impafibiliter ex feipfo filium generaffe, an illud potius opinari, ne pafionis vicio fubiaceret, ex fe id eſt, ex ſubſtantia ſua filium generare non potuiſſe. Ego enim id aſtruo, id clariffima vocis profefſione aſſeuero, quod ſicut deus impafibilis, ita & omnipotēs eſt. credo id potuiſſe de ſua ſubſtātia generare, nec tñ alicuius pafionis vitio ſubiectū fuiſſe, quoniam diuiſio, deriuatio, cōtractio, acceſſio, fluxus vel ſi qua huiuſmodi poſſunt eſſe genera pafionum, corporeis & contrectabilibus, atq; ex diuerſitate cōpoſitis cōueniunt rebus. deus vero qui nullis corporeis

al. Schemati.

* ſigmatum circum ſcribitur ſignis, nec ali- quibus diſtinguitur membrorum liniamentis, vicio ſubiacere non poteſt pafionis, & rectē in eo generationem profiteor, quia genuit. Et rectē impafibilem nihilominus cōfiteor, quia pafibilis nunquam fuit. Arius dixit. Num igitur quia in Deo omnipotentia denegari non poteſt, idcirco ea eum perpeti poſſe fatendum eſt, quæ omni-

no

PHO. ARR. ET ATHA. 30

no incorrupta eius diuinitatis ſubſtantia nō recipit. Vnde valde inhoneſtum & ſatis impietate plenum videbitur, vt per vnus profefſionem ſubſtantię nec patrem proprie ſubſiſtere, nec filium in ſua proprietate exiſtere credamus. Illuc enim * perfidie eius pergit intentio vt permixtis, & ibi vnus rei coagulatiōe ex diuerſis collectis atque confuſis patris & filij perſonis, in ſua vt dixi, proprietatis ſingularitate minime ſubſiſtere valeant. Illud enim etiam nimis horrendum, & procul a fidelium mentibus remouendum, in hac tuę profefſionis perfidia continetur, inuiolabilem patrem de ſua ſubſtantia generando, corruptionis ac diuiſionis vitium declinare potuiſſe minime. Athanaſius dixit: veritate diuinę generationis, velut nodis inſolubilibus arctius obligatus, per (neſcio quæ) infandę intentionis molimina, quibus diuinam certum eſt carere naturam, euadēdi ſuffugium quærans, corruptiōem incorrupto, pafionem impafibili, impotentia obijcis omnipotēti, & hoc crebrō ac ſępius repetens, nulla te diuinę maietatis reuerentia à tam nefandis obiectionibus arcere (quantū video) poteſt, ſed ſine vllo pudoris intuitu,

*al. nefandę
pfidie huius
uergit inten-
tio ut pmixtis
enim vnus uel
copulationem
ē diuerſo col-
lectis atq; cō-
fuſis patris et
filij perſonis
in ſua (ut dixi)
proprietate
ſingularitate
minime
ſubſiſtere ua-
leat.*

in

DISPV. INTER SAB.

in iniuriam venerādę filij natiuitatis obuius
 properare contendis. Sed te effrenatius eua
 gantem & velut vndosi æquoris gurgite, na
 turali quadam licētia * fluitantem diuinę au
 thoritatis testimonia coërcebunt, & intra
 certos diuinę professionis limites coarctatū
 legalium constitutionum metas egredi non

*al. fluctuan
 tem.*

* sinebūt. Inculcat igitur humanis sensibus,
 sacro illo professionis suę oraculo diuina
 maieſtas, quo se filium de occultis substan
 tię suę arcanis ineffabiliter genuisse testatur
 & dicit: Ex vtero ante Luciferum genui te.

al. sustinebūt.

Vnū est ergo in hac diuinę professionis con
 testatione retinendum. Aut enim de sua in
 effabili substantia filium incorruptibiliter
 genuit, aut ne corrūperetur omnino non ge
 nuit. Sed ego hanc integrę fidei partem eli
 go, quę me religiosius cōtestanti de se deo
 suadet famulari, nec me vlla humanę passio
 nis obstacula, ex infidelitatis sacrilegio de
 scendentia poterunt reuocare, vt meritō nō
 credam Deum generare potuisse, ne huma
 nę consuetudinis more corruptioni subia
 cere potuerit, cū hoc mihi satis esse nō du
 bitem profitendum, de Dei substantia natū

al. quem.

esse * quōd constat de patris vtero processis
 se. Arrius dixit. Quantum tuę profecutio

nis

PHO. ARR. ET ATHA. 31

nis intentio monstrat, compositum nobis
 & corruptioni obnoxium vis introducere
 Deum, qui etiam in eo corporalem vteri
 appellationem accipere non metuis. Necessē
 ergo erit, vt aut membris compositus sit,
 si vterum habet, aut corruptioni (vt dixi) ob
 noxius, si de substantia sua generauit. Atha
 nadius dixit: Rectē me id sensisse argueres, si
 ego Deum vterum habere, propria temerita
 tis pręsumptione sine vllō diuinę legis testi
 monio affirmassem. At cum ipse Deus ad re
 fellendam credere nolētium insaniam, hoc
 de seipso pronunciare dignatus, quo euidē
 tius per vteri nuncupationem, non extrinse
 cus, non aliunde, sed de seipso, id est, de sua
 substantia filium generasse doceret, cur mi
 hi vitiosę credulitatis notas infigis, cum hoc
 potius Deo dicere possis? Si habes vterum,
 compositus eris. Si de teipso genuisti, corru
 ptioni obnoxius eris. Nam ita in Deo vterus
 sine aliqua membrorum compositione acci
 pitur, sicut oculi & aures, & manus & pedes,
 sine vllis distinctionum liniamentis inesse
 referuntur. Sicut ergo oculos, quia omnia
 videt, aures quia omnia audit, manus quia
 cuncta operatur, pedes quia vbiq; est, ita
 vterum, quia de seipso ineffabiliter genuit,

acci-

DISPV. INTER SAB.

accipere debes. Nec te oportet infideliter opinari, quia si de seipso genuit, corrumpi utique non potuit, quem & omnipotentem & incorruptibilem generare potuit, ne hac ipsa generatione corrumpi potuerit, fideliter conuenit confiteri. Nam si mirabiliter ex virgine contra rerum naturam incorruptibiliter creditur natus, quanto magis ex patre credendus est incorruptibiliter genitus. Si enim substantialis natura virginis, quæ ex ipsa utique corruptibilis naturæ conditione, passioni & corruptioni potuit subiacere intemperata pudoris integritate, & infractis virginibus claustris mirabilis incorruptionis integritate filium generauit, cur non magis (ut dixi) incorruptibilem Deum, genito ex se incorruptibiliter filio, corrumpi non potuisse credamus, & nouum atque infandum opinionis monstruosæ damnabili metu fateri virginem partu non posse corrumpi, & formidare Deum, ne corruptionis vicio subiaceret, si de sua substantia generare potuisset? Volente igitur Deo, corruptibilis naturæ virgo, sine vlllo corruptio

PHO. ARR. ET ATHA. 32

ptionis vicio generauit & ipse qui* incorporaliter cunctis naturis incorruptibilior permanet, hoc sibi præstare non potuit, ut de sua substantia filium incorruptibiliter generare potuerit? Ergo quia Deum de seipso* generasse, & diuinarum scripturarum testantur eloquia, & in sua id Arrius superiore prosecutione fassus est, iudica virorum optime probe, quis magis cum diuinis conueniat scripturis, vtrum ne ego, qui ob hoc vnus substantiæ filium cum patre esse profiteor, quod videlicet ex ipso, & non aliunde dignoscitur natus, & ob hoc rursus incorruptibiliter genuisse profiteor, quia excellentissima diuinæ Maiestatis substantia per sui inestabilem potentiam corruptioni subiacere non potest, an iste qui in tanto anticipis intelligentiæ discrimine positus est, ut quod fidei suæ pedem referat nesciat, nolens enim confiteri Deum de sua substantia incorruptibiliter genuisse, in eam confessionis necessitatem attrahitur, ut neget omnibus modis genuisse, sed hoc ipsum negare, obuiantibus vndique & clara vociferatione exclamantibus

Al. incomparabiliter.

Al. filium.

DISPV. INTER SAB.

tibus, siue prophetis, siue Apostolicis vocibus nunquam sine dubio poterit. Probus iudex dixit. Quicquid in hac prosecutionum uestrarum assertionem cognoscere potui, vltima examinis nostri sententia retinebit. Nunc vero si qua vobis adhuc de diuinis scripturis fidei vestre congruentia superesse putatis, proferre dignemini, quod facillime quæmus processu disputationis, quid veri ratio contineat indagare. Arrius dixit. Quod tam breuibus & exiguis questionibus omni illa disputationis meæ narratione usus sum, christiani pudoris ac verecundiæ fuit, ut disputationis nostræ trames leuibus inchoaretur initijs. Sed quia video Athanasium perspicue veritatis robustissimam firmitatem quibusdam arietantium questionum impulsibus quatere, acrius contra eum & validius opinor dimicandum. Dicit ergo patrem & filium vnus esse substantiæ, sed illa intemperate ineffabilisq; essentia, quæ pater est, nec redundans vnquam in se ipsa fuit, ut merito quasi exuberatione quadam sine damno sui in eadem substantia genuerit filium, cum eius essentia quæ alijs omnibus infinita atq; immensa sit & incorporea, nihil possit esse exuberans. Si quidem determinantum sit exuberans.

PHO. ARR. ET ATHA. 33

berare, quod est * inquit quasi extra se fluere. Deus autem qui vniuersa complectitur, nihilq; extra se habet, aut quo diffluere potest, aut infinitus quo poterit redudare. Dū * diffluere eorum est, qui accipiunt incrementa. Quod si accepit aliquando, necesse est vt semper accipiat, & nihilo minus pari exuberatione semper & generet. Sin autem incrementa non accepit, quod ipsi etiam fateamur, nec fluit, nec redundat quod tale cum pater esse dicatur, cum filium genuit ex sese, substantiam suam vtiq; diuisit in filium, & paternam tantummodo ante substantiam, pro rata parte secretam à sese, ac resectam, filium nominauit, tantumq; sibi detraxit pater, quantum in filium contulit. Quo tamen ipsum quicquid est filius, aut hodie caret pater, & perfectus non est, aut eo si non indiget, quasi superfluo abundauit. Quod vtrumque in Deum non cadit, cum & in hoc ipso quidem patris & filij nomen esse non possit, vbi non habita generatio est, sed potius facta discussio, tum q; necesse est, omne quod diuidi potest, posse corrumpi, quæ si vt manifestatum est, in deo esse non possunt, cur non potius voluntatis & charitatis esse filium confitemur? Quæ quidem voluntas, nec in

DISPV. INTER SAB.

hominibus quidem nisi libera est, ne dū in deo aliqua lege teneatur. Qui si non est filius voluntatis, superest vt coactus deus qua si aliqua lege naturę filium edidisse videatur. In qua quidem generatione, si id genitū est, quod erat pater, quædā patris pars filius nominatur, incertūq; est quid pater, qd filius debeat nominari, cum in duas partes æquę sit diuisa substantia. Illud vero quod quasi ad proprietatem naturalis substantiæ demōstrandam, paternum oraculi testimonium protulit, vt merito patrem ex eo, quod ipse est filium genuisse credamus quia dixit. Ex vtero ante luciferum genui te, quàm id absurdum, quàmq; ineptum sit apertissimè demonstrabo. Siquidem non solum aliquanta in ordine rariorum creaturarum consistentia, sed & in sensibili elementorum qualitate subsistentia, de Dei legimus vtero processisse. Ait enim. Quis est pluuię pater, vel de cuius vtero procedit nix. Nū igitur quia hæc rigentis & torpidi elementi qualitas diuino legitur vtero procedere, idcirco vnus eiusdemque cum Deo creditur esse substantiæ? Aut quia rursus homines deum legimus genuisse, vt ipse ait, filios genui & exaltavi. Et iterum. Filius meus primogenitus

Israël

PHO. ARR. ET ATHA. 34

Israël est, Ac rursus. Omnis qui natus est ex deo nõ peccat, idcirco rectius opinabimur, homines cū Deo vnus esse substantiæ? Aut quæ idē apostolus totius creaturæ vniuersitatē, generali pronūciatiōe cōprehendens, ex deo asserit esse dicēs. Quñ ex ipso, & p ipsum & in ipso sunt omnia, ob hoc prudentius cōijciem⁹ vniuersitatē creaturę, hoc esse quod Deus est, aut vnus cum eo esse substantiæ, quod videlicet eo legis substituisse? Sic ergo & filiū, cum dei patris vtero processisse fatemur, nõ ad iudicium vnus naturę, sed ad inuestigabiliū secretorum arcana dictū esse competenter debemus accipere. Athanasius dixit, In ludis theatralibus sicut qui figurarum varietate mutantur, diuersi quidem atque alij apparent oculis intuentium. Nam idem ipse, qui aptatæ imaginis specie rigidus quōdam incesserat, iterum vultu in hoc ipsum aptato, alterius membrorum motibus ludens, in mollitiem resoluitur sceminarum. Ita nunc videtur mihi Arrius quæstiōum imaginibus immutatus, velut diuersa conijciēs, similitudinis varietate formari. Nam hoc quod dudum cōptis & breuissimis disputationum obiectionibus intentauerat, sub alterius prætextu imaginis, iterum ac sæ

E 2 pius

DISPV. INTER SAB.

pius repetens à proprietate quæstionis illa-
 tà omnimodis non recessit. Neq; enim quia
 nunc latius & diffusius perplexa verborum
 ambage, seriem propositionis extēdit, ideo
 aliud egisse videndus est, quàm quòd supe-
 rius conuincitur acitasse? Dixit em̄ ob hoc
 patrem & filium vnius non posse esse substā-
 tię, quòd eadem paterna substantia, nec exu-
 beratione amplissimæ deriuatiōis in augmē-
 ti copiam effluere possit, vtpote quæ nul-
 lis metarum terminis *acta, finalibus queat
 modis arceri, quoniam eius est exuberatio-
 nis copia redundare, quę certo (vt diximus)
 concluditur sine, nec rursus velut integram,
 & intemeratam portionis defectionem ali-
 quam * protulisse, sed hæc omnia passionis
 genera, diuinę naturę, non conuenientia, iā
 superius calumniosius magis quàm verius
 cognoscitur intentasse. Quibus religioso
 nos fidei intellectu competenter constat de
 disse resp̄nsū. Neque enim exuberatio-
 nem substantiæ redundantius filium dici-
 mus, neq; rursus defectæ naturæ portiuncu-
 lam nominamus, sed perfectum patrem, per-
 fectum filium, nō ex ijs, quę in eo superfluis
 exuberationibus redundabant, (quod dictu
 nefas est,) sed ex seipso, id est ex eo quod
 ipse

*Al. aucta.**Al. protulisset.*

PHO. ARR. ET ATHA. 35

ipse est, impafsibiliter, indiuisibiliter,* in-
 corporaliter, sine diminutiōe, sine discissio-
 ne, sine adfluentis copię redundatione, sine
 vllō omnino passiois genere, ineffabiliter cre-
 dimus natum. Et, idcirco vnius fatemur esse
 substantię, quia non aliunde, non ex nihilo,
 non ex subiacentibus vel præcedentibus ma-
 teriarum qualitibus, sed propriè deum de
 deo, lumen de lumine, virtutem de virtute,
 sapiētiā de sapiētiā fideliter extitisse fa-
 temur. Nam si alterius ac* diuisę substātię (vt
 Arrius arbitratur) filius esset, non diceret. Si-
 cut habet pater vitam in semetipso, sic dedit
 & filio vitam habere in semetipso. Et iterum
 sicut pater nouit me, & ego noui patrē. Quid
 est ergo, Sicut habet pater vitam in semeti-
 pso, sic dedit & filio vitam habere in se-
 metipso, nisi sicuti est pater, ita est & filius?
 Et si idem habent esse, vnius sunt procul du-
 bio substantiæ. Neque enim aliud est esse pa-
 tris, & aliud viuere, sed hoc est viuere, quod
 est & esse, id est, non aliud est pater ipse, &
 aliud vita eius, sed vita essentia, & essentia vi-
 ta. Alioquin compositus videbitur ex di-
 uersitate subsistens, si aliud ipse, aliud vita
 eius significare videtur. Quia ergo apparet,
 vita patris hoc esse quod ipse est, sicut habet

*Al. incorru-
ptibiliter.**Al. diuersa.*

DISPV. INTER SAB.

vitam in se, sic dedit filio habere vitā, id est, sic est esse filij, sicut esse patris. Nō dubiū est patrem & filium vnus esse atq; vnus esse nature. Nā & quod ait. Sicut nouit me pater, & ego noui patrē, vnitatem proculdubio voluit indicare substātię, quia secundū superioris disputatiōis intelligentiā, nō aliud est nosse se patris, & aliud esse. Hoc ipsum em̄ q̄ est nouit, & quod nouit est, quia non aliter nouit, & aliter est. Et q̄a filius sic nouit patrem, sicut eū pater nouit, notionē vero in Deo, essentiam esse diximus, nō dubiū q̄ sicut est pater, ita est & filius, ac sic diuersitatē essentiaē nō admittit res, quę vno ac simili modo subsistit. Deniq; vt hanc patris & filij vnitatis substātiā plenius nosceremus, quędā nobis diuinę scripturę, rerū visibilium exēpla posuerūt, quibus nos ad inuisibilium intelligentiā religiosius prouocarēt. Nam paterni luminis splendorem, & bonitatis eius imaginē filium posuere, non quod ad res diuinas metiendas corporalium satisfaciunt exēpla specierum. Sed quia ineffabilis illa natura exprimi non potuit, quędam ex hijs quę videtur similitudinis proferuntur indicia, vt sicut splendor, & ignis diuersę non sunt substātię, vel sicut imago ab eo, cuius est imago

PHO. ARR. ET ATHA. 36
 go in aliquo differri nō potest, ne fictū aliqd in se & diuersum retinens, pfecta & vera esse nō possit, ita pater & filius non diuersę, sed vnus credantur esse substātię. Et quia non nulla exēpli gratia, protulit testimonia, quibus adstrueret, ita esse oīa ex Deo, vt non tñ de eius credantur processisse substātia, interrogō vtrum sic filiū ex patre asserit extitisse, sicut vniversa ex ipso extitisse narrant. Quid ergo dicis? Sic debemus accipere filium de patris vtero processisse, vel ex patre genitū esse, sicut homines ex deo natos, vel sicut nix ex eius vtero legit procedere, an longē aliter? Sed quęso vt vnum è duobus respondeas. i. aut similiter, aut non similiter dicas. Arrius dixit. Non similiter vniversa ex Deo extiterunt vel genita sunt sicut filius. Aliter enim filius, aliter extitit creatura. Athanasius dixit. si filium longē aliter quā creaturā extitisse fateris, cur in eius natiuitatis generatione, rerū factarum exempla protulisti? Hi enim qui disparibus modis proprię originis sumpsere principia, non æquo intelligentię sensu comparari videntur. Quod quia illuc profecutionis tuę intentio vergit, apparet te Fotini dogmatis, quod dudum repudibas, errorem sacrilegum defensare. Nam

DISPV. INTER SAB.

qui & ipse cum filium dei de patre genitum abnegaret, atq; talibus testimoniorum documentis coarctaretur, quibus luce clarius de monstratur, filium Dei deum verè & propriè de patris substantia genitum, illuc impietatis suę molimina vertit, vt eisdem modis eodemque rationis ordine, filium de patre assereret natum, sicut homines per adoptionis gratiam, in diuinę generationis prolem legitimus consecratos. Quod tu quoq; licet alijs viarum indicijs gradens, tamen ad eundem infidelitatis compitum peruenisti, adserens non ob hoc de illa ineffabili patris substantia, filium natum debere intelligi, quòd ex Deo genitus, vel ex patris vtero legitur processisse: cum ratione consimili nõ solum homines ex deo natos, verum etiam insensibilium elementorum qualitates paterni vteri generatione legatur processisse. Et licet iam totius prosecutionis tuę narrationem vnus sermonis pronuntiatione dissolueris, quo dixisti longè aliter filium quàm creaturam diuinitus extitisse. Quia tamen breuitate sermonis obscurius & perplexius prolati intentionem legentium tetris quibusdam nebulis obnubilasti: idcirco nunc ego lucidius & plenius, quæ obscura sunt & veritatè obumbrant,

PHO. ARR. ET ATHA. 37

brant,* in manifestationem clarissimæ proferam notionis. Ostendam igitur quantum ad proprietatem diuinę generationis pertinet, hoc esse ex Deo nasci, quod est de ipso generari. Et vt manifestioribus diuinarum scripturarum testimonijs vtar, euangelicum proferam documētum. Angelus ad Mariam ita loquitur dicens. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoq; & quòd nascetur ex te, sanctum vocabitur filius Dei. Et iterum apostolus. cum autem venit plenitudo temporis, misit deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege. Num igitur quia angelus Mariam sic affatus est, vt non de ipsa, sed ex ipsa gignendum diceret filium, ob hoc in Christo veri hominis natiuitatem nequaquam profitebimur, aut extrinsecus & non proprie virginali credimus vtero processisse? Cernis igitur te superflue, in diuinę generationis natiuitate visibilium creaturarum exempla protulisse, cum euidentioribus testimoniorum documentis appareat, id esse ex ipso, quod est etiam de ipso generari. Vnde mirari me fateor, creaturæ cū nomē in filio refugas, & non factum sed verè (sicuti est profitendū) ex patre genitum credas, Fotini quodam-

Al. in lucem manifestissimæ clarissimæq; proferrā notionis.

DISPV. INTER SAB.

modo & si non integris, verum tamen similibus prosecutionum sententijs eius fueris impietatis dogmata imitatus. Arrius dixit. Quis potius Fotini sectatur perfidiam, vtrū ne ego, qui ea quæ filius ad demonstrandam diuinitatis suæ longè inferiorem, & non in omnibus similè naturam locutus est, secundū deitatem suam dictū accipio, an ipse tu qui pene cūcta humanitatis exēpla non fucatis verbis, nec simulata operis efficientia peractis homini reputas? assumpto? nāq; vt non solum alterum verū etiam inferiorem à patre ostēderet, ait. Pater maior me est. Qua professione euidentius declaratur patris & filij diuersas esse substantias. Athanasius dixit. * Profiteris filium dei deum seruilem nostri generis formam subijisse an non? Arrius dixit: Quis hoc impius negauerit Christum scilicet deū, ita quoq; verum hominē confitendum? Athanasius dixit. Debemus igitur eorum, quæ christus locutus est aliquanta diuinitati, aliquanta humanitati ascribere, an sine vllō partitionis discrimine vniuersa, aut deo aut homini adsignare? Arrius dixit. Hoc non solum irreligiosum, sed & summę putabitur esse dementiæ, vt omnia eum aut secundum diuinitatē aut secundum humanitatem

Al. duas in Christo profiteris esse naturas an non? arrius dixit quis hoc impius negauerit Christum Deum & hominem confitendum.

PHO. ARR. ET ATHA. 38

tatem locutum fuisse putemus. Athanasius dixit. Si ergo secundum professionis tuæ sententiam, aliquanta diuinitati, nonnulla vero humanitati adscribenda sunt, cur non hoc quod ait, Pater maior me est, humanitati. Et quod ait, Ego & pater vnum sumus, diuinitati reputamus. Nanque vt no ueris secundum quod homo erat, eum dixisse, maior me est, ait. Si diligeretis me gauderetis vtique, quia vado ad patrem, quia pater maior me est. Rogo itaque cum filius secundum diuinitatis suæ potentiam vniuersa impleat, nec sic aliquis locus eadem diuinitate vacuus, vt pote qui terram & cœlum atque inferna pari omnipotentia impleat, quomodo ait Vado ad patrem, cum quo & semper erat, & à quo nunquam recesserat? Eius est enim ire & venire, qui aliquibus locorum terminis circumscribitur vt eum in quo erat deserere locum, ad alium vbi non erat veniat, nisi quia vtique de illo quem adsumpserat homine loquebatur, quod ipse erat iturus ad patrem, à quo & venturus est iudicare viuos & mortuos. Cæterum vbi diuinitas, quæ vt diximus vniuersa implens, nullis locorum spacijs terminatur, sicut

DISPV. INTER SAB.

Al. quo. sicut nihil est vnde discedat, ita nihil est vbi veniat. Et hoc modo apparet secundū quod homo est, non solum patre, verum etiam angelis esse minorem. Nam si secundum id quod Deus est, eum minorem accipere volueris, pari conditionis necessitate, etiam angelis secundum diuinitatis naturam, minor esse videbitur. Denique apostolus ait *Al. nec non e* * minorasti eum paulomin^o ab angelis. *psalmogra-* S. nulla ergo ratione admittitur vt secundum id *phus.* quod Deus est, minor angelis habeatur, apparet hoc minorationis officium, non Deo verbo, sed homini reputandum assumpto. Probus iudex dixit. Vt tua in omnibus fulciatur assertio veritate, conuenit à tuis partibus, patrem & filium & spiritum sanctum diuinorum testimoniorum lectione, vnus approbare substantiæ. Athanasius dixit. Quoniam excellentiam tuam perspicio huic rei instantissimè ac fideliter imminere, vt patrem & filium & spiritum sanctum vnus esse substantiæ demonstremus, atque filium de patris substantia natum, ex diuinis voluminibus approbemus, quanquam omnium prosecutionum mearum sententia, ita se habere monstratur, vt sicut hominum vel cuiuslibet animalium genus suæ substantiæ similes gignat,

PHO. ARR. ET ATHA. 39

gignat, & nec homo bouem, nec bos hominè generet, sed ad suā similitudinē, id est, suę substantiæ, vnaqueque res procreet, mirari vti que non debeo, Deum potuisse de sua substantia, filium generare, cui totum posse subiectum est. Sed vt scripturarum testimonio mea oratio peruagetur, aggredior ipsius opitulatione munitus, filium de patris substantia ineffabiliter natum, diuinis oraculis approbare, vt dum luculento disputationis tramite, non ex argumento philosophicę artis veniente, sed vt dixi ex diuinis monstrauro documentis, tunc demum Arrius obmutescat, cum filium de paterna substantia genitum, legalibus eloquijs me docete cognouerit. Paulus apostolus de filio ad Hebræos scribens ait. Cum sit inquit imago inuisibilis Dei, & figuram substantiæ eius gerens: Ieremias quoque prudētissimus prophetarum, de Dei patris persona concionatur, & dicit, Si steterent in substantia mea, & audissent verbum meum, auerterem eos à studijs suis pessimis, & vt eum de filio dixisse probaret, subiungit idem propheta & dicit. Quis stabit in substantia mea, & videbit verbum meum? Verbum enim esse filium, David propheta de patris persona protestatur dicens,

Eructa-

DISPV. INTER SAB.

Eruçtauit cor meum verbū bonum. Ioannes quoq; euangelista sciens apud patrem verbum id est filium à principio apud patrem esse, & à patre verbum nunquam fuisse separatum, in principio euangelij, id est, annuciatiōis suæ posuit dicens. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Et iterum alio loco scriptura tradidit dicens. Initium operis verbum. Non quod in creatione verbi, id est, filij creatione cæteras cœpit facere creaturas, sed quia per verbum Dei id est, per filium omnia creata noscuntur. Vnde Dauid propheta canit & dicit. Verbo domini cœli firmati sunt. Et vt spiritū sanctū huius operis sociū esse ostenderet, secutus est dicens. Spiritu oris eius omnis virtus eorum. * mira sunt quæ de filio diuinę scripturę perhibent testimonia, quòd de substantia patris. i. de eo q̄ ipse est genitus demonstraretur, de qua substantia, nō tantum similis patri filius cōprobatur. hæc fides quā ch̄s apostolis tradidit, & ab apostolis ad nos vsq; peruenit, nec possumus eam in aliquo immutate, quā constat nos debere fideliter ab initio vt data est conseruare. Probus iudex dixit. Licet congruo disputationis ordine per varia quæstionum diuer-

PHO. ARR. ET ATHA. 40

diuerticula, orationis vestræ feratur intētio, & velut à proposita rectitudinis linea paululum necessario deuians, in obliquum tortuosi tramitis pergat amfractum, ob hoc scilicet auia quęque perlustrans, vt nihil penitus inexploratū, nihil relinquat intactum: tamen quoniam Arrij profecutio, quam dum arctioribus quæstionum nodis illiga uerat, ancipitem hunc dubietatis sensum auditoribus derelinquit, dum em̄ omnia, sed certa quæq; obiectionis capitula Athanasij vident̄ responsionibus dissoluta, consequēs mihi esse videtur, ad reliqua eius expediēda, in quibus maxime auditorum hæret intentio, Athanasium debere orationis suæ reflectere cursum. Siquidem illud nobis maiore hēsitationis scrupulum mouet quòd idem Arrius dixit, Patrem non naturaliter filium genuisse, ne scilicet naturalibus videatur cōditionum necessitatibus subiacere, sed voluntario charitatis affectu ædidisse, quo per hæc in Deo liberę potestatis demonstretur iudicium, atque ita extrinsecus magis & aliunde, quàm de se ipso intelligatur generasse, & iure paternæ voluntatis, & charitatis potius quàm naturæ filium esse credendum, quem vt dictum est voluntate, & non natu-

DISPV. INTER SAB.

naturali lege dignoscitur edidisse. Cum ergo hoc vt dixi non nodosæ quæstionis solutionem, vtrum obliuione an difficultate Athanasium liquet omisisse, nũc si videtur, contra ea, quæ orationem eius, ob sui prolixitatẽ forſitan effugerunt, responsionis eius intentio dirigatur. Arrius dixit. Bene solertissima mentis intentione vt pote vigilatissimus cognitor, cautioribus vteris prouisionibus. Nã mihi è memoria pene elapsum fuerat hoc articulum quæstionis. Edicat igitur Athanasius quomodo si naturaliter genuit filium pater, naturę necessitatibus non teneatur obſtrictus, vbi non voluntas, sed vis naturæ copiam præbuit generandi. Necessesse est enim ea, quæ naturalibus aguntur motibus, liberum esse non posse, tantoq; patrem in suę voluntatis affectu minus liberũ, quanto & naturæ suę iura dominatur. Athanasius dixit. Istis, quæ Arrius garrulatur tanquã inexpugnabili quæstioẽ, nihil ineptius, nihil absurdius vnquam poterit inueniri, & ob hoc ea respõsioẽ quoq; indignũ pulsare crediderim, quãdoquidẽ solet interdũ stultitiæ notã incurrere, quisquis mauult stultissimẽ dicta refellere. Quia ergo in eadem quæstione, plurimum sibi opitulationis inesse

con-

PHO. ARR. ET ATHA. 41

confidit, quam velut ineuitabile syllogisticæ artis tendiculum, petulantis satis iactantiæ supercilio infligendam putauit, respondeat, vtrum mutabilem dominum, an immutabilem profiteatur. Arrius dixit. Immutabilem profiteor. Athanasius dixit. Bonum igitur eum, sapientem, iustum, omnipotentem confiteris atque perfectum. Arrius dixit. Etiam. Athanasius dixit. Voluntate immutabilis, an natura permanet inuertibilis? Arrius dixit. Quid dicas non satis intelligo. Probus iudex dixit. Apertũ valde est, quod inquiri & nullo obscuritatis tegmine obuelatur. Interrogat enim, vtrum voluntate deũ an naturaliter immutabilem dicas, id est, hoc ipsum quod bonus & sapiens creditur Deus, voluntate talis est ac priuilegio veritatis, & quodam iure naturę hijs virtutum affectibus pollet. Arrius dixit. Nihil horum temere audeo pronunciare. Probus iudex dixit. Delibera igitur, quod debeas poscenti dare responsuri. Si vtrũq; diffiteris, neutrum teneas. Aut si tacueris, à diuinę professionis pietate es extorris. Si nullã de Deo religiosæ fidei opinionem retentas, aut si vnum eligis e duobus ne diuina professione vacuus habearis, dic vtrum voluntate, an natura Deus

F ut

DISPV. INTER SAB.

fit immutabilis profitendus. Athanasius dixit. Quibus responsionis æstibus tantis coarctatus agitur, manifestius auditorum sensibus parer, peruidēs enim se inenodabilibus sciscitationis meę laqueis irretitum, neque voluntate Deum, neque natura immutabilem voluit profiteri, sed de vtroque industrioso astu siluit, qui se in vtroque capiendum agnouit. Sed videamus quomodo is, qui sibi arrogantius loquendo præscripsit, consultius reticendo prospexerit. Dixit enim patrem nequaquam natura sed voluntate filium generasse, ne scilicet aliquibus videatur naturæ necessitatibus subiacere. A quo dum quærerem obnixius, vtrum voluntate Deum an natura diceret immutabilem, ob id de vtroq; reticuit. Quia si diceret natura immutabilem, omnem suam, quam intenterat funditus subuerteret quæstionem, aut certe in eam velut in quoddam altioris præcipitij barathrum decidisset, necesse sua nos in eum spicula quæstionis retorqueri veri quæque referre. Si natura Deus est immutabilis, nec bonus nec malus sine dubio est profitendus, quia omne quod secundum te, naturalibus fertur motibus, libertatis caret arbitrio, quem finalis naturæ terminus

PHO. ARR. ET ATHA. 42

minus intra meras conditionis tenet inclusum, eritq; sicut vnum quodlibet elementorum sicut aqua vel terra, q̄ nihil aliud esse potest quam id quod est, dū neq; melioribus augeri profectibus, neq; in deterius relabi acētibus naturæ legibus potest. Quia vero deum voluntate potius quàm natura asserit, profitendum, dum filium voluntate paterni affectus atq; necessitudine, non naturali virtute genitum credit, audiat quam absurdi sensus ratiocinatio istius professiōis intelligentiam consequatur. Necesse ergo erit Deum profectu melioris electionis augeri, dum bona rerū electione, perfectarumq; ratione virtutum prosperiori successu tēdit ad summa, esseq; aliquem eo superiorem, cui per bonæ voluntatis effectum placere cōtendat. A quo metuendum est, ne aliquo desciscat, si forsitan eum bonæ voluntatis intentio deferat, quandoquidem necesse est, vt eum qui nullo subsidij naturalis adminiculo fruitur, sinistra interdum voluntatis affectio interpellet. Hæc quantū irreligiosius de deo dicunt, tātō nequius congitant. Peruides ergo optime iudicū, summę quodā pietatis instinctu, diuinę iura naturæ, virtutisq; infectæ substantiam rerum factarum naturis voluisse

DISPV. INTER SAB.

Arrium comparare, vt scilicet ob hoc nō natura pater, sed voluntate filium generauerit, ne caufatarū siue rationalibus siue ratione carentium modo naturalibus videatur necessitatibus subiacere. Sed habeat, quisquis talia sentit, opinationis suæ arbitrium, à maiestate laturus pœnale iudicium, tam inepta tam sacrilega iudicando. Nos vero diuinarū eruditi magisterio literarum, hanc de Deo, religiosæ opinionis sententiam retinemus, vt non aliud eius voluntatem, aliud credamus esse naturam. Nanq; quod eum sapientem, bonum omnipotentem, perfectumq; fatemur, non tanquam ex diuersitate virtutum subsistentem, & distinctæ rei alicuius qualitate compositum adserimus Deū, quia non aliter sapiens, nisi quia omnipotens, nisi quia perfectus habetur, id est, nō aliud in eo est bonitas, aliud sapiētia, nō aliud omnipotētia q̄ quod pfectio, sed omnia hæc in domino vno eodemq; modo habentur, sed singulari modo diffiniri non possunt. Obseruatamen, ne, quia in Deo modo diximus, quibusdam terminis modificatum intelligas, qui suæ virtutis immensitate vniuersa excedit. Sicut enim cum immensum dicimus, nō immoderatum volumus intelligi, vel cum per-

PHO. ARR. ET ATHA. 43
perfectum prædicamus, non proficientem inducimus, id est, non per aliquas virtutum efficientias paulatim experiendo gradiens, ad summa perfectionis fastigia adserimus peruenisse: ita etiam hoc dictum debes accipere. Sed ad propositū redeamus. Ergo Deum, qui Procul dubio simplex, vide quantis vocabulorum nominibus appellamus, sapiētem, bonum, omnipotentem, prouidum, atque perfectum. Et hæc quidem ad seipsum. Ad nos vero, misericordē, piū, iustum atque benignum, nec tamen virtutum multiplici qualitate compositum, quisquam audebit adserere eum, qui singulari virtutis omnipotentia subsistens, puræ ac simplicis naturæ creditur esse. Sed hanc vnam eandemque virtutē humanæ conditionis intelligentia, naturalibus imperitiæ obstaculis præpedita, vno explicare sermone non potuit. Et ideo varijs & multiplicibus nominum appellationibus vtitur, vt hinc qualis quātave sit, diuinæ virtutis natura facilius conijciat. Quæ cū vna sit, eadēq; simplex, vno tñ verbo nō penitus explica. Nā si, verbi gratia, per diuersas diuinæ operationis species percurramus & inquiramus, qua virtute cōuexum tāta sublimitate cœlum extenderit, terramq;

DISPV. INTER SAB.

immobili stabilitate fundauerit, atq; æquora
 per solubiles camporū latices fuderit, quæ sa-
 piens, an quia omnipotēs. refertur profecto
 quia sapiēs & quia oīpotens. Et nunquid di-
 uersitate virtutū cōpositus erit? nequaquā, sed
 vnius virtutis multę significationū species,
 quia nō aliud in eo agit sapiētia, aliud omni-
 potētia, aliud prudentia: deniq; scriptū est,
 Deus sapientia fundauit terrā, stabiliiuit cœ-
 los prudentia, sensu eius abyssi dissiluerunt.
 Nū igitur eo vsq; desipiemus, vt dicamus q̄
 cœlum quidē vna virtute. i. prudentia, terra
 vero alia. i. sapientia substititerit, alia quoque
 dei virtute. i. sensu eius abyssi dissiluerint?
 Sed vide quemadmodum diuina scriptura
 vt istius absurde opinionis abdicaret erro-
 rē, id q̄ per species nominū partita fuerat, in
 vnā iterum recolligit, & cōiungit appellatio-
 nis virtutē dicens, Omnia in sapientia fecisti.
 Et iterū, Omnia hæc manus mea fecit. Vides
 ergo in Deo cui⁹ natura simplex est, siue ma-
 nū, siue sapiētiā, siue prudentiā, siue sensum
 non rerum diuersitatem, sed vnā in deitate
 virtutē. Quod cum ita sit, nullius iam intē-
 tate quæstionis relinquitur locus, qua quæ-
 ritur vtrum voluntate Deus pater, an natura
 filiū generauerit, cum in Deo vt pdocuimus,

non

PHO. ARR. ET ATHA. 44.

non aliud sit voluntas, q̄ sapientia, nec aliud
 sapientia, q̄ natura, quæ virtus etiam appel-
 latur. Et cum hæc omnia ch̄s sit sicut ait
 apostolus. Nos autē prædicamus Christum
 Dei virtutē, & Dei sapiētiā. Apparet eum li-
 bera naturalis virtutis omnipotentia genitū
 esse, quoniam natura in Deo, non vt Arrius
 ridiculē opinatur, necessitatis cōditione pu-
 tatur, ne & ipse pater, qui naturaliter subsi-
 stit, necessitate subsistere videat, sed est libe-
 rē potestatis, & nullis vinc̄ta necessitatibus
 virtus, q̄ quia nō aliudē accepit vt esset, idcir-
 cō natura dicitur tanquam fons & origo cū-
 ctorum. In hac ergo natura filius est, & in
 hoc originis fonte subsistens processit tan-
 quā ex sapiente sapiētia, ex forti virtus, ex lu-
 mine splendor. Quę processio vel natiuitas,
 id est filius id vere virtutis inesse demon-
 strat, vt & semper in patre fuerit, & editus
 nunquam à patre recesserit, sicut sapien-
 tem sapientia non deserit, sicut fortem sua
 virtus non relinquit, sicut sese splendor à
 lumine proprio non secernit. Arrius di-
 xit. Intentatę à me quæstionis nodum, nun-
 quam vt mihi videtur vales exoluere.
 Nam superius vt hoc ita repetam, dixisse me
 memini, Deum qui vniuersa complectitur,

F 4 nihilq;

DISPV. INTER SAB.

nihilq; extra se habet nunquam, per generationis augmentum defluere posse, & infinitum minimè redundare, aut certe substantiã suam diuississe in filium, & paternam tãtmodo ante substantiam pro rata parte secretam à se ac resectam filium nominasse, tantumque sibi detraxisse, quantum in filium contulisse uidetur, ad hæc nullum te cõstat dedisse responsum. Athanasius dixit. Vide in quantum laberis amentia, vt diuinæ natiuitatis arcanum, nec supernis quidem virtutibus cognitum, philosophicis ratioibus inuestigari magis, quàm fidei ueneratione posse conspici arbitraris, & soli filio patriq; & spiritui sancto pro sui miraculi dignitate solummodo cognitum, intra humani sensus rationem concludis, & ac si vulgatam & nullius secreti rata, audaci disputationis manu contrectas. Et cum ne de creaturis quidem, quæ sub humani cõspectus intuitu sitæ sunt, ratio reddi possit, quoniam inuestigabili miraculorum opere subsistunt, tu creatorem eorum, qui his multo mirabilius præstat, quæstione discutis, circumscribis argumento, indignis & prophanis rationibus vultas. Sed dum nõ vis fidei deseruire, dum dedignaris miris & ineffabilibus subijci rebus, dum

PHO. ARR. ET ATHA. 45

dum impatientia æstibus agitaris & immensa atque infinita metiris, eo intentionis tuæ perducis articulum, vt Deus aut omnino nõ genuerit, aut si genuit, omnibus à te obiectis conditionum necessitatibus subiacerit. Sed qui tales nugas ore sacrilego garris & mole corporea subsistentem vis introducere neũ, quia quæ à te obijciuntur, non nisi visibilibus & palpabili materia extantibus conueniunt rebus. Dum enim conaris ostendere filium extrinsecus & non de patris substantia genitum, ad inanis philosophicæ artis quæstiones, relicta fidei simplicitate transisti, vt quia diuina natura ex sui infinitate decidere non potest, nec per fluentes exuberantium copias amplius redundare, stolidæ atque crassioris mihi simillima iudicetur, quæ sine sui damno ex sese quicquam tribuere non potest. Ergo quia augmentum res corporea sumit, detrimentum res morte obnoxia sentit, videamus vtrum Deus, qui in nullo est horum, ex seipso filiũ generando, nec substantiam suam pro rata parte diuiserit, vt Arrius inani metu & superflua timoris formidine opinat, nec sibi aliquid detraxerit, quod conferret in filium, vt hoc ipso aut hoc die careat, & perfectus non sit, aut eo si non

DISPV. INTER SAB.

indiget, videatur superfluè abundare. Primò ergò recedentes ab omni corporalium passionũ perscrutatione, & cunctis visibiliũ naturarum conditionibus derelictis, de spiritali natiuitate spiritualiter disputemus, nec quicq̃ sensus nostri opinemur p̃sumpti one. Scriptura itaq; diuina, vt passibilitatē paternæ generatiõis ostēderet, sensum, sapientiã, virtutē, verbũ, lumē, filiũ esse narrauit. Sēsum scilicet, quo cūcta cogitant. Sapiētia, qua cogitata disponunt. Virtutē, qua disposita p̃ficiuntur. Verbũ, quo perfectã nunciānt. Lumē, quo nūciata clarescūt. Et hæ oēs noĩm species, nō diuersæ, sed vna est virtus. Quia em̃ vnus sermonis enunciatione, magnitudo eius nosci non potuit, idcirco multiplici vocabulorũ appellatione distinguitur, vt ex diuersitate vel qualitate nominis, quantitātē virtutis agnoscamus. Quia ergo cōsiliū ab eo, cuius consiliũ est, nō separatur, q̃a virtus à forti non scindit, q̃a sapiētia à sapiente nō discernit, q̃a sensus à sensato nō diuellit, q̃a verbũ à primo ore nō auferit, quia splēdor à suo lumine nulla discriminat secretiõē, manifestũ est patrē, nec augmētũ suscepisse, nec detrimētũ filiũ generãdo sensisse, q̃a hæc in Deo, & naturaliter insunt, & ipse

PHO. ARR. ET ATHA. 46

ipse intus naturaliter uest, sicut ipse filiũ aptius declarat, dicens: Ego in patre, & pater in me. Esse em̃ & inesse, nec copia est exuberã, id est, extra redūdã, q̃a ipsum inesse, id est, in patre esse, nō recipit Arrius, cauillat̃ extra fluere, nec detrimētũ iactura est, dũ cor sapientiã gignit, dũ intellectus consiliũ generat, dũ os sermonē p̃fert, dũ lumē splendorem emittit. Inest em̃ splēdor in lumine, & lumē ĩ splēdore, & ita ĩ se vtrunq; natura subsistit, vt neutrũ sine altero esse possit, q̃a vbicunq; lumē est, illic & splēdor, pari radiãtis luminis claritate refulget. Ergo pater non est copia sup̃fluę redūdãtiõis, tanq̃ extra se effluēs, sed ex se atq; ĩ se, vt sapiēs sapiētia filiũ genuit, & idcirco ex suę infinitatis magnitudine nusquã om̃ino recessit. Sed neq; subsistere suę portiunculã, p̃ rata parte secreuit à se, quia lumen splendore gignendo, separatiõis obnoxiiũ nō est, atq; ita singula prosequendo, reperies patrē in sua generatione, nec copia redūdantis cumuli auctum, nec diuisæ portionis detrimento diminutum, nec separatæ substantię diuisiõē seiunctum, quia rerum natura, cui sacra illa & ineffabilis generatio cõparatur, nihil in se recipit, quod aut exuberationi, aut diminutioni, aut iactu-

DISPV. INTER SAB.

iacturę obnoxium esse possit. Probus iudex dixit. Certum est quidē natura luminis, vel verbi ac sapientię aliarum que virtutum abs te commemoratarum efficientias huius conditionibus teneri non posse, sed vtrū vt agis paternę generationis natiuitas talibus comparatur exēplis, diuinis te conuenit testimonijs edocere. Arrius dixit. Supiore prosecutione mea ita exorsus sum, quod Athanasius

Al. quod Athanasium perfidie cœcitatii præcipiet.

* perfidia cœcitatii præcipiat in profundū, dū em̄ vult faciūdiam sui sermonis ostēdere, nesci in crimine versat scripturę diuinę, eo quod in substantia dei coęquet filiū generatori, cum ipse filius de se testet & dicat. Pater maior me est. Et qui me misit mādatum dedit, & non ego veni, sed ille me misit. Et, Nō veni facere voluntatem meam. Et, sic dixit mihi pater sic loquor. Et quod dedit mihi pater seruauit. Et Omnia quę dedit mihi pater, nemo aufert a me, & rogabo eum, & exhibebit mihi plusquam duodecim legiones angelorum. Et hic calix si non potest transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua. Et, trāseat a me calix iste, non sicut ego volo, sed sicut tu. Et, Quę sunt ei placita facio semper. Et sedere ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis. Et, Dedit illi no-

men

PHO. ARR. ET ATHA. 47

men quod est super omne nomen. Et exaltauit puerum suū. Et benedixit te dominus Deus tuus. Et exaltauit eum a mortuis. Sede re fecit ad dexteram suam. Et multa his similia quę studio breuitatis omitto. Si ergo ab eo missus est, si spontanea voluntate non venit, si voluntatem suam non fecit, si quod ei dicitur, loquitur, si sibi data custodit, si rogat, si pro calice deprecatur, si nomē ab alio accepit, si sedes discipulis petētibus propria voluntate non tribuit, quę sunt patri placita facit, & ab ipso a mortuis scuscitatur, æquum ne videtur, vt qui de sua subiectione tāta & talia dicit, patri efficiatur equalis. Probus iudex dixit. Si aduersus ista copiosa diuinę auctoritatis testimonia, quę ab Arrio de filij subiectione prolata sunt, quid Athanasio competere videtur, edicere non moretur, ne superstitione sermonis, sed diuinis potius luminibus, aut similis aut dissimilis vel coęqualis patri filius demonstretur, vt agnita veritate, quę sanę fidei ac rationi conueniunt, roborentur. Athanasius dixit. Quantum velit percurrat in elatione sermonis Arrij calliditas, & sibi de auctoritate diuinę legis plaudat testimonijs, quibus videlicet nititur, ab æqualitate pa-

tris

DISPV. INTER SAB.

tris filiū sequeſtrare & cuncta, quæ ab eo pli-
 xius inſerta noſcunt, eiſdē etiā testimonijs à
 nobis ei⁹ interrogio abſq; vlla difficultate fru-
 ſtrabit. Chꝛuſ igit̃ filiuſ dei, in forma ſerui,
 quā ſumpſerat, ex virgine patri dicitur eſſe
 ſubiectus, a poſtolo Paulo nihilo minus af-
 firmate. Vbi venit (inqt) plenitudo tēporū,
 miſit deus filiū ſuū factū ex muliere, factum
 ſub lege. Ille itaq; dicit̃ eſſe ſubiectus, q̃ ſub
 lege ex muliere noſcitur gnatus, & in ea for-
 ma minorē ſe iudicat patre, quā ſumpſit ex
 virgine. Nam in forma Dei patris, angelicus
 ei chorus pbatur pꝛebuiffe miniſterium, vt
 in euāgelio ſcriptū eſt, Et diſceſſit ab eo di-
 abolus, & venerunt angeli & miniſtrabat̃ ei.
 Obijcit q̃ voluntatē patris fecerit, & nō ſuā,
 in hoc magis laudabilis huius verbi dicto de-
 bet agnoſci, q̃a qui patris voluntatē equani-
 miter fecit, equalitatē oſtēdit, a poſtolo cō-
 firmate. Hęc eſt volūtas dei in Chꝛo Ieſu. Nā
 quæ addidit, Sicut dixit mihi pater, ſic loquor.
 Quis hoīm gen⁹, quod rectū eſt, intelligēs,
 audito hoc verbo turbet? Si em̃ aliter Chꝛuſ
 q̃ de⁹ pater loqueret̃, tū magis patri ſequalis
 uel diſſimilis mōſtraret̃. Si verò, q̃ loquitur
 pater, ea loquitur fili⁹, nunq̃ inēqualis patri
 aut diſſimilis inuenitur. Quod dedit mihi,
 ſer-

PHO. ARR. ET ATHA. 48

ſeruauit, & oīa q̃ mihi dedit, nemo (inqt) au-
 fert à me. dona em̃ diuina, hoc modo intelli-
 genda ſunt filio attributa. Dedit em̃ pater fi-
 lio om̃ipotēs om̃ipotentia, maiestatē tribuit
 maiestatē, virtutē dedit virtuti, prudētia de-
 dit prudēti, pꝛeſcientiā dedit pꝛeſcientiē, di-
 uinitatē diuinitati, eternitatē eternitati, coę-
 qualitātē coęqualitati, immortalitatē imor-
 talitati, inuiſibilitatē inuiſibilitati, regi re-
 gimē, vitam vitæ, & nō aliā ab ea, quā habet,
 dedit, & quantum habet, tantū dedit, vel ſi quæ
 alia, quæ pater filio indiuiſibiliter, & inſepa-
 rabiliter contuliſſe monſtratur. Sed hęc oīa
 habenti potius q̃ indigenti dediſſe probat̃,
 cui à filio dicitur, Oīa mea tua ſunt, & tua
 oīa mea ſunt. Si iſta oīa q̃ perhibetur pater
 filio cōtuliſſe, alia in eo, & alia vidētur eſſe ī
 filio, mēdacem facimus ſine dubio filiū, qui
 dicit ſua eſſe quæ patris ſunt. Sed ſi in his,
 quæ dixit, mendax filius inuenitur. Et euan-
 gelista, qui ait, æqualem ſe faciens Deo, om̃i
 virtute fallitur, ac ſic nec pater filio integrè
 ac veraciter aliquid contuliſſe monſtratur.
 Sed ſi vera ſunt, ſicut ſunt, quæ pater filio
 inſeparabiliter & indiſcretè contulit, con-
 ticeſcant dementium hominum linguæ,
 quæ nituntur filiū à patris ſubſtātia ſepara-
 re.

al. quantā ha-
 bet tantā de-
 dit.

al. ueritate.

DISPV. INTER SAB.

re. Rogat filius patrem, vt hominem verū se gestare contendat. Nam vt deitatis suæ intimaret potentiam mari imperauit & ventis, & quinque milia hominum, de quinque panibus saturauit. Calicem passionis vt homo tristis accepit, vt Deus autem fontem aquę vi uę salientis in vitam æternam propinauit. Accepit nomen vt in hoc nomine, cœlestia terrestria & inferna * adoret, Exaltatus est de imis ad supiora, id est, de carne humanę fragilitatis ad Deum conscendens. Sedet ad dexteram maiestatis, vt eum non dubitet humana infirmitas sequi, vbi caput suum videt gloriari: vnctus est, vt chrismatis ipsius vnctione, à malo * prioris hominis delicto purgemur. Excitatus à mortuis est vt nos ex exemplo resurrectionis à mortis aculeo liberemur. Sedes discipulis petentibus se non posse dare testatur, ne inter eos diuortium nasceretur. Nam qui ait, Non est meum dare vobis, ipse iam dudum discipulis duo decim sediū iudicandi tribuit potestatem. Quę sunt patri placita facit, quia contraria facere nescit. Nam quia venit non vt faceret voluntatem suam sed voluntatem eius, qui misit illum, dixit, vt faciam voluntatem tuam Deus meus volui, Et voluntarię sacrificabo tibi. Quia ait

Pater

*Al. cum.**Al. pro proprio.
ris.
Al. sue.*

PHO. ARR. ET ATHA. 49

Pater maior me est, dixit, Ego & pater vnum sumus, Et sint in nobis vnum sicut ego & tu sumus vnum, & omnia mea tua sunt, & tua omnia mea sunt. Et creditis quia ego in patre, & pater in me est, & quę pater operatur, & ego operor. Et sicut pater suscitatur mortuos, & viuificat, ita & filius, quos vult, viuificat. Et qui me videt, videt & patrem. Et qui me odit, odit & patrem. Et clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te. Et ego clarificaui te super terram, & manifestaui nomen tuum hominibus. Et vt omnis humanę cauationis quiescat intentio. * Ioanne euangelista, cuius superius vsus sum testimonio protestante, qui ait: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Si hæc tanta diuinitati conuenientia, perfidis non sufficiunt, quibus patrem & filium vnum esse docuimus, alia si videtur, adijciamus. Probus iudex dixit: Si huic tam validę & certę prosecutioni Arrius nisus fuerit obuiare, certum est eum non rationem sequi, sed per verborum irrationabilium campos effrenatus euagari. Qui vsque nunc trium substantiarum rationem, vt superius factus est, sicut Athanasius vnus permultis docuit documentis, per nescio quam nebulosam ca-

Al. Ioannem euangelistam, cuius superius vsus sum testimonio, proferat testem.

DISPV. INTER SAB.

liginem circuiens, adsertionem suam nequi
uerit demonstrare. Arrius dixit: Nunquid
quia ex diuinis oraculis Athanasius, nescio
quibus articulis filium vnus esse substãtie,
& patri cõequalem, ausu temerario* visus est
adfirmare: & spiritum, qui patris & filij mi-
nister est, iisdem debet æquali confessione
conferre, cùm ipse filius dicat: Ille me glori-
ficabit, quia de meo accipiet. Et mittam vo-
bis spiritum veritatis, Et spiritus à me proce-
det, quem pater mittet in nomine meo, &
pater ad mortuorum ossa dicit. Dabo spiri-
tum meũ in vos, & viuētis. Nunquid is, qui
à patre mittitur vel procedit, eidem debet
æquari, cum propheta in psalmo de eo testa-
tur, dicens: Ecce Dominus formans toni-
truũ & creans spiritum, prorsus nunquam
mihi vlla ratio poterit persuadere, quod cre-
atura poterit cõæquari creatori, aut vnà cū
eodem posse potestate potiri? Athanasius
dixit: Sapientiam & virtutem Dei filium esse,
iam quidem superius demonstraui, vbi
Apostolum dixisse probaui, Christum Dei
virtutem & Dei sapientiam. Sed & nunc ve-
rius & plenius, si necessariũ iudicas, de hac
eadem probatione replico testimonia. Ipsa
sapientia, id est, filius per Salomonem clami-
tat,

al. n. i. s. u.

Quæ sequun-
tur hæcenus
desiderata
sunt.

PHO. ARR. ET ATHA. sã
tat, dicens: Ego ex ore Altissimi processi. Et
ante (inquit) colles genuit me. Et quod eadẽ
sapientia paterni luminis splendor sit, præ-
dicti Solomonis & David, pariter Apostoli
testimonio cõprobatur. Solomone quoq;
ita dicẽte: Splendor lucis (inquit) æternę, &
speculũ sine macula, per quod & í quo sine
dubio pater videt, ut ipse in euangelio filius
ait: Qui me videt, videt & patrẽ. Quod etiã
David apertius declarãs, ad patrem loquitur,
dicẽs: Apud te est fons vitę, & in lumine tuo
videbimus lumen. Audis lumen in lumine
cerni, id est, patrem in filio contemplari?
Paulus quoq; congruentia his prædicat, di-
cens: Qui cùm sit splendor & imago sub-
stantiæ eius. Verbum etiam nominatur, sic-
ut pater ad demonstrandã generationis suæ
impãssibilitatẽ pronunciat, dicens: Eructa-
uit cor meum verbum bonum. Et, Verbo
Dñi cœli firmati sunt. Et, In principio erat
verbum, & verbũ erat apud Deũ, & Deus
erat verbum. Deus (inquit) erat verbum, nõ
prolatium, & sono vocis transiens, sed sub-
stantialiter in sua virtute manens, intelli-
gas verbum. Sed & quod consilium sit.
Isaias testis est, dicens: Vocabitur magni
consilij angelus, id est, paternorũ tractatuũ

DISPV. INTER SAB.

vel consolationum dispensator & author, imò consolatio & tractatus. Sensus etiam paterni pectoris demonstratur, vt Solomon ait: Dominus sapientia sua fundauit terram, stabiliuit autem cœlos prudētia. Sensus eius abyssi dissiluerunt. De quo sensu Isaias, Et Apostolus ait: Quis cognouit sensum Domini? Secundū illud euangelicum, Quia nemo scit filium nisi pater. Claruit ergo, quantū arbitror, patrem filiū ex se generando, & eundem in semet habēdo, nec auctum & diffusum, nec fuisse penitus diminitutum, dū qui generat, in nascētis perfectæ naturæ substantia dignoscitur permanere, nec extra se vterque diffunditur, dum vterq; in se inuicē manere cognoscitur. Sicut Isaias, Nō extra infinitatē paternæ naturæ, tanq̃ vltra se effluentem filiū, sed in se per cōmunis substantiæ vnitatem habitantem patrem & filiū declarat, cum ad ipsum filium loquitur, dicens: In te est Deus, & non est Deus extra te. Probus iudex dixit: Quantum facultatis percipiendæ rationis humanæ sensus præstat, plenissimè reor Athanasium superioris quæstiuaculæ nodosa, totaq; scrupulosæ opinionis ambigua, in quibus nostra hērebat intentio, penitus amputasse. Si hoc ipsum etiā

Arrio

PHO. ARR. ET ATHA. ¶

Arrio claruit, edicat a pertius, & de his ad alia, si tamen adhuc aliqua superesse putatis, tandē aliquando transeat, quò celerius valeamus operis huius terminare negocium. Arrius dixit: Si mente peruigili, & sensu sagacissimo summatim particulatimq; quæstionum à me propositarum dicta rimeris, profectò reperies Athanasium non ad omnia dedisse responsum. Probus iudex dixit: Quænam illa sunt, in quibus tibi satisfactum esse non arbitraris? Designa manifestius. Arrius dixit: Quid opus est eadē rursus repetendo, longum disputatiōis funē trahere, cum iam cōueniat vltimam de cognitione sententiæ promeræ? Probus iudex dixit: Semiplenam non oportere sententiā inferre, vltra etiā prudentia mecum pariter recognoscit. Ob hoc etiam de spiritu sancto aliqua vos conuenit disputando pferre. Arrius dixit: Ego spiritū sanctū non solū patre & filio minorē, verū etiam voluntatis eorū ministrum & obsecundatorē cōfiteor, vtpote creaturam creatori reuerentissimum famulatus obsequiū præbentē, qui tū cūctis creaturis & melior, & post filiū primus sit. Nā si equalis cū patre, vt Athanasius profitetur, honoris priuilegio insignitur, non diceret filius. Quia

G 3

non

DISPV. INTER SAB.

non loquitur à semetipso, sed quæcunq; au-
dierit, loquitur. Qui enim nihil vtronea po-
testatis auctoritate loquitur, iubentis impe-
rio per obsequium ministerij famulatur.

*mucusque
que desidera-
ta sunt.* Athanasius dixit: Si iudicis clemētia permis-
sum tribuit & largitur, ex diuinis authorita-
tibus, etiam spiritum sanctum, non creatu-
ram esse, sed Deum & creatorem cum patre
& filio, breuiter demonstrabo. Probus iudex
dixit: Vt tua professio cōtinet, approba bre-
uiter, quod ratio exigit documentum, non
ex argumento sermonis, sed ex diuinarum
scripturarum testimonijs, spiritum sanctū
patri & filio cōæqualem esse, aut sicut ipse
falsus es, Deum eum vel creatorem cōmunis
operis esse. ostende, vt cūm hæc veridicis te-
stimonijs approbaueris, Arrius eadem à sua
intentione veræ fidei professione conui-
ctus abscedat. Athanasius dixit: Priusquā
spiritum sanctum Deum esse perdoceam,
eundem creatorem esse cunctorum, verbis
legalibus approbabo. Scriptum est enim:
Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu
oris eius omnis virtus eorum. Et in Salomo-
ne: Et ipse (inquit) creauit ea per spiritum
suum. Et in psalmo: Emitte spiritū tuum &
creabunt, & innouabis faciē terrę. Et in lib.

Iob

PHO. ARR. ET ATHA. 52

Iob: Spiritus diuinus est (inquit) qui creauit
me. Et in libro Iudith: Tibi (inquit) seruiet
omnis creatura tua, quoniā dixisti, & facta
sunt, misisti spiritum tuū, & edificauit. Tāte
em̄ potestatis, vel creationis spiritus sanctus
ostendit, vt ipso cooperāte corpus Domini
Iesu Christi, qui nobis in sacramēto fidei da-
tus est, in vtero virginis formaret, euangeli-
sta dicēte: Ne timeas Ioseph accipere Mariā
coniugē tuā, Quod em̄ in ea natū est, de spi-
ritu sancto est. Et item: Priusquā (inquit) cō-
uenirent, inuēta est in vtero, habens de spi-
ritu sancto, nō quod Saluatoris nostri pater
dicēdus est spiritus sanctus, ut duo credātur
patres, sed q̄ cū patre & filio idē spiritus san-
ctus cooperarius & vnus potestatis est, cū
ijsdē socius inuenitur, Domino affirmante:
Ite (inquit discipulis) baptizate omnes gētes
in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Er-
go si minister est (vt tua sacrilega cōtinet p-
fessio) quousq; eodē in sacramēto fidei nihil
cōfertur credentib⁹. Nam sicut nōs aposto-
los ad prædicandū destinauit, pari etiā mo-
do spūs sanctus facere declaraf. Ita em̄ in acti-
bus apostolorū reperimus scriptum. Petro
enim cogitāte de visione, dixit ei spiritus san-
ctus: Ecce viri quærunt te, exurgens vade

G 4 cum

DISPV. INTER SAB.

cum eis nihil dubitans, quia ego misi eos ad te. Et iterum: Segregate mihi Barnabam & Paulum in opus quo assumpsi eos. Et iterum: Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos spiritu sanctus constituit episcopos. Nam si & vniuersa cum patre & filio, vt superius ostensum est, procreauit, in quo minoris vel ministri personam, vt ipse fateri non metuis, tanta maiestas habebit? Sed & Deum esse, sicut promississe me memini, his testimonijs approbabo, Dauid propheta dicente: Audiã quod loquatur in me dominus Deus. Nul li itaq; dubium est, quod omnes prophetæ non nisi per spiritum annunciēt vel loquantur, sicut in euangelio scriptum est: Cum venerit, inquit, spiritus ille sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ipse vos docebit, & ventura annūciabit vobis. Et item per prophetam dominus dicit: Noluerūt audire sermones meos, quos mandauit in spiritu meo, per os prophetarū priorum, dicit dominus. Sed nolo pastifera prata, diuine legis testimonio percurrētes, longius à nra propositione euagemur, ad id quod promissimus, reuertamur. Ad hebræos quoq; Paulus gentiū p̄dicator scribens, ait: Testificat autē nobis sp̄s sanctus, & hoc est testamētū, quod dispono ad eos post dies illos, dicit

PHO. ARR. ET ATHA. 53

dicit dominus in actibus apostolorum: ad Ananiam dixisse Petrum meminimus, vt quid Satanus impediuit cor tuum mentiri te spiritu sancto & ostendens eundem esse, in subsequētib; dicit: non es mentitus hominibus, sed Deo. Et Paulus ad Corinthios: Diuisiones autem donationum sunt, idem vero spiritus. Et diuisiones ministeriorum sunt, idem ipse dominus. Et diuisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus. Ecce spiritu sanctus prædicante apostolo, idem Deus, idem dominus declaratur. In euangelio, sicut iam dictum est, ipse dominus dicit, Spiritus est deus. Item ad Corinthios Paulus scribens, ait: Dominus autem spiritus est. Et ad Ephesios: Nolite, inquit, contristare spiritum Dei. Itē ad Corinthios: Nescitis, inquit, quia corpora vestra templum in vobis est spiritu sancti, quem habetis à Deo. Et ostendens eum in humanis corporibus habitantem, adiungit & dicit: Glorificate ergo, & portate deum in corpore vestro. Nam vt deus & dominus esse manifestissimè spiritus sanctus demonstratur, ad Mariam angelus dixit: Spiritus sanctus superueniet te, & virtus altissimi obrumbrabit tibi, propterea & quod nascetur

DISPV. INTER SAB.

ex te sanctū, vocabitur filius Dei. Ecce quantis diuinorum testimoniorum documentis, spiritum sanctum Deum, & vnus potestatis vel societatis cum patre & filio esse docuimus, quid adhuc in perfidis remaneat respōsiōibus ignoro. Paulus itaq; Apostolus, spiritum sanctum cum patre & filio vnā societatem habere apertissimè demonstrauit, dicens: gratia domini nostri Iesu Christi, & charitas & societas spiritus sancti cum omnibus vobis. Multò magis ex hoc apparet spiritum sanctum à patris & filij substantia nō esse alienum, dum nō à seipso tanquam alienus & extraneus, sed vtpote vnus eiusdemq; naturæ focus, quæ patris & filij cōmunia sunt agit & loquitur. Nam si de proprijs loqueretur, non solum à patre alienus, sed & fallax & deceptor proculdubio haberetur, quoniam vt ait filius. Omnis qui loquitur mēdacium, de proprijs loquitur. Et ideo hic verum loquitur, quia non de proprio. i. nō à seipso *sed de patris & filij, quæ loquenda sunt loquitur. De meo inquit accipiet, & annuntiabit vobis. Et vt ostēderet hoc esse, à se accipere, q̄ est etiam de patre sumpsisse, ait, Ideo dixi, de meo accipiet, q̄ omnia quæ habet pater mea sunt. Vides ergo spiritum sanctū à patre

*Que sequuntur
hactenus
desiderata
sunt.*

*For. proprijs
vel voluntate.*

&

PHO. ARR. ET ATHA. 54

& filio nō esse discretū, dū ea loquitur quæ patris & filij propria esse noscunt. Sed & filius tale aliquid profitē dum dicit. Non em̄ à meipso loquor, sed q̄ audiui à patre meo nota facio vobis. Quæ sentētia filiū & spiritū sanctum etiā si patre minor est (vt falso opinaris) sibi tñ ostendit æqualē, q̄ impiè refugis, Si em̄ vtiq; nihil autoritate præsumūt, nullo se inuicem dignitatis honore præcellunt, adhuc tñ audi manifestius, quomodo & patri æquales habeantur. Dicit itaq; filius, Opera quæ ego facio, ipsa testificantur de me. Ego ex me nihil facio, sed pater ī me manens ipse facit opera. Quomodo nunc sua, quomodo paulo post non sua dicit esse opera quæ facit? Sic volens vtiq; vnus naturæ demonstrare virtutē, perpetratorū operū efficientiā, ad patris dignitatis retulit vnitatē, vt dū opus patris & filij est, & opus filij patris, q̄a quæcūq; pater facit, eadē & filius facit similiter, vt ex cōi gestorū opere, cōiunctio cognoscat esse naturæ. Sicut ergo sua opera nō sua dicit, quæ tñ ipse esse probantur, sic & verba non sua se loqui testatur, quæ profecto eiusdem esse noscūtur. Et quod de filio, hoc cōiice de spiritu sancto, qui sic à seipso propter demonstrandam vnus naturæ

dicita-

DISPV. INTER SAB.

Al. que. deitatem non loquitur, vt tamen * qui loquitur eius esse, & non aliena credantur. Et loquebantur, inquit Lucas, de apostolis varijs linguis, prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. Et in euangelio, Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Habet ergo ipse propriam fandi authoritatem, qui liberam cæteris loquendi tribuit facultatem. Arrius dixit. Qui bus scripture authoritatibus docere poteris spiritum sanctum Deum esse, quæ ego creaturam esse confiteor? Athanasius dixit. Hinc præcipuè declaraf, spiritum sanctum Deum esse, quia vbique est, & nullo continetur loco, sicut propheta dicit ad patrem, Quo ibo à spiritu tuo. Et commonet, Spiritus domini repleuit orbem terræ. Esse enim vbique, & vno eodemque momèto cælos, terras, maria infernaq; replere, vt dauid ait. Si ascende ro in cælum tu illic es, et si descendero ad infernū ades, nō creaturæ sed solius dei est propriū. deniq; quia idē est incōpositæ. i. simplicis naturæ, nā creatura omnis quantū ad naturæ ordinē pertinet, composita est, si itaq; spiritum sanctum compositum ex diuersitate formatum valueris ostendere, tunc deum consequens erit, vt eum creaturā esse nullus

PHO. ARR. ET ATHA. 33

nullus audeat dubitare. Tunc autem necesse erit, vt si creatura, est, doceas eū communē esse cum cæteris, vel angelis vel archangelis, aut cum potestatibus & principatibus, & vnum esse ex illis, ac sic vnicum & singularem non esse demonstrēs, quod nequaquam vtique obtinentibus, & vtique declamantibus prophetis atq; apostolis poteris demonstrare, Solomone quidem ita dicente. Spiritus sanctus simplex, vnicus &c. Et apostolo contestante, Vnus spiritus. Et iterum. Hæc autem omnia operatur vnus atq; idem spiritus. Ac rursum, Per ipsum inquit habemus accessum vtrique, in vno spiritu. Cernis igitur eum, qui vnice ac simplicis naturæ est, Deū potius quam creaturam esse. Deniq; si creatura & non Deus est, cur vtilitatis beneficio in nomine eius lauacro vitalis regenerationis celebratur? Baptisate inquit dominus gētes in nomine patris & filij & spiritus sancti. Quid em̄ nobis præstare potest, si deus nō est. Qualis quæso est ista creatura, quæ vnū eū patre possidet nomen. Quæ si in baptisate non nominaueris, frustra videbitur mysterium omne perfectum, nec erit sacramentū. In casū quippe patris & filij noīe vteris, illo nō nominato. Creaturam ergo creatricis

DISPV. INTER SAB.

triciē esse non posse, nulli est omnino ambigū. Hunc autē spiritum creatorē esse scripturæ diuinæ vbiq; loquunt, sicut in Iob volumine legimus, Spiritus diuinus est, qui fecit me. Nam cuncta generaliter creaturam operasse spiritu sanctus designatur: sicut Dauid euidenter declarat dicens, Qm̄ videbo cœlos opera digitorum tuorū verbi videlicet & spiritus sancti. Digitum enim esse spiritū sanctū, cuius opera esse cœlorū fabricā, sacro pphe-
ta cecinit ore, dñs in euangelio demonstrat dicens, Si ego in digito Dei demonia eijcio, superuenit in vos regnū dei. Quo digito lex Dei in duabus tabulis conscripta refertur, vt in exodo legimus, Accepit inquit moyses duas tabulas scriptas digito Dei. Vnde ostēditur hunc spiritum sanctū legis latorē esse, cui⁹ lex à peccatis homines liberat, secundū attestantis Pauli p̄conium, lex spiritus vitæ liberauit me à lege peccati & mortis. Cuius virtutis potentiam magi quoque Pharaonis mirabiliter confitentur dicentes, Hic digitus Dei est. Adhuc autem spiritum sanctum Deum esse vel creatorem, Dauid propheta apertius declarat dicens, Verbo domini cœli firmati sunt & spiritu oris ei⁹ omnis virtus eorum. Et iterum, Emitte spiritum tuum

PHO. ARR. ET ATHA. 56

tum & creabuntur. Virtutes autem cœlorum angelos esse nemo dubitat. Qui etiam secundum apostoli testimonium, in hunc spiritum tanquam in suæ originis auctorem, reuerentissimè desiderant aspicere: Dicit enim ita, Ea quæ sunt vobis à spiritu sancto missa de cœlis, in quem concupiscunt angeli prospicere. Si deus non esset, facienda quæ vult proprium non haberet arbitrium. At cum in dispensatione sacramenti libertate vtitur voluntatis, nec expectat iubentis imperium, apparet cum esse non creaturam, sed Deum. Apostolus enim cum de cœlestium donorum diuersitatibus loqueretur, ad extremum intulit, hæc autem omnia operatur vnus atq; idem spiritus diuidens singulis prout vult. Et iterum, Spiritus inquit sanctus distribuit omnibus secundum voluntatem suam. Et dominus in euangelio ait, Spiritus vbi vult spirat. Si Deus non est, quomodo viuificat? Et rursus de Deo, Viuificabit & mortalia corpora vestra per inhabitantem spiritum suum in vobis. Et dominus in Euangelio, Spiritus est, qui viuificat. Vnde & in Ezechiele Spiritus vitæ appellatur, Spiritus inquit vitæ erat in rotis.

DISPV. INTER SAB.

De quo dominus in eodem propheta mortalium corporibus dicit. Ecce ego intromittam in vos spiritum meum & uiuetis, ergo qui uita tribuit, Deus est. Nam si deus non esset, quo modo mundum uiuificaturus predicaretur domino dicente in euangelio. Cum uenerit spiritus paraclitus, ipse arguet mundum de peccato, de iusticia & de iudicio. Audi aliud argumentum, quo clareat Deum esse spiritum. Vocat pater fideles in gratiam suam, uocat filius, uocat spiritum sanctum. Qui si creatura esset, parem ac similem uocandi auctoritatem non haberet. Nam de patre apostolus dicit, Quando autem placuit deo, qui me segregauit ab utero matris meae, & uocauit in gratiam suam. Et de Christo romanis scribens, In quibus estis & uos inquit, uocati Iesu Christi. De spiritu sancto Lucas in actibus apostolorum dicit, Ieiunantibus illis & muniticantibus, id est, apostolis. Dixit spiritus sanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabam in opus ad quod uocauit uos. Reuelatorem quoque esse mysteriorum spiritum sanctum, eadem scriptura testatur, exurgens inquit agabus significauit per spiritum famem magnam futuram. Et iterum cogitante autem Petro de uisione, dixit spiritus sanctus. Ecce

viri

PHO. ARR. ET ATHA. 97

viri tres quaerunt te. Surge descende & uadecum illis nihil dubitans, quia ego misi illos. Sed ne multa congerendo in unum testimonium in longum prosecutionis nostrae tendatur oratio, breuiter uniuersa recolligo. Quid ergo tibi uidetur optime iudex. Num spiritus sanctus Deus non est, qui compositus non est, qui unicus ac singularis est, qui creator ac uiuificator est, qui cum patre & filio unum possidet nomen, qui peccata donat, qui sanctificat, qui gratiarum charismata pro sui uoluntate dispensat, qui mysteria reuelat, qui legem dat, qui auctoritate sua ad gratiam uocat, qui mundum iudicat, qui tentatores suos condemnat, in quo irremissibiliter impij blasphemant? Si hic talis Deus non est, ostendat quid amplius habere possit, qui Deus est. Arrius dixit. Quanquam sit sermo omnis contradictioni obnoxius, & uelut quodam responsionis clipeo obiectionum tela repulsa frustretur, tamen ista quam nunc intendimus quaestionem, quantacumque Athanasius ingenij subtilitate conetur eludere nunquam ualebit, non dico totam sed ne ullam quidem eius particulam rationabilibus dissolueret argumentis. Dicit spiritum sanctum deum esse, quod quidem nusquam euidentius ualuit

H demon-

DISPV. INTER SAB.

demonstrare. Esto tñ, vt ei contra rerum veritatē concedam ob hoc spiritū sanctum Deum videlicet vel esse posse, quòd talia operē quæ non nisi Deo conuenit operari, ergo deum patrē, deum filium, deum fatetur spiritū sanctum, ac per hoc tres Deos, & si non aperta impietate, ipse tñ professionis videtur cōditiōe introducere, & p hoc nos ad eū vnde digressi fueraus, multorum deorū errorē, quodammodo reuocare incipit. Velim optime iudex (si tñ possibile sit) deprehendere nouum istum egregium artis suæ magistrū, solutis prestigiorum fraudibus, conuenientium oculos illudentē. Vt em̄ trium deorum cōfessionis periculum euadat, subito eos vti tres vnus appareat, incōprehensibili fantasmate cōflat dicēs. Sed hi tres vnus deus. Rursum quos nescio qua coagulatione permistos & cōnitos in vnum Deū redegerat, iterum eos separatos triformes ostēdit dicens. Et hic vnus de⁹ trinitas est. Vide si vales orote, inaudita hæc & inuisa pessimæ imaginationis vestigare portenta. Ego em̄ comprehendere nequeo quemadmodum sit Deus nunc vnus, nunc ex vno in tribus distinctus, nunc cōpositione quadam ex partibus conformatus, nunc deriuatione nescio quæ ex

vno

PHO. ARR. ET ATHA. 58

vno iterum in partes diuisus. Ait enim, Tres sunt extantes in sua substantia personæ, & p misceri non debent, ne statū proprium perdant. Secūdum meam, magisq; veritatis sententiā, ait. Si vna est persona, hoc ipsum simpliciter fateatur, & libere in Sabellij transeat dogma. Nam quid opus est ad illudendam veritatem diuersis formis & imaginibus variari, & sic Sabellium fugere, vt in me incurrat, sic à me refugere, vt eum Sabellius capiat? Quia vt se impietate Sabelliana exuat, quem vnum dicit, tres esse adfirmat. Sed ne ego eum in tribus teneam reum, de tribus nescio quo artificio vnum conflatur. Iam si aliquam verisimilem habet hæc fides rationem, æquitatis tuæ est iudicare optime Probe. Probus iudex dixit. Quem vnum dixeris, eundemque rursus tres appellare, & quos tres credideris, eosdem iterum in vnum fateri Deum, quantum ad humani sensus pertinet rationem, multum inconsequens esse videtur, nisi forte, hæc diuina auctoritate credere iubeamur. Vnde ad hæc tam valida tamque inuisita quæ Arrius objicit, Athanasius respondere non differat. Athanasius dixit. Frustra visus es nodis (vt tibi videtur) indissolubilibus

H 2 verbo-

DISPV. INTER SAB.

Al. texere. verborū* terere retia, nō intelligēs, neq; pro-
 spiciens te quoq; hijs obiectionum tendicu-
 lis posse inuolui. nam quia mihi de tribus in-
 tendis, hāc tibi de duobus refero quēstionē.
 Si vnū deū colis, & non est alius præter vnū,
 quomodo duos ad cultum venerationis in-
 ducis? Profitendo enim patrem Deum, & fi-
 lium Deum, aut bipartitū deum, aut duos di-
 uersos conuinceris profiteri, Ac per hoc ge-
 minæ diuinitati impium exhibes famulatū,
 dicente domino, Non potestis duobus do-
 minis seruire. Sed ne ego quidem temerita-
 tis notam incurrā, si te de diuina professiōe
 pari quæstiōe constringā, cuius præcipua ve-
 neratio silentiū magis, quā callidas exigit
 quæstiones, illuc mihi necessario video fe-
 stinandum, vt tres vnum esse, & vnum tres
 esse, & si non ratione qua homo sum, tñ au-
 thoritate perdoceam. Ipsam itaq; trinitatem
 audiamus dicentem, Faciamus hominem ad
 imaginem & similitudinem nostram. Qui
 faciūt tres sunt, pater & filius, & spiritus san-
 ctus, Sed hij tres vnus est. Denique intulit,
 Et fecit Deus hominem ad imaginem & si-
 militudinem Dei. Vt ergo trinitatem agnos-
 cas, pluraliter dictum est, Faciamus, Et vt
 hanc trinitatem vnum Deum esse non ne-
 scias,

PHO. ARR. ET ATHA. 59

scias, adiecit singulariter, Et fecit Deus ho-
 minem. Et iterum, Non est bonum hominē
 esse solum, faciamus ei adiutorium simile si-
 bi: Ecce & hic pluraliter dixit, faciamus, in
 consequentibus aut singulariter infertur, &
 fecit deus hominem ad imaginem Dei, ma-
 sculum & fœminam creauit Deus. In cōsul-
 tatione tres, in opere vnus refertur, vt non
 diuersitas voluntatis, sed vnitas appareat po-
 restatis. Et iterum, Visus est Deus Abrahę, ad
 quercum Mambre aspexit, Et ecce tres viri
 steterunt ante ipsum, & procidens adorauit
 dicens. Si inueni gratiam in conspectu tuo,
 ne transeas seruum tuum. Ecce vnus dictus
 est apparuisse, & tamē tres erant, & licet tres
 essent, tamen vnus erat. Cum enim dicit, Si
 inueni gratiam in conspectu tuo ne transe-
 as seruum tuum, ostendit vnum esse. Rur-
 sum cum dicit, Adferatur aqua & lauentur
 pedes nostri, ostendit tres esse. Iterum cum
 dicit, apposuit eis mensam & manducaue-
 runt, ipse vero stabat ante ipsos sub arbore,
 ostendit tres esse. Et cum subiungit, Dixit
 ad eum, Vbi est Sara vxor tua? ostendit
 vnum esse. Item cum dicit, Surgentes inde
 viri ibant ad faciem Sodomorum, Abra-
 ham autem comitabatur cum eis, osten-

DISPV. INTER SAB.

dit tres esse. Et cum repetit, dixit autem dominus. Num cælabo ego puero meo Abrahæ, quæ Sodomis facturum sum, ostendit vnum esse. Sed & sacra illa supernarum virtutum carmina, vnum tres esse, & tres vnum esse demonstrant. Isto enim resonant modulo Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth: dum tertio repetit Sanctus, trinitatem insinuant, dum semel dicunt dominus, hanc eandem trinitatem vnum esse Deum designant. Huic etiam mysterio illud euangelicum congruit sacramentum, quod dominus præcepit baptizandas gētes in nomine patris & filij & spiritus sancti. Ecce habes tres in vno deitatis nomine subsistentes. Nomen enim patris & filij & spiritus sancti deus est. De quo nomine in Numerorum libro: dominus ad Moysen loquitur dicens. Viuo ego & viuit nomen meum. Nā & illud non tibi videatur ociosum, quod idem filius, sub ingenti mysterio trinitatis loquitur dicens, Ego sum deus Abraham, deus Isaac, deus Iacob, trinitatis apertius declarat sacramentum. Audi adhuc & intueri euidētius arcani huius mysterium, dicit Isaias, Vidi dominum sedentem in throno & dixit, Quem mittam, & quis ibit ex nobis? haud

PHO. ARR. ET ATHA. 60
 haud dubium quin ad prædicandum populo huic. Cum ergo singulariter dicit. Quē mittam, vnum indicat deum. Et dum infert pluraliter, Quis ibit ex nobis, apertè trinitatem insinuat. Percipe adhuc manifestiorem, si mentis aures gestas apertas, huius fidei veritatem. Conditorum cœli & terræ, patrem esse & filium & spiritum sanctum. Ex ijs quæ iam superius protulimus, euidētius declaratur, cum pluraliter dictum fuisse docuimus, faciamus hominem, vbi tota trinitas ipsa intelligitur hominem fabricasse, sicut hæc eadem rursus in baptismate creditur hominem reformare, vel etiam illud quod propheta ait, verbo domini cœli firmati sunt & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Et Solomon ex persona sapientiæ pronunciat dicens, Cum pararet cœlos aderam illi, cum fortia faciebat fundamenta terræ, ego eram coram illo componens omnia. Constat igitur vt dixi patrem & filiū & spiritū sanctum. i. totam trinitatem, mundi creatricem esse. Audiamus ergo per Isaiā prophetā, quod tres vnus sit Deus. Dicitur enim ibi, Ego Deus formans cœlos solus, & stabiliens terram, & nullus mecum. Vtrum patris an filij volueris hanc esse vocem?

DISPV. INTER SAB.

Si non totam trinitatē vnum Deum credideris, hæc sententia non stabit. Ait enim stabiliens terram & nullus mecum. Et utique filius cum patre erat qui dicit, Cum pararet cœlos aderam, & cum fortia faciebat fundamenta terræ, ego eram penes illum. Cum igitur clareat in conditione orbis solitarium non fuisse patrem, quippe cui aderat spiritus sanctus, & filius, utpote vnus diuinitatis virtutisque consortes, quid est quod se solum, nec vllum alium secum fuisse testatur, nisi ut intelligas se ipsum & filium & spiritum sanctum, vnum dixisse Deum, cum quo alius extraneus, & à natura eius alienus non fuit Deus. Et recte Moyses de filiis Israël locutus est dicens, solus ducebat eos, & non erat cum eis Deus alienus. cum utique & filium & spiritum sanctum cum populo fuisse, nec iste possit Arius denegare? Sed filius & spiritus sanctus, nõ est alienus, qui cum patre est vnus deus. Audiamus autē & beatissimum Paulum, de hoc eodem mysterio apertius differentem & tres vnum Deum cõfitentem vel cõfirmã

For. istud.

Maribaudus

tem, sicut in libro quem aduersus Maribaudũ nefãde hæreseos vestrę diaconũ edidim⁹, plenissimè cõstat expressum, de quo nũc in hoc

HO. ARR. ET ATHA: 61

hoc loco perpauca interferimus. Dum ergo ille obijceret, quod vnio excludat æqualitatis trinitatem, æqualitas repellat vnionē, inter alia multa hoc ego retuli. Audi (inquã) Apostolum, hanc trinitatis vnionē calcatus prædicantem. Dicit in epistola ad Corinthios prima. Diuisiones donationum sunt, idem autem spiritus. Et diuisiones ministeriorum sunt, idem autem dominus. Et diuisiones operationum sunt, idem autē Deus, qui operatur omnia in omnibus. Quia trinitas est, tres nominauit. Et quia ipsa trinitas vnus Deus est, cùm tres cõnumerasset personas, non dixit pluraliter, sed singulariter, qui operatur. Et ne prauo inquã intelligentiē sensu, de patre eũ solo dixisse arbitreris, qui operatur omnia, & non etiam simul de filio & spiritu sancto, diligentius in subiectis quid dicat, ausculta. Cùm enim multa diuinæ gratiæ opera numerasset, ait: Hæc autem omnia operatur vnus atq; idem spiritus. Cernis operantem patrem, operantem filium, operantem spiritum sanctum, & cùm simul tres operentur, non de eis dicitur, qui operantur, sed qui operatur, ut vnus Deus in trinitate monstretur. Item filium & patrem idem Apostolus nominās ait: Ipse de-

DISPV. INTER SAB.

minus noster Iesus Christus, & Deus pater qui dilexit nos, & cum de duobus nominasset, & vnū esse ostēderet, nō dixit, qui dilexerūt, sed q̄ dilexit. Nec ait consolent, sed cōsolē corda vestra. Itē, Ipse autē deus pater noster, & dñs Iesus Christus dirigat viā nostrā ad vos. Nec hic ait, dirigant, sed dirigat. Hactenus de illo opere mutuatissimē trinitatem vnū Deū esse, apostolico sensu docuerim, ad reliqua festinemus. Exemplis etiā naturalibus hoc fidei sacramentū posse maxime cōmendari, apostolorum edocent acta, narrāte Luca de credentib⁹, Multitudinis autem credentiū erat cor vnū & anima vna. Si hoc fidelib⁹ per baptismi regenerationē cōtulit gratia, vt multē eorū animā, vna sit aīa, cur nō multō cōgruentius de trinitate credat, quod vnus sit deus, vt q̄ vnus p̄ gratiā, hoc illa trinitas habeat per naturā. Nam & si diligentius perspiciamus, inuenimus etiā in nobis quiddam naturę, quod illi beatissime atq; ineffabili adsimiletur, licet longē aliter trinitati. Neq; em̄ frustra scriptum est, Deū fecisse hominē ad imaginē & similitudinem suā, hominē ergo ex trib⁹ cōstare, id est, ex aīa & corpore, & spiritu, apostolus testis est, dicens: Vt integer corpus & aīa & spiritus in
diem

PHO. ARR. ET ATHA. 62
diē dñi nostri Iesu Christi seruet. Si in corruptibili & cōposita natura, tāte vnitatis mysteriū reperit, vt vnus tres sint, & tres vnus homo sit, quāto pulchrius & honestius de trinitate accipit, q̄ vnus sit deus, nō cōfusiōnis permistiōe, sed vnitate naturę? His ergo & alijs q̄ plurimis testimoniōrum documētis, rerumq; exēplis imbuti, nec Sabelliū incurrimus, tres vnū Deū fatēdo, nec tuę perfidię laqueis irretimur, dū hunc deum trinitatem esse ingenuē profiteamur. Probus iudex dixit: Contra hęc quę Athanasius persecutus est, si quid tibi ē diuerso replicandum remansit, in medium proferre curato, Arrius dixit: Sunt quā plurima quidē, quę filiū & alterius naturę, & inferioris doceant esse potētē. Sed quoniā alibi à nostris cōtra istorū errores plenius obiecta sunt, qd̄ opus est hęc eadē rursus repetere, & lacinosam alitercatōis prębere materiā? Si placet igiđ de habitis inter nos disputationib⁹ fertō sententiam, Probus iudex dixit: Iam superius interfatus sum. Semiplenam nō oportere sententiam promere. Superest, vt si quid vobis remansit, peragere dignemini. Arrius dixit: De his quę cognitioni tuę placuerunt, pronunciare dignare. Athanasius
di-

DISPV. INTER SAB.

dixit: Reliquarum questionum, quibus Arius opinatur posse filium à patre ostendi minorem, principale illud est, quod idem filius ait, Pater maior me, quòd iam cognoscitur intèrasse, & huic velut capiti cuncta questionum inhererent membra. Nam quòd ait: Non ueni facere voluntatem meam. Et, Nò potest filius à se facere quicquã. Et, Sicut docuit me pater, sic facio. Et, Doctrina mea non est mea. Et, Me oportet operari opera eius, qui misit me. Et, Ego sum vitis, & pater meus agricola est. Et, Ego uiuo propter patrem. Vel, quòd diem se ignorare fatetur. Et quòd patrem suum vocet Deum. Et de calicis translatione precatur, & se in cruce derelictum conqueritur. Et quòd spiritus sanctum patri còmendat. Et si quæ possint alia huiusmodi esse, illo respiciunt, quæ à nobis cù omni metu & reuerentia secundù dispensationem carnis, qua non solù patre, verum etiam angelis & hominibus minoratùr, & dicta vel facta intelliguntur, tantoq; nos beneficii eius obnoxios credimus, quãto hæc & indigna esse non ignoramus, qui nos tanto dilexit amore, vt ad ista tam vilia, tam iniuriosa semetipsum voluerit inclinare. Nam quia angelis minoratus est, iã suprà, vt memin-

mini,

PHO. ARR. ET ATHA. 63

mini, docuimus plenius, vbi dicentis Apostoli verba posuimus. Hunc autè Iesum vidimus propter passionem mortis paulò minus ab angelis minoratù. Quòd verò & hominibus minor sit factus, Isaiam audi dicentem: Vidimus eum, & non erat species ei neq; decor, sed species eius despecta, & deficiens super filios hominum. Sed & Lucas euangelista de eo ait: Et erat subditus parentibus suis. Quæ omnia, si secundum humanitatis formam accipiantur, non solum patre, sed & angelis & hominibus inferior eius diuinitas inuenitur. Verùm quia vtramque in se naturam habuit, Dei scilicet & hominis, vtriusq; res naturæ loquitur, atq; ait: Neque eiusdem enim naturæ est dicere, Pater maior me est, & dicere: Ego & pater vnum sumus. Dicere non potest filius à se facere quicquã, & dicere, Omnia quæcunq; pater facit, hæc & filius similiter facit. Dicere, Nò veni facere voluntatem meã, & dicere: Sicut pater suscitatur mortuos, & viuificat, sic & filius, quos vult, viuificat. Vnde & cum auctoritate liberæ voluntatis, leproso ait: Volo, mundare. Non ergo inquã vnus naturæ est, præsepis gremio còtineri, & astrorum indicij prodi, hominibus subijci, & ab angelis

lis

DISPV. INTER SAB.

lis ministrari, de loco ad locum fugere, & vbiq; præsentia sui exhibere, terrâ incolere, & cœlestia nõ deserere, tentari à diabolo, & eius in abyssum mittere legiones, esuriam sustinere, & multa hominum milia saturare, aquam sitire, & fluentes latices in vini naturam mutare. Vnius momēti ad extinguendam sitim, putealia pocula poscere, & vndosi amnis perennes meatus tribuere. Rati- bus æquora transmittere, & eadē incessu mirabili, sicco vestigio terere. Ignorare diem, & patrem scire. Duas petentibus sedes non concedere, & sponte duodecim simul promittere thronos. Mortem fortem formidare, & morti illudere. Capi, timere, & captiuos reducere, totaque inferni iura penitus compilare. Desolatum se conqueri, & mox latronem patriarcharum consortio adsciscere. Omnia ex nihilo condidisse, & eorum potestatem triumphata morte accipere. Vides ergo cognitor optime Probe, in hac dispensatione carnis adsumptæ, diuinitati nihii fuisse penitus derogatum, dum vbi corpore humilitatis impletur officium, ibi diuinarum coruscant miracula virtutum. Ergo æqualis est patri, iuxta id quod Deus est, & minor est patre, iuxta id quod ho-

PHO. ARR. ET ATHA. 64

homo factus est. Hæc idcirco ego breuiter in vnum responsonis cuncta cõgessi, quoniam de his omnibus quæstionum capitulis, latius & plenius beatus noster disputauit Ambrosius. Contra quem Palladius *Ambrosio* Arrianæ perfidiæ episcopus, dum iam credo ille sanctus humanis rebus fuisset exemptus, in refutatione dictorum eius quædam credidit conscribenda. Si quid ergo nunc à te obijci potuit, ille iam suis obiectionibus occupauit. Cui quoniam iam vno respondi libello, melius reor, si qua hîc fortasse ommissa videntur, ibi plenius diuina opitulante explicare, vt in illo se quoque Arrius superatum agnoscat. Quamobrem dignare optime Probe, vltimam de cognititis ferre sententiam. Probus iudex dixit: Si post innumerabilia testimonia Arrio aliquid remansisse videtur, proponere non grauetur, quanquam vt reor, nihil responsonis remanserit, quibus videlicet responsonibus possit Athanasium de vnus substantiæ, id est, *ὁμοουσιου* ratione depellere. Sed ne postmodum dealiqua oppressiõne causeæt à nobis, nullus ei ad respõdendum locus adimit. Arrio dixit: Nulli dubium est, quod magicis artibus Athanasius nõ desinat iudicium puertere sensum, vt recte fidei

Libellus contra Palladium Arrianum.

hucusque

DISPV. INTER SAB.

fidei tramitem, erga eos, qui eam religiosius sectantur & colunt, tenere non possint. Et idcirco quod in examine tui culminis explicare non valeo, principis iudicio referuabo, vbi veritatis indago præpollet, * & magicæ artes non violent, vbi veræ fidei obseruantiam, præualere posse credendum est. Athanasius dixit: Qui suis adsertionibus adesse non possunt, quibuslibet fallacibus argumentis vel cauillationibus excusationem sibi inuenire non desinunt, sicut nunc id facere Arriū, plenius vestra perspexit magnitudo. Mihi verò ad omnia, quæ ab eo in culminis vestri præsentia præposita sunt, veram fidem * veridicare, respondisse sufficiat. Probus iudex dixit: Imperitorum & minus de scientia præsumptis est prauitati potius studium dare quàm veritati patientiam cōmodare, cūm id adsertoribus fidei conueniat, veritatem potius sequi, quàm erroris vel falsitatis compede præpediri. Horum igitur mos est, qui cūm suæ perfidiæ causam ad finem vsq; venire conspexerint, metuētes ne cūctis hominibus eorū perfidia innotescat, ad potioris se conferre * sententiā, ignorātes, quoniā & illic veritati attribuitur victoria, vbi potentiæ liberalis sententia promulgatur.

al. & magicæ artes obseruantiam præualere nõ posse credendum est.

al. iudicãti.

al. præsentia.

PHO. ARR. ET ATHA. 65
tur, Frustra igitur Arrius videtur de nostro iudicio, ad principis appellare præsentiam, cum in conflictu certaminis, nihil aduersus se senserit prauitatis, qui suam ignauiam quibuslibet modis obtegere cupiens, ad principis visus est conferre præsentiam, quem constitit Athanasium ab homouij defensione, quod vnus est substantiæ, diuellere penitus non potuisse. Sed vt eius superflua decreuit intentio, eum ne faciat nullo modo refrenabo, ne victi personam non sustinens de adēpto tēporis spacio gloriatur. Meq; vero solertiæ erit, vniuersa quæ ab vtrisque in nostra cognitione prolata sunt, gloriosi sensibus principis intimare, vt falsidicis ambagibus procul amotis ad victoriæ palmam * puræ fidei adsertor valeat peruenire.

Al. Athanasium.

PROBI IUDICIS SENTENTIA.

Robus iudex dixit. * more veritatis & fidei inter sectatores Christianæ religionis, id est, Athanasium Sabelliū Arriū & Fotinum arbiter sedi. Qui quā diuersitate dogmatum & sententiarum varietate, longo discriminis interuallo à se inuicem dirimuntur, studiosius explorare curauimus.

Fort. amore Quæ sequuntur usq; ad finem libri hactenus desiderata sunt.

DISPV INTER SAB.

iustameorum fides veris adsertionibus insigniretur. Quod vt facilius cognoscere possem, singillatim eos fidei suę feci pferre sententias, easdemq; documentis probabilibus roborare mea interlocutione flagitavi, obuiantibus sibi scilicet & refellētib; his, qui cōtrauenirent vt alijs defendentibus, alijs obnitentibus lucidissime veritatis agnitio panderetur. Quod eos ita fecisse ipsa prosecutiōis lectione demonstratur. Cum igitur Sabellio primum, disputandi licentiam consultatiōe potius quam auctoritate tribuissem, talem de Deo sententiam protulit, qua diceret patre ita solitarium & singularem sine vlla extatis filij vel spiritus sancti persona subsistere, vt ipse magis filij atq; spiritus nomine cēseatur, trinomium adserens Deum, id est, tāquam si vna species vel persona tribus vocabulorum nominibus nuncupetur, nō distinctione generis, sed officij pmutatiōe, vt pater non quia genuit, sed quia cōdidit, habetur, idēq; ipse de paterni honoris dignitate decidens, per quādam naturę augmēta, aut potius detrimenta in filij nomine ex virgine ortus, natiuitate transierit, sed hęc inepta & impia esse omniq; fidei veritate carentia, eorum qui contraueniebant prosecutionibus mani-

PHO. ARR. ET ATHA. 66

manifestissime claruit. Ostensum nāq; est multis & copiosis diuinarū lectionū probamentis, & patrem & filium & spiritū sanctū suis specialiter, & proprijs extare personis, & alium esse genitorem, alium genitum, aliū geniti atq; ingeniti spiritū sanctum, licet secundum Athanasij probabile fidei veritatē, aliud esse non possunt, cum alius atque alius credi possint & profecto sint. Quia enim uero extremę atq; profundę stultitię genus est, patrem nominare eum qui non genuit, & filium credere eum qui genitus non sit*, super inania & reb^o *vacuis falforū nominū commēta, humanarum mētium sensus, auocare & luducris sentētiarum obiectiōibus fidei Christianę illudere. Postquā ergo istius erroris præstigia pdita patuere & Fotinū fidei suę si valeret, adesse mea interlocutione præcepi, q in ipso prosecutiōis suę exordio dñm nostrū Iesum christū purum hominē & verbi diuinitate vacuum fuisse adseruit, & eo vsq; per quosdam beatę vitę profectus illustrius emicuisse, vt in dei ac dñi appellatiōnem iure transierit, non naturali dignitatis priuilegio, sed accidentis probæ ac dignissimæ merito actionis: impium esse dicens naturam diuinitatis in eo accipere, qui & ma-

For. perq;
For. uacua

DISPV. INTER SAB.

terni vteri gestamine vectus solennes foemi
nei pudoris conditiones transferit, & cunas
vagitúsq; expertus, ætatis quoque fortitus
sit incrementa, & in tantum nostræ fragi-
litis cõmunia non euaserit, vt & esurierit
& sitierit, ignorauerit, vt tentatus sit, mori ti-
muerit, & mortuus sit. Illa vero quæ in eius
gestis miraculis plena narrantur, nõ vt deus,
quod non erat, egisse, sed munere patrocina-
tium meritorum diuinitus asserit impetra-
se. Sed hæc etiam probrosæ infidelitatis do-
ctrina, numerosis & multiplicibus documẽ-
ris impia esse & inanis apparuit, & Deum
quoq; esse, quem ille solum hominem con-
tẽdebat ex illo præcipue claruit testimonio,
quo Ioannes Euangelista testatus est dicens,
In principio erat verbum, & verbũ erat apud
Deum, & deus erat verbum, hoc erat in prin-
cipio apud deũ, omnia per ipsum facta sunt,
& sine ipso factũ est nihil, p quod nõ solum
ante secula deum apud deũ, verum etiã toti-
us creatiõis extitisse authorem declaratum
est. Plura etiam & alia his similia sicut profe-
cutiõnum corpore tenetur, & * præsumunt pro
lata testimonia, quibus dilucide apparuit,
hoc uerbum deũ de patris vtero ante secu-
la genitum, & in fine temporum ob amorẽ
homi-

*Pro præsen-
tia sunt, vel
potius antece-
dunt.*

PHO. ARR. ET ATHA. 67

hominum nostri generis suscepisse naturã,
in qua salua sui natura, in vna tñ eadẽq; per-
sona omnes humanę fragilitatis * subierũt pas-
siones. Excluso itaq; etiam Fotino, & eius er-
rore meis interfatib⁹ abdicato, põdus omne
negocij, & tota fidei summa ex Arrij atque
Athanasij altercationis conflictatione pen-
debat. Quibus dum ineundi certaminis co-
piam tribuissẽ, hunc Athanasius fidei suę tra-
mitem pandit, vt patrẽ & filium, & spiritum
sanctum, vnus essentis, vnusque diceret es-
se naturæ. Econtra vero Arrius referebat, in
tantum vnus eos non esse substantiæ, vt di-
gnitate, potentia, honore, patrem filio mul-
tum excellere, filium vero intra hæc, & longe
inferius subsistere diceret. Homousij quo-
que vocabulum tanquam peregrinum, &
ab scripturis diuinis alienum, nuperq; apud
Nicæam argumento, * quam autoritate re-
pertum, penitus repudiandum aiebat, aut
certe diuinis contineri literis sibimet demõ-
strari poscebat. Alioquin nominis simul fa-
ciendã esse iacturã, obnixissimẽ perorabat.
Sed Athanasius vtrum nominis nouitate,
an verbi virtute offenderetur, dũ inquireret,
vtrunque sibi Arrius displicere aiebat. Ex
quo apparuit eũ, non ob hoc homousion su-

For. subierũt.

Fort. magis.

DISPV. INTER SAB.

scipere nolle, quia nouum erat, sed quia fidei eius molimina destruebat. Sed dum iterum ac sepius proprietatem vocabuli, purè & specialiter in scripturis positi flagitaret, id Athanasius allegabat, ecclesiasticæ consuetudinis esse, quando apostolicæ fidei terminos insolens & temeraria hæreticæ fraudis audacia præterisset, his propositionum nexibus inenodabiliter vinciretur, quibus ipsam catholici sensus libertatem intra perfidiæ suæ laqueos implicitam retinere putabat. Et ut se Athanasius antiquorū auctoritate muniret, talia priscae consuetudinis exempla protulit, quæ & Arrius non solum negare non posset, verum etiam parum cum eo fidei ratione defenderet. Proposuit igitur ad demonstrandam super nominum nouitatibus antiqui moris rationem, qua contra Sabellium, qui patrem genitum adferebat, ingentū atq; innascibilem debere catholicos profiteri, præteritorū conciliorū decreto fuisse ininitum, cum hoc ipsum euidenter positū, diuinæ scripturæ auctoritate ostendi nō posset, sed hoc profitendum, & ipsa rei veritas & necessitas hæreticæ professionis exigeret. Item Deum de Deo, lumen ex lumine, filium confitendum, Episcopos religio-

nis

PHO. ARR. ET ATHA. 68

nis, quam Arrius tradidit sectatores, in Synodo tradidisse, quod ipsum & simpliciter & specialiter in scripturis diuinis positū inueniri non posse: & quàm plura his similia protulit documenta, quæ gestorum serie tenentur expressa, quibus ostenditur ob ostendendas hæreticorum insolentias, nouorum nominum vocabula fuisse præsumpta, nec tamen contra vetitum apostolicæ sententiæ eos fecisse credendum, quæ prophanas vocū nouitates præcepit euitandas. Sed prophanas inquit, non religiosas. Nam religiosum esse, ingentum dicere patrem & filium deū de Deo, lumen ex lumine, veros quoq; Christianos catholicos nuncupari, noui nominis docetur esse vocabulū. Simili ergo modo aiebat Athanasius etiā Nicæno euenisse concilio, ut quæ Arrius contra fidem rerū, triouision. i. tres substantias inducebat, homouision. i. vñius cum patre filiū substantiæ confitendū episcopos celsuisse, & erat omnino cōsequēs, ut si homouision professio tanq̄ à lege peregrina cassatur, triuision quoq; inuentio pari ratione confrustret, aut certe doceret Arrius, triouision specialiter in lege conscriptum, sicut Athanasium de homouision proprietate cogebat, sed cum hoc penitus ostendere

I 4 nequi-

DISPV INTER SAB.

nequiuisset, claruit eum superflua de Athanasio exegisse, quæ ipse minimè potuit demonstrare. Et cum se pari quæstionis vinculo arctatum cognosceret, tandem aliquândo in eum sententiæ placitū reflexit, vt nudi sermonis probatione omissa, rebus atq; rationibus edoceret, Patris & filij aut vnâ aut diuersas esse naturas. Sed hinc Athanasius clarius atq; apertum vnus substantiæ initium dabat, quo patrem ex ipso, & non extrinsecus filium genuisse monstrabat, fieriq; non posse, aliud eū, quā id, quod ipse est, edidisse, cum & diuinę generationis veritas, pro sui honoris reuerentia, id esse credendum exigeret, & rerū naturalium consuetudinis auctoritas inuitaret, non posse parentes dissimilis naturæ filios procreare. Et ideo secundum Arrius sententiam qui alterius substantiæ, q̄ pater est, filium assererat, hoc humano sensui intellegendum posse reliquit, vt si vere filius in diuersitate nature est, non tam genitus quam factus esse videatur, sicq; vacua & inanis filij patrisq; appellatio, dum specie tenus magis quam veraciter, aut ille genuisse, aut hic natus prædicatur, aut si vere quidem de patre natus adferitur, nec tñ vnus cum eo, eiusdēque substantiæ creditur, degenere eum, & instar

PHO. ARR. ET ATHA. 69
instar alicuius mōstri, aliàs quā paterna natura dictabat, æditum conuenit profiteri, Quod cum sanctæ illi beatissimæ atq; ineffabili non congruat maiestati, maxime cum & animantes ab hoc pessimæ conditionis prodigio natura liberos reddidit, ne aliud quam quod ipsa sint, generet, liquido comprobatur, eiusdē filium cuius pater esse nature. Sed cōtra hæc Arrius illud præcipue opponebat, patrem non potuisse ex se filium generare, ne per hoc diminutionis alicuius vel corruptionis vitio videatur esse subiectus, quæ ex semetipso (vt aiebat). i. ex hoc quod ipse est filium genuisse credatur, aliquā utiq; substantiæ suæ portionem à se ipso secreuisse putabit, per quod sine dubio à suæ perfectionis plenitudine admodū desciscēs, & diuisus profecto, & imminutus esse videbit. Quod obiectiois capitulum, tali Athanasius veritatis ratione submouit, esse impossibile dicēs, deū qui incorporeus sit & inuisibilis, atq; impalpabilis, id in se recipere vel habere, quod sit diuisiois aut corruptionis vitio subiectū, quā scilicet diuidi vel minui cōtrectabiliū soleat & corporaliū esse materiariū. deū vero qui in nullo est horum, tale aliquid perpeti omnino nō posse, & ob id credendum quod genuerit, quæ se genuisse

DISPV. INTER SAB.

testatur. Corruptum autem hac ipsa generatione, omnino non fatendum, quia semper incorruptus, maximè, cum pleraq; inueniantur in rebus corporeis & corruptioni subiectis, ita ministrari vel nasci, vt nullum suis, vnde gignuntur materijs, adferat detrimentum, sicut lumè à lumine sumptum vel accensum, & per quosdam profectus natiuitatù ministratum, diminutionis damnum originali possit adferre materiæ, cum & diuinus sacratissimæ virginis partus, tale aliqd in se miro atq; inexplicabili sacramentorù mysterio fuisse demonstrat, dum sine dâno pudoris Deo plenus vterus vacuatur. Et si virginalis integritas, si natura corruptioni obnoxia, Deum pariendo non corrumpitur, quomodo natura incorruptibilis patris eundem Deum generando, corrumpi potuisse credat? Sed iterum Arrius patris & filij longè imparem dissimilemq; naturam, hinc ostendere nitebatur, quòd filius minorem se dixerit patre, & nò suam, sed eius in omnibus facere voluntatem. Multaq; alia in hunc sensum còuenientiã, de se ipso fassum fuisse adseruit, quæ mihi ad demonstrationè dissimilis naturæ, satis imbecilla & multù incògrua videntur. Quasi verò, si quilibet filius

homo,

PHO. ARR. ET ATHA. 70

homo, patris hominis faciat voluntatem, & cum sibi præstantem fateatur atque maiorem, diuersæ ab eo poterit esse naturæ, dum & si possit pater honore præferri, non tamen natura discerni. Quod quidè ego lege, atq; còditiõne naturæ humanæ dixerim. Ceterù Athanasius manifestatione & sententiã, huius nobis intelligentiæ viã aperuit, in qua omni cunctationis discussa caligine, clarù veritatis lumen eduxit. Quid em̄ ad totius erroris nebulas effugãdas, dici vel credi manifestius potuit, q̄ sicut in vno Christo duas credimus esse naturas, Dei scilicet hominis, geminã quoq; in eius verbis vel actis rerù cognoscamus esse virtutè, vt ea quidè, quæ sublimiùs loquit, id est, Ego & pater vnũ sum⁹, & cetera his similia, ad diuinitatis referatur naturam, quæ verò humiliùs, secundum hominè fuisse locutù? De spiritu quoq; sancto competens habita est disputatio, quem Arrius à còmunionè naturæ patris & filij, per creaturæ confessionem longè secretum atque alienum esse putauit. Sed quòd vnus sit eiusdèq; substãtiæ, hinc præcipuè Athanasius demonstrauit, dum ea eum loqui atq; agere, quæ non nisi deo possibile sit operari vel loqui, taliaque de eo referri, quæ nulli

con-

DISPV. INTER SAB.

conueniunt creaturę, perdociuit. Et ideo à patris & filij deitatis vnitate extraneum vel diuifum esse non poffe, quę fimilis atq; eadem operũ virtus demonftrauit æqualẽ. Qui & rē vera, detestabili prauitatis errore, patris & filij ſocietate alienus putatur, quia parem nominis virtutiſq; honorem cū eiſdem obtinere monſtratur. Difficilem quoq; illam (& vt Arrius autumabat) inſolubilem quęſtionem, quòd tres vnus Deus dici, & idẽ tribus diſtingui non poſſe perſonis intentauerat, ita Athanaſius diuinę ſcripturę auctoriſate diſſoluit, vt maioris ſit abſolutione veritatis enodata, quàm fuerit per ſyllogiſmos verſutiarũ plictilis inuoluta. Manifeſtius namq; docuit, quòd in Trinitate vnus Deus ſit per naturę vnionẽ, non ſecundum diſtinctionẽ perſonarum. Et idcirco tres vnus Deus eſt, quia trium vna natura eſt. Quia & cū multę animę vna anima, & cū omnes homines vnus homo dicitur, ſecundum naturę conditionem, quę omnibus vna eſt, non ſecundum diuerſitatem adferitur perſonarũ. Igitur qui natura vnus eſt Deus, idem in perſonis tres ſunt, pater, & filius, & Spirituſſanctus. Si ita horum trium nomen cõmune requiris, vnus Deus eſt, in quo vno ac ſingulari

PHO. ARR. ET ATHA: 71

lari nomine baptiſmi myſterium celebraſt. Baptizate (inquit) gentes in nomine patris, & filij, & ſpirituſſancti. Iuxta quã nominis cõmunionem, & pater Deus, & filius Deus, & ſpirituſſanctus dicitur Deus. Et cū vnuiſq; eorum ſingulariter Deus ſit, deos tamen eos pluraliter dicere, naturę vnitas nõ admittit. Quoniã naturę nomẽ, quod deus eſt, non priuatum vniciq; & peculiare, ſed cõmune eſt. Et quòd cõmune atq; vnum, plura eſſe non poteſt. Et ideo trinitas non pluraliter dii, ſed vnus dicitur Deus. Vbi verò peculiare aliquid, & quod in aliud nõ reciprocatur, in eſt, ibi & pluralitas & diſtinctio haberi poteſt. Quia ergo pater propriè dicitur, & filius propriè nuncupat, & ſpirituſſanctus propria appellatione diſtinguitur, nec poteſt pater filius, nec filius pater, nec ſpirituſſanctus, aut filius, aut pater intelligi, rectiſſimè ſecundum diſtinctionẽ perſonarũ tres nominantur, qui tamen ſecundũ naturę vnionem numerari nõ poſſunt. Et ideo tria ſunt nomina in perſonis, pater, & filius, & Spirituſſanctus, vnum nomen in natura deus, & ob hoc tres vnus Deus. Ergo nec confuſio in tribus, nec diuerſitas in vno admittitur nomine, ac ſic trinitas vnus Deus eſt, ſecun-

DISPV. INTER SAB.

secundū naturæ vnionem, & vnus Deus Trinitas secundum personarum distinctionē. Hæc iuxta sensum Athanasij veriùs adhuc & plenius potest quisq; disserere, cui fidei adsertio, tanta veritatis auctoritate, tantaq; probabiliū rerum astipulatione fulciū, vt no uo atq; inusitato actionis genere, suorū magis aduersariorū testimonio cōprobetur, & ipsis, & alijs rationibus cōstet atq; subsistat, quibus destrui posse putat. Dixit enim Athanasius, tres esse personas, & vnā eorū esse naturam. Quæ sententia Sabellij quoq; & Arrij testimonio cōprobatur, nā vsq; adeo pater, & Filius, & Spiritus sanctus, vnus sunt potestatis, vnusq; nature, vt Sabellius tantā vim cōspiciens vnitatis, vnā & singularem esse putauerit personā. Sed in tantū non est vna persona, sed tres distinctæ, vt Arrius eos inæquales, & natura dicat esse diuersos. Ergo inæqualitas Arrij, distinctionem indicat personarum. Cōsilio Sabellij, naturæ aperiū vnionem ostendit. Rursus Photinus ad confirmationem sententiæ suæ, qua putat Christum purum hominem esse, illa replicat testimonia, quòd idem Christus humanæ conscius naturæ, aut locutus est, aut peregit, id est, dum patrem sibi maiorem,

&

PHO. ARR. ET ATHA: 72

& non suam, sed eius dicit se facere voluntatem, & cætera his similia, quæ disputationis corpore plenius habentur expressa, euidentissimè Athanasij cōprobat fidem, qua Christum adseruit hæc omnia non secundum diuinitatis, sed secundum humanitatis, quā idem gestabat, fuisse naturam locutum. Sed & cū Arrius ex infirmitate dictorū vel gestorum eius, creaturam eum vult intelligi, indignū videlicet iudicans, naturam in eo Dei omnipotentis accipere, quem conspicit tantis necessitatum conditionib; subiactuisse, nō solū per hæc Athanasij sententiā robustius firmat, quā in Christo secundum dispensationē carnis accipiendā esse definiuit, quæq; viriliter aut locutus est, aut peregit, verumetiam simili cū Photino perfidiæ vinculo tenetur adstrictus, dum & ipse pari sententia filium Dei creaturam ausus est definire. At quanq̄ in eo sint dissimiles, quòd Arrius cœlestem creaturam, & meliorē ceteris filiū Dei opinatus sit, Photinus verò terrestrem, vterq; tamen eorum creaturæ nomine copulatur, dum siue cœlestem, siue terrenam dixerint, minimè tamen à creaturæ confessione discedunt, adimètes vtriq; filio id quod de patre natus est, & hoc solū ipso adser-

DISPV. INTER SAB.

adsertionis genere idonei, vtriq; sunt Athanasio testes. Sed & dum Christum creaturam fatentur, errore consimili reperiuntur æquales. Probabilis igitur, & omni veritatis adsertione subnixæ, utpote apostolicis traditionibus cõmunita, ex eorum veniens regulis Athanasij fides apparuit. Evidentiùs namq; nobis secundum normam catholicæ fidei, vnum Deum ostendit, non tripartitum, nõ singularem, non confusum, non ex diuersitate compositum, nõ quadam cõpositione vnitum, sed ita patrem, & filium, & Spiritum sanctum, proprijs extare atq; distingui personis, vt tamẽ secundum cõmunis naturæ vnionem vnus sit Deus. Illa quoq; anilium fabularum figmenta, quibus Arrius & Photinus, pariterq; Sabellius, dubia vocabulorum nomina patri & filio tribuebant. Dum vnus eum ipsum sibi filium effectum, alij eum non tam genuisse quã creasse, inanissimè iactitabant, veritatis adsertione destructa cesserunt. Nam licet per varios errorum inceserint calles, ad vnum tamẽ compitum peruenerunt. Toti enim patrem nõ genuisse dixerunt. Siquidem Sabellius & Photinus aperta hoc impietate adstruere conati sunt, *vel nisi. Arrius verò in

*videtur redundare.

liùs

PHO. ARR. ET ATHA. 73

liùs eludendum putauit, sed processu certaminis hoc ipsum pertinaci impudentia defenfauit, asserens patrem non ex seipso genuisse, sed extrinsecus filium creauisse. Ac per hoc secundum istorum nefandos errores frustra dicitur pater, si non genuit, in cassum appellatur filius, quem genitum non esse hæretica impietas diffiniuit. Sed quod hæc cõmentata fuerint vanissimæ superstitionis, apertissima Athanasius veritate perdocuit, ostendens patrem verè genuisse, & filium ipsa paterni nominis veritate, verè genitum esse. Cessit igitur mendacium veritati, & omnis fucus adulterini dogmatis, integritate fidei manifestata, tandem aliquando euauit, atq; tota nebulosæ adsertionis caligo, quæ crassa perfidiæ velamine, humanas obduxerat mentes, ita nitore fulgentis fidei, vsq; ad purum discussa est, vt ne vestigium quidẽ sui potuerit erroris relinquere. Vnde hortor & simul in cõmune suadeo, cunctos qui se noverunt Sabellij, Arrij & Photini, vel cuiuslibet alterius ficti dogmatis erroribus implicitos, si propriæ saluti consulunt, si lumini cœcitatem non præferunt, si sibi obesse nolunt, quod tam diu à veritatis lumine per palpabiles inaniù opinionum tenebras er-

k rauc-

DISPV. INTER SAB.

rauerunt, si sibi prodesse cupiunt, quòd Christiani dicuntur, omni verecundiæ pudore postposito, relinquentes noxia humani còmenta erroris, quibus verbum se reperisse fallebantur, & quibus sub prætextu Christiani nominis, à Christi confessione procul extorres habebantur, totis viribus, totisq; fidei nisibus, ad verum & rectum apostolicæ fidei tramitè, cuius Athanasius idoneus & fidelis adsertor extitit, retinendum ocyus festinare còtendant, vt verè integrèq; confessionis præmium indubitata sorte capellant, Amen.

¶ Sententia Probi iudicis in Sabellium, Arrium, Photinum hæreticos, pro Athanasio Alexandrino antistite, orthodoxæ fidei adsertore lata finit.

B. VIGILII
MARTYRIS ET EPI
SCOPI TRIDENTINI, LIBRI
V. contra Eutychem, & alios hereticos, non rectè de naturarum proprietate, & personæ Christi unitate sentientes.

k 2 AR-

ARGVMENTVM LIBRI PRIMI
mi B. Vigilij, aduersus Eutychem.

Agit hisce libris Vigilij de diuina & humana natura, in una inseparabili persona Christi, citra conuersionem aut comixtionem remanente. Disputationem uero cōtra Eutychem diuersum tradentem imiturus, indicat, quanto cum fidei periculo offendiculōq; bonorum subinde in ecclesiam nouæ irrumpant hæreses, ita ad dexteram & sinistram exorbitantes, ut ægrè regia liceat ingredi uia, ac nō potius in Scyllam incidas, cupiens uitare Charybdim. Enumerat itaq; aliquot herefeon species, tandem uero aggreditur professos suos hostes Eutychianos, comiscantes inter sese naturas Christi, atq; adeo unam modò Christi naturam confitentes. Euincit ergo primò perperam unam modò asseri in Christo naturā. Deinde probat duas esse in Christo naturas, & utraq; suam retinere in unitate personæ proprietatem. Cū autem metuerent quidam naturarum proprietate diuidi personam, id est, inseparabilem nexum subsistentiæ Christi, docet propter naturarum proprietatem maxentem, nequaquā diuidi Christi, idq; demonstratione euidenti petita à sacrosanctæ trinitatis arcano, & à cōditione subsistentiāq; hominis, similibus perquā appositis & elegantibus, facit. Vbi & illud ostendit, ideo non diuidi personam, quia Christus dicitur Deus & homo, interposita particula Et. Post illa refutat eorum quoq; errorem, qui utramq; quidem naturam in Christo ad glorificationem usque fatentur, à clarificatione uero Christum unius naturæ, adeoq; & desiccatum prædicant. Postremò cū Eutychianæ herefics fontem & finem perstrinxisset, adhortatur Lectores ueterum orthodoxorum malint sequi sententiam, quam hæreticorum malè sanam innouationem: ubi & styli sui sterilitatem excusat.

B. VIGI

75
B. VIGILII CON-
TRA EUTYCHEN,
liber primus.

MAGNUM & graue fidei periculū, *Periculum* quod nec facilè sentiri, nec faci- *fidei.* lè à plerisq; valeat euitari, quoniam est pietatis specie obumbratum, per multas orientis ecclesias domestica cōtentione grassari cōperimus, & eò usq; pertinaci animorum obstinatione defendi, ut nec antiquorum patrum traditionibus, nec religiosorum principum seueris sanctionibus possit vel potuerit amputari. Præuentus enim falsæ opinionis errore humanus auditus, ad veri rationem percipiendam durus & perdifficilis inuenitur, quātiuscunq; testibus vrgeatur. Mauult enim prauo dogmatis sententiam, qua semel infectus est, peruersus vindicare, quàm hanc eandē tantis diuinarum humanarumq; legum auctoritatibus refutata salubrius immutare. Hęc ergo perniciosi discriminis lætalis & mortifera pestis intra venerandos ecclesiæ adytus, ita cuncta velocius populatur, ut eò plus noceat, quò minus nocere intelligitur. Sic enim teterrimi anguis edocta magiste-

k 3 rio,

B. VIGILII

rio, inuidiarum suarū incipites laqueos dextra leuāq; tetēdit, vt super angulū & nimis arduū cōmeantibus itineris callē reliquerit, Si enim paululū in vtramq; partē nutantia volueris inferre vestigia, illico capieris.

Nestorius

& Eutyches,

Inter Nestorij ergo quondā ecclesie Constantino politane, nō rectoris, sed dissipatoris, nō pastoris, sed predatoris sacrilegū dogma, & Eutychetis nefariā & detestabilē sectam, ita serpētina grassationis sese calliditas tēperauit, vt vtrumq; nō sine vtriusq; periculo pleriq; vitare nō possint, dum si quis nestorij perfidiā dānat, Eutychetis putat erori succūbere: rursum dū Eutychanā heresis impietate destruit, nestorij arguitur dogma erigere. Sed has inaniū accusationū nebulas illi offundūt, p̄cipue q̄ aut imperitię vitio, aut cōtentionis morbo egrotant, & dū petulantis animi supercilio erigunt, antiquitus traditas à patribus fidei regulas ob hoc solum despiciūt, vt malē cōceptas mobilitatū suarū sententias ecclesie intromittant, ob id etiā nobis, tanq̄ dialecticę artis magistri, nō tanq̄ verē Christi discipuli, incipitis responsionis ineuitabilem syllogismū tendunt, arbitantes posse his propositionum laqueis animas venari Christianas. Sed nihil nouū, nihil

LIBER I.

76

nihil peregrinū ecclesie fortitudo experit, talibus penē ab vniuersis hereticis, quęstionū turbinibus agitata, triumphū de cōtrarijs, & immobilitatē fortita est de aduersis. Nam dū se cōtra Sabellū armigero certamine aptaret, filij atq; spiritus sancti personarū extātas vindicat, quōd alius sit qui gignit, & alius q̄ gignitur, & alius sit procedens, alius de quo procedit, alius mittens, alius missus, alius deus verbū, qui de virgine nascit, alius pater, q̄ permanet semper innatus, alius, q̄ per dispensationem carnis cuncta nostrę fragilitatis officia explet, alius pater, q̄ sine his omnibus manet. Videas illico Arrium, tanq̄ triūphalis victorię suscepta materia, latius insultare, & sub detestabili perfidia colla subiugare fidelium. Cognoscite (inquit) potiores esse, qui mittit eo qui mittit, inferiorē esse qui obsequitur, digniorē cui munificentia exhibetur. Manicheū itidē cū de veritate domini corporis obtūdo, quod nō fallaci simulatione, & quibusdā illusionū prestigijs fuerit susceptū, tumentem virginis aluum allego, prestolati tēporis moras, cū diuinitas intra materni vteri hospitij vsq; ad legitimū partus diē peregit, in sinu puerperę cunas, vagitum infantis, etatis profectum, ad vltimū

Sabellius.

Arrium.

Manicheus.

B. VIGILII.

passionis ludibria, crucis patibulū, confixiones clauorū, aperti lateris cruorē, descensionem, sepulturā, resurrectionē, & quod ipse quoq; ait, Vultis me occidere hominē, qui veritatem loquutus sum vobis? Et Apostolus, Sicut per vnum hominē mors, ita & per vnū hominem resurrectio mortuorum. Et, Vnus mediator Dei & hominū homo Christus Iesus. Hęc me cōtra Manichęum perorantē Photinus totū, vel vt p̄paret cibū auidi oribus perfidie faucibus nititur trāsuorare: rursus cū me cōtra eū armis viuificę lectiōis intruxero, & multa testimoniorū iacula, filium dei, Deum verū esse cōtestantia vibrauero, necesse habeo inter cętera etiā illud opponere, quod in similitudine hominū factū sit, & habitu inuētus vt homo. In quo me loco manichęus strāgulat, & ad se recursū fecisse, cū tota ouātis animi exultatione vociferat, sed multū est & nimis operosum, talium sententiarū fraudulenta subreptio, libertatē catholicę fidei nitī captiuare. Et quomodo cōtra has oēs hereticorū pestes plenissimē à nostris maioribus disputatū est, quod etiā si in erroris eorū destructionē nulli conderentur libri, hoc ipsum solū, quod heretici sunt p̄nūciati, orthodoxorū securitati sufficeret.

Nunc

LIBER I. 77

Nunc istos videamus, quorū mentē anguis ille teterrimus à castitate fidei, quę est in Christo Iesu, ita corripit, vt in apertū nefanda p̄dicationis adulteriū, frontem eorum impudētia callo obductā armauerit, vt iure in eis propheticū illud oraculum videat redūdare, Facies meretricis facta est tibi. Nā si non ita est, qd sibi ergo vult, quod nec tātis Conciliorū decretis, nec tā plurimis antiquorū patrum sententijs cedunt? Accusant, dum vtriusq; naturę Christū fatemur, tanquā duos Christos, vnū deū, alterū hominē, iuxta infandū Nestorij errorē per dualitatē naturę videamur adserere. Sed nos vnū deū eundemq; Dei filiū, & hominis filium, non duos profitemur, & ita verbū intra virginēi vteri secreta carnis sibi initia conseruisse, id est, incarnatū fuisse, vt tamē verbi natura nō mutaret in carnem: item carnis naturam ita per suscipientis cōmixtionem in verbi transisse personam, vt nō tamen fuerit in verbo consumpta, manet enim vtraq;, id est, verbi carnisq; natura, & ex his duabus hodieq; manentibus vnus est Christus vnaq; persona.

Quis em̄ sacrilega opiniōe indutus eousq; desipiat? quis in tam abruptū erroris baratrum semetipsum iniiciat, vt filium Dei, sine

Eutyches.

Contra illos, qui vnā modō naturam in Christo de-

sua seruant.

B. VIGILII

sua propria carne, quam in sacrę virginis vtero ineffabili societatis permixtione ita sibi met adunauit, vt verbū homo, & homo Deus, idēq; vnus, non mutatis naturarū generibus fieret, neget hodie sedere ad dexterā patris, venturūq; indicare viuos & mortuos, cū ipsum Deum dixisse non nesciat, Cum venerit filius hoīs in gloria patris sui: nō (vt sepe diximus) alius sit filius hominis, alius filius Dei, sed vsq; adeo ostēdere voluit nostrī generis naturā per commixtionis indiuiduam vnitatē non fuisse consumptā, vt se etiā in cœlo positū filiū hominis dicat, vt p veriapellationē nominis veritatē agnoscas naturę manētis. Si ergo nunc vsq; manet verbi inmerata natura, manet etiā quā idē sine sui mutatione suscepit, humanitatis illibata natura, quō defenditur hodie vna esse tantummodo Chri natura? Si nunc est, profecto igit ex duabus abolita est vna. Quæ nam igitur? Si humana? sola est ergo verbi natura, & falsum erit, quia Christus Iesus sic veniet quē admodum visus est ire in cœlū. Corporeus namq; per nostrī generis speciē intuentium oculis idem dñs apparebat, sicut rursus in eadē corporis forma consurgentium oculis in consummationē temporis sese demōstrabit.

Nam

LIBER I.

78

Nam si harum duarum vna extincta vel potius consummata, relicta est vna, id consequens erit, vt dominus Iesus christus, aut deus tantummodo, non vt homo idem, aut homo tantummodo, non & Deus idem impijs sine prædicetur. Non itaq; debemus p hanc stultæ prædicationis insaniam, dignationis dignitatisq; cassare mysterium. Dignationis scilicet, quia Deus dignatus est fieri homo. Dignatus est autem, quia verbi natura in carnis adunatione immutabiliter permanente, per vnus personæ arcanum idem homo est Deus. Et hic sensus catholicus naturarum inter sese coeuntium, vnitatem non naturę vnionem admittit, dum duabus naturis iisdemq; manentibus vnus Deus idemq; homo creditur Christus. Quia secundum istos qui vnā tantummodo contendunt esse naturam, aut verbi mutata est in carnem vt fieret vna, aut carnis in verbo consumpta est, vt extantia sui per sui abolitionem amittens omnino esse non possit, vt sola verbi remaneat: quod quā sit impium, quāq; sacrilegum, aptissime inibi cognoscere videtur, quisquis apostolica dogmata, non humana commenta sectatur. Quia vero idem Deus homo est, & idem homo Deus est, ex vtroq; subsistens,

vtroq;

B. VIGILII

vtroque non carens, apparet eum vtriusque esse naturæ, quia neutrum potest amittere.

Proprietatis uocabulum & proprietates naturarum in Christo. Cur autem isti, vel quomodo in ambabus naturis Proprietatis nomē refugiūt, nescio, num eousq; perfidiæ velamine obducūtur, vt non videant, non intelligant in Christo aliud diuinitati, aliud humanitati eius congruere, licet simul vtrumq; commune. Ait namq; discipulis suis, Si diligeretis me, gauderetis, quia vado ad patrem, quia pater maior me est. Et iterum: Expedi vobis vt ego eam, Si enim ego non abiero, paraclētus ad vos non veniet. Et certe verbum Dei, virtus Dei, sapientia Dei, semper apud patrem & in patre fuit, etiam quando in nobis nobiscū fuit. Neq; enim cum terrena misericorditer incoluit, de cœlesti habitatione recessit. Cū patre enim vbique est totus pari diuinitate, quem nullus cōtinet locus. Plena sunt quippe omnia filio, nec est aliquis locus diuinitatis eius præsentia vacuus. Vnde ergo, & quose iturum dicit, aut quomodo se ad patrem perrecturum adserat, à quo sine dubio nunquam recessit? Sed hoc erat ire ad patrem & recedere à nobis, auferre de hoc mundo naturam, quā susceperat ex nobis. Vides ergo eidē naturę propriū fuisse vt auferretur & abiret

LIBER I.

79

abiret à nobis, quæ in fine temporum reddenda est nobis, secundum attestantium vocem angelorum, Hic Iesus qui receptus est à vobis, sic veniet, quemadmodum vidistis eū euntem in cœlum. Nam vide miraculum, vnde vtriusq; proprietatis mysterium, Dei filius secundum humanitatem suam recessit à nobis, secundum diuinitatem suam ait nobis, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad cōsummationem sæculi. Si nobiscum est, quomodo ait, Venient dies quādo desideretis diem vnum filij hominis, & non videbitis? Sed & nobiscum est, & nō est nobiscum. Quia quos reliquit & à quibus discessit humanitate sua, nō reliquit nec deseruit diuinitate sua. Per formam enim serui, quam abstulit à nobis in cœlum, absens est nobis: per formam Dei, quæ non recedit à nobis in terris, præsens est nobis, tamen & præsens & absens ipse vnus idemq; est nobis. Audi & aliam vtriusq; naturæ proprietatem, Sepultum Dei filium omnes legimus, omnes credimus, omnes pariter prædicamus, nec vllus auget ambigere Christianus. Iam hic si placet pacifica moderatiōe tractemus, quid eius potuerit sepeliri, vtrum verbum an anima, an corpus, an simul omnia? Sed perab-

B. VIGILII

per absurdum est aut verbum aut animā dicere linteis obuolutam: restat ergo vt solum corpus quod exanime erat, quod etiam sepelientium manibus ferebat, fuerit in findone circumdatum, & in sepulchri gremio collocatum. Iam hinc argumentari non opus est, vbi se ipsa veritas prodit, verbum dei ex cubiorum officio non eguit, anima sepeliri non potuit, sola igitur caro sepulcræ officium habuit: & tñ dominum Iesum Christum sepultū apostolica autoritas docuit. Cernis ergo aliquid propriū esse carnis, quod verbi esse nō possit, sed ideo etiam verbi esse, quia verbi est illa caro, cui possūt hęc omnia aptius conuenire. Creuisse certè p ætatis curricula, & vsq; ad robusta iuuenilis corporis mēbra peruenisse dñm Iesum Christum euāgelia tradunt. O tu, qui nihil vis esse proprium carnis, putasne quod verbum cum ea carne, qua ex virgine natus est, p ætatū successiones & per incrementa membrorum pariter creuerit, & in maiorem sui corporis molem solidatum sit? Noli, rogo te, cauillari, elige vnū quod velis, crescere istud & grādescere dñi Iesu Christi vsq; ad perfectam iuuenilis ætatem peruenire cui⁹ est? verbi an carnis? Scio quas angustias patiaris, quibus anheles æstibus.

LIBER I.

86

būs. Si dicis proprium esse carnis, proprietatem naturæ fateris. Si dicis & carnis esse & verbi (quod quidem verum est p vnitatē personæ, non per proprietatem naturæ) si in quā dicas verbi esse hoc ætatis augmentū, mutabile introducis atq; conuertibile dei verbum. Forte enim quædā portio eius virginalē vterū oppleuerat, & ideo hæc exigua portio cum corpore suo sensit augmentum, dū illa maior quæ restabat, & quæ vterum virginis nō intrauerat paulatim sese portiōi suæ, quam in homine habebat, per incrementa ipsius corporis admiscebat, vt isto modo secundum vos, non totus neq; perfectus, sed modicus natus est deus, & per ætatum congruentias factus est magnus. At si hoc impium ac detestabile est, aut verbi portionem dicere, aut verbum credere augmenti aliquid insita natura sentire, dum tamen Iesum Christum clarum est ætatis profectum habuisse, quis non videat hoc proprium carnis esse quod creuit, non Dei, qui nostri generis carnem assumpsit? Si in illa gloriosissima passione dominus Iesus christus vel capite plecteretur, aut quibuscunq; alijs membrorum abscissionibus mulctaretur, putamusne isti dicerent partem verbi cum capi-

B. VIGILII

audi per singula. Susceptę carnis dispęfatio nec ad patrem nec ad spiritum sanctum, sed ad solum pertinet filium. Proprie enim filius non pater de virgine natus est. Rursus illa quę sæpe audita est vox, Hic est filius meus dilectus, nec ad filium nec ad spiritum sanctum, sed ad patrem pertinet solum. Item columbę species quę in Iordane apparuit, & ignearū linguarū multipertita distributio, proprię ad sancti spiritus personā pertinere monstratur. Sed ne adhuc de his proprietatibus dubites, audi manifestius, Proprium patris genuisse, & propriū filij natum fuisse, proprium vero est spiritus sancti, pcedere, nec omnino recipiari alteram personā, quod est unicuiq; psonę specialiter proprium. Si ergo hęc tres personę habentes singulę proprietates suas, quibus significandę distinguatur non quibus separentur, vnus est Deus, quomodo filius salua vtriusq; naturę proprietate, non vnus est Chrs? Nam & in homine, si subtilius disputare velimus, pleraq; inuenies ita proprietate quadā sequestratus distincta, vt si & ibi calūniari volueris, de vno hoīe multos homines facias. Hominem ergo per ordinatas corporalium membrorum distinctiones, quinq; cōstare sensibus nemo

Simile de homine.

LIBER I.

82

nemo est q nesciat, qui sensus ita officij sui proprietatem naturaliter obtinent, vt nihil secum habere commune, nihil sibi de alterius valeant vindicare. Et vt omnia specialiter commemorę, Visus ita ministerij sui proprium officium gerit, vt nec audire, nec odorare, nec gustare, nec cōrectare possit. Audire ita naturę suę administrat officiū, vt nec vī dēdi, nec odorādi, nec gustādi, nec cōrectādi officiū subeat. Odoratus quoq; sic famulatus sui obsequio fungit, vt nec videat, nec audiat, nec gustet. Gustus etiā nec videt, nec odorat, ne cōrectat. Tactus deniq; q est vltimus sensus nec visione frui, nec auditū percipit, nec odorem capit, nec gustum discernit. Et cum sint hęc oēs membrorum species tam diuersę, tā discretę, ita naturalibus proprietatibus substitutę, vt nihil cōmunionis, nihil societatis ad se inuicę habeant, sed priuato quodā & solitario iure proprię functionis ministerium impleāt, vnus tñ idemq; est homo, qui quomodo quinq; corporalibus sensibus, varia proprietate à se inuicę differētibus, constat, ita quinq; secundum istorum deliramenta personas habere debuerat, vt quantę sunt proprietates sensuum, tanta esset & numerositas personarum. Dehinc

L 2 ine-

B. VIGILII

inedia affici, comedere, sitire & bibere, federe & incedere, cubitum ire, & de somno surgere, algorem perpeti & æstibus vri, licet nõ sunt animæ passiones vt ea aut patiatut aut agat, tamen hæc carnis sunt propria. Item sapere, intelligere, obliuisci, in memoriam reducere, lætitia efferri, tristitia deijci, mansuescere lenitate, furore atq; ira imanescere, & q̃ plura his similia quæ persequi lógum est, licet non sine corpore agantur in anima, tamen animæ sunt propria, nec tñ quispiam ausus est vel audet dicere, hominẽ duas personas habere, in quo tãtas proprietatum differentias cernit inesse.

Seductorum temeritas, quæ pro numero naturarum, diuersitatem ingerit personarũ, apostolica est auctoritate frangenda & penitus conterenda. Apostolus certè nouerat Christum vtriusque naturæ, dum eum & hominem & Deum eũdemq; prædicat vnum. Hominem quidem dum dicit, Vnus mediator Dei & hominũ homo Christus Iesus. Et iterum: sicut per vnum hominem mors, ita per vnum hominem resurrectio mortuorum. Et de filio, inquit, suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem. Et, Memor esto Iesum Christum resurrexisse à mortuis

ex

LIBER I.

83

ex semine Dauid secundum carnem. Deum vero cum dicit, Ex quibus Christus, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula: & quàm plura his similia, quæ commemorare longum est. Qui ergo hunc eundẽ & Deum prædicabat & hominem, vt ex vtriusq; naturis vnum ostenderet Christum, miror quomodo non moueat istos egregios nostri temporis calumniatores, quod vnã Christo personam adscriberet, dicens: Ego si quid donauit in persona Christo.

Illud etiã solita temeritatis audacia reprehendere solët, cum audiunt catholicos dicere, Deus & homo, arbitantes huius syllabæ Et interpositiõe, duas posse significare personas, sed quàm inepte id opinentur auscultata. Quid enim est, Deus & homo factus est quoq;, nõ amittendo quod suum erat, sed suscipiẽdo quod nostrũ erat: cũ enim premitimus in confessione, Deus, & subsequimur dicentes, & homo, non solum Deum manẽtem, sed & hominem adserimus subsistentẽ, vt nec deitas à sese discedat, nec hũanitas in deitate dispareat. Videamus tñ ne forsità auctoritate diuina hæc syllaba fuerit interposita, nam ita legimus, Et homo est & qs cognoscet illum? Et iterum Dauid, Mater Sion,

L 3 dicit

B. VIGILII

Psal. 86. dicet homo, & homo factus est in ea, & ipse
Hiere. 17 fundauit eam altissimus. Cur igitur non simpliciter sine prælatione huius syllabæ dixit, Homo factus est in ea, sed præposuit dicēs, Et homo factus est in ea? Vel alia prophetia et cur præposuit? debuit enim secundum istos dicere, Homo est & quis cognoscet eum? nisi quia sensus talis est, vt qui Deum confiteris, & hominem quoq; factum simili confessione non deneges.

Christus glorificatus non amisit naturæ humane proprietatē.

Dicuntur sanè isti (si tamen verū est) christum vsq; ad resurrectionem eius ex duabus confiteri naturis, post resurrectionem vero vnus eum esse fatentur. Quod quam sit absurdum quāq; ineptum ipsa rerum veritate monstratur. Post resurrectionem em̄ ad demonstrandā sui corporis veritatem & comedit & bibit, & contrectandū se discipulis obtulit, dicens, Palpate & videte, quia spiritus carnē & ossa non habet, sicut me videtis habere. Sed forsitan adhuc in terra positus vtri vsq; erat naturæ, postea vero q̄ cælos ascendit vnus cœpit esse diuine. Et quid ergo ibi facit nomen filij hominis, si natura ibi non est humanitatis? quomodo rei extanti inane nomen ascribitur? quomodo nōminis veritas manet, si naturæ proprietates abest? Deniq; dicit

LIBER I.

84

dicit: Cū venerit filius hominis in gloria patris sui. Et iterum: Sicut fulgur exiit ab oriente & apparet vsq; ad occidentē, ita erit & aduentus filij hominis. Et iterum: Veniens filius hominis, putasne inueniet fidem in terra? Daniel quoq; Ecce, ait, in nubibus cœli filius hominis veniebat. Si amissa est ergo humanitatis natura, cur eius est recensum vocabulum? an quia nomen opus erat, & res nominis tanq̄ nō necessaria repudiāda fuerat? Sic desipiant quos nihil erroris sui atq; ineptiæ pudet. Cæterum dñs Iesus Christus vt ostendat nostri generis naturā non fuisse cōsumptam, veraciter se filium hoīs dicit, secundū quam etiam patrem interpellat pro nobis, iuxta Ioannis apostoli verba dicētis, Si peccauerimus, apud patrē aduocatum habemus resum, ipse interpellat pro peccatis nostris. Dicite ergo ò doctores egregij, cum patrē hodie filius interpellat, secundum deitatem suā, an secundum dispensationem humanitatis postulat? Sed quantum pfidiæ vestræ intentio monstrat (qui perimētes humanam naturam solam adseritis esse diuinam) secundum deitatem interpellat, secundum deitatem aduocati officio fungitur, secundum deitatem sacerdotis ministeriū implet, secundū

Mat. 16.
Mat. 24.
Luc. 16.
Dan. 7.

B. VIGILII

*Pons & finis
erroris huius,*

deitate etiam in nouissimo patri subiectus erit, quoniam eidem filio omnia subiecta fuerunt. Olim opperiebamur, diutius prestolati sumus, unde erroris vestri riuius originem trahat & quod discursum faciat, tandem reperi-
mus Eutyichianam amarissimam heresim, ex apollinaris amarissimo fonte deriuatam, usque ad coenulentam Arrii voraginem turbidis ferri meatibus, quibus in tantum perfidiae copula iungitur, ut omnia ad diuinitatis contumeliam referat, quae Christus secundum dispensationem carnis aut loquutus est, aut peregit, dum unam tantummodo diuinitatis contendunt esse naturam.

Vnde hortamur omnes homines nefandae huius perfidiae sectatores, dum vita manet, dum poenitere licet, erroris sui vitare sententiam, & Gregorij potius atque Basilij & Theophili quoque; & Ioannis ciuitatis Constantinopolitanae opinatissimi antistitis, nec non & Cyrilli Alexandrini episcopi, & aliorum quam plurimorum, qui antiquitus in ecclesia flouruerunt, super vtriusque naturae proprietate sentari doctrinam, quorum meas de hac re sententias extrinsecus offerimus plegendas. Quae so interea Lectorem vilitatem nostri sermonis non usque; quaque; despiciat, quia etsi fortassis
ele-

LIBER I.

85

elegantiori orationis genere fieri potuisset, nos ita stylum temperauimus, ut rem potius quam verba legentibus commendaremus: & maximè hoc opus excogitato mentis eloquio inflari non debuit, nec transferendi in Graecum necessitas aliqua adsit, quia difficilius integritas sensuum in aliam linguam pari potest sermonis veritate seruari.

Libri primi finis.

L 5 AR-

ARGVMENTVM LIBRI SE-
cundi B. Vigilij, contra Eutychem.

Quemadmodum in fine primi libri de fonte Eutychia-
næ hæreseos dicere coeperat, ita nunc per initium li-
bri secundi piæ & doctæ indicat inde oriri errores
in uniuersum omnes, cum scriptura non secundum qualitatem
sui sensus perpenditur, sed in alias res pro legentis arbitrio di-
strahitur. Hinc uarias inter sese hæses confert, ut inde ueri-
tatem inferat, ipsas sese hæses destruere, ueritatem confir-
mare. Priusquã uero Nestorio cõmittat Eutychem, ostendit
Christum duas habere formas, sed addit in ambabus unam esse
eandemq; personam. Mox copiosius utriusq; naturæ mysteriũ,
& unius personæ arcanum explicat atq; confirmat. Sub hæc
inter se illos componit, qui in hoc negotio non diuersitate sen-
tentia, sed uocis professione scinduntur, & sese mutuo odioso
hæretici nomine insectantur: adhortas interim, ut posito inani
metu affectibusq;, secundũ scripturas idem loquantur omnes.

Ea uero parænesis mirum quã nostris quadret tempo-
ribus, quibus nonnulli eundem propè conten-
tionis funem ducunt.

B. VIGI

96

B. VIGILII CON-
TRA EUTYCHEN,
Liber secundus.

VARIUS quidem & diuersus, ex
vno tamen fonte hæreticę prauitatis error emerfit, cardo pessimus & origo malorum, quæ ex
sefe cunctarum impietatum occasiones peperit, hæc est, dum cœlestium dictorũ virtus vitio malè intelligentium temerata, non secundum sui qualitatem sensus perpenditur, sed in alias res pro arbitrio & voluntate legentis, fecius quã veri ratio postulat, deriuatur. Sed hoc ex omnium hæreticorum cõmentis cuiq; deprehendere perfacile est, & alia impietatis occasio, quam mirum in modum minus cautis nimia pietas præstitit. Et eo multo fatiq; dolendum exitialis perfidæ malum inde impiũ fieri, vnde alius pius existit, inde miserabiles captiuitatis sortiri ærumnas, vnde libertatis potestas acquiritur, ibi erroribus implicari, vbi omnis ignorantie absoluitur error, inde perfidum fieri, vnde alius fidelis est, eodem lumine obcœcari, quo alius clarissimè illustratur. Et ut hoc

Nimia pietas.

B. VIGILII.

hoc ita esse documentis manifestioribus patet, Sabellij & Arrij, Manichæi & Photini, Nestorij & Euty chetis sententiarum dogmata conferamus, quibus ita eos sibi inuicem extitisse contrarios inuenimus, vt quod magis mirum sit, eorum error veritati testimonium dicat, & inconsonam perfidorum sententiam in vnum rectam fidei modulum concinant, trophæumque nostram victoriam eorum cassa certamina gignant. Sabellij enim perfridia Arrij damnat errorem, rursus Arriani dogmatis error, Sabellij impietatem excludit. Siquidem Sabellius vnus naturam probabili quidem confessione deceptus, trinitatis vniam putauit esse personam, vt ex hoc quod trium vna natura est, vna intelligeretur esse persona. Contra Arrius tres substantias atque distinctas, sicuti vt vere sunt, personas accipiens, tres eorum dissimiles credidit esse naturas, & quod ad distinctionem pertinet, hoc iste ad disparilitatem earundem retulit personarum, quamobrem & meritis, & gradibus longè ausus est definire. Huius igitur error ad confutationem Sabellianam impietatis proficiat, audiatque Sabellius in tantum patris & filij, & spiritus sancti tres esse personas, vt eos Arrius & potestate dissimiles, & natura diuersos

*Comittuntur
Arrius & Sa
bellius.*

** Pro distinctione
guere uel discernere
dixisse uidetur.*

LIBER II.

87

uersos audeat profiteri. Audiat rursus hic idem Arrius in tantum patrem & filium, & spiritum sanctum, vnus potestatis vnusque esse naturam, vt Sabellius vniam eorum dicat esse personam. Malum ergo tuum o Arri, de illius corrige malo, & malum suum de tuo corrige malo, vt bonum, quod vterque nobiscum tenetis, commune sit vobis. Nam bonum est, quod tu Arri tres dicis esse personas, sed malum est, quod eas & gradibus & naturis longius separas.

Item tu Sabelli, bonum est, quod vniam dicis esse naturam, sed malum est, quod vnus naturam veritas vniam cogit fieri personam. Adfero disceptationi vestram compendium, imò non ego, sed Christus, qui litium vestrarum controuersias, vt potest æquissimus cognitor, vna verbi sententia censuit dirimendas, dicens, Ego & pater vnium sumus. Dicendo igitur, Ego & pater, discreuit quod Sabellius malè confundit. Addendo autem, Vnum sumus, vnium quod Arrius malè discernit, vt vnium ad vnitatem naturam, Sumus, ad distinctionem proficiat personarum. Tale est illud, Baptizate gentes in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, in vno, trium nomine, vniam deitatis insinuans esse naturam.

Ita

B. VIGILII

Ita iudex optimus in noxias & lætales Christianorum contentiones salutiferam iudicis sententiam tulit, vt proprio pereat vitio, qui iudicis sententiam retractauerit.

*Comittuntur
Manichæus
& Photinus.*

Item Manichæus dum tantarum virtutum miracula respicit, quæ Dei filius operatus est, non vult eum hominẽ confiteri. Photinus dum in eo naturam nostri corporis attendit, Deũ non iudicat. Ille vt seminet virtutes, iste vt infirmitates repleat. Ille deitatis præconia, iste humanitatis allegat. Illum maiestas tanti nominis ab humanitatis professione reuocat, istum humilitas iniuriarum, quas Deo cernit indignas, in hominis tantũ cõfessione retractat. Illum miracula auocãt, istum passiones retardant. Ille deitate fallitur, iste humanitate offenditur. Ille dicit deus est, iste dicit homo est. Grande miraculum, vt expugnatione sui veritas confirmetur, vt verũ vterq; dicat, dum vterq; mentiañ. Audi ergo Manichæe, quòd deus sit, verum dicis, quòd & homo non sit, falleris. Audi Photine, verè homo est, vt adferis, licet non sicut adferis, sed idẽ & Deus est, quod impiè refugis, in tantum Deus vt Manichæus hominẽ neget, in tantũ homo, vt tu Deum esse non credas. Cũ igitur ambo vobis contrarij sitis,

LIBER II.

88

tis, ambo nobiscũ fatemini, longè separati estis, in medio est via, quã reliquistis, vnus hinc, alius inde huc ad nos venite, & vos inuicem cõuenite, tráseat vnus in alterius sententiã, ita vt non relinquat suam, sit vobis cõmune, quod priuatum habetis, fateatur ille hominem, confitere tu Deum, & pro veritate à proprio tandem errore discedite.

Veniamus nunc & ad Nestorium atq; Eutychem, qui nisi *for. sunt.* solent per vniuersum orientem serenitatẽ catholicę fidei atris perfidiæ nebulis obumbrare: & licet scelerata doctrina cũ suis fuerit authoribus refutata, eius tamen sectatores nefandi, amplam tẽporis occasionem nacti, eò vsq; pernitiõsa & lætalia sequi dogmatis venena diffundũt, vt quod auctorũ grassatio perpetrare non valuit, horũ pestiferę adfertionis latè sequens morbus totam penè ecclesiã fauciarit. Quibus quoniã cõpetenter vno iam respondi libello, nunc strictim, breuiterq; cassas eorum sollicitudines & inanes *for. timores.* tumores ostendã. Certum est Dominum Iesum Christum, secundum catholicam fidẽ & præconia scripturarũ, duas habere natiuitates, vnã de patre sine tẽpore, alterã de matre sine femine, & harum duarũ naturarum vtramque gerens naturam, Dei scili-

B. VIGILII.

scilicet, qua de patre natus est, & hominis qua est de matre progenitus, vnus idemq; Deus & homo est Christus. Gemina enim natiuitas, geminā vno Christo dedit naturā, dum qui Deus est de patre, idē & homo est de matre. Has itaq; naturas, quas ex vtroq; habet parente, Apostolus duas nominat formas, dicēs de ipso, Qui cū in forma Dei esset, non rapinā arbitratus est esse se equalem deo, sed semetipsum exinaniuit, formā serui accipiēs. De quibus formis, siue quā ex deo patre habet, siue quā ex homine matre accepit, prophetali vaticinio clarius constat expressum Esaia, de seruili forma eius, quę passionis vilitate quodāmodo indecora apparuit, ita loquēte, Inglorius (inquit) erit inter viros aspectus eius, & forma eius inter filios hominū. Et iterum, Vidimus (inquit) eū, & non erat in eo species neq; decor, sed forma eius despecta & deficiens super filios hominum. Et hęc quidē de seruili forma, in qua vniuersas passiones, iniurias pertulit, Esaia loquutus est. De diuinitatis autē forma, quę decorē suum per sui impassibilitatē retinēs, licet passionis pulsata iniurijs, fœdari nō potuit, Dauid euidentius cecinit, dicēs, Speciosus forma prę filijs hominū. Cernis in vna

*Due nature
& formæ in
Christo.*

for. &

Chri-

LIBER II.

89

Christi psona, vtriusq; formę, id est, vtriusq; naturę mysteriū cōtineri, forma serui indecora & despecta, forma Dei speciosa in eo & pulcherrima prædicatur. Hęc alius quomodolibet accipiat, interim prophético atque apostolico præconio docuimus Christum duas formas habere. Nūc doceamus in ambabus vnā eandemq; esse personā. Dicit Apost. Et ego quod donauī in persona christi. Claruit igitur Christū ex duabus manentibus naturis in vnione persistere personæ. Nunc videamus quo fuerint Nestorius & Eutyches errore decepti. Nestorius duas inducendo naturas, duas putauit esse personas, & ob hoc arbitratus est sacrilego dogmate duos Christos inducere. Eutyches respiciēs vnā personā, vnā censuit esse naturā, & ob hoc humanā ausus est denegare. Et, quia est in Christo, & naturarū proprietates & personæ vnio, Nestorius proprietatē attendendo naturarum, à personæ excidit vnione, & duos putauit Christos, vnum passibilem, alterum impassibilem esse. Et Eutyches vnā intuendo personā, à naturarum proprietate desciuit, & ipsam diuinitatem adseruit passivam. In tantū ergo nō sunt duo Christi, nec duę personę, vt Eutyches vnā dicat esse natu-

*Vna & eadē
in ambabus
persona.*

*Cōmittuntur
Nestorius &
Eutyches.*

*For. unitate
legi debet.*

M ram.

B. VIGILII.

ram. Rursus in tantum non est vna natura, sed duæ, vt Nestorius duos Christos, duasq; personas dicat esse. Itaq; Nestorius vt impietate sui dogmatis muniat, quo alterû in passione vult intelligi Christum, illo vtriq; Apostoli testimonio ad Heb. ita scribentis, Nam paulò minus q̄ angelos, minoratû vidimus Iesum gloria & honore coronatum, vt sine Deo pro omnibus gustaret mortē. Rursus Eutyches, vt deitate subiciat passioni, testē nihilominus producit apostolû, dicentē de principibus seculi, qui sapientiã dei non cognouerūt, Si em̄ cognouissent, nunq̄ dominum gloriæ crucifixissent. Vides quanti periculi res sit, aut vnã in Christo non credere personã, aut duas nolle p̄fiteri naturas. Magni ex vtroq; latere insidiarû laquei preterdunt, quos prophético spiritu Salomô cautius precepit euitandos, meritò dicēs: Quia in medio laqueorû ambulans. Hinc em̄ Eutyches, inde Nestorius armati perfidię mucronibus adstant, dum vnã contra Nestoriû Christi defendo personã, existimor secundû Eutychen humanã negare naturã. Dum cõtra Eutychen duas adfero naturas, existimor secundû Nestorium duas p̄fiteri personas, q̄a ille duabus naturis duos Christos,

du-

LIBER II.

90

duasque personas credidit adscribendas. Sed vt horû impios & detestabiles catholico sensu refutemus errores, vtriusq; naturæ proprietatis mysteriû, & vnus personæ tractemus arcanû. Vnus est Christus, idem deus, idemq; homo, habens in verbis & gestis, vnû quod humanitatis, aliud quod propriæ diuinitatis eius naturę cõueniat, licet vtrumq; simul ad vnã eius personã vel substantiã pertineat, quod dictû est, In principio erat verbû, & verbum erat apud deû, & deus erat verbû, hoc erat in principio apud deû. Et quod ipse ait, Ante Abrahamã ego sum, nõ potest ad humanitatis eius referri naturam, quę initiû sumpsit ex virgine. Rursus, quod de eo dicit, Puer autē crescebat & confortabatur, repletus sapientiã, & gratia Dei super eum, & cum esset annorum 12. ascendit cû parētib; Hierosolymas. Et quod inferit, Iesus autē proficiebat ætate & sapientiã, & gratia apud Deû & homines, nõ potest deitatis eius naturę cõgruere. Quia deitas nec etatis profectum accipit, nec aliquod sentit augmentû, nec curriculo subicitur temporum, nec numero calculatur annorum, & vt omnia breuiter dicam, non est vnus naturæ, licet sit vnus personæ. Patrem sibi

B. VIGILII.

æqualē dicere, & patre se minorem adferere, initiū non habere, & ex initio subsistere, hæc est naturarū proprietates, ex quibus vnus Dei filius, idemq; hominis filius subsistens, vnā gerit personā, ergo hic vnus atq; idē & æqualis patri secundum deitatem, & inferior est patri secundū humanitatis naturam, atque ita nec initiū habet, q̄a Deus est, & habet initiū, quia idem deus homo est. Si ergo me interrogas, vtrū Christus habeat initiū an nō habeat? Respōdebo tibi, Et habet, & nō habet: habet secundū humanitatem suam, non habet secundum diuinitatem suam. Cū dico, Habet vel nō habet, ad personę pertinet vnionē: cū dico, Secundū diuinitatem & secundum humanitatem, ad naturarum pertinet proprietatem. Qui sensus, vt apertioribus clareat documentis, adhuc manifestiora ponamus.

Verbū Dei credimus descendisse de cælo, sine carne, sine hominis appellatione, sic tamē vt non desereret cælos. Hoc verbū virginali vtero incarnatū, nō in carnē mutatum, hominis filiū factum & appellatū. Si q̄s aliter credit, sine dubio anathema est. Si q̄s dicit hominē, id est, carnē de cælo descendisse, profecto anathema est. Quid sibi ergo vult, quod idē dominus ait, Nemo ascendit in cælum,

LIBER II.

91

lum, nisi q̄ de cælo descendit, filius hominis qui est in cælo? Et iterum: Si videritis filium hominis ascendentē illuc, vbi prius fuerat. Ecce filius hominis legit̄ descendisse de cælo, cū constat solum verbum, id est, nudum sine carne, sine hominis appellatione descendisse de cælo. Ecce caro, id est, filius hominis, legit̄ tunc fuisse in cælo, quę nunq̄ inde descendit, & quę illuc necdū ascenderat, sed hoc est vnus personę mysteriū, hoc vnus Christi, ex vtroq; subsistentis sacramento, hoc vtrarumq; naturarū proprietatis arc-

For. Sacramentum.

M 3 gitur

B. VIGILII.

gitur sepultus, & in monumento tribus iacuisse diebus, cum sola caro sepulta est. Ergo secundum proprietatem naturæ, sola caro mortem sensit, sola caro sepulture officium habuit. Secundum unionem autem personæ Deus mortuus est & sepultus, quia persona verbi in carne est, quæ mortis dispendium sensit, ergo secundum proprietatem naturæ verbum descendit de cælo, non caro, secundum proprietatem naturæ caro mortua est, non verbum: item secundum unionem personæ & caro descendit de cælo, & verbum est mortuum atque sepultum. Cum ergo dicimus, dominum passum & mortuum, non expauescat Nestorius, quia secundum unionem personæ dicimus. Rursus cum dicimus, dominum nec passum, nec mortuum, quæ est omnino impassibilis, non formidet Eutyches, quia secundum naturæ proprietatem dicimus, magisque nec nos dicimus, sed scripturæ loquuntur. Nam dominum passum symboli tenet autoritas & Apostolus tradidit, dicens, Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. Rursum non Deum passum, apostolica nihilominus autoritate docet, Paulo ita ad Hebræos loquente, Nam paulo minus minoratum vidimus Iesum, paulo minus quam angelos, propter passionem mor-

tis,

LIBER II.

92

tis, gloria & honore coronatum, ut sine Deo pro omnibus gustaret mortem. Quid est igitur sine Deo gustare mortem? nisi quia verbum immortale est, & passio secundum carnem est. Unde & Petrus apostolus ait, Christo itaque passio carne: passio ergo propria ad carnem pertinet secundum naturam, ad verbum autem secundum personam, quia & verbi & carnis una est eademque persona, ac per hoc Deus & passus est, & non est passus, passus secundum unionem personæ, impassibilis secundum proprietatem naturæ.

Et ut hoc ipsum adhuc manifestius clareat, euidentioribus testimonijs adprobamus. Costat dominum nostrum Iesum Christum sexta feria crucifixum, & ipsa die ad infernum descendisse, ipsa die in sepulchris iacuisse, ipsa die latroni dixisse, Hodie mecum eris in paradyso. Caro igitur ipso die non fuit in paradyso, nec in inferno, sed exanimis iacuit in sepulchro, anima per illud triduum in inferno, non in sepulchro: & iure tamen dicimus Dominum Iesum Christum in sepulchro iacuisse, sed in sola carne, Dominum Iesum Christum non derelictum in inferno, sed in sola anima. Et cum in his omnibus Christus, & in his singulis Christus sit, vnus

*Videtur legisse Χωρις
Dei cum
nunc legatur
Χωρις
Dei per gratiam Dei.*

B. VIGILII

tamē est Christus, qui sic aliud fuit in sepulchro, aliud in inferno, vt tamē ipse vnus atq; totus vbiq; fuerit, cū leparatim per loca seipsum dispensauerit, ergo dicimus Dominū iacuisse in sepulchro, sed in sola carne, & dominum descendisse in infernum, sed in sola anima. Sicuti dicimus hominē audisse vocē, sed solis auribus, & vidisse lumen, sed solis oculis: sic dicimus Dominum passum, sed in sola carne, & dominū non passum, sed in sola diuinitate, ac per hoc, quia & deus vnus est Christus, & passus est, secundū id quod homo est, & impassibilis mansit, secundū id quod deus: quod breui sermone concludā, Passus est deus in vnione personæ, non est passus in proprietate naturæ. Si quidem passionis iniurias etiam diuinitas pertulit, sed passionem sola eius caro persensit, Sicuti solis radiū, vel flāmę corpulentiam rectē dicimus posse quidē gladio secari, non posse tamen dirimita verbum dei iure dicimus passionis iniurias pertulisse, nō tamen passionē sensisse. Dicā adhuc manifestiūs, Cōfixa est diuinitas clauis, sed ipsa penetrari nō potuit, si quidē vulneri locū caro patefacta aperuit, nam deus inuisibilis atq; impenetrabilis mansit. Ita ergo suscipiendo passiones, &

al. indiuisibilis.

earum

LIBER II.

93

earum non cedendo effectibus, apparet deum verbum impassibiliter passum, sed quia caro eius non solum pertulit, sed & sensit & cecidit, merito ac iure dicimus dominum his omnibus passionum conditionibus sensibilibiter affectum in carne sua sine sensu vel mutatione diuinitatis suæ, ergo perferre passionem naturæ est vtriusque, sed cedere passioni non est vtriusq; naturæ, cum sit vnus de nique personæ.

Hæc multi orthodoxorum minus attendentes, aut attendere nolentes, vel discernere non valentes, in duas sese partes, nō diuersitate sententiæ, sed vocis professione diuiserunt, vt id quod eodem modo pronunciare formidēt, inutili profecto atq; superfluo timore, vt iure illud propheticum eis possit aptari, Illic trepidauerunt vbi nō erat timor. Nam pleriq; orthodoxorum sensum vtrarūque naturarum cum catholice exponant, catholice retineant, ideo tamen duas nolunt dicere naturas, ne secundum Nestorium duas putentur fateri personas, à confessione vtriusque naturæ non corde, sed voce tantummodo recedentes. Quodam enim circuitu expositionis vtuntur, vt duas se credere ostendāt, sed duas nudo sermone non pronunciant.

*Componuntur
dissentientes
in hac re uer-
bis non sensu.*

M 5 Nam

B. VIGILII

Nam cum decant atq; fateantur non hominem sed verbum descendisse de cælo, eundemq; sic in virginis vtero incarnatum, id est, sic carnem assumpsisse vt nō mutaretur in carnem, sic verbū hominē factum, vt Deus verus maneret, sic nostrā adsumpsisse naturam vt nō mutaret, nec abijceret & suā, sic Deum hoīem, & hominē Deum factum, vt non fuerit tñ vtrumq; consumptum, quis nō videat hoc sensu duas apperte adstrui atque demonstrari naturas? Quod ergo vera si dei expositione colligitur atq; animi sententia retinetur, cur superfluo timore vocis professione tacetur? Rursus alij timētes ne Apollinaris & Eutychetis dogma incurrant, nolūt dicere Deum passum & mortuum, cum vnā eius credāt esse personam, & hunc eundem que Deum fateantur & hominem. Si ergo vnus est, sicuti & est, cur eum formidas dicere passum, quem nō formidas credere vnū? nec audes dicere alterum secūdum Nestorij impium sensum? Ecce sunt timores inanissimi & sollicitudines vanæ, quæ fecerūt orthodoxos hereticorū sibi nomina impingere, dum voce depromi palpat, quod expressius corde clamatur. Qui enim volunt duas ore fateri naturas, quas fidei expositione defendunt

LIBER II.

94

dunt Eutychanistæ reputantur, cum non sint. Item qui duas vnus Christi naturas publice profitentur Nestoriani putantur esse, cum non sint. Et videas eos luctuosis quibusdam & omni lamentatione dignis insultationibus hæreticorum nomine se inuicem accusare. Tu, inquit, Eutychanus es, & tu Nestorianus es, Apostolicę sententię in totum obliti, dicentis: Videte ne cum inuicem accusatis, ab inuicem consummami.

Gal. 2.

Rogo vos cum sensu incolumes sitis, cur vocibus insanitis? cur peruerso vocis timore erratis, qui recta fidei stabilitate mentis professione consistitis? Cur metuis duas dicere naturas, cum apostolus non formidauerit duas dicere formas? Vnam qua Deus est, alteram qua idem deus homo est. Cur formidas duas dicere naturas, quod Athanasius, omnium ecclesiasticorum virorum iudicio probatissimus dixit. in qua fidei professione cuncti Græcæ linguæ tractatores, quod superiore libello commemorati, & omnes Latini sermonis apostolici viri, id est, Hilarius, Eusebius, Ambrosius, Augustinus & Hieronymus, cœlestibus imbuti doctrinis simul pariterq; consentiunt. Et tu quare times dicere deū passum, cū hoc vbiq; apostolica pconia

Athanasius.

conte-

B. VIGILII

contestentur. Perpendite & libelli huius expositionē, & nolite metuere confiteri, quod non durum corde sentire. Quia nihil corde prodest credere ad iustitiam, nisi & ore cōfessio fiat ad salutem: vnde Propheta ait, Iustitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam & salutare tuum dixi. Fatemini igitur ore quod corde teneris, vt diuina humanitas & humana diuinitas propicietur vobis.

Libri Secundi finis.

ARGV.

ARGVMENTVM LIBRI TER- tij B. Vigilij contra Eutychem.

Quia Eutyches non tantum unam credebat esse vrbi & carnis naturam, sed præterea cum Valentino & Martione carnem Christi negabat assumptam esse de utero uirginis immaculatæ: nam de cœlo ceu aqua transit per cannam arbitrabatur delapsam, Vigilius per initium tertij libri eum quoque errorem confutat, asserens dominum Iesum nostrum carnem, id est, vere humanam assumpsisse de intermerata uirgine Maria. Idq; facit primo manifestis & apertis scripturæ locis, deinde figuris scripturæ propheticis: quibus item contra Fotinum utriusque naturæ mysterium asserit, ostendens nequaquam sufficere ut unam confiteamur naturam sine altera. Sed libet ipsius aui horis epilogum ex calce libri huc transcribere. Tertio hoc libro, inquit, irresutabili, quantum opinor, diuinæ scripturæ auctoritate docuimus, filium Dei sicut de patre eandem diuinitatis, ita etiam de matre humanitatis habere naturam: & quod ros cœli & germen uel fructus terræ propter utraque naturas fuerit appellatus, inuicta nihilominus & perspicua assertionem monstrauimus. His totius libri summam breuiter complexus est.

DIVI

B. VIGILII CON-
TRA EUTYCHEN;
 Libertertius.

QVONTIAM Eutyichiana hæresis in id impietatis prolapsa est errore, vt non solum verbi & carnis vnam credat essenaturam, verum etiam hanc eãdem carnem non de sacro Mariæ virginis corpore adsumptam, sed de cælo dicat (iuxta infandum Valentini & Martionis errorem) fuisse deductam, ita pertinaciter verbum carnem adserens factum, vt per virginem ac si aqua per fistulam transisse videatur, non tamen vt de virgine aliqd quod nostri sit generis adsumpsisse credatur, optimum duxi etiam hãc impietatis partem veritatis assertiõne destruere, & omnem tetri dogmatis nebulosam caliginem penitus dissipare, maxime quod multũ ab vtriusq; naturæ confesõnis veritate proficiat, diuinis ap probare testimonijs, filium Dei humanum corpus de virginis carne sumpsisse.

*Quod nostrã
 carnem ex uir
 gine assumpse
 rit Christum.* Ergo quia isti secundum rectiorem catho
 licæ fidei tramitẽ & Nicæni authoritatẽ con
 cilij fatentur filium Dei, nõ extrinsecus, non

ex

ex nihilo, sed ex patre genitum, eiusdem cuius pater est esse naturæ, vt veritas generatio nis in eo præcipuæ cognoscatur, si in filio paternæ naturæ proprietas non negatur, ad monendi secundum hanc cõfesõnis regulam, hunc eũdem filium de virgine natum, eiusdem profecto virginis carnis habuisse naturam. Nec hinc eos Arriana hæresis in solubili quæstionis laqueo retineat obligatos, tali obiectionis syllogismo vtens, Si filius Dei natus ex homine matre, nihil ex ea habuit quod humanæ esset naturæ, sine dubio, natus ex patre, nihil ex eo habuit quod eiusdem possit esse naturæ. Quia si vere, inquit, adseritis filium natũ de virgine naturam materni corporis non habuisse, concedite & mihi pari conditione fatenti eundem filium natum de patre, naturam patris habere non posse. Quid igit, ò Eutyichianistę, submittitis cum validis obiectionibus perfidiæ colla, & demendacio transitis ad mēdacium, fateamini filium ex patre genitum, paternę diuinitatis exortem esse naturæ, sicut fateamini eundem filium de matre genitum, materni, i. humani corporis naturã non habuisse, cur nõ magis si aliquid sapiētĩe geritis, de veritate mendaciũ destruitis, vt, sicut creditis & vere creditis filium

B. VIGILII.

filium ex patre sine tempore natum, patris habere naturam, ita credatis eundem ex matre sine femine natum, humani corporis habere naturam? Quid enim angelus ad Mariam loquutus est, Spiritus sanctus, inquit, superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoq; quod nascetur ex te, vt quasi nudum quendam verbi transitum per virginem indicaret? sed quod nascetur, inquit, ex te, vt veritatem corporis sumendam ex virgine manifestius declararet. Nam quæ fuit causa dei verbo per vterum virginis transitum facere, si nihil inde querebat adsumere? aut quomodo ex femine Dauid natus, vel factus creditur esse? Deniq; Paulus apostolus sic ait, De filio suo qui factus est ei ex femine Dauid secundum carnem. Et iterum ad Galatas, Misit, inquit, Deus filium suum factum ex muliere: quomodo is qui erat factus est, cum fieri eius soleat proprium esse, qui nunquam ante substiterat? nisi quia factus quod non erat, id est, homo non aliu de carnem adsumpsit, nisi ex hominum genere, ex quo factus est quod non fuit. Vnde & ipse filius formatum se ex vtero per Esaiam loquitur, dicens, Et nunc, dicit dominus, formans me ex vtero feruum sibi. Quid itaq; ex vtero formatum acci

LIBER III.

97

accipitis, verbum, an carnem? Si verbum, ergo aut informe fuit, aut penitus non existens, aut formatio ei aut essentia dederat vt subsisteret, aut ex subsistente informitate materia in melioris status qualitatem prouexerit, vt perfectus & integer appareret: quod opinari cum sit impium & sacrilegum, illud sine dubio restat, vt caro ex corpore formata sit vteri virginalis, eaq; secundum naturam suam veritatem, diuinitati in eandem personam vnita est, propter quam vnionem personæ, cum sit Deus, seruus factus est patris, vnde ad eum dicit in Psal. O Domine, ego seruus tuus & filius ancillæ tuæ. Et iterum, De ventre matris meæ Deus meus es tu. Qui si de ventre matris ancillæ nihil acciperet, non eum intra famuli appellationem seruilis naturæ conditio detineret.

Sed iam videamus quibus prophetia figuris vtatur, vt ostendat eum ex materni corporis veritate veram carnis adsumpsisse naturam. Dicit ergo Esaias, Egredietur virga de radice iesse, & germine de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus domini. Quis dubitet germen de natura eiusdem virgulti, vnde prorumpit, subsistentiæ suæ formam accipere? aut quis neget cuiusq; ligni virgâ natura

Idem ostenditur figuris prophetiis.

Natura

B. VIGILII.

sura suæ germina propagare? Non enim ali-
 ud ex alio, sed sui generis speciei vnūquodq;
 lignum producere, & vilitata rerum exēpla
 testant, & diuinarum literarū authoritas do-
 cet: quæ ita in Genesi loquitur, Et dixit De-
 us, germinet terra herbam virentē, & facien-
 tem semen, & lignum pomiferū, faciens fru-
 ctum iuxta genus suū, & cuius semen in se-
 metipso sit super terrā, & factū est ita. Si er-
 go generis suæ naturæ germina, & fructum
 propriæ qualitatis ex sese ligna producunt,
 non dubiū est, Iesseicæ radicis virgam bea-
 tam videlicet Mariā, naturæ suæ germen, id
 est, dominū iesum, ex suæ carnis materia p-
 tulisse. In cuius inclyti sacramenti mysteriū
 sacerdotis Aaron virga, absq; opere & subsi-
 dio terreni cultus, absq; consuetis & legiti-
 mis ruralis ministerij alimentis, in taberna-
 culo scæderis posita germinauit, manifestō
 satis & aperto designās indicio, Mariā vir-
 ginem absq; terreni, id est, humani seminis
 officio, Christū dominum pariturā. Quod
 & in Daniele, certo futuri mysterij præsa-
 gio demonstratur, dum sine manibus excidit
 lapis de monte videt, id est Christus sine hu-
 mani coitus opere, de virginis corpore na-
 sciturus ostenditur. Quis tam stolidæ atq;
 men-

LIBER III.

58

mentis erit alienæ, vt lapidē credat de monte
 sine manib⁹ excisum, & non credat Christū
 de corpore virginis sine semine natū? cū ma-
 gis illud tantūmodo visum, hoc autē vera-
 cissimè fuerit factum: qui vt credere, quod
 mirabiliter futurū erat in Christo, mirabilis
 eiusdem facti præcessit imago, vt sicut lapis
 sine manibus excidi de monte, & sicut vir-
 ga germinare potuit sine cespite, ita Chri-
 stus de virgine nasci potuerit sine semine.
 Quod etiam Iacob in suis benedictionibus
 declarat, dum sub persona Iudæ prophetiā
 appellat, & dirigit in Christum, dicens, Ex
 germine filii mi ascendisti. Non ait ex semi-
 ne, sed ex germine, illius sine dubio virgæ,
 quæ de Iesse orta radice, nouo miraculi ge-
 nere, Christum dominum germinauit.

Videamus autem & ceteras similitudines,
 quib⁹ ostendit Christus ex hominū genere
 carnis adsumpsisse naturā. Vitulū ergo vel
 bouem, agnum & hædum, eundem domi-
 num appellatum, nec ipsi audent heretici
 denegare. Legent itaque & inuenient, in
 principio Leuitici, vbi in mysterio futuræ
 passionis vitulus ad ostiū tabernaculi testi-
 monij immolari præcipitur, nō simpliciter
 vitulum, sed vitulum ex bobus appellari,

B. VIGILII.

In quo utiq; Christum, non ut hæreticis placet, corpus de cælo deduxisse, sed ex hominum genere carnem adsumpsisse propheta demonstrat. Nam suffecerat dicere vitulum, quid necesse fuit addere ex bobus? quis enim nesciret ex bobus vitulum nasci? nisi ut ostenderet Christum carnem ex hominibus habiturum? Abraham etiam huius non infcius sacramenti, vitulum de armento elegisse describitur, quem in typo Dominicæ passionis occidisse dinoscitur. Sed & agnum de ouibus, & hœdum de capris synagoga offerre, per quod utiq; sanctus spiritus perfidie occasiones adimere volens, apertius & expressius Christi carnem ex hominibus adsumendam, his verborum adiectionibus declaravit, quam tamen, sicut ex hominum genere futuram ostendere volens, ait, Agnum ex ouibus, ita eandem sine humano semine suscipiendam demonstrans, per Esaiam loquutus est, dicens, Emitte agnum dominatorem terræ de petra deserti, ad montem filix Syon, ut in hoc, quod iste agnus ex ouibus adsumi præcipitur, humanæ naturæ veritas cognoscatur, in eo autem, quo idem de petra emitti agnus iubet, humani coitus ac feminis suspicio depellat. Ita ergo ait agnū

cx

LIBER III.

99

ex ouibus, & hœdum de capris, & vitulū ex bobus, ac si diceret hominem ex hominibus. Quod quidem alio in loco Moyses apertius dixit, Prophetam de gente tua & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi dominus Deus tuus, ipsum audies in omnibus, quæ loquutus fuerit. Et iterum, Orietur stella ex iacob, & exurget homo ex israel. Et Apostolus, manifestum est (inquit) quod ex iuda ortus est dominus noster. Et ipse in propheta, Vex illis, quonia caro mea ex ipsis est. Manipulus quoque primitiarum ex segetibus offerri domino, & consecrari iubetur: quis autem dubitet hunc manipulum primitiarum dominum esse iesum christum? De quo lex ait, Omne primitium quod aperit vulvā, sanctum domino vocabitur. Unde angelus ad Mariam, Propterea (inquit) quod nascetur ex te, sanctum vocabitur, filius Dei. Hic itaque manipulus ex segete gentis iudæorum adsumptus, Deo patri est per passionem mortis oblatus. De quo Apost. Primitie (inquit) dormientium Christus. Et iterum, Initium Christus, deinde hi, qui sunt Christi. Cuius oblatus manipuli resurrectionis initium, Ioseph etiam in sua visione designat, dicens, Videbam ligare nos manipulos in campo, & surrexisse manipulum meum,

N 3

103

vestrosq; manipulos adorare manipulum meum: quod in euangelio manifestissime cernimus adimpletū, cum resurgens à mortuis Dominus, à discipulis suis legitur adoratus, sicut & in cōsummatione seculi, quod illius campi significat messis, ab omnibus in forma serui, cuius manipulus gessit imaginem, adorandus sit, & vidēdus. Sunt adhuc multa in figuris & similitudinibus aptata, quæ Christum indicent ex hominibus carnis habuisse naturam.

*Ex propheti-
cis figuris
ostenditur
utraq; in
Christo na-
tura.*

Sed ne hinc Photinus, et ei similes, occasione nutriendę perfidię conent̄ arripere, quod his testimonijs, vna tantummodo carnis Christi videtur declarari natura, consequens et fidei necessarium duco, illa etiã replicare ac p̄ferre testimonia, quę vtramq;, id est, diuinam et humanam in vno Christo docent esse naturã: Dicit ergo Apostolus, q̄ omnes benedictionū promissiones, quę prophetia et lege continent̄, ad Christi pertinent sacramentū. Nã ita ait, Quotquot em̄ promissiones sunt, in ipso sunt. Videamus itaq; quomodo oēs sponsonū benedictiones mysticis in christo figuris aptent̄, et ibi reperiemus vtriusque sacramenta nature luce clarius emicare. Quia rata et firma bene-

dicti.

ditionis promissio esse non poterat, nisi perfectę fidei, qua Christus Deus et homo futurus adnunciabatur, contineret arcanū. Benedicens itaq; Isaac patriarcha, iacob & Esau filios suos, ad iacob quidem sic loquutus est, dicens, Ecce odor filij mei sicut odor agri, cui benedixit Deus, Det tibi Dominus de rore cœli, & pinguedine terræ abundantia frumenti, vini & olei. Ad Esau verò, In pinguedine (inquit) terræ, & in rore cœli erit benedictio tua. Quid apertius, quid lucidius de vtraq; Christi natura poterit proferri? Siquidē in rore cœli, verbū, in terræ autē pinguedine caro eius significari monstratur: iacob autē & Esau populi gentium, & iudæorum generis figuram, nullū opinor ambigere Christianū. Primus ergo populus gentiū, cuius iacob p̄formabat imaginē, à rore cœli, & à pinguedine terræ, id est, Christo, qui est Deus & homo, benedictionis sortitus gratiam, frumenti & vini, & olei est abundantia cumulatus, id est, corporis & sanguinis Christi, & chrismatis eius mysterio consecratus. Cuius trinæ benedictionis multiplicem gratiam, David etiam sacro cōmemorat carmine, dicens, A tempore frumenti, vini & olei sui multiplicati.

N 4 sunt.

B. VIGILII

sunt, Esau autē, qui prior secundū carnem fuerat natus, typum Iudaici populi apertissime gestans, dum in agro legis diutius immoratur, vagis & fugacibus carnalium sensuum insistens venatib⁹, vel trāsitorijs legis umbris & imaginibus obscundās, ferus venit ad gratiā. Ipse est ille euangelicus senior filius, qui dum ruris, id est, legis exercitio occupat, alacriore iunioris industria preuenitur, & saginati vituli carnib⁹ defraudatur, casto igitur & inani semetipsum labore cōterens, audit à patre, Frustra in his omnibus exerceris, & vltra temporū conditionem legalium decretorū dogmatib⁹ auocaris, arbi trans te ex lege benedictionis gratiā consequi posse, cūm & tēpus carnalis obseruādæ legis emēsum sit, & pro impossibilitate perficiendi, quæ lege iubent, non tam benedictionem quā maledictum preuaricatores legis eiusdē sortiant. Quia scriptum est, Maledictus omnis, qui non permanferit in omnibus, quæ scripta sunt in lege. Ideo scire debes, quod in pinguedine terre, & in rore cœli, id est, in christo, futura sit benedictio tua. Iacob etiā benedicens Ioseph filium suum, ab huius sacramenti mysterio non recessit, dicens, Benedicet te benedictionib⁹ cœli de-

super,

LIBER III.

101

super, & benedictionibus terræ habentis omnia. Quæ benedictio cœli? nisi verbum, quod de cœlo descendit: & quæ est benedictio terræ habentis omnia? nisi Christi caro, quæ de terra, id est, de terreno virginis corpore sumpta est, in qua omnium spiritualium gratiarū redundat veritas, & totius benedictionis fructus exuberat: in quo fructu, qui proculdubio Christus est, cunctorum fidelium benedictio consummatur, vt David ait, Terra dedit fructum suum, benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus. Quæ est terra, quæ fructum benedictionis dedit? nisi Maria, cui dicitur, Benedicta tu & benedictus fructus v̄tris tui. Et in Gen. Benedictiones (inquit) vberum & vuluæ. Et in Psal. Filij merces fructus v̄tris. Et, De fructu ventris tui ponam super sedem meam. De quo fructu hic idem sacri carminis author, in alio Psalmo concinit, Veritas de terra orta est, & iustitia de cœlo prospexit, etenim dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructū suum. In quo euidenter vtriusq; naturæ confessione prædicans, perfidorū ora obtundit, dum veritatē de terra ortam, & iustitiā de cœlo adserit prospexisse. Quia Christus ex vtraq; sub-

B. VIGILII

stantia habens, de cœlo scilicet, quia de patre genitus, de terra autē, quia & de matre natus est, vtriusq; parentis habet geritq; naturā. A summo em̄ cœli egressio eius, summū cœli patet est, & processio eius tanq̄ sponsi de thalamo vteri virginalis. Quod mysteriū vtriusq; naturę etiam Esaias iisdem significationibus pandens cœli & terrę sic loquutus est, dicēs, Rorate cœli de super, & nubes pluant iustū, aperiat̄ terra & germinet Saluatorem. Vide q̄ consonis veritas muniatur prophetica autoritate sententijs. Quod enim David ait, Iustitia de cœlo prospexit: hoc Esaias dixit, Nubes pluant iustum. Et quod ille subiūxit, Et terra nostra dabit fructum suū: hoc iste addidit, Aperiat̄ terra, & germinet Saluatorem, perspicuo satis & aperto, imō proprio filij Dei nomine vsus, vt fructū & germen terrę sępius in prophetia nominatū, natiuitatē Christi ex Maria esse, nullus audeat dubitare. De quo germen vel fructu idem adhuc Esaias loquitur, dicens, In die illa erit germē Domini in magnificētia & in gloria, & fructus terrę sublimis. Relictusne est vllus ambigendi locus, quin clarē & germenis & fructus Christum apertissimē significari, qui in tanta gloria &

ma-

LIBER III.

102

magnificētia sublimatus est, vt in nomine eius omne genu flectat̄, cœlestiū, terrestriū, & infernorū, & omnis lingua cōfiteatur, quā dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris? Vnde quod ait apost. Propter quod & Deus illū exaltauit. Et nunc propheta, Et erit fructus terrę sublimis, manifestissimē id, quod de terra, id est, ex Maria sumptum est, exaltatū & sublimatū intelligi voluit. Ceterū id, quod de patre est, semper sublime fuit: sed nec de rore cœli, quod in verbi dei figura sit positū, vlla dubietatis patet occasio, cū ipse dixerit Esaias, Et nubes pluant iustum. Et alibi satis apertius imbri cœlesti verbum suum patrem cōparasse descripserit. Nā ita ex persona ei⁹ dicit, Quomodo si descēdat imber aut nix de cœlo, & illuc nō reuertat̄, sed inebriat terrā, & facit eam germinare: sic erit verbū, quod egrediet̄ de ore meo, non reuertetur ad me vacuū, sed faciet quęcunq; volui, & prosperabitur in his, ad quę misi illud. Quis tam aperta & absolutissima diuinę prædicationis claritate lumē nō aspiciat veritatis? Ecce verbū dei sicut imber in terrā, id est, in gremio sinus Marię influere dicit̄, quam sancti spiritus ebrietate fecundatā, in gremine dominici hortus pro-

rum-

B. VIGILII.

rumperet faciat, & turgentis alui preciosissimum edere fructū. Quod verbū quia incarnatū, quod est carne indutū, homo esse voluit, nudū & vacuum ad patrem, à quo fuerat missus, reuerti nō potuit. Sed in eodē, quo indutus est corpore, cœlestia penetrauit. Et ideo cū pater vacuū ad se dicit non posse reuerti, quia nefas est, ex quo in virginis terram descendit, nudum eum & hominem vacuum confiteri, id est, absq; humani corporis natura, solam eius adserere deitatem. Aequalis enim & eiusdem periculi res est, aut diuinam eius tantūmodo, aut humanam fateri naturā. Quia vnum sine alio non proficit ad salutē. Quod & ipse dominus in euangelio, sub tali similitudinis cōparatione apertissimē docet. Iterum (inquit) Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenerit, abscondit, & præ gaudio abiit, & vendidit omnia sua, & emit agrum illum. Non, quasi tibi videtur, huius inuentor thesauri, non satis prudēter egisse. Quid enim necessitatis vel impediementi fuerat, vt inuentum thesaurum non statim auferret de agro, cū vtiq; ipso illo ocio temporis & secreto, quo repererat, auferre potuerit, etiam facili compendio, sine pro-

*non satis est
alteram sine
altera profi-
seri naturā.*

LIBER III.

103

propriarum dispendio facultatum emendi, agri necessitatem vitare? Sed cognouit vtiq; prudentissimus homo inefficacem & inutilem, imò periculosam esse thesauri huius sine agro possessionem. Nam vide, quia sicut absconditum inuenerat, ita & ipse abscondit, ne agrū nudare ac vacuare thesauro ausus, omnia sua vendere festinauit, vt iure legitimo, & thesauro potiretur & agro. Igitur thesaurus in agro absconditus, Deus est, latens in carne sua. Audi apostolum dicentem de Christo. In ipso (inquit) sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, & ideo omnis est prorsus inutilis & impia confessio, quæ dominū resum christum, aut Deū tantūmodo, non & hominem, aut hominē solum, non & Deum fatetur. Agrum autem carnē christi figuraliter nominari, & presens indicat locus, & superiūs illata testimonia docēt. De hoc enim agro maximē isaac in suis benedictionibus prophetauit, Ecce, dicens, odor filij mei sicut odor agri, cui benedixit Deus. Corpus enim dominicū, magnis diuersarum virtutū flagrat odoribus, & sui benevolentia diuersa pigmenta, infirmos quosq; viuificat. Vnde apostolus christi (inquit) bonus odor sumus, de vita in vitam,

B. VIGILII

tam, his qui salui fiunt. Huius tam præcipui & saluifici odoris suauitate illecta, in Cantico Canticorum ad eum dicit ecclesia, Post te in odore vnguentorum tuorum curremus. De huius agri pulchritudine & ipse loquitur in Psalmo quadragesimonono, Et species agri mecum est. Per huius agri gloriam ecclesia in prædicto Salomonis libro sodales adiurat, dicēs, Adiuro vos in gloria & virtutibus agri. Agrum illum fortis & sapiens in prouerbij Salomonis mulier, id est, ecclesia, introducit comparasse. Sic enim de ea dicitur, Agrum vidit & emit illum. Preciosa est huius agri possessio, quæ Christi intra se absconditam retinet deitatem. Duplicis enim nature est Christus, & ideo, ut dixi, nec thesaurum sine agro, nec ager sine thesauro iure potest ab aliquo possideri. Nam manichæus & eutyches, qui volunt thesaurum sine agro possidere, id est, solam diuinitatem, sine carne fateri, vtriusque in Christo naturæ confessionem refugiens, procul abiectus & exclusus ab hac possessione extorris habetur. Photinus quoque & ei similes, qui agrum solummodo, non & thesaurum eius possidere, id est, humanitatem Christi, non & diuinitatem fateri voluerunt, hac possessione priuati sunt. **Vnde merito**

LIBER III.

104

ritè sola illa, in prouerbij, mulier beatitudinis præconio digna habet, quæ hunc agrum comparans, duplicia pallia viro suo fecisse describitur. In pallijs enim confessionis honor accipitur, naturæ scilicet vtriusque. Quia nec dignaretur vir eius vnum ab ea confessionis pallium accipere, aut diuinitatis tantummodo, aut solum humanitatis suæ, id enim non honoris, sed contumeliæ est maximæ, vnum horum sine alio offerre. Vnde alia repudiās munera, quæ, vtriusque naturæ confessione, non sint gemina pariter & distincta, atque pro tempore & sacramento diuisa, dicitur ad Cain, Si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccasti. Quia ille solus rectè diuidit, qui non ignorat secundum quid filius equalis est patri, & secundum quid eodem minor est patre, secundum quid passus & mortuus est, & secundum quid immortalis pariter & impassibilis mansit. Quia non solum confundere, sed & non rectè diuidere reatus est criminis. In vno enim Eutychetis, in alio Nestorij damnatur impietas, dum quod ille malè confundit, pessimè iste discernit.

De quorum diuersitate dogmatum, sibi **Epilogus** inuicem aduersantium, quantum ex illis

B. VIGILII

nostri ingenij facultate valuimus, duobus superioribus expressimus libris, & quomodo isto etiam tertio irrefutabili (quantum opinor) diuinæ scripturæ autoritate docuimus, filium Dei, sicut de patre, eandem diuinitatis, ita etiam de matre humanitatis habere naturam: & quod ros cæli & germē, vel fructus terræ, propter vtrasq; naturas fuerit appellatus, inuicta nihilominus & perspicua adsertione monstrauius. Nunc ad defensionē Leonis epistolæ, & Concilij Chalcedonensis styli nostri cōuertamus officium, & quod Catholicus in eis atq; apostolicus refulgeat sensus, cassatis hæreticorum obiectionibus doceamus.

Libri tertij finis.

ARGVMENTVM LIB. QVAR ti B. Vigilij, contra Eutychem.

Neq; aliud agit in libro quarto, quàm quod egit in tribus superioribus. In hoc tamen copiosius persequitur omnia & diuersa propè ratiōe. Profert enim uerba ac argumenta, quæ aduersarius quidam Eutychanus cōtra S. Leonis Romani episcopi epistolam effuderat. Deinde respondet ad singula eius argumenta, ubiq; asserens naturarum in Christo proprietatem, & personæ nihilominus unitatem, atq; ita defendit catholicam & orthodoxam Leonis sententiam, Eutychiani subuertit. Liber est doctus & utilis, ac superiorum ueluti Commentarius, sarcinæ quod superioribus deesse uideri poterat.

O B. VIGI

B. VIGILII CON-
TRA EPTYCHEN,
Liber quartus.

QUIDAM peruerſæ mentis homi-
nes, & inanis gloriæ cupidi, neſci-
entes (vt dicit Apoſtolus) neque
que loquuntur, neq; de quibus
adfirmant, habentes formam pietatis, virtu-
tem autem eius abnegantes, indignati veri-
tatis dogmatibus, & eccleſiaſticas fidei regu-
las non ferentes beatiſſimi Leonis epiſtole,
iuxta ſenſum euangelicæ traditionis con-
ſcriptæ, & decreto ſynodi Chalcedonenſis,
prauis contradiccionibus obuiandum pu-
tauerūt, neſanda cõmentã horribilibus ver-
borum nauſeamentis euomẽtes. Quæ, quo-
niam ſimplicioribus quibuſq; nonnullum
videntur dubietatis ſcrupulum excitare, id-
circo cohortatione fratrum in auditorio do-
mini Dei noſtri, conſideranda & reſutanda
ſuſcepi. Illa primitus vno diluens volumi-
ne, quæ Leonis obijciuntur epiſtole, cuius
hoc ſibi primo capitulum iſte, neſcio quis,
propoſuit, fidelium Vniuerſitas profitetur
credere ſe in Deum patrem omnipotentẽ,
&

*for. adiuto-
rio.*

& in Ieſum Chriſtũ filium eius dominũ no-
ſtrum. Huic capitulo ob id iſte calũniatur,
cur non dixerit, in vnum Deum patrem, &
in vnum Ieſum Chriſtum filium eius, iuxta
Nicęni decretũ concilij. Sed Romæ & ante-
quam Nicęna ſynodus conueniret à tempo-
ribus Apoſtolorum, viq; ad nunc, & ſub be-
atæ memorię Cœleſtino, cui iſte rectę fidei
teſtimonium reddit, ita fidelibus ſymbolũ
traditur, nec præiudicant verba, vbi ſenſus
incolumis permanet, magis enim cum do-
mini Ieſu Chriſti ſententia hæc fidei profe-
ſio facit, dicentis, Creditis in Deũ, & in me
credite, nec dixit in vnum Deum patrẽ, & in
vnum meipſum. Quis enim neſciat vnũ eſſe
Deum patrẽ, et vnum Ieſum Chriſtum filiũ
eius? Miror tamẽ quomodo hunc locũ iſte
notauit, et illum prætermiſit, vbi vnici filij
cõmemorationem, idem beatus Leo facit,
dicens, idem verò ſempiterni genitoris vni-
genitus ſempiternus. Natus de ſpiritu ſan-
cto, ex Maria virgine. Sed et hoc quoq; mi-
randum eſt, cur non ſimili dementia repre-
hẽdit, quod ait, Qui natus eſt de ſpiritu ſan-
cto ex Maria virgine, quando hoc verbũ Ni-
cęna ſynodus nõ poſuit, & vt illi placet, hoc
ſolũ profiteri debemus, quod ibi ſcriptũ in-
uenerimus.

B. VIGILII.

Impiè autè calumniatur Leonem, quòd in vnum quidem authorem & verum filiù dei verbum, & in alium recogitatum & conglorificatum ex Maria hominè crediderit, hoc ita eum sensisse vel docuisse probari nõ potest. Magis enim vnum eundemq; cõfessus est Dei & hominis filium dominum Christum, dicens, Vnus enim idemq; Dei & hominis filius. Et iterum, Vnus atq; idem mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Hoc etiam capitulum mira impudètia, reprehensione dignum putauit, in quo ait, Verbo scilicet & operante, quod verbi est, & carne ex consequente, quod carnis est, vnum horum coruscat miraculis, aliud succumbit iniurijs. Et primò quidè intendendum est, quod non dixerit, vt tu imperite calumniaris, Vnus horum coruscat miraculis, & alius succumbit iniurijs, per quod sine vlla ambiguitate, duos videretur quoscunq; separatos, vel duas significasse personas, sed ait, Vnum horum & aliud horum, quia in vnum, id est, hoc & illud non personarum diuersitas, sed generis distinctio demonstratur, verbi scilicet & carnis.

Item dixit Leo, Qui enim verus est neus, idem verus est homo, & nullum potest esse

in

LIBER IIII.

107

in hac vnitate mēdacium, dum inuicē sunt & humilitas hominis & altitudo deitatis: quod tu solita malignitate in aliud detorsisti, dicens, Eum duos quosdam separatos induxisse, vicissim quæ sibi sint ppria operantes, cum ille altitudinem & humilitatē, id est, vtramq; naturam, velut duo quædam, non duos quosdam, in vno Christo manentes voluerit demonstrare. Miror autè quomodo non hac existimatione apostolum quoq; accusaueris Paulum, quia & ipse duo quædam esse dixit in vno homine, vicissim quæ sua sunt propria operantes, & contra se inuicem nitentes, spiritum videlicet & carnem. Hæc (inquit) sibi inuicem aduersant. Sicut ergo vnus est homo, in quo sunt duo quædam in se inuicem permanentia, & sua quæq; propria operantia, nec potest alius dici, dum secundum carnem sapit & facit, & alius, dum secundum spiritum viuit, sed idem ipse est, in vtroq; habēs in se vtrunq;. Ita & Christus, dum vnū in se habet, in quo succumbit infirmitatibus, & aliud in quo radiat micatq; virtutibus, id est, caro & verbū, quæ duo Apostolus in eo distinguens, ait, Nam & si crucifixus est ex infirmitate nostra, sed viuit ex virtute Dei, non bipertitus,

*Duo quædam
in Christo:
non duo Christi
sunt iuncta.*

B. VIGILII.

& alius atq; alius, sed idem ipse vnus, atque idem apertissimè demonstratur. Verùm tu, dum per vnus naturæ professionem humanam Christo conaris auferre naturam, videris tamen confiteri quod negas. Dixisti enim, Ipse est Deus qui in carne natus est, & est verbum Dei patris, qui factus est inconuertibiliter perfectus homo, permanēs Deus, filius vnigenitus, & Deo similis in virtute, & nobis similis in infirmitate. Si Deo similis est in virtute, & nobis in infirmitate, similitudo autē deitatis in virtute, proprietas est diuinæ naturæ, proculdubio similitudo humanitatis in infirmitate, proprietas est humanæ naturæ. Non prudētis est in re simili dissimilia confiteri. Sed & cūm dicis, Qui factus est inconuertibiliter perfectus homo, permanens Deus, nostrā imò catholicā, aduersus quam niteris, fidē confirmas. Si enim non est conuersus in carnem, & factus est homo permanens Deus, hoc ipsum quod factus est homo, quia immutatio dici nō potest, adsumptio dicatur necesse est, ac sic geminū quiddā erit id quod erat, & mutatum non est, & id quod non erat, & factū est vel adsumptum: quia id quod erat non est mutātū in carnem, & tamē habet carnē, sicut

LIBER IIII.

108

sicut ipse ait, Caro mea vera est. Cuius & Petrus meminit, Neq; caro eius vidit corruptionē. Quia ergo nō est id ipsum haberi & habere, verbū quippe habet, habet autē caro, perspicuè & liquidò comprobatur Christū vtriusq; esse naturę, vnus verò psonę. Vnde quicqd copiosius & latius p̄r̄seq voluisti, vt vnū ostēderes Christū, noueris te superfluis immorātū laborib⁹. In hoc sanè subuulter & impiè fidei Christianæ illudens, vt q̄a Christus vnus est, quod negari non potest, vnionē psonę ad p̄iudicium inflecteres vtriusq; naturę, dū vtraq; natura vno semper nomine nuncupet. Nā cūm Iesus Christus nō verbi, sed carnis propriū sit nomē, & deus propriū verbi, nō carnis constet esse vocabulū, tamē & verbū, propter carnē suā, homo Iesus Christus, & caro p̄pter verbū, deus verbum est. Christi em̄ nomen ex eo illi est, quod ad eū propheta dicit, Vnxit te deus deus tuus oleo exultationis, p̄ consortibus tuis. Non em̄ verbi natura vncta est, quę consortes secundum se habere non potuit; vnde apparet ad id, quod homo factus est, pertinere vnctionis, id est, Christi, vocabulum. Ideo Apostolus ait, Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, quia cūm in

B. VIGILII

forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens: cum profectò antequàm ab illo forma serui esset accepta, nondum fuerit Christus, sed tantummodo verbum, id est, antequàm esset homo nondum erat homo, sed tantummodo Deus, nondum erat Christus, antequàm nostri habitus similitudine homo esset inuentus, & tamen Christus est in forma Dei, Christus in forma serui, Christus æqualis patri, Christus inferior patre, idem Deus, idem homo: vnde constat & diuinitatem humanitatis habere vocabulum, id est, verbum dici carnem, & carnem dici verbum, nõ quia in se vtrunq; mutatum sit, sed quia vtrunq; vna persona, id est, vnus Christus sit: & ideo rectè credimus & prædicamus cum Apostolo Deum crucifixum & mortuum in humana natura, quæ ex vniti verbi consortio deitatis, poscit & nomen. Ipse igitur vnus idemq; Dei filius dominus Iesus Christus, & mortuus est secundum formam serui, & non est mortuus secundum formam Dei. Idem patri æqualis in forma Dei, idem patre minor in forma serui.

Quæ cum ita sint, quicquid de vtraque for-

LIBER IIII.

109

forma secundum tui sensus prauitatem disputare voluisti, noueris ita expositione casari, qua sanè imperitia, vel potius demètia, enangelicum volueris immutare sermonè, scias non esse ignotum. Quod enim ibi legitur de Christo, quando inter duos latrones crucifixus est, ex Prophetæ testimonio, dicentis, Et inter iniquos deputatus est: tu dixisti, Et inter mortuos deputatus est. Deniq; ista tua sunt verba, Vitæ (inquis) datorem & amatorem hominis Deum, qui inter mortuos deputatus est, & corruptione & morte nunq̄ victus est, quin in infernum, vt obnoxius descendit naturæ, sine peccato. Vides quantũ sacrilegij habeat vnus tantum confessio naturæ? Vides in quæ vos impietatis abrupta præcipitet nouitas ista doctrinæ? Quia enim sic vultis videre Deum incarnatum, vt nihil habeat humanæ naturæ, sed totum quod est deitatis natura sit, Dei enim naturam (quæ immortalis est) scientes mori non posse, nec ei penitus mortis nomen congruere, elegistis à fide apostolica exorbitare, dicendo, Deum inter mortuos deputatum, quàm eum fateri secundum hominem mortuum, vt Apostolus docet, dicens ad Roman. Sicut per inobedientiam

O 5 vnus

B. VIGILII.

vnus hominis peccatores constituti sunt multi, ita per obedientiam vnus hominis, iusti constituentur multi. Hanc autē mortis esse, quam pro nobis in nostrę naturę veritate suscepit, ipse nihilominus docet Apostolus, dicēs de Christo, Factus est obediens vsq; ad mortē, mortem autē crucis. Et iterū, Recōciliati sumus Deo per mortē filij eius. Et ad Corinthios, Tradidi (inquit) vobis, quod & accepi, quia Dominus Iesus Christus mortuus est, secundū scripturas. Quo ergo metu formidaueris, Deum dicere mortuum, non est nobis ignotū. Noueris tamen te cōtra tuam professionē venire, dum dicis de Christo, qui in infernum descendit, vt obnoxius nostrę naturę sine peccato. Si ergo nostrę naturę obnoxius fuit, nostram profectō naturā habuit: aut si non habuit, ostēde vnde obnoxius fuit? Nemo enim debet aliquid ei, à quo nihil accepit. Sed & cū dicis in sequentibus de Christo, exponens Hieremię testimoniū, Et cū hominibus cōuersatus est secundum humanam formam, ex Adā seruo suo, tuis nihilominus professionibus aduersaris. Apertissimē em̄ declarasti secundum humanę naturę adsumptionē, deum inter homines cōuersatū. Sicut enim

LIBER IIII.

110

enim Dei forma, in qua est filius equalis patri, nihil est aliud, quàm dei natura: ita serui forma nihil est aliud, quàm humana natura, in qua est inferior patre. Attende igitur vim dicti tui, & tibi magis ipsi quàm nobis credito. Dixisti em̄ ex Adam formā serui habuisse, licet nolueris dicere accepisse, quod Apostolus ait, Semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens. Sed quid ad nos, si verbum refugeris, cuius sensum vitare non potuisti. Quod ergo ex altero est illi, non erat ipseus, priusquā id acciperet. Nemo enim ab altero mutuat, quod in seipso habere dinoscitur. Vnde apparet Dei verbū sic incarnatum vt ex nobis, quę nostra sunt, acciperet, non vt suam naturam in carnem mutaret. Ac sic in eo duplex erit natura, verbi scilicet, quę mutata non est, & carnis, quę ex Adam seruo eius accepta est.

Sed iam cætera tua, quibus catholicam fidem reprehendis, qualia sunt, videamus. Loquens enim ad Leonem, & ad omne Concilium, ita eorum verba interponis. Dixistis em̄ (inquis) ad dentes etiā hęc, Vnus atq; idē est verē filius dei, & verē hominis filius. Quę sententiam talibus incusas verbis, & petulantibus niteris attenuare cōuicijs. Auscultate obse-

B. VIGILII

obsecro(dicens)venenatę lingue dolū,quo-
modo duos introducentes filios, p̄p̄osui-
tis,vnus atq; idem est filius, qui inconuer-
tibiliter factus est homo. Hoc dixerūt. Sed
tu, aut non intelligis, aut quod magis verū
est,impie calumniaris. Nam cū dixisti tu,
Factus est homo:hoc illi dixerunt,Idem est
filius hominis:sed si tibi filij hominis displicet
nomen, dele euangelium, ipsum filium
malē de se pronunciaſſe cōtende. Nam ipse
vtrique hanc fidei regulam dedit, ipse sibi
vtrunq; nomen imposuit. Cæco enim, à se
illuminato,sic ait, Tu credis in filium Dei?
Sed quod hic filius Dei ipse sit & filius ho-
minis,alibi ait,Cū venerit filius hominis,
putas inueniet fidem in terra? & alia q̄pluri-
ma.Num ergo & ipse Christus se ipsum di-
uississe credendus est, qui se & filium Dei,&
filium hominis confiteri dignatus est?

Item calumniaris Leonem,quod quasi ho-
minem quendā ex Maria dixerit natum, in
quo verbum inhabitauerit, ex illo eius testi-
monio,quo ait, Cooperatur enim vtriq; na-
turę cum cōmunionē alterius, quod pro-
prium est:hominem quendā nunquā dixisse
demonstras. Quod autem verbum in car-
ne sua, id est, in homine, quod ipse factus
est,

LIBER IIII.

III

est, habitauerit, Ioannem audi, dicentem:
Et verbum caro factum est, & habitauit in
nobis,id est,in nostrę naturę carne. Nam
posset dicere,habitauit nobiscum, si p̄sen-
tiam eius ad homines, & non habitationem
in sua propria carne, quę ex nobis est, vo-
luisset ostendere. Sed quia nostrę naturę
homo factus, nostrę naturę corpus inco-
luit,dictus est habitasse in nobis. Et hinc iā
in cœlo esse,& ad dexterā patris sedere, nos
Apostolus docet,in ipso,qui nostrę natu-
rę verum corpus adsumpsit. Ait enim,Et si-
mul suscitauit, & simul sedere fecit in cœ-
lestibus,in christo.Vnde ergo ibi sedemus,
si naturam nostram in Christo non ibi ha-
beamus? Quod autem Christus non tanquā
alius in alio inhabitat, dum id quod ipse
est proprium,id est, in carne sua inhabitat.
Apostolū audi, dicentē de ipso, In quo inha-
bitat (inquit) omnis plenitudo diuinitatis
corporaliter. Et iterum, Deus erat in Chri-
sto, mundū reconcilians sibi. Et iterum, Sol-
uens inimicitias in carne sua. De proprietate
operationis vtriusq; naturę, iam superius
disputauimus, quam & tu pari adfensione
cōuinceris profiteri. Ais enim, Confitemur
filium hominis ex semine Abraham & Da-
uid

B. VIGILII

uid, & infantem, & puerum, & Bethlemite,
& ex Nazareth, & si q. d. aliud volūtariæ pau-
pertatis est propriū. Quæ est em̄ eius pau-
pertas, nisi naturæ infirmitas? quia id quod
ait Apostolus, Qui cūm diues esset, pauper
factus est, quid est aliud, nisi cūm Deus es-
set, homo factus est, ac p hoc salua vtriusq;
naturę operis proprietate, vnus atq; idē est
Christus. Quod & ipse fateris, dicens, Diui-
nas operationes, & carnis passiones confi-
temur & credimus: dum enim passiones spe-
cialiter carni adseripsisti, proprietatem hu-
manæ naturæ apertissimē demonstraisti.

Videamus & alia, quę reprehendis, Quid
inq; Leoni, secundum hoc & hoc in Deum
& hominem vnum dominum Iesum Chri-
stum filium diuidis, dicendo Deum secun-
dum hoc quod omnia per ipsum facta sunt,
homo autem secundū hoc quod factus est
ex muliere? Si non licet dicere in Christo, se-
cūm hoc inest, aut secundū diuinitatem,
aut secundum carnem, quomodo de ipso di-
cit Apostolus, Qui factus est ex semine Da-
uid secundū carnē? Aut tu quomodo in sub-
iecti aisti, In nullo diuiditur Christus, neq;
secundum incarnationem, neq; secundum
coeternam naturam, neq; secundum volun-

tarias

LIBER III.

112

tarias passiones, neq; secundum ineffabilem
gloriam, si secundum hoc & hoc, diuisio tibi
sonat? Ecce tu in quatuor partitiōes christū
diuidisti, quem tamen, sicut est, indiuisum
dixisti. Quod ergo simili modo præsumere
aufus es, in alio reprehendere nō debes. Stul-
titia enim est, id velle refutare, quod pariter
conuinceris non negare. Quomodo autem
& hoc volueris reprehendere non intelligo,
quod idem beatus Leo adserit, dicens, Nati-
uitas carnis manifestatio est humanæ natu-
ræ, partus virginis diuinæ est virtutis indici-
um, infantia paruuli ostenditur humilitate
cunaru, magnitudo altissimi declaratur vo-
cibus angelorum, similis est rudimentis ho-
minū quem Herodes impie molitur occide-
re, sed dominus est omnium quē Magi gau-
dent suppliciter adorare. Adseueras enim se-
cūm prauitatem sensus tui, quod his ver-
bis Leo ducs voluerit ostendere Christos,
quum ipsum, quē dixit infantem, ob mani-
festationem humanæ naturę inuolutum hu-
militate cunaru, eundem ob indicium ni-
hilominus diuinæ naturę adseruit declaratū
vocibus angelorum. Si em̄ diceret, Alius iace-
bat in pannis, alius prædicabatur ab ange-
lis, alium Herodes quærebat occidere,
alium

B. VIGILII

aliū Magi gestiebāt suppliciter adorare, re-
ctius argueretur malē sensisse. Cū verō
eundē dicat cunis inuolutū, quē milia prædi-
cant angelorū, eundē Herodis infidijs appe-
titū, quem callens astris quæsiuit cura Ma-
gorum, quid conaris ad diuisionis vitiū re-
flectere, quę vno Christo ad demonstratio-
nē dicta sunt vtriusq; naturę? Quid ea repre-
hendis, quę ipse fateri cōuinceris? Nā ita cul-
pabiliter Leonē affaris. Cur (inquis) non cō-
fiteris Deum verbū infantem natū propter
nos, & permanentē similiter Deum, & inuo-
lumenta carnis suscepisse nostrę naturę p-
pter nos? Sic em̄ nobis similis factus est per
omnia sine peccato. Ecce quod vbiq; argu-
is, quod vbiq; exprobras, quod impium &
sacrilegum putas, oppressus veritatis molib-
us, cogere profiteri. Si enim inuolumēta
nostrę naturę suscepit, profectō nostrę na-
turę veritatem habuit. Neq; enim pannorū
inuolumentis, & materni lactis alimēto in
Deo nutriri potuit, nisi quod in illo nostrę
naturę proprium fuit, nec in aliquo nobis
poterat similari, si non id, quod ipsi fumus,
in seipso dignaretur accipere.

Adhuc autē quę nostra sunt, imō quę ve-
ritatis sunt, inuitus fateris, dicens, Gloriat

no-

LIBER III.

113

nostra natura honorificata, videns eum qui
est vnus substantiæ cum patre secundum
diuinitatem, & nobiscum vnus substantiæ
secūdum inenarrabilem ex virgine incarna-
tionē, sedentē in dextera magnificentiæ sui
patris. Eius em̄ caro, naturalē & super omnē
glorię splendorem, ineffabili lumine reful-
gens, gloriatur nostrę naturę infirmitas. cō-
fessus es diuitijs diuinitatis eius, infirmitatē
nostrę glorificatam esse naturę, cuius glori-
ficationis eius hęc esse adferis causam, quod
hęc natura per vnitatem verbi gloriatur se-
dere ad dexteram dei. Hęc si simpliciter sen-
tiantur, rectē & catholice dicuntur. Dixisti
etiam, Quōd sicut vnus substantię est filius
cum patre secūdum diuinitatē: ita vnus sub-
stantiæ est nobiscum secundum incarna-
tionem. Qua professione, vt tecum simpliciter
agam, duplicem in Christo fateris esse natu-
ram. Quia, si secundum diuinitatem vnus
cum patre substantiæ, & rursum vnus est no-
biscum secundum incarnationem naturę, ge-
minæ est profecto naturę. Si vero te rectius
exagitem, & quę sentis pressius ventile, quā
ta sequantur absurda perspicies. Dixisti chri-
stum sicut cum patre, ita & nobiscum vnita-
tem habere substantiæ, vnam tamē vis eum

P

habe-

B. VIGILII

habere naturā, vna ergo & Dei & nostra est natura, & quid hac professione magis impium erit? Deinde & patrum nostrorū auctoritate, communi omnium sapientium iudicio, nō est vnus sed duorum communionē eiusdem habere substantiæ. Ac sic tu duos nobis quosdam christos inducis, vnū qui cum patre vnus sit secundum diuinitatem substantiæ, alium qui nobiscum secundum carnem vnitatē habeat naturæ, quomodo vt dixi nostra & patris non est vna substantia, tu autē in Christo noluisti duplicem esse naturam, necesse ergo erit, secundum quod profiteris, alium esse Christum, qui cum patre habeat vnitatem substantiæ, alium qui nobiscum. Quia si non vnus vtrasq; habet, cū duæ sint, tu autem vtrasq; habere dixisti, duo sint necesse est, qui singulas habeant, & per id vos porius quaternitatem ecclesiæ introducitis, qui in vno Christo vtramq; naturam fateri non vultis. Repetam adhuc, si valeo, plenius, Patres in Nicæno concilio profitentes patrē & filium vnus esse substantiæ, duas vtique personas in vnitatem nature intelligendas religiofissime tradiderunt. Igitur vos cum dicitis, verbum & carnem vnus esse substantiæ, duas nobis Christi personas, duosq; Christos indu-

LIBER IIII.

114

inducitis. Quia sicut auctoritate patrum nostrorum, qua non nisi inter duas personas vnitatem substantiæ accipi vel dici fancitum est, id ratio flagitat, vt si iuxta impiam vestram sententiam, vnus substantiæ sunt, verbum & caro, duæ sint profecto personæ, verbi & carnis, communionem vnus habentes naturæ. Deinde necesse erit, vt & caro, sicut & verbum, si vnus cum eo est naturæ, in creata sit & inuisibilis, atque incontractibilis, & initio carens, aliter enim cum verbo vnitatem non potest habere naturæ. Sed quia carnem his conditionibus subiaccere impossibile est, vnus autem vt dicitis cum verbo nature est. Verbum enim erit, secundum Arrianos creabile & contractibile atque visibile & ex initio subsistens, quia aliter cum carne non poterit vnitatem habere naturæ. Deinde si verbi & carnis vna natura est, quomodo cū verbum vbique sit non vbique inueniatur & caro, namque quando in terra fuit non erat vtiq; in cælo: & nunc quia in cælo est, non est vtiq; in terra, & in tantum non est, vt secundum ipsam Christum spectemus venturum de cælo, quem secundum verbum nobiscum esse credimus in terra. Igitur secundum vos, aut verbum cum carne loco

*Caro Christi
non est ubique.*

B. VIGILII.

continetur, aut caro cum verbo vbique est, quādo vna natura contrariū qd & diuersum non recipit in seipsa. diuersum est aut & longe dissimile circumscribi loco, & vbiq; esse, & quia verbum vbiq; est, caro autē eius vbi- que non est, apparet vnum eundemq; Chri- stum vtriusq; esse naturæ, & esse quidē vbiq; secundum naturam diuinitatis suæ, & loco contineri secundum naturā humanitatis suæ: creatum esse, & initium non habere: morti subiacerē, & mori non posse: quod vnum illi est ex natura verbi, qua Deus est, aliud ex na- tura carnis, qua idem Deus homo est. Igitur vnus dei filius, idemq; hominis factus filius, habet initium ex natura carnis suę, & non ha- bet initium ex natura diuinitatis suę: creatus est per naturam carnis suæ, & non est crea- tus per naturam diuinitatis suæ, circumscri- bitur loco per naturā carnis suæ, & loco nō capit per naturam diuinitatis suæ: minor est etiā angelis per naturā carnis suæ, & equalis est patri secundum naturam diuinitatis suæ: mortu⁹ est natura carnis suę, & nō est mortu- us natura diuinitatis suę. Hęc est fides & cōfessio catholica, quam apostoli tradiderūt, mar- tyres roborauerūt, & fideles nunc vsq; custo- diunt. Vnde impijssime & Eutychianæ here-
leos

LIBER IIII.

iiij

seos veneno infectus, Leonē aude reprehē- dere, dū ex diuersitate gestorum vnus dñi christi veritatem edoceat vtriusq; eius natu- ræ, vt quod ille ad demonstrationē vtrarum que protulit naturarum, professionem cal-umnieris duarum esse personarum.

Deniq; eius ista sunt sunt verba, Natiuitas carnis manifestatio est humane naturæ, par- tus virginis diuinæ est virtutis indicium. Et ite- rum, agit em̄ vtraq; natura, cum communi- ne alterius, quod proprium est, verbo scilicet operante quod verbi est, & carne exequēte quod carnis est. Et iterum, Quāuis in dño Iesu ch̄o dei & hoīs vna persona sit, aliud tñ est, vnde cōmunis iniuria est, aliud vnde cō- munis est gloria. Que verba tu iniqs̄ it̄pre- tatiōibus hoc modo reprehēdis, Quis audiat (inquis) duob⁹ ppositis articulis, & signifi- cationibus in duobus quibusdā noīs vnū Deo, & aliud hominī vnā posse cōuenisse p- sonā. In vna em̄ persona aliud & aliud cōmu- niter nunquam dicitur, vnde manifeste aliū Deum verbum, aliud iniuriā passum homi- nem memorasti, dicens, Aliud est vnde com- munis est iniuria, aliud vnde communis est gloria. Nemo em̄ in vno homine cōmunio- nem patientis carnis accipit, cum sit caro se-

B. VIGILM.

cundum naturā homo, quomodo aliud verbum glorificatum, aliū hominem iniuriam passum dixisse vel sensisse credendus est, qui in subiectis ait, Quem, vt hominē, diaboli tētat astutia, eidem, sicut deo, angelica famulatur officia. nunquid dixit, aliū diaboli tentat astutia, & alio sicut Deo angelica famulatur officia. Et iterū, Impassibilis Deus non deditur gnatus est homo esse passibilis. Et iterū, Qui em̄ verus est Deus, ideū verus est homo. Nūquid dixit alius est deus impassibilis, & alius est homo passibilis: alius est verus deus, & alius est verus homo: sed q̄ verus est Deus, idē, inquit, verus est homo. Quē cū ita sint in honesto vteris officio, religiosi dictis callide insidiaris, vt superiora demenda ac sequētia nō addendo, ita media eligas, vt verba sententijs exuens, de eorū nuditate pro arbitrio ludas. redde igit̄ suis omnia locis, & ppria sententijs indumēta restituas, & noli insidiosis fraudibus calumnias innectere, vt quod ad demonstrationē vtrarumq; dictū est naturarum, ad dualitatem referas personarum.

Verū quia dixit in vno Christo aliud esse verbi, aliud carnis propriū, sic tñ vt sit vtrumque commune, id est, vt & mors, quod est proprium carnis, pertineat ad verbum, & vi-

*Diuerſa sunt
opera uerbi
& carnis in
Christo.*

LIBER IIII.

116

ta, quod est propriū verbi, pertineat ad carnē: quia ex vtrifq; Christus subsistēs vnus est in vtroq; visum est tibi obijcere qd̄ in vna persona aliud & aliud, & communiter dici non possit. Quia nemo, inquis, in vno homine communionē patientis carnis accipit cū sit caro, secundum naturā homo. Requiramus quis in hoc apostolicis cōgruet sensib⁹, vtrum tu an Leo, qui sicut fidei regulā, ita & verba sequitur apostolica. Dicit ergo Apostol⁹ ad Romanos. Sicut in vno corpore multa sunt membra, omnia autem membra non eandem habent operationem. Quod ad Corinthios latius explicans dicit, Nā & corpus non est vnū mēbrum, sed multa. Si dixerit pes, qm̄ non sum manus, non sum de corpore, non ideo non est de corpore. Si dixerit auris, non sum oculus, non sum de corpore, non ideo non est de corpore? Si totum corpus oculus, vbi est auditus? Si totum auditus, vbi est odoratus? Et infra, Non potest dicere oculus manui, opera tua non indigeo, aut iterum caput pedibus, non estis mihi necessarij. Ecce Apostolus in vno homine, in vna persona, alia atque alia inesse dicit opera multumq; à se inuicem diuersa, sed ita vniuscuiusq; mēbri separata & propria,

B. VIGILII

vt tamen cum alio membro habeantur communia. Neq; enim quia diuersum est oculis audire & auribus videre, ideo non est vnus hominis vtrunq; aut quia diuersum est capiti & pedibus ambulare, ideo non est opus comune. Sicut ergo diuersa habent opera caput & pedes in homine vno, & tñ vnus est homo, nec alius est in capite, alius in pedibus: sic diuersa sunt opera verbi & carnis in Christo, nec tñ alius est in verbo, alius in carne, sed ex vtroq;, & in vtroq; idem est Chrs. mori certe & non mori lóge diuersum est, & tñ nos ipsi sumus qui morimur, & nos ipsi sumus qui mori non possumus. ait enim saluator discipulis suis. Tunc tradent vos in tribulationem & occidēt vos. Sed vide quid iterum alibi dicit. Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autē non possunt occidere. Ostendens in vno quoq; nostrum vnū esse mortalem & alium immortalē. caro quippe in nobis moritur, vnde & in symbolo, carnis resurrectionē, non animæ cōfitemur, quam esse immortalem credere iubemur. Quia ergo saluator in vno homine duo ista diuisit, quibus & proprietatē qualitatis adsignauit, ideo putāus est, vnum hominē in duos homines diuisisse? Si ergo vnus est homo qui

mori

LIBER IIII.

117

moritur ex vno, & nō moritur ex altero, certe vnus est Christus, qui mortuus est ex carne, & non est mortuus ex verbo. Quia secundum naturam, quæ in eo mortalis fuit, mori potuit: secundum illam autē, quæ in eo mori non potuit, semper immortalis permansit. Igitur vos qui eum vnā tantummodo naturam habuisse, vel habere fatemini, ostendite nobis quomodo idē potuerit mori. Non enim potest vna natura eadē mori & eadem non mori, qui si immortalis est, hoc ipso quo est immortalis non moritur, & si mortalis est, eadem mortis conditione moritur, non potest in vna natura esse vtraq;, & quia chrs habuit vtramq;, vtriusq; profecto erat naturæ, ex quibus in eo inuenit vtrunq;, aut si nō habuit vtrūq;. i. & vitam & mortem in seipso, sed aut vitam aut mortem tantūmodo, quia alia est natura mortis, alia natura vitæ. Vos autem dicitis christum vnus esse naturæ, dicit euidētius, quæ ex his duabus naturis vna in eo fuerit natura, si vitæ. i. verbi. Quia verbum est vita: ergo verbum, id est vita, mortua est in seipsa? Sed quia verbum. i. vita, mori non potest, christus autē mortuus est, nihil aliud restat secundū vos, nisi vt Christus aut omnino non fuerit mortuus, vnā tantum

B. VIGILII.

verbi, id est, vitæ habens naturam, quæ mori non potuit: aut si vere mortuus est, quod negari non potest, mortis tñ, id est, carnis habuerit naturam, quæ mori potuerit. Agnoscite igitur, ô miseri, quantæ perfidiæ, quantæ impietatis sit, vnâ in christo fateri naturam, per quam eum aut mortuum credere cõuincimini, aut falsum ideo non ibi eum cõfitemes mori potuisse, vbi potuit mori.

*sacrilegium
commixtionis
naturarum.*

An forte ista nescio qua vestra natura ita ex verbo & carne concreta est atq; cõpacta, vt ex vtroq; subsistens, vtrunq; amitteret, in vtraq; esse quæ neutrû ex vtroq; .i. vt nec verbum retinuerit naturam suam, commixtiõ carnis humanæ, nec caro proprietatẽ naturæ, cõmixtiõ naturæ diuinæ, atq; ita nec homo nec Deus sit Christus, vtroq; in vtrûq; fraudatus. Quod quanto sacrilegio cogiteẽ quæso reminiscimini. Hoc em̃ vnus naturæ professio cogit intelligi. Sed si secundum quod & ipsi fatemini, ita est verbum caro factum, vt non fuerit tñ in carnem mutatum atq; cõuersum, retinens & non amittens proprietatem naturæ suæ, in qua vnione carnis suæ, quam miro & ineffabili modo operatus est in vtero matris suæ; & rursus, caro eius non amisit, nec perdidit proprietatẽ naturæ atq; gene-

LIBER IIII.

118

generis sui in cõmunionẽ verbi diuini, quis non videat istam vnionẽ verbi & carnis non auolutionem singularis pofecisse personæ? Nam cum & vos dicatis, sicuti & vere dicendum est, eundẽ perfectum Deum, perfectũ hominem, eundem verum Deum, verum hominem, vnde erit perfectus, verus in vtroq; nisi per veritatem & proprietatem vtriusq; naturæ? Sed ne putemur calumniari vobis, dicẽdo vos ita credere, sicut fortasse nõ creditis, verba vestra ponamus, quibus si pudoris aliquid geritis, resistere non debetis. Ita em̃ in eo libro, quẽ contra Chalcedonẽ concilium casto labore cõfecistis, habetur expressum, Sic em̃ qui ex Maria natus est saluator, incõuertibiliter incarnatus, cum esset Deus, factus est homo, & dictus est filius hominis, qui est ante sc̃cula Deus verbum, immutabilis permanens in natura dei. Vnde & vnus filius dei, in vna persona digne pieq; est cõfiteendus. Sine enim Deo verbo segregata carnis natura nõ subsistit in virgine, & ita tenarabiliter vnitũ est carni Deus uerbum, ut incarnatũ, & caro immutabiliter factum, vere & inconfuse pfectus fieret homo, unde eum hominem simul & deum confitemur, hominem quidẽ propter quod ex nobis est uera incar-

B. VIGILII

incarnatio, Deum autem eundē propter immutabilem eius, etiam post incarnationem, ex Deo patre naturam. Ecce dicitis verbū in cōuertibiliter incarnatum & hominē factū, dicitis verbum carni vnitum, dicitis inconfuse hominem factum, dicitis eundem hominem simul & Deum, hoīem quidem, propter quod ex nobis est vera incarnatio, Deum autem eundem, propter quod & post incarnationē immutabilis pmanfit eius ex Deo patre natura. Quis ita stolidus & exigui sensus, contra sua vnquam militat verba? Quis eoque insipiētia labitur, vt fidem suam ex ipsa defensione, qua vindicat, arguat? Dicitis in christo vnam esse naturam, & ecce id ipsum quātum destruitis verbis? Fateri em̄ verbum inconuertibiliter hominem factū, atq; eum carne inconfuse vnitum, professionē vnus naturæ apertissime destruit, cū & vniri duorum soleat esse, & hac ipsa vnione non mutari, ne confundi integritatē, & proprietatem indicet vtriusq; naturæ. Item cum dicitis eūdem hoīem, simul & Deum, quid aliud, nisi in vno duo quēdā ostenditis? Nemo enim de qualibet re singulari recte dixerit, simul.

Item cum dicitis ob hoc verbum hominē propter eius ex nobis veram incarnationem.

Et

LIBER IIII.

119

Et ob hoc, rursus verum Deum, propter immutationem diuinæ ex patre naturæ, etiam post incarnationē geminas profecto, integras, immutatas, inconfusas verbi & carnis fatemini esse naturas. Quia si verbi natura nō est mutata, neq; confusa in carne. Et rursus, carnis natura nō est mutata nec confusa in verbo, sed tenet utraq; integram & incorruptā veritatis suæ proprietatem, non possunt utraq; dici una. Si autē dicatur, sequitur illico vt corruptionē sui ptulerint, & mutatę sint in id, quod ita unum sit, ut utrunq; esse nō possit. Quod cum merito fugiatis, quia est impiū, & detestabile, cur uno verbo in id inciditis, quod multis detestamini uerbis? cur ipsum & catholicū sensum, quē de uerbi immutatione, & carnis eius ueritate tenetis, hac una infanda professione destruitis? Credite igitur uobis ipsis, & cū orthodoxis pari confessione fatemini, Deum uerbū in utero uirginali carni suæ unitū, quod est caro factū, ut ipse unus sit in utroque, habens in seipso utrunq;, & naturā uerbi, qua Deus est, & naturam carnis, qua idē Deus homo est. Aliter enim stare nō poterit, quod nobiscū creditis, ita eum factum fuisse, quod non erat, ut non amitteret quod erat. Quod erat autē, &

quod

B. VIGILII

quod non erat, non est unius naturæ, ac per hoc Dei filius naturæ est utriusq; non amittendo utramq;. Quia sicut Dei filius dici nõ potest, nisi ex ueritate naturæ uerbi, quæ illi est ex Deo patre: ita idem, filius hominis dici non potest, nisi ex ueritate naturæ, quæ illi est ex homine matre.

Quid sibi autè uelit tanta professionis ueritatis uarietas, ut quod una manu ædificatis, alia iterum destruat, nõ intelligo, nisi quia ueritatem religionis mendaciorum fucis eludit, aliud ore, aliud corde gestantes. Nã qui paulò ante Dei uerbum inconuertibile falsi fueratis, rursus id, nescio qua cõuersiõne mutatum adserere uultis. Ita enim de ipso dixistis. Volens Dei uerbum liberare hominum genus, utpote creator sui figmenti semetipsum replasmavit, incarnatus de nostra substantia. Quis tam nefandæ opinionis latentem non aspiciat dolum, imò magis apertum? Ergone Dei uerbum seipsum replasmavit, & non carnem sibi in utero matris creauit? cui se ineffabili modo uniuit, iuxta Salomonis uerba, dicentis, Sapientia edificauit sibi domum, quæ posset morte destrui, sicut ipse in euangelio ait, destruite templum hoc, & in tribus diebus suscitabo illud. Hoc, inquit, dicebat de-

tem-

LIBER III.

120

templo corporis sui. Si ita, qui seipsum replasmavit, plasmatus ergo ante, nõ genitus fuit. Nos autem filium Dei ante sæcula de patre non plasmatum, sed genitum confitemur: qui si, ut uos adseritis, nouissimis temporibus seipsum in utero uirginis replasmavit, plasmatus ergo, ut dixi. i. factus uel creatus, non genitus fuit. Ac sic obtinuit Arrianum dogma, secundum istum impium sensum, facturam adserens filium Dei. Neinde si seipsum replasmavit, destruxit ergo semetipsum, id est, id quod prius fuit, & replasmavit se in id, quod ante non fuit. Replasmatio enim sine destructione prioris formæ nõ potest intelligi. Et audi Hieremiam, Dixit (inquit) dominus ad me, descende in dominum figuli, & ibi audies uerba mea: & descendi in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus suum super rotam, & exterminatum est vas, quod faciebat in manibus eius, & conuersus replasmavit id in aliud, sicut placuerat oculis eius. Vides ergo replasmationem nouissimi operis interitum demonstrare prioris. Ita ergo & uerbum dei sine auolutione & interitu status sui prioris, replasmare seipsum non potuit in utero matris. Sed ut concedamus, quod huius sententiæ cõditio nõ finit, sine sui auolutione seipsum

re-

B. VIGILII.

replasmavit, nihil iam inuenitur sumpſiſſe de virgine, & quid quærebat ibi ſe replasma re, vnde potuit nihil accipere? ſed ſi accepit, quia Apoſtolus ait, Formã ſerui accipiens, illud ſine dubio, quod nõ erat, veniendo ſibi plasmavit. Sic ut pater ad eum per Eſaiam loquitur, dicens, Plasmavi te, & dedi te in teſtamentum gentiũ. Et ipſe in eodẽ propheta pari uoce teſtatur, et nunc, dicit dñs, formã me ex utero ſeruum ſibi. Vnde mira impudentia, & deteſtabili prauitatis errore uerbũ Dei replasmatum audetis adſerere, cum hoc diuinis conſcriptum literis, nuſquam poteſtis oſtendere.

Et quia longum eſt iſtum ueſtrum impiũ ſenſum ſubtilioribus coartare quæſtiõibus, & oſtendere quanta eum neſanda, quãta ſe quantur abſurda, nũc illud videamus, quod uos Arriano ſenſu dixiſſe manifeſtũ eſt, non poſſe in Chriſto aliquid maius & minus intelligi, cupientes ei ſolita calliditatis argumẽtatione, humanã inferre naturam, per quam poſſit inferior inueniri. Deniq; iſta ueſtra ſunt uerba, Quomodo autẽ in Chriſto nihil magnũ, nihil minimũ intelligi poſſit, etiam ſi noſtris condeſcendit menſuris, per ſuam voluntatem, manifeſtat etiam diuina tre-

cento-

LIBER IIII.

125

centorum decem & octo patrum delibera-
tio, continens in vnum dominum Ieſum
Chriſtum filium dei credere, quem & incar-
natum, & vnus ſubſtãtiæ cum patre cogno-
ſcunt, non diuidentes minorem in Chriſto
humanitatẽ, & æqualem patri iterum deita-
tem. Vtinam ſolos vos in hoc errare ſciretis.
Et non etiam patres temeritate ſacrilega in ſi-
mili erroris crimine notaretis. Nicœna em̄ ſy-
nodus dominum Ieſum Chriſtum, ſecundũ
id quod ante ſæcula de Deo patre genitus
eſt, vnus cũ eo dixit eſſe ſubſtãtiæ, quia Ar-
riani ſecundum hoc eum fãteri nolũt, vnus
eſſe naturæ. De qua enim vobis videntur na-
tura dixiſſe vel dicere, erat qñ non erat, & an-
tequam naſceretur nõ erat? proculdubio de
natura uerbi. De ipſa igitur reſponſum acce-
perunt, quod ſemper eſſet, & initium nõ ha-
beret, ex nihilo non eſſet. neq; em̄ Arriani na-
turam carnis Chriſti ex nihilo factam aſſere-
bant, quã ex virgine procreatã, non utiq; ne-
ſciebãt. Deniq; poſteaquam ſufficienter de
hac diuina filij Dei natura diſputauerunt re-
ligioſiſſimi patres, in ſequẽtib; etiam natu-
ræ carnis eius commemorationẽ fecerũt, di-
centes eum deſcendiſſe, & incarnatum eſſe.
Non ergo, ſicut tu eos accuſare voluiſti, præ-

Q poſte-

B. VIGILII

postero ordine posuerunt, vt prius dicerent incarnatum, & postea vnus cum patre substantiæ, sed prius vnus substantiæ vocabulum posuerunt, quod pertinet ad illam verbi naturam, de qua quæstio vertebatur, & postea incarnatum dixerunt, quod pertinet ad carnis eius naturam, de qua nihil fuerat mutatum. Qui ergo & tempus & ordinē & distinctionem inter *ουσια* & incarnationem seruauerunt, *ουσια* dicentes coæternam patri, incarnationem autem ex tempore factā, euidenter in vno eodēq; Dei filio duas confessi sunt esse naturas. Vnā qua est de patre ante tempora genitus, & aliā, qua est ex muliere in fine temporū factus. Vnā in qua est patri coæternus, aliam in qua est tēpore posterior inuentus. Vnam qua eum ostēdit patri æqualē, aliam qua docet patre esse minorem. Quæ cum ita sint, qua auctoritate audeatis adserere, non posse inueniri in Christo aliquid maius aut minus? cum ipse dicat, pater maior me est. Et, Ego & pater vnus sumus, & Lucas euangelista de ipso referat, Puera autē crescebat, & confortabatur. Quæ vos videtis professioni vnus naturæ cōtraria esse. Quia non potest vna natura, & maxime diuina, detrimentum augmentūq; recipere &

LIBER IIII.

123

& maior vel minor pariter appellari, electis aperta impudētia, contra fidem scripturarum, de christo mentiri, q̄ duas eum habere naturas catholice cōfiteri, per quas, idem magnus idem minor, non potest denegari.

Illud etiam libet pertractare capitulum, in quo tota effrenati furoris vestri erupit insania, id intendentes adserere, quod verbum Dei per naturā diuinitatis, non per naturam incarnationis suæ, palpabilem seipsum & visibilem dignatus est demonstrare. Hæc enim sunt verba vestra, Quod is, qui in principio erat Deus verbum, qui per prophetas nunciatus, caro factus est, super terram visus, & cum hominibus conuersatus, visibilis & palpabilis factus, vita æterna & natura Deus lit, adtestatus beatus Ioannes, dicēs, Quod erat ab initio, quod audiuius, quod vidimus oculis nostris, quod aspeximus, & manus nostræ tractauerunt, de verbo vitæ. Quantum ego in his verbis intelligere potui, hoc mihi videmini velle astruere, quod trinitatis natura, quoniam ipsa est verbi natura, quæ inuisibilis semper & incontroctabilis permanet, in ipsa se verbum Dei visibile & palpabile præbuerit, non in natura carnis, quam sibi in utero matris vniuit. Quod si ita est, quid hac

*per naturam
incarnatiōis
se se palpabile
demonstrauit
Christus.*

B. VIGILII

professione impiū, quid sacrilegum erat, vt de nos tantæ perfidiæ & temeritatis detestãtes, errorem Ioannis Apostoli, verba quę isti ad patrocinium prauitatis suæ pessime abutuntur, non alio q̄ eiusdem apostoli sensu tractemus, constringentes prius coartantes istorū imperitiã, vt respondeãt, quomodo, si in natura diuinitatis suę visus & palpatu est dei filius, quare eū soli Apostoli vidisse & palpasse credendi sunt, cū pari visione & palpatu milites quoq; , qui eum crucifixerunt, contrectauerint & viderint, & per hoc patrē quoq; videre potuerunt. Quia ipse ait, Qui me videt, videt & patrem. Quid hac professione impium erit? Neinde quid necesse fuit Apostolo dicere, Quod vidimus nūciamus uobis? Cum omnes illi qui tunc aderãt, & in eum crediderãt, similiter viderint eū. Quod cum ita sentire absurdum & vanitate plenu sit, spiritalia Apostoli verba spiritaliter aduertamus, quibus se non oculis & manibus corporcis, sed interioris hominis mēbris vidisse & palpasse verbum Dei testatur. Quia quibus naribus odor eius hauritur, & quo ore suauitas eius gustatur, ipsis oculis & auribus & manibus contrectatur. Denique dicit ad eum ecclesia, Vnguentū effusum nomen tuum,

LIBER III.

123

euum, & post te in odorem vnguentorū tuorum curremus. Et Paulus inquit, Christi bonus odor sumus. Et Dauid, Gustate & videte quoniam suauis est dñs. Credere ergo in filiū Dei, hoc est videre, hoc est audire, hoc est adorare, hoc est gustare, hoc est contrectare eum. In tactu autem firmitas credulitatis insinuat, cui sensui præ ceteris sensibus maior fides habeatur. Nam & oculi phantasmate, & aures mendacio sæpe fallūtur. Hoc ergo sensu Apostolus ita eum tetigerat, id est, ita in eum fundatissime crediderat, vt nūquam de eo posset aliquando dubitare. Et ideo ait, Quod oculis nostris vidimus, & manus nostræ palpauerunt. nam viderunt vtique & contrectauerunt etiam increduli filium Dei per naturam carnis eius, sed soli Apostoli agnouerunt & naturam diuinitatis eius. Quod, vt noueris Apostolum Ioannem tactum vel visionem pro mētis credulitate posuisse, audi quid in sequentibus dicat, Filio-li, necdum apparuit quid erimus, cum autē apparuerit similes ei erim⁹, quia videbimus eum sicuti est. Certe palpauerat, certe viderat eum. Quid se igitur pro magno beatitudinis munere visurum præoptat, & ibi totā sui laboris mercedem constituat, si eum videat?

Q 3

deat?

B. VIGILII.

deat? Non enim ait, vidimus, sed videbimus eum sicuti est. Nec ait, Apparuit, sed apparebit, nisi quia filius non apparuit sicuti est, sed sicuti factus est, videndus in futuro sicuti est. Credendo ergo, non videndo, ait Apostolus, vidisse se id, quod ab initio est: vidit per fidei speculum in ænigmate, visurus manifestius relecto velamine. De qua visionis manifestatione, quæ solis fidelibus reseruatur, ipse dominus in euangelio dicebat, Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego ostendam ei me ipsum. Si videbant eum Apostoli, quomodo ob dilectionis meritum ostensurum se eis in futuro pollicetur, nisi quia videbatur & non videbant eum? Videbatur eum sicuti factus est, & non videbant eum sicuti est. Credebant tamen in eum sicuti est, & ideo videbant eum sicuti est. Merces enim credulitatis manifestatio est visionis. Si autem huic expositioni obstinatissime resistere vultis, adserentes verbum in sua natura Apostolorum manibus contrectatum, date nobis huius intelligentiæ integrâ verborum consequentiam. Non enim ait Apostolus, Et manus nostra tractauerunt verbum vitæ, sed tractauerunt, inquit, de verbo vitæ. Non ergo ipsum, sed de ipso tractauerunt, quod non ad contrecta-

tio:

LIBER IIII.

124

tionem visibilis tractus, sed ad tractum mentis inuenitur manifestissime pertinere. Deinde nunquid Apostoli in hoc totius fidei auctoritatē constituebant, vt crederemus dei verbum visibilibus manibus contrectasse, vnde correptus est dubius ille discipulus, qui tali voluit experimento dominum pertentare? aut quomodo cum eis huius gratiæ societatem habere possumus, non valentes palpate Christum, sicut illi palpauerunt? Quod, inquit, vidimus & audiuius, adnūciamus vobis, vt & vos societate habeatis nobiscum. Societas autē cum eis, hinc erit nobis, si credamus sicut & illi in filium Dei, quem secundum diuinitatem fide cordis intellexerunt, & secundum humanitatem corporeis oculis aspexerunt.

Et quoniam omnibus obiectis à te contra Leonis epistolam capitulis, competenti (vt arbitror) responsione occurrimus, & inanium quæstionum nebulas, fulgido veritatis lumine effugauimus: nūc & illa videam, quæ contra Concilium Chalcedonense contumeliosis vocibus antlasti, quorum refutationem alio ordiemur initio.

Libri quarti finis.

Q 4

AR

ARGVMENTVM LIB. QVIN-
ti B. Vigilij, contra Eutychen.

SVperiore libro egregie confutauit quæ Eutychiani cōtra Leonis protulerant epistolam, ultimo libro defendit Chalcedonensis Synodi decreta, & diligenter respondet ad aduersariorum calumnias. Et initio seueriter castigat ipsorū ingrati tudine & rebellionem, quod sanctis patrum sanctionibus impie audeat obstreperere. Hinc quia Synodus receperat quosdā olim synodo exclusos, quod istis factū dolebat, Vigilius ostēdit non receptos esse præter scripturæ exemplū. Obijciēbāt præterea constituta esse in synodo de fide capita noua, quorum nulla mentio facta fuisset in Nicæna synodo, unde respuenda putabant. At Vigilius docet religiose nonnunquā innouari, & sepius propter hæreticorum artes noua quædā inducta esse, ut ueritati catholicæ interim nihil decedat. Addebant isti nuspā apud ueteres ullam naturarū Christi factam esse mentionem. Vigilius uero pollicetur se diuersum commonstraturū. Et mox solide & copiose euincit, Christum creatū esse secundum ueritatē humanæ naturæ, aduersarijs ineptū esse putantibus in Christo ali quid esse creatum factūq; confiteri. Postea repetit multa, quæ dixerat etiā in superioribus libris, similibus itē docet quod Christi utrunq; proprium est quod habet, sed aliud sit ex natura uerbi & aliud ex natura carnis. Ad hæc congerit quæ plurima scripturæ testimonia ac argumenta solida, quibus demonstrat quā impium quā demiq; sacrilegū sit uel cōfundere naturas, uel di uidere personā Christi. Itā ut promiserat ita ueterū ponit sentē tias, utraq; in Christo naturā confitentes. Postremo cū confu fores naturarū maxime niterent Cyrilli scriptis, cōponit inter se Vigilius Chalcedonē. synodi et s. Cyrilli uerba, ut etiā sic elu cescat naturarū Christi proprietates remanēs et psonæ unitas in diuina. Ergo sub finem hortatur aduersarios Deo gloriā dent, & ab erroribus ad ueritatem transeant orthodoxam.

B. VI.

B. VIGILII CON-
TRA EUTYCHEN,
liber quintus.

CIENS beatus apostolus Paulus profana & noxia lætalis doctrinæ instituta posse veri specie obumbrari, & latentibus intrinsecus dolis, arguta uerborum superficie, serpentinx graflatōis uirus obduci, nec facile ueneniferum poculum, mellis dulcedine oblitum siue permixtum, in ipso primo libantis gustu sentiri at que discerni, magnum nobis & singulare in dagandæ fraudis indicium dedit, ut ex cuiusq; doctrois morū qualitate doctrinæ syn ceritas exploretur. Namq; ut facili & prompta sagacitatis attentionē sceleratę doctrinę præstigia deprehendere ualeamus, ipsorum nobis authorum uitia probroffis & indignis uoluptatum moribus perpetrāda depinxit, dicens, In nouissimis temporibus instabunt tēpora periculosa, & erunt homines seipsos amantes, cupidi, superbi, blasphemī, parentibus non obediētes, ingrati, scelesti, perfidi, sine fide, sine affectu, criminatores, pacē nō

Q 5 custō

B. VIGILII.

custodientes, & cetera. Nō est ergo ambiguum ex impietate hæreticę prauitatis descendere, parentibus non obedire, eosdęq; falsis criminationum iaculis appetere, hinc enim tales perfidos & sine fide, apostolicus sermo notauit, quod parentibus non solū obediētes, verum etiam acerrimi eorum criminatores existant. Quę cum ita sint, nulli erit profecto ambigū, istos hæreticos esse, qui sancti, ac venerabilis Concilij Chalcedonenſis decreta respuunt atq; contemnunt, tãtorum quę patrum religiosi cōstitutionibus aucti temeritate resistūt, à fide eos catholica declinasse ore sacrilego criminantes.

Et primo quidem eos de personis nunc de cōcilio eiectis, iterumq; post temporū interualla receptis accusant, quasi vero non sit christianum & Apostolicum, eū, qui fortassis ob contentions vicium de concilio fuerat eiectus, debere iterum, ob pacis & cōcordiæ gratiam recipi. Hac em̄ ratione poterūt & Paulum Apostolum accusare, quod dum Ioannem, qui cognominatus est Marcus, de suo comitatu abiecisset, ita, vt nec roganti Barnabę acquiesceret, pari eū societate in ministerio verbi aſciscere. Quamobrē inter tãtos, & tam egregios viros talis contētio orta

*Eiectos post
temporum in-
terualla non
impie recipi.*

LIBER V.

126

est, vt discederent abinuicē. Rursus autē Paulus eundem Marcū, quē dudum abiecerat, recepit, scribens Timotheo, Marcum adsume, & adduc tecum, est em̄ mihi vtilis in ministerium. Ita ergo & illi pãtres, quos dudū fortassis de Concilio ob aliquā noxam eiecerant, (Quoniã Salomon ait, Eijce cōtentiosum de concilio, et cum eo vadit cōtentio eius) iterū eos emendatiores factos in pacis gratia receperunt. Si tamē ita est, vel verum est, vt isti petulanti supercilio intendunt.

Deinde alia noua, quę quę Cōcilio Nicęno statuta fuerāt, Chalcedonenſem synodū decreuisse criminant. Nescientes regulā & consuetudinē conciliorū catholicorū, sic noua posteriorib; concilij, put necessitas emergentium hæreticorū exegerit, sancire decreta, vt tamen inuicta maneāt, quę dudū antiquiorib; cōcilijs cōtra veteres hæreticos fuerant promulgata. Nā si post Nicęni concilij statuta nihil amplius licet recipere, qua auctoritate spiritū sanctū vnus cū patre substantiæ audeamus adferere, quod ibi cōstat omnino tacitū fuisse. Et quanquā de cōciliorum diuersis sanctionibus, & nominū religiosē additis nouitatib;, plenissimē in eis libris, quos aduersus Sabelliū, Photinum &

*De additio-
nibus nouis.*

Ar-

B. VIGILII.

Arrium, sub nomine Athanasij, tanquã si præsentibus agerent, vbi etiam cognitoris persona videtur inducta, cõscriptimus, à nobis fuerit expressum, tamen & nunc per pauca studio breuitatis inserimus: ex quibus istos clareat nimium imperitos & temerarios esse, qui nesciant multos fidei cõstitutiones, post Nicenam synodum, contra nouorum hereticorũ insanas eruptiones, diuersis in locis congregatos Episcopos edidisse.

Et primo quidem apud Alexãdriam Athanasius, Eusebius, Lucifer per legatum, & aliquanti qui nuper de exilio fuerant reducti, conuenientes quãquam essent numero pauci, sed meritis magni, plenissimam cõtra Macedonium, de sancti spiritus deitate, confessionis regulam conscripserunt, eiusdem eũ, cuius pater est & filius, substantiæ demonstrantes. Contra quos ille, sicut & isti faciunt Nicæni concilij autoritate nitentur, adferens eos à patrum sententijs declinasse, noua, & vt ipse dicebat, impia de spiritu sancto discernendo, quæ ibi constat tradita nõ fuisse. Qua impietatis præscriptione Apollinaris quoq; de incarnati verbi pessima interpretatione contra ecclesiam vitur. Deinde aduersus

LIBER V.

127

sus sacrilegam impię professionis vnitatem, quæ per Osum, Valentem, Vrsatium, & Germaniũ cæterosq; similis prauitatis apud Syrmium fuerant conscripta, vniuersi orientales Episcopi conuenientes, alias, id est, duodecim sententiarũ definitiones ædiderunt, quæ Nicæno concilio non continentur. Itẽ apud Sardicam omnium prouinciarum Episcopi congregati, id est, ex vrbe roma, Hispanijs, Gallijs, Italia, Cãpania, Calabria, Aphrica, Sardinia, Pannonia, Mysia, Dacia, Dardania, altera dacia, Macedonia, Thessalia, Achaia, Epiris, Thracia, Rhodope, Asia, Caria, Bithynia, Helleponto, Phrygia, Pisidia, Cappadocia, Ponto, Cilicia, altera Phrygia, Pãphylia, Lydia, infulis Cycladibus, Aegypto, Thebaide, Lybia, Galatia, Palestina, & Arabia, hæc (inquiunt) exposuimus fidem, in qua reperiuntur septem definitionum capitula Nicæne expositioni addidisse, quæ illi negabãt, contra quos cõcilium fuerat congregatum, Illius vero catholici concilij apud Syrmium contra Fotinum ex toto Oriente congregati, quis sufficiat multiplices fidei sanctiones comprehendere, quæ apud Nicenam synodum, quia talis rei necessitas fuerat, nulla nõ sunt omnino sancita, quæ nullus fidelium audet

B. VIGILII.

audet respuere, aut cunctatur recipere, si non vult cum Photino anathematis eorum sententiæ subiacere?

*Veteres meminisse vri-
usq; naturæ.
in Christo.*

Sed iam illud videamus, quod isti de duabus naturis adferant quæstionis, quarum nusquam ab antiquis ecclesiæ tractatoribus facta adferunt mentionem, sed à Diodoro & Theodoro & Leone episcopis, velut nouum dogma fuisse inuentum, per quod Iudaismi simul & gentilitatis error fuerit introductus, dum in Christo aliquid esse creatum factumque suadeat confiteri. O imperiti, & omni veritatis sacramento ignari. Ergone nusquam antiqui patres duarum in Christo naturarum faciunt mentionem? Legite o miseri, quid Athanasius, Hilarius, Ioannes & Ambrosius confessores, quid Theophilus, Gregorius, Basilius, Cyrillus & Augustinus, de duabus naturis edisserant, & tandem ab Apollinaris & Eutychetis deficiente errore, sequentes egregios & clarissimos, & in fide catholica totius mundi iudicio prebationissimos viros, quorum sententias necesse nos erit, vbi opportunum viderimus, adnectere.

*Creatum esse
Christum.*

Nunc illud est diuinis edocendum testimonijs, & creatum esse Christum secundum veritatem humanæ eius naturæ, & eundem esse factum, secundum proprietatem nihilomi-

LIBER V.

nus diuinæ eius naturæ, secundum quod isti diffitentur, properemus ostendere. Petrus ergo in actibus apostolorum ita dicit, Certissime sciat omnis domus Israël, quia & dominum illum, & Christum Deus fecit hunc Iesum, quem vos crucifixistis. Item Paulus ad Romanos. De filio (inquit) suo, qui factus est ei ex femine Dauid secundum carnem. Item ad Galatas, Cum autem venit plenitudo temporum, misit Deus filium suum factum ex muliere. Item ad Hebræos, Considerate apostolum & pontificem confessionis nostræ Iesum, qui fidelis est ei, qui fecit illum. Item ibi, Tanto (inquit) melior angelis factus, quanto excellentius præ illis nomen accepit. Et ipse per Esaiam filius, Et nunc (inquit) dicit dominus, formans me ex utero seruum sibi. Per Salomonem etiam creatum se hoc modo testatur, Dominus creauit me initio viarum suarum. Quod secundum humanitatis naturam, quam in temporis plenitudine suscepturus erat, anticipans præloquutus est. Cum ergo clareat Christum creatum, vel factum esse secundum id, quod homo dignatus est fieri, aut concedite hoc humanæ eius naturæ, aut si concedere non vultis, naturam diuinitatis creatam esse adfirmabitis, ac sic vos cum Arrianis vel cum gentilibus conuincimi-

B. VIGILII.

cimini creaturam venerari & colere. Item ad destruendam vtriusq; naturæ professionem isto quasi ineuitabili gloriatur syllogismo, adferentes non esse naturam, quæ non propriam habeat personam: neq; rursus personam, quæ non propriam habeat naturam. Hoc ideo intendunt, vt quia duas Christum profiteamur habere naturas, vna autē quæq; natura propriam secundum ipsos constet habere personā, necesse sit, iuxta duarum professionem naturarum, duas Christum habere personas. Nec tamen exemplis aliquibus, ipsi isti docere curauerunt, vnamquaq; naturam propriam habere personā, sed tantummodo quæstiones intendentes transferunt ad hoc vt & veritati nebulas offunderent, & periculum disputationis silentio præterirēt. sed videte obsecro, quomodo dum laqueos innectunt, inextricabiles ipsi quæstionū nodos incurrunt. Respondeāt igitur Arrianis, quomodo (si vnaquæq; natura propriam habet personam, & vnaquæq; persona propriam habet naturam) non tres sint in trinitate naturæ, sicut & tres demonstrantur esse personæ, ac si tres sunt personæ & vna natura, falsum est quod dicunt, Vnamquaq; personam propriam habere naturam. Nam vſque

adeo

LIBER V. 129

adeo falsum, vt cum homine alia sit natura animæ, alia cum corporis, vna tamen sit hominis eademq; persona. Vnde necessarium iudico hic paulò latius propagare sermonem, nec constricta vti penitus breuitate, vt res necessariè aperiendas nequaquam ipsa breuitatis angustia inuoluamus.

Superioribus libris sufficienter, quantum opinor, de duabus Christi naturis disputantes ostendimus, quemadmodum rectis catholicæ professionis lineis, Nestorius & Eutyches ad impietatem sui dogmatis abutentes, densissimas erroris caligines vniuerso obdlexerint orienti. At quia in Domino Iesu Christo, verbi & carnis vna persona est, duæq; naturæ, per ea quæ negari non possunt, negādi introducere moliti sunt. Nestorius em̄ occasione professionis duarum naturarum, duas nifus est in Christo personas ostendere. Eutyches autē vnius personę patrocinio fulcitus, vnam eandemq; verbi & carnis delirauit esse naturam, & ita vterq; veritatem religiosæ professionis ad impietate sui traxit erroris: qui si diuino vterentur magisterio, & præuios in suis doctrinis sequerentur apostolos, agnoscerent vtiq; & duas in vna persona, & vnam in duabus naturis

R

posse

B. VIGILII.

posse esse personā. Siquidem negari nō potest, vt superius dixi, hominē ex duabus consistare naturis, animę scilicet et carnis. Nemo tamē inspiens et totius rationis expertus, rectē hominem dixerit duas habere personas, aut quia rursus vna est hominis persona, rectē opinatus sit vnam esse carnis animęque naturam. Non esse autem vnius naturę corpus et animā, Saluator in euangelio docuit, dicēs, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autē non possunt occidere. Quid ergo inauditum, quid à scripturis canonicis alienum et peregrinum, vt sicut credimus et experimur vnum esse hominem, animam rationabilem et carnem: ita credamus vnum esse Christum, Deum et hominem, sicut apostoli docuerunt, et sicut nobis viri apostolici tradiderunt.

Et quia nunc nobis intentio cōtra eos est maximē, qui errorem vnius naturę sectantes, decreto concilij Chalcedonensis pertinaci obstinatione resistūt, cōmodum puto ad eorum inanes contradiciūculas, vitreasque sententias, veritatis malleo obterēdas, de humana filij Dei natura, quam in eo modis omnibus negant, pauca repetere, et quā nō sint Christiani, et à spe salutis æternę pe-

nitus

LIBER V.

130

nitus alieni, demonstrare. Regula est fidei catholicę, vnum eundemque dominū Iesum Christum, sicut verum Deum, ita verum hominem cōfiteri, vnū esse ex vtroque; nō duos in vtrunque; ipsum sine tempore natū de patre, ipsum ex tempore natum de virgine, ita vt vtraque natiuitas sic vnum teneat Christū, vt in nullo sui pertulerit detrimentum, retinens in se quod est sui generis proprium, id est, vt et verbi natura non mutaretur in carne, et carnis natura nō fuisset in verbo consumpta. Hinc dominus Iesus Christus idē verus est deus, idem verus est homo, ex duabus ineffabiliter virginali aluo vnitis in vna naturis existens, quę naturę, quomodo in illa mirabili cōiunctione non sunt in eo abolitę, ad demonstrandam vtrarumque proprietatis extantiam, in vno seipso vtriusque; res locutus est atque egit, nō voces diuidēs, non effectus partiens, nō gesta secernens, sed ipse vnus in seipso, quę sibi ex vtraque; et in vtrūque cōueniens, et proprium fuerat loquens et peragens, et, vt quod dicimus, plenum fiat, aliquo vtamur exemplo, verbi gratia. Ego ipse sum, qui oculis corporeis albū colorē nigruūve discerno, et ego ipse sum rursus, qui malum iniquitatis et iustitię

R. 2 bo.

Diluitur obiecta alia aduersariorum Chalcedon. Syn.

B. VIGILII

bonum mentis obtutu dijudico, nectamen
 alius atq; alius ero, quia vtrunq; mihi est ex
 diuerso. Nō enim ipsīs oculis video variari
 colores, quibus video variari sermones, &
 tamē ego sum ipse, q̄ ex vtraq; ago, vtrunq;
 meum est, non videre iustitiam nisi oculis
 mentis, & meum est non uocem oculis au-
 dire, & meum est nō videre lumen auribus,
 meum est non discernere naribus gustum,
 & meum est palato non percipere odora-
 tum, & cūm totum meum sit in meipso,
 id est, uidere, audire, odorari, gustare, & ta-
 men aliud est mihi vnde video, aliud vnde
 audio, aliud vnde gustum odoresq; discer-
 no, & cūm sit in me totum quodam priua-
 to iure diuersum atq; diuisum, ego tamen
 ipse diuidi & separari non possum. Ita ergo
 & Christus ipse vnus atq; idem est, & crea-
 tus & non creatus, habens initium, & initio
 carens, ætate atque intellectu proficiens, &
 intelligentia ætatisq̄ue augmenta non reci-
 piens, mortem perpetiēs, & mortis legibus
 non subiaccens, honores ob meritum acci-
 piens, & nullo honore indigens: & cūm hęc
 om̄ia diuersa sint in seipso, ipsius tamē sunt
 ppria, & ideo voces, affectus, & gesta vtriq;
 rei congruentia, in seipso non diuidi.

Et

LIBER V.

131

Et quia ipsius est vtrunq; quod habet, sed
 vnum illi est ex natura verbi, quā Deus per-
 manens non amisit, & aliud illi est ex natura
 carnis, quam homo factus accepit, adhuc di-
 camus manifestiūs propter eos, qui per im-
 peritiam sensus naturarum proprietatem &
 cōmunionem, quemadmodum dicatur in
 Christo nō intelligentes abutuntur & refu-
 giunt hęc nomina. Diuersum est atq; alie-
 num, initium non habere, & ex initio subsi-
 stere: mori, & mori non posse, & tamen sic-
 ut ipsi Christo proprium est vtrunq;, ita nō
 ipsi, sed in ipso est vtrūq; cōmune. Si em̄ di-
 camus, q̄a ipsi est cōmune, necesse est vt exi-
 gatur à nobis dare & ostendere alium, cum
 quo ei sit hoc ipsum cōmune, quæ profes-
 sionis necessitas in Nestorij vergit impium
 dogma. Melius igitur & catholicè dicimus,
 In ipso & non ipsi esse cōmune. Et melius
 ipsi, & non in ipso dicimus proprium esse.
 Ergo proprium est illi mori, propter natu-
 ram carnis, quæ mortalis est, & propriū est
 illi nō mori, propter naturā verbi, quæ mori
 nō potest. Item propter ineffabile mysteri-
 um vnionis vtrarumq; naturarum, cōmunis
 in ipso fuit mortalitas carnis verbi nature,
 quæ mori nō potuit, & cōmunis in ipso est

R 3 im-

B. VIGILII

Immortalitas verbi naturæ carnis, quæ mor-
 ti succubuit. Ergo sicut illi mori et nõ mo-
 ri ex vtrifq; naturis est proprium, ita cõmu-
 ne est in ipso vtrifq; naturis, quod illarum
 est proprium, et vt exempli gratia dixerim,
 Proprium mihi est notam liuoris cuiusq;
 verberis gestare in corpore meo per naturã
 carnis meæ, et proprium mihi est hanc can-
 dem notam non gestare in spiritu meo, per
 naturam animæ meæ. Item proprium mihi
 est plagam verbi, id est, sermonem durum
 gestare in mente mea per naturam animæ
 meæ, et proprium mihi est, eandem plagam
 non portare in corpore meo per naturã car-
 nis meæ, et cùm sit mihi vtrunq; propriũ,
 et corpori, et animæ meæ, vtrunq; alienum,
 quia nec durum corpus lætumve sermonẽ
 intelligit, nec anima flagelli vulnere liue-
 scit, vtrunq; tamen cõmune est in me ipso,
 et animæ et corpori meo, quia nec anima ex-
 tra corpus sit, ad quod ei sentire propriũ fu-
 erat, sensit, nec corpus extra aĩę consortium
 plagarũ indicia gestauit, quod ergo propri-
 um mihi est in singulis, et alienum est singu-
 lis, id cõmune in me ipso singulis, quod p-
 prium est singulis. Et tamen ego ipse vnus
 sum in singulis mihi metipsum proprijs.

Quæ

LIBER V.

132

Quæ cùm ita sint, series nobis diuinarum
 percurrenda est literarum, & plurima testi-
 monia congerenda, quibus demonstratur,
 quàm sit impium & sacrilegum, ea quæ sunt
 propria carnis Christi, ad naturæ verbi pro-
 prietate referre, & quæ sunt propria verbi
 proprietati naturæ carnis adscribere, & quæ sit
 homini impiũ, ea quæ sunt propria carnis,
 per exceptionem proprietatis alienare à
 verbo, & quæ sunt propria verbi, eadem ex-
 ceptionis lege alienare à carne, cum sit eis
 vtrũq; in Christo commune, & Christus sit
 vtrunq;. Et quoniam vnus naturæ professio-
 nes hac sibi confessione blandiuntur, dicen-
 tes, Quid impossibile aut inconueniens di-
 gnatiõ filij dei, vt in natura diuinitatis suæ,
 ob nostræ salutis redemptionẽ, quæ vellet in
 digna & humilia sustinere, per quem magis
 ampliorem nobis ad se diligendũ charitatis
 excitaret affectum, ea pro nobis in natura
 sua perpetiẽs, quæ ei probatur esse indigna,
 exigendum ab eis est, cur is qui morte sua
 perempturus erat mortem, sicut & propheta
 prædixerat, dicens, Ero mors tua õ mors,
 si hoc ei possibile fuit, id est, in natura sua
 mori, quid ei opus erat de virgine nasci? Sed
 vtiq; hoc est admiranda eius benignitas in

*Demõstratio
 quàm sit impiũ
 um vel cõmun-
 dere aut nega-
 re naturas,
 uel diuidere p-
 sonã Christi.*

R 4 hoc

B. VIGILII

hoc, magnus ergo in nos pietatis eius demonstratur affectus, ut quia mors eius nobis fuerat necessaria, ipse autem in natura sua mori non poterat, dignatus est naturam nostram adsumere, in qua pro nobis mori potuisset, quod fuerat necesse. Sed concedamus eis contra totius scripturæ fidem & catholicam veritatem, ut in natura sua pro nobis mori dignatus sit, quod est omnino impossibile, & omnes humanæ fragilitatis pertulerit passionem, nunquid & honoribus sublimari, & dignitatis profectibus augeri natura eius indigebat, ut humilitatis & obedientiæ ac mortis merito sublimium meritorum tenere fastigium, & potestatem cæli ac terræ mereretur accipere, tanquam qui antea non habuit? An fortè negabunt domino Iesu Christo ob meritum passionis et mortis hæc omnia fuisse collata? Legant Apostolum dicentem de ipso, Humiliauit seipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod et Deus illum exaltauit, et donauit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genua flectantur, cælestium, terrestrium et infernorum. Et Dauid, De torrente (inquit) in viabit, propterea exaltabit caput. De torrente
in

LIBER V.

133

in via, id est, de fluuio mortis humane bibet, propterea exaltauit caput, quia mortem gustauit. Et ipse in Euangelio, Propterea (inquit) diligit me pater meus, quoniam animam meam pono pro ouibus meis. Quid igitur vobis videtur? Natura verbi vel vacua magnitudinis & gloriæ honoribus fuit, aut imperfectæ aut exiguæ dilectionis apud patrem in æternitate manebat, & idcirco talia subire questuuit, per quæ acceptior & honorabilior esset, atque excellentioris mentis emereret. Exaltauit, inquit, eum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen. Ergone verbum ad illud usque tempus non habuit nomen, quod est super omne nomen, sed meruit operibus quod natura non habuit? Itè ad Hebræos, Tanto, inquit, melior angelis factus, quanto excellentius nomen præ illis accepit. Quis in tantam impietatis voraginem proruat? Quis eousque amentiarum nube cæcatus in id decidat, ut opinetur Christum secundum diuinitatis naturam meliorem angelis factum? Neque enim angelis diuina potest eius conferri aut comparari natura, quorum quasi collatione reperiat excelsior, atque melior, cum sit omnibus naturis incomparabiliter præstantior. Sed & quod ait, Melior angelis
R 5 factus,

B. VIGILII

factus, posterius vult intelligi, id quod melius præcedētium relatione factum est: quod quid aliud erit nisi humana eius natura? Non enim quoque eum melius accepisse describit: quod omnino diuinam eius non potest referre naturam. Quis enim naturæ trinitatis superior & melior potuit inueniri, qui ei melius angelis nomen & daret & imposeret? quoniam niam meliorum est inferioribus nomina impertire. Quis ergo non videat hæc in Dei filio naturæ carnis eius congruere, secundum quam & exaltatus est, & honoratus, & coronatus, & melioris nominis dignitatem adeptus est, is qui secundum naturam verbi horum nihil eguit aliquando?

Persequamur ergo omnes adhuc beatitudinis eius munera passionis eius merito acquisita, quibus luce clarius apparebit, non posse ei secundum quod natura Deus est, sed secundum quod natura homo factus est conuenire. Dicit ergo Esaias propheta, Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen per longævum, & voluntas domini in manu eius diriget, pro eo quod laboravit anima eius. Videbit & saturabitur in scientia sua iustificabit ipse iustus seruus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit. Propterea ipse posside-

LIBER .V.

134

sit videbit multos, & fortium ipse diuidet spolia, pro eo quod tradidit in morte animam suam, & cum sceleratis deputatus est, & peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogauit. Vide quanta eum ob meritum passionis adepturum propheticus sermo describit. Videbit, inquit, semen longævum, videbit lucem & saturabitur scientia, possidebit multos, & fortium diuidet spolia. Quæ omnia ei secundum naturam verbi non conuenire puto, quod superfluum sit demonstrare, cum seipsa rerum euidentia manifestet. Item quod potestatem cæli & terræ, & hereditatem gentium, & subiectionem vniuersorum ex tempore acceperit, & ipse & de ipso in euangelij, & prophetarum loquuntur. Nunquid ergo potestatem & dominum creaturæ suæ, utpote omnium conditor non habebat, ut temporibus nouissimis hæc omnia muneris gratia potiretur? Dicit ergo post resurrectionem suam, Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra: quam potestatem olim promiserat, dicens, Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Quam petitionem filij, & largitionem patris, tempore passionis expletam fuisse propheta Esaias testatur ex persona patris

SUR-

B. VIGILII

nunciantis sic dicens, In tempore placito ex
audiui te, & in die salutis auxiliatus sum tibi,
& plasmaui te, & dedi te in testamentum ge-
ntium, vt constitueres terras, & possideres he-
reditates desertas, diceresq; his, qui in vincu-
lis sunt, exite, & qui in tenebris, reuelamini.
Item ipse filius in eodem propheta, Et nunc
dicit dominus formans me ex vtero seruum
sibi, vt reducam Iacob ad eum, & glorifica-
tus sum in oculis domini, & Deus factus est
fortitudo mea. Et dixit, Paru est vt sis mihi
seru⁹ ad suscitandas tribus Iacob, & dispersio-
nes Israël congreges, ecce posuit te in lucem
gentium, vt sis salus vsq; ad extremum ter-
ræ. Quis ita stolidus & mentis erit alienus, vt
non videat, non intelligat formari ex vtero,
& mereri seruum fieri, & tempore opportu-
no exaudiri atq; auxilium spectare paternū,
& confortari in domino, & possessionem ter-
rarum ex tempore accipere, ad naturam car-
nis Christi proprie pertinere? Adhuc autem
si otiosum non est pauca proferimus, quæ
penitus ad diuinitatis eius nõ possunt refer-
ri naturam. Sic igitur de eo pater per Esaiam
loquit, Ecce seruus meus, suscipiã eũ, & ele-
ctus meus, cõplacuit sibi in illo anima mea,
dedi spiritum meum super eum iudicium

gen-

LIBER V.

135

gentibus proferri. Ipse quoq; de se ipso simi-
liter, Spiritus, inquit, domini super me, pro-
pter quod unxit me, euangelizare pauperi-
bus misit me. Et Dauid eidem, Propterea,
inquit, vnxit te Deus Deus tuus oleo exulta-
tionis præ consortibus tuis. Et ex persona
patris, Posui adiutorium super potentem,
& exaltaui electũ de populo meo. Et petrus
de ipso, Lapidem, inquit, ab hominibus re-
probatum, à Deo autẽ electum & preciosum.
Nunquid Dei filius ex ea natura, qua Deus
est, & nõ ex illa potius, qua homo factus est,
electus poterit appellari, vt inde natura diu-
nitatis eligeretur, quæ vna est, & quæ in plu-
ribus non potest deputari? Dicit enim eccle-
sia in Cantico Canticorum, Fratruelis me-
us electus de pluribus. Et pater, Exaltaui
electum de populo meo. Dicite igitur õ vos
vnius naturæ professores, cum vna sit dei na-
tura, quomodo vel vnde dicat electa? Quis
illa superior potuit eam de pluribus eligere?
An forte ipsa de medio populi sese elegit? Et
quanquam nemo seipsum eligat cum aper-
te huius electio à Deo facta esse dicatur, ta-
meti seipsa nouissimis temporibus ele-
git, in omni illo superiori tempore incerta
fuit & incognita, populi & sociorum con-
fusio-

fusione permixta, de quorum cōfortio eligi, & sancto spiritu vngi meruit. Quia Dauid ait, Vnxit te præ confortibus tuis. Eligitur ergo, & vngitur, & super se habet spiritum sanctum diuina natura? Dedi, inquit, spiritum meum super eum. Et ipse filius, Spiritus, inquit, domini super me, propter quod vnxit me. Et quomodo æqualis est filio spiritus sanctus, cū super eum esse describitur? Dicit autem de ipso Esaias, & requiescet super eū spiritus domini, & implebit eum spiritus sapientiæ. Et Lucas in euangelio, puer autem crescebat & cōfortabatur & implebatur sapientia. Vnde manifestum est filiū dei non secundum naturam verbi eligi de pluribus, aut confortari, aut impleri sapientia. Nō enim natura verbi est confortari, cum ipsa sit virtus: nec crescendi augmenta suscipere, cum perfecta sit in seipsa: nec sapientiā impleri, cum ipsa impleat omnia: nec eius eligi, cū ipsa magis eligat, & vnde eligatur nō habeat. Quia ergo verbi naturæ ista non conueniunt in Christo, carni eius congruant necesse est, secundum quam iure dicitur seruus electus, iure confortatus, iure sapientia impletus, iure creuisse, iure spiritum sanctum super se habere.

Quod

Quod vt adhuc euidentius clareat pauca subnectemus. Dicit de ipso Esaias, Priusquā sciat puer respuere malum, & eligere bonū: antequam cognoscat puer vocare patrem aut matrē accipiet virtutem Damasci, & spolia Samariæ. Nunquid naturam verbi tantæ audemus ignorantie subijcere? cui nec præterita, nec futura habentur occulta. Et iterū Lucas, Iesus autem proficiebat ætate, & sapientia, & gratia apud Deū & homines. Si verbi in eo proficiebat natura, ergo mutabilis facta est per profectum. Quod em̄ proficit, mutatur in melius. De potestate quoque & gloria regni, & iudicij autoritate, quam ex tempore ob meritum passionis, secundum naturam carnis accepit, breuiter aliqua dicamus. Gabriël in euangelio ita de ipso dicit, Et dabit illi dominus Deus sedem dauid patris sui, & regnabit in domo Iacob, & regni eius non erit finis. Ad Dauid quoq; ista sunt verba patris de ipso, De fructu ventris sui ponam super sedem tuam. Item, Et ponam in sæculum sæculi sedem eius, & thronum eius sicut dies cæli, & primogenitum ponam illum excelsum præ regibus terræ. Item, Manus enim mea auxiliabitur ei, & brachium meum confortabit eum. Et ponā

in

B. VIGILII

in mari manum eius, & in fluminibus dexterae eius, & dominabitur à mari vsq; ad mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terræ. Et Dauid de ipso ad patrem, Gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius. Item, posuisti super caput eius coronam de lapide precioso. Vitam petijt, & dedisti ei longitudinem dierum in sæculum sæculi. Iuxta illud Esaïæ, Si tradiderit in mortem animam suam, videbit semen longævum. Item, Propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam procede & regna. Et Danjel, Ipse datus est principatus, honor, regnum. Quæ omnia cur acceperit non taceatur. Nam ipse meritum tantæ dignitatis acceptæ demonstrans, ait, Vincenti & seruant operum mea, dabo potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea, sicut & ego accepi à patre meo. Item, Qui vicerit dabo ei sedere mecum in sede mea, sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in sede ipsius, cui victoriæ omnis caelorum exercitus attestatur, dicens, Dignus est agnus qui occisus est accipere gloriam, & honorem, & sapientiam, & fortitudinem, & potestatem. Hæc de regni gloria, & potestate, quam ex tempore ob meritum passionis

Dei

LIBER V.

137

dei filius secundum naturam carnis suæ accepit. Cum secundum verbi naturam nihil eguit.

Multo breuius dicamus, quamquam in sede regni nõ aliud, quam iudicis auctoritas demonstraretur. Propheta ergo sic de ipso ad patrem loquitur, Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis. Et ipse, Cum accepero tempus ego iustitias iudicabo. Et in Euangelio, Et potestatem, inquit, dedit ei, & iudicium faciendi, quoniam filius hominis est. Horum sacrorum eloquiorum meliorem interpretem, quam ipsum dominum, non inuenimus, qui nobis tantorum honorum sibi met collatorum causas & meritum valeat referare. Cesset omnis humanæ argumentationis calliditas, nec se audeat imperita peritia ultra modum diuinæ expositionis extendere. Ipse dei filius sacro diuinitatis ore perdoceat, cur vel secundum quod tantis à patre sublimatus honoribus, qui sic incarnatus homo factus est, ut in id quod erat immutabiliter permanens, nihil eorum amitteret, quæ prius habebat. Dicat ergo cur ex tempore potestatem accepit, qui semper habebat? Et potestatem,

S inquit,

D. VIGILII

Inquit, dedit ei & iudicium faciendi quoniam filius hominis est. Quid igitur domine Iesu Christe, alius & alius nobis apparebis, cum nos te vnum eundemque filium dei & filium hominis fateamur? Cur itaque non dixisti, Et potestatem dedit ei, quoniam filius dei est? Vnus inquit, & idem sum, nec diuidi possum: sed quare vel vnde acceperim, quod semper habui, volui demonstrare. Secundum naturam enim, qua deus verbum sum, nihil egui, nihil accepi, quoniam filius dei sum, & honoratus sum: secundum naturam autem carnis, qua deus verbum incarnatus homo factus sum, & egui, & accepi, quoniam filius hominis sum & ad hoc natus sum.

Et quanquam hæc suffecerint, pro sui firmitate roboris, ad demonstrationem in Christo vtriusque naturæ, tamen vt magis magisque veritatis claritas elucescat libet etiam illum Apostoli tractare sermonem, quo pro nobis Christum mediatorem adferit factum: quod officium, nisi ex veritate naturæ carnis, quam ex nobis habuit implere non potuit. Quoniam per ipsam inter deum & homines medius apparuit.

LIBER V.

138

paruit. Et quia, vt Apostolus ait, & rerum veritas docet, mediator non est vnus: habens autem Christus secundum vos vnâ naturam, ostendite vnde sit medius inter nos & illum? Quia si, vt impie sapitis, vna est eius natura mediatoris: in eo quod est vnum & singulare salutis nostræ remedium, frustrabitur sacramentum. Vnde enim medius erit, si vtramque non habuerit? Quia nisi talem dederis inter deum & homines, qui ita sit medius, vt ex vtrouque vtrouque sit, id est, vt & deus sit propter diuinitatis, & idem homo sit propter humanitatis naturam, humana diuinis quemadmodum reconcilientur non ostendit. Nam quia transgressione mandati inimici dei extiteramus, & in contrarium animis discordantibus vergebamus, à supernis declinantes, & ad ima tendentes, necesse fuerat interuentum miserationis diuinæ, solutis inimicitijs, contraria in vnum reuocari, & supernis ima restitui: quod non aliter fieri potuit, nisi talis mediator existeret, qui de cœlestibus veniens cōiunctur terrenis, retinens in se id quod non erat, vnum fieret in vtrouque: & ita per vtriusque naturæ cōiunctionem in vna eademque persona, & humana diui-

B. VIGILII

nis, & diuina sociaret humanis, prius v-
trunq; sine vtriusq; abolitione, vniens
in seipso, dein omnes fideles patri recon-
cilians deo. Et quia recōciliationis sacra-
mentum immaculatum flagitabat sacrifi-
cium, talis hostia requirenda fuerat, quæ
ita media esset inter deū & homines, vt &
morti succūberet per illud quod homi-
nis habebat, & mortē reuinceret per id
quod in se diuinitatis tenebat. Vnus igitur
est ante incarnationem verbū deus, &
qui in humanitate mansit, in quā erat &
erit. Non discernendo igitur, vnū domi-
num Christum in hominē seorsim, & se-
orsim in deum, sed vnum eundemq; Ie-
sum Christum esse dicimus, nō ignoran-
tes differētiās naturarum, sed eas incon-
fufe inter sese seruantes.

Et quoniā isti vtriusq; naturæ professi-
onem nouam esse calumniantur, cūctos
ecclesiæ tractatores in medium deduca-
mus, ex quorū multiplicibus dictis pau-
ca & breuia excerpentes, huic operi sub-
nectimus, ad latiores seorsim, & diffusio-
res de hac cōfessione tractatus, quos bea-
tissimus Leo in vnum testimoniorū cum-
mulum, prouida diligentia cōgessit, stu-
diosos

LIBER V.

139

diosos quosq; imitantes: & vt nobis du-
plex in tantorum & talium testiū produ-
ctione nascatur vtilitas, eorū sententias
Leonis sensibus coaptemus. Dixit Leo,
quod maxime isti reprehendendum exi-
stimant, Operatur vnaquæq; natura cum
communione alterius quod proprium.
Hoc & Hilarius confessor in libro vno
contra Arrianos, Natus ergo vnigenitus
Deus ex virgine homo secundum plenu-
dinem tēporum, in semetipso profectus
in deum hominem. Hunc per omnia
euangelici sermonis modum tenuit, vt
se dei filium credi doceret, vt hominis fi-
lium prædicari admoneret, locutus & ge-
rens vniuersa quæ dei sunt, loquens de-
inde & gerēs vniuersa quæ hominis sunt,
ita tamen, vt ipse ille vtrius generis ser-
monem nunquam nisi cū significatione
& hominis loquutus & dei sit. Ecce aper-
te communionem utrarumq; docens na-
turarum, & verbum dixit loqui & agere
quæ carnis sunt, & carnē quæ uerbi sunt.
Cui sententiæ & beatus quoq; cōgruens
Ambrosius ita dicit, Confors vtriusque
naturæ, id est, humanæ atq; diuinæ, in na-
tura hominis subijt passionem, vt in-

D. Ambro.

*Veterum sen-
tentia de utra-
que in Chri-
sto natura.*

D. VIGILII

discretè & dominus maiestatis dicatur
 esse qui passus est, & filius hominis, sicut
 scriptū est, qui descendit de cœlo, Per-
 spicuo enim is & communionem operis, &
 proprietatem vtriusq; naturæ descripsit:
 dū & caro propter verbū de cœlo descē-
 disse, & verbū propter carnem mortem
 subiisse diuina testantur eloquia, cum
 nec caro de cœlo descenderit, nec verbū
 mori potuerit.

Item dixit Leo, Esurire, sitire, lassē-
 cere, atque dormire euidenter humanū
 est, & non est eiusdem naturæ flere, mise-
 rationis affectu amicum mortuum & e-
 undem ad vocis imperium excitare redi-
 uiuum. Hoc & beatus Gregorius Nazia-
 zenus episcopus adseruit, dicens, Cum
 ergo processisset ex virgine deus, in ea
 quam adsumpserat humana natura, vnū
 ē duobus in inuicem contrarijs existēs,
 aliud in deum adsumitur, aliud deitatis
 gratia præstat. Missus est quidem, sed vt
 homo, duplex enim erat in eo natura: in
 de denique & laborauit ex itinere, inde
 esuriit & sitiuit, & contristatus est, & fle-
 uit humani corporis lege.

Item dixit Leo, Natura inuiolabilis, na-
 tura

LIBER. V.

140

tura est vnica, passibilis, vt quod nostris
 remedijs congruebat vnus atque idem
 mediator dei & hominum homo Iesus
 Christus & mori posset ex vno & non
 mori posset ex altero, & non est verbi
 naturæ clavis affigi potuisse. Hoc & bea-
 tus Cyrillus in epistola totius synodi
 ad Nestorium, In ipsa, inquit, vultu vte-
 roque virginali sese verbum cum carne
 coniunxit, & sustinuit generationem
 carnalem carnis suæ natiuitatem suam
 faciens. Sic illum dicimus & passum esse
 & resurrexisse, non quia deus verbum
 in sua natura passus sit, aut plagas, aut cla-
 uorum confixiones aut alia similia vul-
 nera: deus nanq; incorporealis extra pas-
 sionem est: sed quia corpus illud quod
 ipsius proprium factum est passum est,
 ideo hæc omnia pro nobis ipse dicitur
 passus. Inerat enim in eo corpore quod
 patiebatur, deus, qui pati non poterat. Si-
 mili modo & mortē ipsius intelligimus.
 Immortale enim, incorruptibile est na-
 turaliter viuificans dei verbum, sed quia
 corpus ipsius proprium dei gratia, iuxta
 Pauli vocē, pro omnibus mortem gusta-
 uit: idcirco ipse dicitur mortem gustasse

Cyri II^{us}

B. VIGILII

pro nobis, non quod ipse mortem esset expertus quatum ad ipsius naturam pertinet: infania est enim hoc sentire vel dicere: sed quod, ut supra diximus, caro ipsius mortem gustauit. Item & resurgente carne eius resurrectionem dicimus: non quia in corruptionem ceciderat, absit, sed quia eius resurrexit corpus. Ita Christum vnum & deum confitemur, non tanquam hominem cum verbo coadorantes, ne diuisionis quaedam species in ducatur, sed vnum iam eundem adorantes. Hoc & beatus Hilarius paucis explicat verbis, Videsne (inquit) deum & hominem ita predicari, ut mors homini, deo vero carnis excitatio deputetur, naturam dei in virtute resurrectionis intellige, dispensationem hominis in morte cognosce, & cum sint vtraque vtriusque gesta naturis, unum tamen Iesum eum memento esse qui vtrunq; est.

Et quia perspicue, quantum opinor, claruit beati Leonis epistolam cum Cyrilli sydonicis congruere literis, quid etiam ceteri ecclesiae tractatores de vtriusque naturis Christi senserint, breuiter intinemus. Sanctus Ioannes in Omelia de ascen-

D. Hilarius

Chryso.

LIBER V.

141

de ascensione domini ita dicit, Deus nobis iuste irascebatur, & nos contemdebamus, iratum & clementem dominum declinabamus, & se medium Christus in gessit, & sociavit vtramque, & nobis quod imminebat supplicium ipse sustinuit.

Item, Cognoscamus igitur quae natura est cui dixit, Sede ad dexteram meam, & esto meae particeps fedis, illa nimirum natura quae audierat, Terra es, & in terram ibis. Hoc & Augustinus sentiens, Gratulandum (inquit) fuerat humanae naturae, eo quod sic adsumpta est a deo verbo, ut mortalis constitueretur in caelo, atque ita fieret terra sublimis, ut incorruptibilis puluis sederet ad dextram patris. Item beatus Basilius Caesariae Cappadociae episcopus, Cum ergo quaedam in Christo ita videbamus humana, ut nihil a communi mortalium fragilitate distare videantur, quaedam ita diuina, quae nulli alio quam ineffabili naturae conueniant diuinitatis, haeret humani intellectus angustia, & tantae admirationis stupore perculsa, quod se conuertat ignorat. Si hominem putet, deuicto mortis regno cum spolijs redeuntem a mortuis cernit, propter quod cum

August.

Basilius episcopus.

B. VIGILII

omni metu & reuerentia contemplandū est, vt in vno eodemq; vtriusq; naturę veritas demōstretur, vt neq; aliquid indignum & indecens in diuina illa & ineffabili substantia sentiatur, neq; rursus que gesta sunt, falsis illusa imaginibus existimentur. Qua hinc exitur, quo rursus euaditur, quibus commentis, quibus argumentorum præstigijs tantę potest auctoritas ueritatis obumbrari. Ita omnes ecclesiastici tractatores, in utriusq; naturę proprietate consentiunt, ut in uno eodemq; Christo nihil indignum nihil falsum existimetur. Nihil indignum ne filium dei deum dominum Christum secundum diuinitatis suę naturam credamus morti subiaccuisse. Nihil falsum, ut eundem secundum carnis suę naturam credamus mortuum esse, ut quia uere mortuus est dignitatis sit naturę uerbi, honorem dare immortalitatis & naturę carnis ueritatem adscribere morti? ita ut vtrunq; vnus eiusdem sit Christi, id est, & mori & non mori, mori secundum naturam carnis suę, & non mori secundum naturam diuinitatis suę.

Sed iam vltimum decreti capitulum videamus

LIBER V.

142

deamus ex decreto synodi Calcedonensis. Vnum eundemq; Christum dominū vnigenitum (confitemur) in duabus naturis inconfuse, inconuertibiliter, indiuisiue, inseparabiliter cognoscendum, nusquam duarū naturarū diuersitate euacua ta propter vnionem, salua magis proprietate vtriusq; naturę, in vnā personā atq; substantiam conuenientibus, non vt in duas personas diuisum aut segregatum, sed vnum eundemq; vnigenitum filiū deū verbū dominū Iesum Christū. In hoc Capitulo hoc eis displicet, cur dixerint, Salua proprietate vtriusque naturę vel, Non euacuata naturarum differentia: que vt firma esse perdoceāt, cōsuetas uerborum prolixitate & inani adfertioe vtētes, multa de Cyrilli capitulis interponunt testimonia, quibus ille non duas in christo negat naturas, sed unā docet esse personā. Ne igitur soli eos nostra disputatione refutemus, Cyrilli etiā nos uerba ponamus, ut quomodo Cyrillo testantur, Cyrillo teste uincantur. Ex synodicis Cyrilli ad Nestorium literis hæc sunt, Nō em̄ dicimus (inquit) quod diuina natura cōuersa uel immutata facta sit caro

Cyrrillum & synod. con Chalcedon. gruere.

caro, nec quod in totum hominē, quod ex anima est & corpore, transformata sit, sed illud magis quod carnem animatam rationabile sibi copulauerit verbum substantialiter ineffabiliter & indeprehensibiliter factus sit homo, & nuncupatus sit etiam filius hominis: non nudæ tantummodo voluntatis, sed nec adsumptione sola personæ, sed quod diuersæ quodammodo naturæ in vnum cōuenerint. Vnus tamen ex ambabus Christus & filius, nō euacuata aut sublata diuersitate naturarum, per cōiunctionem, sed quia simul nobis effecerunt vnum dominum & Christum & filium, id est, diuinitas & humanitas, per arcanam illam ineffabilemque copulationem ad vnitatem. Quid hoc manifestius, quid clarius ad consonantiam synodici Decreti Chalcedonensis ex literis Cyrilli potuit demonstrari? Ecce nec dicta dictis, nec sententiæ sententijs aduersantur, sed sicut vno fidei sensu, ita iisdem penè vsi sunt verbis. (Dixit sancta synodus.) Nusquam duarum naturarum diuersitate euacuata. (Dixit beatus Cyrillus.) Non euacuata aut sublata diuersitate naturarum per coniunctionem

nem. (Dixit sancta synodus.) Vtriusque naturis in vna persona conuenientibus. (Dixit beatus Cyrillus.) Non nudæ tantummodo volūtatis sed nec adsumptione sola personæ, sed quod diuersæ quodammodo naturæ in vnum cōuenerint. Dixit sancta synodus.) Non in duas personas diuisum, sed vnū eundemque Christum. (Dixit beatus Cyrillus.) Vnus tamen ex ambabus, id est naturis Christus filius. Et iterū, Sed quia simul nobis effecerunt vnum dominum Christum & filium, id est, diuinitas & humanitas.

Et quia perspicua, vt reor, & clarissima veritatis luce cæteræ falsitatis effugatae sunt tenebræ, ac ruinosum prauū dogmatis edificium, quod contra Leonis epistolam & Calcédonense Concilium, cæsis perfidię nisibus erigebatur, validō catholicorum testium impetu exagitatum irreparabiliter cecidit, demissū deo gloriæ & honorem, cuius munere vel dono victoria conceditur & falsitas superatur. Si quid sanè in his opusculis defensionū, minus à nobis, haud secus quàm oportuit, dictum est, veniam postulamus. Aut enim verborū nobis copia defecit, vt id quod

B. VIGILII

quod sentiebamus exprimere nequire-
mus: aut quæ sentienda fuerant exilitate
ingenij & mentis infirmitate sentire non
ualuimus: sed si opere displicemus, saltē
studio placeamus. Sit acceptum voluif-
se, si displicet non potuisse nostrum.

B. Vigilij contra Eutychem
Finis.

